

poročilo o razvoju 2009

Poročilo o razvoju 2009

ISSN 1581-6567

Ljubljana, maj 2009

Izdajatelj: UMAR, Ljubljana, Gregorčičeva 27

Odgovarja: mag. Boštjan Vasle, direktor

Odgovorna urednica: mag. Rotija Kmet Zupančič

Pomočnik urednice: Matevž Hribernik

Avtorice in avtorji Poročila o razvoju 2009 so:

mag. Rotija Kmet Zupančič (vodja projekta, urednica, Uvodna pojasnila, Glavne ugotovitve, Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast, Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Povečanje konkurenčne sposobnosti storitev, Raba interneta); **Lidija Apohal Vučkovič** (Moderna socialna država in večja zaposlenost, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Dostopnost storitev splošnega pomena); **mag. Marijana Bednaš** (Makroekonomska stabilnost); **mag. Andrej A. Chiaiutta** (Institucionalna konkurenčnost, Agregatni indeksi konkurenčnosti države); **mag. Tanja Čelebič** (Izobraževanje in usposabljanje, Dostopnost storitev splošnega pomena, Izdatki za izobraževalne ustanove na udeležence, Javni izdatki za izobraževanje, Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja, Diplomanti na področju znanosti in tehnologije, Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Vključenost v izobraževanje, Kultura kot dejavnik identitete in razvoja); **mag. Barbara Ferk** (Potrošnja gospodinjstev za kulturo); **mag. Marko Glažar** (Sintezna ocena razvoja); **Marjan Hafner** (Finančne storitve, Bilančna vsota bank, Zavarovalne premije, Tržna kapitalizacija); **Katarina Ivas** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja); **Jana S. Javornik** (Indeks človekovega razvoja); **Slavica Jurančič** (Tržni delež, Stroški dela na enoto proizvoda); **dr. Alenka Kajzer** (Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta, Izobraževanje in usposabljanje, Izboljšanje prilagodljivosti trga dela, Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, Razširjenost začasnih zaposlitev, Razširjenost delnih zaposlitev); **mag. Maja Kersnik** (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Izdatki za socialno zaščito, Stopnja tveganja revščine); **Dušan Kidrič** (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Povprečna starost ob izstopu iz delovne sile); **Barbara Knapič Navarrete** (Izdatki sektorja država po namenih – COFOG, Dolg sektorja država); **Tina Nenadič** (Delež nefinančnih tržnih storitev); **Jasna Kondža** (Ravnovesje sektorja država, Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji, Ekonomska struktura davkov in prispevkov); **mag. Mateja Kovač** (Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Intenzivnost kmetovanja, Intenzivnost poseka lesa); **Saša Kovačič** (Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti, Plače in produktivnost, Minimalna plača); **Tomaž Kraigher** (Trajno obnavljanje prebivalstva, Produktivnost dela, Povprečno število let šolanja, Stopnja delovne aktivnosti, Stopnja brezposelnosti, Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov, Indeks starostne odvisnosti, Stopnja rodnosti, Selitveni koeficient); **Janez Kušar** (Gradbena dovoljenja); **dr. Ivo Lavrač** (Izboljšanje gospodarjenja s prostorom); **dr. Jože Markič** (Plačilnobilančno ravnovesje, Bruto zunanji dolg, Delež izvoza in uvoza v BDP); **dr. Ana Murn** (Učinkovita in cenejša država, Kakovost javnih financ, Institucionalna konkurenčnost, Državne pomoči, Subvencije, Izdatki sektorja država po funkcionalni klasifikaciji – COFOG); **Janja Pečar** (Skladnejši regionalni razvoj, Medregionalne razlike v BDP, Medregionalne razlike v brezposelnosti); **mag. Mateja Peternelj** (Realna rast bruto domačega proizvoda, Ciklično prilagojeni saldo sektorja država, Makroekonomska stabilnost – indikatorji); **Jure Povšnar** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Energetska intenzivnost, Obnovljivi viri energije, Delež cestnega prometa v blagovnem prometu); **dr. Matija Rojec** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Institucionalna konkurenčnost, Neposredne tuje investicije); **dr. Metka Stare** (Nefinančne tržne storitve, Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT); **Branka Tavčar** (Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči); **Miha Trošt** (Inflacija); **mag. Mojca Vendramin** (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Komunalni odpadki, Implicitna davčna stopnja na rabo energije); **mag. Ana Vidrih** (Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja, Podjetniška aktivnost, Bruto domači izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost, Inovacijska dejavnost podjetij); **Ivanka Zakotnik** (Emisijsko intenzivne industrije, Faktorska struktura blagovnega izvoza, Bruto domači proizvod na prebivalca); **Eva Zver** (Modernizacija sistemov socialne zaščite, Dostopnost storitev splošnega pomena, Izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo, Zmožljivosti zdravstvenega varstva); **Darja Benkovič**, Ministrstvo za pravosodje (prispevek za Učinkovitost pravosodja)

Uredniški odbor: Lidija Apohal Vučkovič, mag. Marijana Bednaš, dr. Alenka Kajzer, mag. Rotija Kmet Zupančič, Janez Kušar, mag. Mateja Peternelj, mag. Boštjan Vasle

Lektoriranje: Sonja Primožič

Oblikovanje grafikonov: Marjeta Žigman

Oblikovanje: Katja Korinšek, Pristop

Računalniška postavitev: Ema Bertina Kopitar

Kazalo

Uvodna pojasnila.....	7
-----------------------	---

Glavne ugotovitve.....	9
------------------------	---

I. del – Razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije 13

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast	15
1.1 Makroekonomska stabilnost	16
1.2 Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja	18
1.3 Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti	21
1.3.1 Nefinančne tržne storitve.....	21
1.3.2 Finančne storitve.....	23
2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta... 25	
2.1 Izobraževanje in usposabljanje.....	25
2.2 Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij	28
3. Učinkovita in cenejša država.....	31
3.1 Kakovost javnih financ.....	31
3.2 Institucionalna konkurenčnost	33
3.3 Učinkovitost pravosodja.....	35
4. Moderna socialna država in večja zaposlenost	36
4.1 Izboljšanje prilagodljivosti trga dela	36
4.2 Modernizacija sistemov socialne zaščite.....	38
4.3 Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti.....	41
4.3.1 Dostopnost storitev splošnega pomena.....	43
5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	45
5.1 Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike.....	45
5.2 Trajno obnavljanje prebivalstva.....	48
5.3 Skladnejši regionalni razvoj.....	49
5.4 Izboljšanje gospodarjenja s prostorom.....	50
5.5 Kultura kot dejavnik identitete in razvoja.....	50

II. del – Kazalniki razvoja Slovenije 53

1. PRIORITETA: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast.....	55
Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči	56
Realna rast bruto domačega proizvoda.....	58
Inflacija	60
Plače in produktivnost	62
Ravnovesje sektorja država.....	64
Dolg sektorja država.....	66
Plačilnobilančno ravnovesje	68
Bruto zunanji dolg.....	70
Produktivnost dela.....	72
Tržni delež.....	74
Stroški dela na enoto proizvoda.....	76

Faktorska struktura izvoza blaga	78
Delež izvoza in uvoza vBDP	80
Neposredne tuje investicije.....	82
Podjetniška aktivnost.....	84
Delež nefinančnih tržnih storitev	86
Bilančna vsota bank	88
Zavarovalne premije.....	90
Tržna kapitalizacija delnic.....	92

2. PRIORITETA: Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta.....

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo.....	96
Povprečno število let šolanja	98
Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja.....	100
Javni izdatki za izobraževanje.....	102
Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca	104
Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	106
Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike.....	108
Inovacijska aktivnost podjetij	110
Raba interneta.....	112

3. PRIORITETA: Učinkovita in cenejša država

Izdatki institucionalnega sektorja država	116
Izdatki sektorja država po namenih (COFOG).....	118
Ekonomska struktura davkov in prispevkov	120
Subvencije	122
Državne pomoči.....	124
Agregatni indeksi konkurenčnosti držav.....	126

4. PRIORITETA: Moderna socialna država

Stopnja delovne aktivnosti.....	130
Stopnja brezposelnosti	132
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti.....	134
Začasne zaposlitve	136
Delne zaposlitve	138
Izdatki za socialno zaščito.....	140
Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile	142
Izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo	144
Indeks človekovega razvoja	146
Minimalna plača	148
Tveganje revščine.....	150
Zmogljivosti zdravstvenega varstva.....	152
Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov	154
Vključenost v izobraževanje.....	156

5. PRIORITETA: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Emisijsko intenzivne industrije.....	160
Energetska intenzivnost	162
Obnovljivi viri energije	164
Delež cestnega prometa v blagovnem prometu.....	166
Implicitna davčna stopnja na rabo energije.....	168
Intenzivnost kmetovanja	170
Intenzivnost poseka lesa.....	172

Komunalni odpadki	174
Koeficient starostne odvisnosti	176
Stopnja rodnosti	178
Selitveni koeficient.....	180
Medregionalne variacije v BDP na prebivalca	182
Medregionalne variacije v stopnji registrirane brezposelnosti.....	184
Gradbena dovoljenja	186
Potrošnja gospodinjstev za kulturo	188
 Literatura in viri.....	 190
 III. del – Priloga.....	 197
Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS	199

Uvodna pojasnila

Poročilo o razvoju je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje Strategije razvoja Slovenije (SRS), ki jo je Vlada RS sprejela junija 2005. SRS opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije do leta 2013, ki jih razvršča v pet razvojnih prioritet z akcijskimi načrti. Letošnje poročilo podaja pregled in oceno uresničevanja strategije v obdobju od sprejetja do leta 2008, razen v primerih, ko so zadnji razpoložljivi podatki na voljo le za bolj oddaljeni leti (2007, v redkih primerih leto 2006). Pri tem, glede na to da gre za letno poročilo, posebej izpostavljamo spremembe v zadnjem letu, za katerega razpolagamo s podatki. S Poročilom o razvoju 2009 se je Vlada RS seznanila dne 23. 4. 2009 na svoji 23. redni seji in ga sprejela kot strokovno osnovo za vodenje ekonomske in razvojne politike.

Poročilo o razvoju 2009 je razdeljeno na dva dela: prvi prinaša pregled uresničevanja SRS na področju petih razvojnih prioritet, v drugem pa je podrobneje predstavljen napredek po posameznih kazalnikih razvoja Slovenije. Ugotovitve v Poročilu večinoma temeljijo na rezultatih nabora kazalnikov za spremljanje razvoja, na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov, pa smo se oprli tudi na druge vire (domače in tuje raziskave, poročila o izvajanju področnih strategij in programov). V prilogi Poročila predstavljamo kvantificarno sintezno oceno razvoja, ki dopolnjuje ekspertni pristop Poročila, a hkrati ne nadomešča celovite ocene napredka na posameznem področju, saj je omejena s časovno in geografsko razpoložljivostjo podatkov, potrebnih za njen izračun. Pri pripravi Poročila smo uporabili uradne podatke domačih in tujih inštitucij, ki so bili na razpolago do začetka aprila 2009. V analizah smo Slovenijo večinoma primerjali s sedemindvajsetimi članicami EU, le izjemoma, kjer še ni bilo na voljo podatkov za zadnji novi članici EU, Bolgarijo in Romunijo, pa smo uporabili povprečje petindvajseterice (EU-25). Kadar v tekstih uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, tako mislimo na skupino držav EU-27, ko govorimo o starih članicah, gre za skupino držav EU-15, kot nove članice pa imenujemo skupino držav EU-12 (oziroma EU-10), ki se je Evropski uniji pridružila v zadnjih dveh širitvah v letih 2004 in 2007.

Glavne ugotovitve

Usmeritve SRS: Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje štiri temeljne razvojne cilje: (i) gospodarski razvojni cilj – v desetih letih¹ doseči povprečno raven ekonomske razvitosti Evropske unije; (ii) družbeni razvojni cilj – izboljšati kakovost življenja in blaginjo; (iii) medgeneracijski in sonaravni razvojni cilj – uveljavljati načela trajnosti na vseh področjih razvoja, vključno s trajnim obnavljanjem prebivalstva; (iv) razvojni cilj Slovenije v mednarodnem okolju – postati v svetu prepoznavna in ugledna država.

¹ Ker so bili zadnji razpoložljivi podatki o BDP na prebivalca po kupni moči ob sprejetju SRS leta 2005 na voljo za leto 2003, se cilj doseči povprečno razvitost EU v desetih letih nanaša na leto 2013.

Slovenija je v obdobju visoke gospodarske konjunktore dosegla dobre rezultate na področju gospodarskega in socialnega razvoja, vendar pa tega obdobja ni dovolj izkoristila za izvedbo strukturnih sprememb, potrebnih za uresničitev strateških razvojnih ciljev. Negativni učinki strukturnih pomanjkljivosti, kot so predvsem neugodna struktura in posledično nezadostna konkurenčnost gospodarstva ter nemodernizirani sistemi socialne zaščite, se v obdobju visoke konjunktore (2005–2007) niso vidneje odrazili. V razmerah svetovne gospodarske recesije pa se bo Slovenija zaradi slabšega strukturnega položaja svoje ekonomije soočala z večjimi težavami pri oživljanju gospodarstva in ohranjanju blaginje prebivalstva. Zato je ključno, da se poleg ukrepov, potrebnih za takojšnjo blažitev negativnih vplivov gospodarske krize, izvedejo tudi korenitejšje strukturne prilagoditve, ki so potrebne za nadaljevanje procesa realne konvergence. Pri tem morajo biti zasnovane tako, da bodo odgovorile tudi na nove izzive, predvsem na področju staranja prebivalstva, energetike in varstva okolja.

*Slovenija je do leta 2008 naredila pomemben napredek glede dohitevanja povprečne razvitosti EU, ki je **osrednji gospodarski cilj SRS**, vendar je gospodarska rast v premajhni meri temeljila na strukturnih premikih, nujnih za trajnejše povečanje konkurenčnosti in večjo odpornost gospodarstva na zunanje šoke. Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je po oceni Eurostata leta 2008 dosegel 92 % povprečja EU, kar je 9 o. t. več kot v izhodiščnem letu 2003. Do leta 2007 je bila za Slovenijo značilna pospešena gospodarska rast, v letu 2008 pa se je predvsem zaradi poslabšanja mednarodnega gospodarskega okolja močno upočasnila. Analiza virov gospodarske rasti kaže, da je bila njena pospešitev v obdobju do leta 2008 v večji meri posledica konjunkturalnih dejavnikov kot strukturnih sprememb. Skladno z usmeritvami SRS pa naj bi preboj na višjo razvojno raven dosegli predvsem z občutnim povečanjem skupne faktorske produktivnosti, zlasti s prehodom v družbo znanja, povečanjem učinkovitosti države in razvojnim prestrukturiranjem javnih financ. Vendar pa je bil na večini teh področij v preteklih letih¹ narejen premajhen napredek, zlasti glede obsega, strukture in učinkovitosti vlaganj v raziskave in razvoj, inovacijske dejavnosti, učinkovitosti in kakovosti terciarnega izobraževanja, neposrednih tujih investicij, prestrukturiranja virov in izdatkov javnih financ. Ugodni rezultati so bili doseženi predvsem na področju izobrazbene strukture prebivalstva in uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij, znižala se je tudi obdavčitev dela. Nezadostna krepitev dejavnikov družbe znanja v preteklih letih se kaže v nizkem deležu visokotehnološko zahtevnih in na znanju temelječih dejavnosti in posledično v prenizki konkurenčnosti gospodarstva. V letu 2008 se je Slovenija v poslabšanih mednarodnih gospodarskih razmerah soočila tudi s poslabšanjem stroškovne konkurenčnosti in znižanjem tržnega deleža. Po več letih ohranjanja stabilnega makroekonomskega okvira sta se poslabšala tudi zunanje in javnofinančno ravnovesje. Izboljšalo pa se je stanje zadolženosti sektorja država, proti koncu leta se je močno znižala tudi inflacija.*

*Področje kakovosti življenja in blaginje prebivalstva, ki je **osrednji družbeni cilj SRS**, so v preteklih letih zaznamovala razmeroma ugodna gibanja, vendar pa neizpeljane sistemske spremembe zlasti v poslabšanih pogojih gospodarjenja nakazujejo težave v prihodnosti. Življenjski pogoji večine prebivalstva so se v preteklih letih postopno izboljševali, na kar kaže realna rast najpomembnejših dohodkov, pa tudi rast obsega stanovanjskega fonda in stanovanjskega standarda. Na razmeroma visoko stopnjo družbene povezanosti kažeta denarna revščina in dohodkovna neenakost, ki sta tudi po zadnjih podatkih za leto 2007 ostali med najnižjimi v EU. Tudi gibanja na trgu dela so bila v zadnjih letih zelo ugodna. Posledice upočasnjevanja gospodarske rasti so se na trgu dela začele kazati z zamikom šele proti koncu leta 2008, izraziteje pa v začetku leta 2009. Na prilagodljivost trga dela je vplivala konec leta 2007 dopolnjena delovno pravna zakonodaja,*

¹ Za večino teh področij so podatki na voljo do leta 2007, za inovacije pa samo do 2006.

ki je omogočila zlasti povečanje notranje fleksibilnosti v podjetjih, drugih sistemskih sprememb, ki bi spodbudile razvoj koncepta varne prožnosti, pa ni bilo. Manj ugodna pa so bila gibanja za posamezne skupine prebivalstva, saj se je zlasti leta 2007 pri nekaterih povečalo tveganje revščine (brezposelni, enostarševske družine z nepreskrbljenimi otroki, najemniki stanovanj), od leta 2005 je naraščal delež zaposlenih z nizkimi plačami, rahlo se je povečala tudi neenakost v plačah. Ob postopnem povečevanju dostopnosti večine storitev splošnega pomena problem ponekod še vedno ostajajo čakalne dobe na zdravstvene storitve in dostopnost storitev dolgotrajne oskrbe za starejše. Največji izziv na področju družbenega cilja SRS pa je še vedno modernizacija sistemov socialne zaščite, kjer tudi v letu 2008 še ni prišlo do potrebnih in že dalj časa načrtovanih sistemskih sprememb v sistemih pokojninskega in zdravstvenega zavarovanja ter dolgotrajne oskrbe. Potem ko se je ob visoki gospodarski rasti delež izdatkov za socialno zaščito v BDP v preteklih letih zniževal, se je v spremenjenih gospodarskih razmerah v letu 2008 že začel nakazovati obrat v teh gibanjih, kar bo v prihodnje brez potrebnih sistemskih sprememb vodilo v vse večje javnofinančne probleme in s tem težave pri zagotavljanju za blaginjo prebivalstva pomembnih storitev in prejemkov.

*Pri uveljavljanju načela trajnosti, ki je **medgeneracijski in sonaravni cilj SRS**, ostaja največja naloga zmanjševanje pritiskov na okolje, kjer je prišlo do izboljšanja zaradi nižje energetske intenzivnosti gospodarstva, velik izziv pa ostaja zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in povečevanje rabe obnovljivih virov energije. Z vidika pritiskov na okolje je ugodno, da je bila rast rabe energije v letu 2007 (zadnji razpoložljivi podatki) kljub visoki gospodarski rasti že drugo leto zapored zelo nizka. To je bila posledica izrazitega izboljšanja energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih in zmanjšanja rabe energije v gospodinjstvih, medtem ko se je raba energije iz prometa leta 2007 po zelo visokih rasteh v predhodnih dveh letih še pospešila. To je poleg domačega in tujega cestnega prometa tudi posledica povečanega tranzitnega prometa. Kljub nizki rasti rabe energije pa se je delež rabe obnovljivih virov energije v letu 2007 znižal in bil na najnižji ravni po letu 2000. Zato in pa zaradi visoke porabe energije v prometu so emisije toplogrednih plinov po prvih podatkih v letu 2007 ponovno porasle. Na področju ravnanja z odpadki je bilo v letu 2007 doseženo izboljšanje, vendar pa je predvsem v segmentu komunalnih odpadkov potreben še znaten napredek v smeri uresničevanja trajnostnega razvoja. Glede trajnega obnavljanja prebivalstva je za obdobje od leta 2005 značilno povečevanje števila prebivalcev, ki pa je bilo kljub postopnemu višanju stopnje rodnosti, predvsem posledica izjemno velikega selitvenega prirasta. Zaradi nizke rodnosti in podaljševanja pričakovanega trajanja življenja pa se delež starega prebivalstva še naprej povečuje. Ta proces je za zdaj še počasnejši kot v EU, a se bo po projekcijah v prihodnje pospešil. V regionalnem razvoju so razlike v razvitosti in stopnji brezposelnosti med regijami kljub rahlemu povečanju v zadnjih letih² relativno stabilne, v primerjavi z državami EU pa zmerne. Precej neugodno pa je nadaljevanje procesa koncentracije prebivalstva v Osrednjeslovenski regiji, močan je tudi proces suburbanizacije, ki ima negativne posledice z vidika pritiskov na okolje in prostor ter slabi regionalna središča. V prostorskem razvoju je leta 2007 prišlo do pomembnih dopolnitev zakonodaje o urejanju prostora, za izboljšanje gospodarjenja s prostorom pa je potrebna njena čimprejšnja in učinkovita implementacija.*

Močno poslabšane gospodarske razmere v obdobju svetovne gospodarske krize še bolj izpostavljajo nujnost uresničevanja ciljev SRS. Strukturne slabosti slovenskega gospodarstva se v gospodarski krizi odražajo močnejše, kot so se v obdobju konjunktore. Zato nadaljnje približevanje ciljem SRS poleg učinkovitega izvajanja ukrepov za blažitev posledic krize zahteva korenitejše premike v smeri povečanja konkurenčnosti gospodarstva predvsem na osnovi krepitve dejavnikov družbe znanja, modernizacijo socialne države in prestrukturiranje javnofinančnih izdatkov. Ob tem bo potrebno tudi doslednejše izpolnjevanje okoljskih ciljev. V nadaljevanju predstavljamo glavna priporočila, ki izhajajo iz analize dosedanjega uresničevanja SRS:

- Prihodnji gospodarski razvoj bo ključno odvisen od izboljšanja skupne faktorske produktivnosti. To pa zahteva močnejše ukrepe ekonomske politike. Le to lahko zagotovi ekonomsko rast, dvig konkurenčnosti in ustvarjanje kakovostnih delovnih mest.

² Podatki o bruto domačem proizvodu na prebivalca po regijah so na voljo le do leta 2006, za stopnjo brezposelnosti pa do leta 2008.

- Ob zagotavljanju ustreznega obsega javnih sredstev za pospešitev prehoda v družbo znanja mora biti poudarek predvsem na izboljšanju učinkovitosti njihove porabe. Na področju spodbujanja raziskovalno-razvojne in inovacijske dejavnosti to zahteva povečanje sredstev za RRD, bolj povezane in usklajene politike ter krepitev mehanizmov za prenos znanja iz javne raziskovalne sfere v zasebni sektor. Na področju izobraževanja pa je zlasti pri javnem financiranju terciarnega izobraževanja potrebna usmeritev v spodbujanje kakovosti in učinkovitosti ter v večjo povezanost s potrebami podjetniškega sektorja.
- Da bi podjetja lahko čimbolj izkoristila podporne mehanizme, je treba nadaljevati s poenostavljanjem administrativnih postopkov in pri pripravi ukrepov upoštevati tudi kadrovske omejitve malih in srednje velikih podjetij.
- Za večjo prilagodljivost podjetij in zaposlenih pa je treba hkrati nujno pospešiti oblikovanje varne prožnosti na trgu dela.
- Za ohranjanje blaginje prebivalstva in zagotavljanje javnofinančne vzdržnosti je nujna prilagoditev sistemov socialne zaščite demografskim spremembam in raznolikim oblikam aktivnosti, saj se bomo zaradi spremenjenih gospodarskih razmer, ki imajo negativen vpliv na javnofinančne vire, bistveno hitreje soočili s problemom financiranja teh storitev.
- Za ohranjanje družbene kohezije je treba zmanjšati socialna tveganja bolj izpostavljenih skupin prebivalstva, kar še posebej velja za obdobje gospodarske krize.
- Prizadevanja za zmanjševanje pritiskov na okolje se morajo okrepiti na področju zmanjševanja toplogrednih plinov, povečanja rabe obnovljivih virov energije in energetske učinkovitosti. Za doseganje kjotskega cilja in zahtevnih dolgoročnih ciljev v okviru podnebno-energetskega paketa EU je treba okrepiti predvsem politike na področju prometa in energetike.
- Uresničevanje ciljev SRS na vseh treh ključnih področjih (gospodarskem, socialnem in okoljskem) ob istočasnem ohranjanju javnih financ v dolgoročno vzdržnih okvirih pa bo možno le, če bo podprto s spremembo strukture javnofinančnih virov ter z razvojnim prestrukturiranjem namenske strukture javne porabe, tako da bo izhajala iz strateških ciljev in razvojnih prioritet države ter učinkovitih programov trošenja javnih sredstev.

I. razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije

1. Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

Usmeritve SRS: Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast sta prva prioriteta SRS, ki vključujeta naslednje cilje: zagotavljanje makroekonomske stabilnosti¹, spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter povečanje konkurenčne sposobnosti storitev. V okviru cilja zagotavljanja makroekonomske stabilnosti se SRS osredotoča na tri temeljne naloge: povečati prilagodljivost fiskalne in dohodkovne politike, zagotoviti dolgoročno vzdržnost javnih financ in cenovno stabilnost. V okviru cilja povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri povečanju konkurenčne sposobnosti storitev SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepitevi dejavnikov učinkovitosti storitev in poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

¹ Konkretna cilja SRS na tem področju sta uspešna vključitev v ERMII in prevzem evra, kar je Slovenija dosegla v letu 2007. Po vstopu v EMU je zato kot cilj bolj smiselno navajati zagotavljanje makroekonomske stabilnosti.

Slovenija je v vseh letih izvajanja Strategije razvoja Slovenije zmanjševala zaostanek za povprečno razvitostjo EU, merjeno z **bruto domačim proizvodom na prebivalca po kupni moči**. Po ocenah Eurostata je bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči leta 2008 dosegel 92 % povprečja EU, od leta 2003, ki je bilo v Strategiji razvoja Slovenije (SRS) privzeto kot izhodiščno leto, glede na katero spremljamo uresničevanje osrednjega gospodarskega cilja³, pa se je evropskemu povprečju približal za 9 o. t.⁴ V primerjavi z državami, ki so bile

³ Osrednji gospodarski cilj SRS je v desetih letih (pri čemer se desetletno obdobje začelja z letom 2003, za katero so ob sprejetju SRS bili na voljo zadnji podatki) doseči povprečno razvitost EU, merjeno z BDP na prebivalca po kupni moči.

⁴ Napredek glede na leto 2003 je enak (6 o. t.), tudi če upoštevamo povprečje EU-25, to je 25 članic, ki so ob sprejetju SRS leta 2005 sestavljale EU.

leta 2003 na podobni ravni razvitosti, je Slovenija v tem obdobju najbolj zmanjšala zaostanek za povprečjem EU. Zmanjševanje razvojnega zaostanka je bilo glede na visoko gospodarsko rast v Sloveniji v primerjavi z EU pričakovano. Pri tem je bilo v letih 2006 in 2007, ko smo beležili kar več kot dvakrat višje stopnje rasti BDP kot v povprečju države EU⁵, zmanjšanje zaostanka za evropskim povprečjem po doseženi ravni BDP na prebivalca v standardih kupne moči relativno manjše, saj je v tem obdobju prišlo tudi do precejšnjega premika v splošni ravni cen glede na povprečje EU⁶. V letu 2008 pa se je po ocenah Eurostata Slovenija približala povprečni razvitosti EU kar za 3 o. t. Razlika med gospodarsko rastjo v Sloveniji in EU se je namreč kljub znižanju glede na leto 2007 ohranila na razmeroma visoki ravni, inflacija pa se je po povečanem razhajanju v letih 2006 in 2007 lani ponovno približala povprečni v EU⁷.

Analiza virov gospodarske rasti v obdobju izvajanja SRS pokaže, da je ta zlasti v letih izrazite pospešitve v nasprotju s strateškimi usmeritvami temeljila predvsem na prispevku dela. Iz tega lahko sklepamo, da je bil prispevek konjunkturnih dejavnikov h gospodarski rasti višji od prispevka strukturnih dejavnikov. Skladno z usmeritvijo SRS naj bi pospešitev gospodarske rasti in posledično dohitevanje povprečne razvitosti EU temeljilo zlasti na povišanju prispevka skupne faktorske produktivnosti, kjer ima Slovenija v primerjavi z EU največjo vrzel⁸. Po naši oceni agregatne produkcijske funkcije za obdobje po letu 2003 pa je krepitev gospodarske rasti zlasti v letih 2006 in 2007, ko se je najbolj pospešila, po prvih ocenah pa tudi v letu 2008, ko se je upočasnila, izhajala v veliki meri iz povečanega prispevka dela. Po letu 2004 se je v primerjavi s predhodnim triletnim obdobjem sicer precej okreplil tudi prispevek skupne faktorske produktivnosti, ki pa je verjetno tudi povezan z gospodarskim ciklom⁹. Skromnejši napredek glede prispevka skupne faktorske produktivnosti se odraža tudi v relativno počasnem dohitevanju razvitejših držav v ravni produktivnosti. V analiziranem obdobju (2003–2007) se je namreč zaostanek za povprečjem EU v ravni produktivnosti kljub večji vrzeli znižal manj od zaostanka v BDP na prebivalca¹⁰.

⁵ Glej indikator Realna rast bruto domačega proizvoda.

⁶ Glej indikator Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči.

⁷ Glej indikatorja Realna rast BDP in Inflacija.

⁸ Med dejavniki, ki pospešujejo rast skupne faktorske produktivnosti, je SRS izpostavila zlasti spodbujanje inovativnosti in podjetništva, povečanje obsega vlaganj v raziskave in razvoj, podporo internacionalizaciji gospodarstva, povečanje izobraženosti prebivalstva, povečanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države ter razvojno prestrukturiranje javnih financ (Bednaš (ur.), Kajzer (ur.), 2005).

⁹ Izračun skupne faktorske produktivnosti je narejen na osnovi podatkov o zaposlenosti in kapitalu, ki po naši oceni ne odražajo večje izkoriščenosti kapitala in dela v obdobju gospodarskega vzpona.

¹⁰ Glej indikatorja BDP na prebivalca po kupni moči in Produktivnost.

1.1. Makroekonomska stabilnost

V letu 2008 se je gospodarska rast upočasnila, javnofinančno in zunanje ravnesje sta se poslabšali, rast plač je prehitela rast produktivnosti, izboljšalo pa se je stanje zadolženosti sektorja država, proti koncu leta se je močno upočasnila tudi rast cen življenjskih potrebščin. V letu 2008 se je gospodarska rast močno upočasnila. V prvi polovici leta je bila ta upočasnitev zmerna, po občutnejšem umirjanju v tretjem četrtletju pa je v zadnjem četrtletju bruto domači proizvod upadel prvič po letu 1993, predvsem zaradi poglobljanja finančne krize in njenega vedno močnejšega prenosa v druge sektorje gospodarstva. Na inflacijo so ključno vplivali zunanji dejavniki, po pospešeni rasti v prvih sedmih mesecih se je do konca leta spustila proti 2 %. Javnofinančni presežek se je v letu 2008 prevesil v primanjkljaj, k čemur so prispevali ciklični in strukturni dejavniki. Kljub temu se je javni dolg v primerjavi z BDP, tudi zaradi aktivne politike upravljanja, še naprej zniževal. Razmerje med rastjo plač in rastjo produktivnosti se je ob pospešeni rasti plač in močno upočasneni rasti produktivnosti znatno poslabšalo. Nadaljevalo se je tudi poslabševanje zunanjega ravnesja kot posledica postopne upočasnitve izvoza, visokih uvoznih cen in naraščajočih plačil obresti. Z zaostrovanjem pogojev zadolževanja na mednarodnih finančnih trgih se je v tretjem in zlasti zadnjem četrtletju močno upočasnila rast bruto zunanjega dolga. Še nekoliko bolj kot leta 2007 pa se je povečal neto zunanji dolg.

V letu 2008 se je gospodarska rast v primerjavi z letom 2007 skoraj prepolovila, k čemur so v tretjem in zlasti četrtem četrtletju znatno prispevali vedno močnejši vplivi poglobljene mednarodne finančne krize. Ob postopni upočasnitvi v prvih treh četrtletjih in upadu v zadnjem četrtletju je bila gospodarska rast v letu 2008 (3,5 %) skoraj polovico nižja kot leta 2007 (6,8 %). Realna rast BDP se je v prvi polovici leta še ohranjala na razmeroma visoki ravni (5,5 %), vendar je bila že precej nižja kot v povprečju leta 2007 (6,8 %). Ob postopnem mednarodnem konjunktornem ohlajanju se je rast blagovnega izvoza že znatno upočasnila, nižja kot leto prej pa je bila tudi rast investicij v opremo in stroje. Kljub temu sta izvozna in investicijska aktivnost ostali najpomembnejša dejavnika gospodarske rasti. K temu je prispevalo ohranjanje rasti gradbenih investicij na razmeroma visoki ravni ter nekoliko višja rast izvoza storitev v primerjavi z letom 2007. Pri nekoliko bolj umirjeni rasti zasebne in še naprej zmerni rasti državne potrošnje je bila nižja kot v predhodnem letu tudi rast končne potrošnje. V tretjem četrtletju se je gospodarska rast v Sloveniji pričela hitreje umirjati zaradi občutne umiritve gospodarske rasti v večini najpomembnejših trgovinskih partneric (nekatero med njimi so zaradi prenosa vplivov finančne krize v druge sektorje gospodarstva že stopile v recesijo). Še naprej je upadala rast blagovnega izvoza in investicij v osnovna sredstva, med katerimi pa so se poleg investicij v opremo in stroje umirile tudi investicije v stanovanjsko gradnjo. Dodana vrednost predelovalnih dejavnosti je prvič po prvem četrtletju leta 1999 upadla, postopno

je pričela upadati tudi rast dodane vrednosti v večini tržnih storitev, ki se je še v prvi polovici leta ohranjala na razmeroma visoki ravni. V zadnjem četrtletju 2008 se je s poglobljanjem finančne krize prenos njenih vplivov v druge sektorje gospodarstva močno okreplil. Izvozna in investicijska aktivnost sta se medletno realno zmanjšali, k čemur so največ prispevala manjša naročila in zaostreni pogoji kreditiranja ter poslovanja. Rast končnega trošenja je bila ob skromni rasti zasebne in pospešeni rasti državne potrošnje pozitivna, vendar podobno kot v tretjem četrtletju bistveno nižja kot v prvi polovici leta. Ob takšnih gibanjih se je bruto domači proizvod medletno realno zmanjšal (za 0,8 %), kar je prvič v šestnajstih letih. Največji realni upad dodane vrednosti je bil zabeležen v predelovalnih dejavnostih, znižala se je tudi dodana vrednost v poslovnih storitvah, v gradbeništvu in trgovini pa se je njena rast močno upočasnila.

Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance se je v letu 2008 še povečal, podobno kot leta 2007 zaradi višjega primanjkljaja v trgovinski bilanci in naraščajočih plačil obresti. Primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance je v letu 2008 znašal 2,1 mrd EUR (5,5 % BDP) in je bil za 600 mio EUR višji kot leta 2007. K nadaljnjemu poslabšanju zunanjega ravnesja je največ prispeval višji blagovni primanjkljaj (956 mio EUR), saj se je ob upadanju rasti tujega povpraševanja nominalna rast izvoza umirjala hitreje od rasti uvoza. Slednje je bilo v veliki meri tudi posledica višje rasti uvoznih od izvoznih cen v prvih desetih mesecih; poslabšanje pogojev menjave blaga¹¹ je leta 2008 k rasti blagovnega primanjkljaja prispevalo več kot dve tretjini. Presežek storitvene bilance se je povečal za 588 mio EUR in blažil poslabšanje zunanjega ravnesja, glavnino povečanja je prispeval presežek v menjavi transporta, znižal pa se je tudi primanjkljaj v menjavi skupine ostalih storitev, kamor se uvrščajo različne pretežno na znanju temelječe storitve. V nasprotno smer pa je deloval naraščajoči primanjkljaj faktorskih dohodkov (višji za 134 mio EUR), ki je bil posledica naraščajočih plačil neto obresti zaradi nadaljnjega zadolževanja v tujini in v povprečju višjih obrestnih mer. V bilanci tekočih transferjev je bil prav tako zabeležen primanjkljaj, ki pa je bil v primerjavi z letom 2008 nižji za 85,3 mio EUR.

Rast bruto zunanjega dolga se je v letu 2008 upočasnila, povečanje pa je še vedno presegalo višino primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance. Bruto zunanji dolg se je v letu 2008 povečal za 4,3 mrd EUR in konec leta dosegel 39 mrd EUR ali 105,3 % BDP (konec leta 2007 100,8 % BDP). V primerjavi z letom 2007 se je rast bruto zunanjega dolga upočasnila. Če izločimo vpliv obveznosti BS do Evrosistema na rast bruto zunanjega dolga v obeh letih¹², je lanska upočasnitev predvsem posledica manjšega obsega zadolževanja bank v tujini.

¹¹ Preračunani na podlagi zunanjetrgovinske statistike.

¹² V letu 2007 je bilo 3,6 mrd EUR ali 35 % povečanja bruto zunanjega dolga posledica nastalih obveznosti BS do Evrosistema po vstopu Slovenije v EMU.

Banke so se v letu 2008 v tujini zadolžile za 1,7 mrd EUR (leta 2007 5,2 mrd EUR), kar je bila posledica zaostrenih pogojev zadolževanja in manjše dostopnosti sredstev na mednarodnih finančnih trgih. Tu so se razmere, ki so se poslabševale že od avgusta 2007, ob naglem razmahu finančne krize sredi septembra 2008, močno zaostrele. Vedno večje nezaupanje na medbančnih trgih je že v prvi polovici leta vplivalo na otežen dostop do dolgoročnih posojil, zato se je relativno okrepilo kratkoročno zadolževanje bank v tujini. Delež kratkoročnega dolga je tako naraščal vse do novembra, ko je po večjem odplačilu (821 mio EUR) ponovno upadel. Zadolževanje podjetij in nedenarnih finančnih institucij (NFI) v tujini je bilo v letu 2008 nekoliko višje kot leta 2007. Za večja posojila v tujini so podjetja in NFI namreč uspela doseči ugodnejše pogoje zadolževanja kot doma, okrepilo pa se je tudi zadolževanje kapitalsko povezanih oseb, k čemur je najverjetneje prispevalo oteženo pridobivanje virov na finančnih trgih. Delež javnega in javnogarantiranega dolga v skupnem dolgu je leta 2008 ostal na ravni leta 2007 (23,3 %): država je ponovno izdala državno obveznico v vrednosti 1 mrd EUR, za okoli 450 mio EUR pa se je povečal tudi javno garantirani dolg. Poleg dolžniških obveznosti so se v letu 2008 povišale tudi dolžniške terjatve Slovenije do tujine, vendar počasneje, zato se je neto zunanji dolg povečal z 18,0 % na 25,4 % BDP.

Inflacija, ki so jo tudi v letu 2008 ključno zaznamovali zunanji dejavniki, se je z visokih ravni v prvih osmih mesecih leta 2008 do konca leta močno znižala. Medletna inflacija, ki se je v prvih osmih mesecih lani gibala med 6 in 7 %, se je do konca leta znižala na 2,1 %. Na dinamiko medletne inflacije so, podobno kot že leta 2007, ključno vplivali zunanji dejavniki. Gibanje cen nafte, hrane in ostalih surovin na svetovnih trgih je tako v prvi polovici leta 2008 prispevalo k močnemu pospešku inflacije, na njeno ohranjanje nad ocenjeno ravnotežno ravno (3 %) pa je vplivala tudi visoka gospodarska rast. V drugi polovici leta 2008, ko je prišlo do hitrega zniževanja svetovnih cen hrane, nafte in ostalih surovin, se je to močno odrazilo na nižji rasti domačih cen hrane in pogonskih goriv. V drugih skupinah blaga še ni prišlo do umirjanja rasti cen, kar je deloma posledica delovanja zunanjih dejavnikov (sekundarnih učinkov oz. prenosa višjih cen energentov v strukturo cene posamičnih skupin blaga, ki se pokaže z zamikom). Deloma pa je to po naši oceni tudi posledica vpliva pretekle visoke gospodarske aktivnosti, pa tudi rigidnosti prenosa nižjih cen energentov v strukturo cen. Zaradi specifičnosti slovenskega trga je bil vpliv zunanjih dejavnikov na inflacijo tudi močnejši kot v celotnem evrskem območju, kar je vplivalo sprva na relativno močnejši pospešek, nato pa na hitrejšo umirjanje inflacije. V drugi polovici leta 2008 pa se je pričela umirjati rast cen storitev, kar lahko povežemo z umirjanjem gospodarske aktivnosti. Pri tem je na relativno hitrejšo rast cen storitev glede na povprečje EU še naprej vplival Balassa Samuelsonov učinek. Kombinacija ključnih makroekonomskih politik oziroma gibanja makroekonomskih razmerij so bila v letu 2008

manj restriktivna kot leta 2007. Saldo javnih financ se je poslabšal, prav tako tudi razmerje med rastjo plač in rastjo produktivnosti, ki ima sicer na inflacijo izrazitejši vpliv šele ob daljšem trajanju. Usmeritve cenovne politike so ostale nespremenjene, saj je rast reguliranih cen skladno z usmeritvami Načrta uravnavanja reguliranih cen za leti 2008 in 2009 zaostajala za rastjo prostih cen celo bolj kot v letu 2007.

Javnofinančni položaj se je v letu 2008 poslabšal, saj se je presežek prevesil v primanjkljaj, kar je bila posledica cikličnih in strukturnih dejavnikov. Z uspešnim upravljanjem dolga sektorja država pa je njegov delež v primerjavi z BDP še upadel. Ob upočasneni gospodarski rasti se je presežek sektorja država lani prevesil v primanjkljaj (0,9 % BDP, kar je 1,4 o. t. več kot leta 2007). Poleg cikličnih vplivov ob upočasneni gospodarski rasti so k temu prispevali tudi strukturni dejavniki: na strani odhodkov večje investicije, povečanje obsega sredstev za socialne transferje in naraščanje plač z uveljavitvijo novega plačnega sistema v javnem sektorju ob hkratnem povečanju števila zaposlenih, na strani prihodkov pa davčne spremembe (povečanje splošnih olajšav v okviru spremembe dohodninskega sistema, postopna ukinitve davka na izplačane plače in znižanje davčne stopnje pri davku na dohodek). Dolg sektorja država se je ob nadaljnjem aktivnem upravljanju v letu 2008 povečal za 402 mio EUR, njegov delež glede na BDP pa je upadel za 0,6 o. t. na 22,8 %, kar je drugo največje znižanje po letu 2007, ko se je dolg znižal tudi nominalno. V letu 2008 se je proračunsko črpanje sredstev iz proračuna EU še poslabšalo, saj je priliv dosegel manj kot polovico načrtovanih sredstev (60 % leta 2007). Ob višjih plačilih v EU proračun od načrtovanih¹³ je Slovenija tako zaključila leto 2008 s še višjim negativnim neto položajem proračuna RS do proračuna EU (64,7 mio EUR; leta 2007 8,6 mio EUR). Pri tem je bilo črpanje sredstev za izvajanje kmetijske politike, podobno kot v preteklih letih, realizirano skoraj v celoti. Glede na predhodno leto se je izboljšalo črpanje sredstev iz kohezijskega sklada, ki je doseglo 69 % načrtovanega (32 % leta 2007). Črpanje iz strukturnih skladov pa se je poslabšalo, saj je doseglo le 12,4 % načrtovanega (leta 2007 24 %). Večletno skromno črpanje sredstev iz strukturnih skladov kaže na majhno absorpcijsko sposobnost, ki je posledica zapletenih administracijskih postopkov prijave projektov, deloma tudi njihove kakovosti, poleg tega pa tudi specifičnega načina izplačevanja in povračila teh sredstev.

Na stanje javnih financ bodo kratkoročno pomembno vplivale spremenjene makroekonomske razmere in sprejeti ukrepi za blažitev posledic finančne in gospodarske krize. Ti pa imajo lahko tudi potencialne dolgoročne učinke, zato je ključno, da se zagotovi njihova konsistentnost z začrtanimi strukturnimi reformami in dolgoročno vzdržnostjo javnih financ. Predvidenoposlabšanjemakroekonomskihrazmer

¹³ Višja plačila od načrtovanih iz naslova bruto nacionalnega dohodka in davka na dodano vrednost so izhajala iz nove ocene statističnih agregatov za Slovenijo.

v letu 2009 bo zaradi delovanja avtomatičnih fiskalnih stabilizatorjev vplivalo na poslabšanje stanja javnih financ. Dodatno bodo na višji primanjkljaj vplivali ukrepi za blažitev posledic krize. Vlada je (do konca februarja 2009) pripravila dva svežnja ukrepov za blažitev posledic krize, ki sledijo osnovnim usmeritvam Evropskega načrta okrevanja gospodarstva¹⁴. Prvi sveženj je bil sprejet konec leta 2008 ter vključuje ukrepe, namenjene povečanju zaupanja v finančne inštitucije¹⁵, in fiskalne spodbude za upočasnitev padanja gospodarske rasti. V tem sklopu so predvideni ukrepi za izboljšanje likvidnosti podjetij, ohranjanje delovnih mest in spodbujanje konkurenčnosti s povečanjem izdatkov za raziskave in razvoj ter izobraževanje. Drugi sveženj, ki pomeni konkretizacijo in nadgradnjo prvega, vsebuje tudi več razvojno naravnanih ukrepov. Za doseganje pozitivnih učinkov na gospodarsko aktivnost bo ključnega pomena konsistentnost kratkoročnih in dolgoročnih ukrepov ob upoštevanju odprtosti slovenskega gospodarstva. Usklajenost kratkoročnih protikriznih ukrepov z načrtanimi strukturnimi spremembami pa bo ključna zudi za dolgoročno vzdržnost javnih financ. Oba sprejeta svežnja ukrepov predstavljata fiskalno spodbudo, ki presega 2 % BDP¹⁶. Poleg višjih neposrednih izdatkov bodo na višje javnofinančne izdatke v prihodnjih letih posredno vplivale tudi spremenjene razmere na finančnih trgih. Pribitki na obrestne mere državnih vrednostnih papirjev, ki jih države izdajajo v povezavi s financiranjem ukrepov, so se v zadnjem času namreč močno povečali za bolj tvegane in tudi za manjše države, med katerimi je tudi Slovenija. Potencialno obveznost državnega proračuna, povezano z ukrepi, pa predstavljajo poročstva (v skupni dovoljeni vrednosti 12 mrd EUR), na katere je vezan velik del sprejetih ukrepov za stabiliziranje delovanja finančnega trga in kreditiranje gospodarstva.

Ključni dejavnik tveganja za dolgoročno vzdržnost javnih financ ostajajo izdatki, povezani s staranjem prebivalstva. Tudi najnovejše projekcije javnih izdatkov, ki so posledica staranja prebivalstva, narejene na podlagi projekcij prebivalstva EUROPOP2008¹⁷, kažejo da se ti izdatki že povečujejo, po letu 2015 pa se bo njihova rast hitro pospešila, če ne bo prišlo do prilagoditev sistemov, ki bi ublažili pritisk na javnofinančne izdatke. Pospešena rast izdatkov za pokojnine bo po tem letu posledično pomembno vplivala na povišanje dolga države in njegovo hitrejšo približevanje dovoljeni meji 60 %.

1.2. Povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja

Konkurenčnost podjetniškega sektorja se v odprtem gospodarstvu, kot je slovensko, pomembno odraža v doseženih rezultatih na zunanjih trgih. Uspešnost na zunanjih trgih merimo predvsem z gibanjem tržnih deležev. Med dejavniki, ki imajo kratkoročnejši vpliv na konkurenčnost, analiziramo gibanje stroškov dela na enoto proizvoda, med tistimi z dolgoročnejšimi in bolj posrednimi vplivi pa skladno z usmeritvami SRS v okviru tega poglavja spremljamo tehnološko zahtevnost proizvodnje in izvoza, razvoj podjetništva, internacionalizacijo gospodarstva ter liberalizacijo mrežnih dejavnosti¹⁸.

*V letu 2008 je bilo večletno izboljševanje izvozne konkurenčnosti, merjene s **tržnim deležem v blagovni menjavi**, prekinjeno.* Potem ko se je delež slovenskega blagovnega izvoza v uvozu najpomembnejših trgovinskih partneric v sedemletnem obdobju do leta 2007 neprekinjeno povečeval, se je v letu 2008 znižal z 0,612 % na 0,591 %. Podrobnejša analiza gibanja tržnega deleža na trgu EU kaže, da njegov padec v letu 2008 ni bil le posledica poslabšanja izvozne konkurenčnosti. Na znižanje je namreč v precejšnji meri vplivalo povečanje uvoza blaga EU pod vplivom visokih podražitev energentov¹⁹, hkrati pa je bil njegov padec tudi pod znatnim vplivom padanja izvoza cestnih vozil, ki je bil deloma posledica visoke rasti v letu prej. Izrazitejše znižanje tržnega deleža v drugi polovici leta, zlasti v zadnjem četrtletju (gl. Sliko 1), pa je bilo predvsem posledica padca izvozne konkurenčnosti. Do znižanja tržnega deleža v letu 2008 je prišlo na vseh pomembnejših trgih, tako v EU kot izven EU. V gibanju tržnega deleža po proizvodih se zrcali vpliv počasnosti tehnološkega prestrukturiranja v preteklih letih na izvozno konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Lani smo tako zabeležili rast (sicer upočasnjeno) deleža dveh najpomembnejših skupin industrijskih proizvodov na trgu EU (stroji in transportne naprave²⁰ ter kemični proizvodi), tržni delež ostalih pomembnejših skupin, kamor se večinoma uvrščajo tehnološko manj zahtevni proizvodi, pa se je znižal.

¹⁸ Na konkurenčnost vpliva še vrsta drugih dejavnikov, predvsem znanje, vlaganja v raziskave in razvoj, inovativnost, učinkovitost države, ki jih obravnavamo v drugih delih Poročila o razvoju.

¹⁹ Z izločitvijo nafte in naftnih derivatov (podsektorja 33 po SMTK) je bil padec tržnega deleža v EU za 1,3 o. t. nižji (2,9 % namesto 4,2 %), mineralnih goriv in maziv (sektorja 3 po SMTK) pa kar za 2,9 o. t. nižji.

²⁰ Rast tržnega deleža strojev in transportnih naprav se je leta 2008 upočasnjeno nadaljevala (1,3 %, leta 2007 17,9 %) kljub padcu tržnega deleža cestnih vozil (za 2,2 %, v letu 2007 27,2-odstotna rast), saj je bila hkrati rast tržnega deleža preostalih proizvodov tega sektorja še naprej relativno visoka (7 %, leta 2007 9 %).

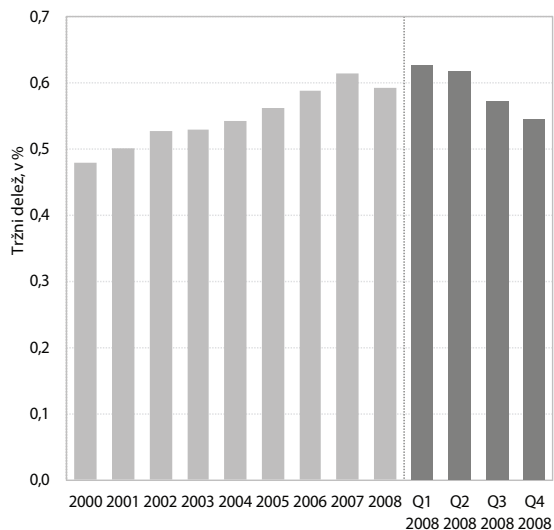
¹⁴ European Recovery Plan (Evropska komisija), november 2008.

¹⁵ Več o tem glej v poglavju 1.3.2. Finančne storitve.

¹⁶ Upoštevani so tudi varčevalni ukrepi, sprejeti v povezavi z drugim svežnjem, ki nekoliko blažijo pritisk na javnofinančne izdatke.

¹⁷ Projekcije prebivalstva, ki jih je spomladi 2008 objavil Eurostat in se uporabljajo kot obvezna podatkovna osnova za izračun projekcij javnofinančnih izdatkov po državah članicah EU (Joint EC – EPC report on the 2009 projections of age-related expenditure (2007–2060) for the EU-27 MS, 2008).

Slika 1: Tržni deleži v obdobju 2000–2008 ter po četrtletjih v letu 2008, v %

Vir: Si-stat podatkovni portal – Ekonomsko področje (SURS), 2009; izračuni Umar.

Stroškovna konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je v letu 2008 občutneje poslabšala. Realni efektivni tečaj²¹, ki je rahlo apreciiral že v letu 2007, je leta 2008 porasel za 4,9 %. Glavni razlog je rast relativnih nominalnih stroškov dela na enoto proizvoda, ki se je začela pospeševati že v zadnjem tromesečju leta 2007. Po rasti realnega efektivnega tečaja v prvih treh četrtletjih leta 2008 se je Slovenija uvrstila v sredino držav EMU. Sredi leta 2008 so začeli naraščati tudi realni stroški dela na enoto proizvoda, ki so leta 2008 porasli za 3,7 %, medtem ko je bila njihova rast v povprečju EU precej nižja (1,6 %). Poslabšanje stroškovne konkurenčnosti slovenskega gospodarstva je bilo posledica močno upočasnjene rasti produktivnosti dela ob istočasnem pospešenem naraščanju stroškov dela na zaposlenega. Leta 2008 je namreč ob poslabšanju mednarodne konjunkturi prišlo do hitrega umirjanja gospodarske aktivnosti, ki so mu gibanja v zaposlenosti sledila z zamikom šele proti koncu leta. V nasprotni smeri pa so se gibali stroški dela, ki so se deloma zaradi uskladitve z visoko preteklo inflacijo in produktivnostjo, zlasti v zasebnem sektorju, deloma pa zaradi začetka odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju leta 2008 povečali še bolj kot v letu pred tem. Razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo se je najbolj poslabšalo v predelovalnih dejavnostih. Dlje časa trajajoče poslabševanje stroškovne konkurenčnosti bi lahko močno negativno vplivalo na položaj podjetij v tem izvozno usmerjenem delu gospodarstva, zato je pomembno, da se rast stroškov dela čimprej prilagodi upočasnjeni gospodarski aktivnosti, na daljši rok pa ostaja ključno nadaljnje izvajanje reform za povečanje produktivnosti.

²¹ Deflaciran z nominalnimi stroški dela na enoto proizvoda (nominalna sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v stalnih cenah).

Prestrukturiranje v smeri tehnološko zahtevnejših dejavnosti in izvoza je bilo v obdobju visoke gospodarske konjunkturi relativno počasno. Visoka rast produktivnosti predelovalnih dejavnosti je bila značilna predvsem za leto 2006, v letu 2007 pa se je ob okrepitvi zaposlenosti upočasnila na ravni povprečja zadnjih let. V obeh letih je bila spodbujena predvsem z visokim domačim in tujim povpraševanjem. Iz njene dekompozicije je tako razvidno, da se je relativni prispevek²² učinkov medsektorskih strukturnih sprememb k rasti produktivnosti v obeh letih precej znižal (gl. Tabelo 1). To je bilo na eni strani posledica pospešitve rasti produktivnosti v nekaterih nizko tehnološko zahtevnih panogah²³, ki so pod vplivom visokega povpraševanja precej povišale dodano vrednost, hkrati pa tudi znižale število zaposlenih. Na drugi strani tehnološko zahtevnejše panoge ugodne konjunkturi niso izkoristile za preboj v ravni produktivnosti, saj se je rast produktivnosti v teh panogah ohranila približno na ravni predhodnih let, glede na povprečje EU pa raven produktivnosti teh panog še zmeraj dosega le okoli 56 %. Postopnost prestrukturiranja se kaže tudi v počasnosti povečevanja tehnološke zahtevnosti blagovnega izvoza. Delež visokotehnoloških proizvodov v blagovnem izvozu se je po znižanju v obdobju 2003–2005 v letih 2006 in 2007 ponovno povišal, vendar še ni dosegel ravni iz leta 2003. Ob tem pa smo bili v letih 2006–2007 priča tudi ponovnemu naraščanju deleža nizkotehnoloških proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu. Tehnološka zahtevnost izvoza tako ostaja na precej nižji ravni kot v povprečju EU, čeprav se je razkorak v letu 2007 občutneje znižal predvsem zaradi precejšnjega padca deleža visokotehnoloških proizvodov v povprečju EU²⁴.

V letu 2008 se je **podjetniška aktivnost** znatno okrepila in prvič presegla povprečje 15 članic EU. Pri tem je treba opozoriti, da podatki izhajajo iz raziskave²⁵, ki se izvaja v prvi polovici leta in tako ne vključujejo obdobja gospodarskega ohlajanja, ki je sledilo poglobitvi mednarodne finančne krize jeseni 2008. Zgodnja podjetniška aktivnost²⁶ se je leta 2008 povečala četrto leto zapored, in sicer kar za 1,6 o. t., s čimer je dosegla vrh v obdobju 2002²⁷–2008 na ravni 6,4 %. S tem je Slovenija prvič presegla tehtano povprečje 15 držav EU (5,3 %), ki so bile leta 2008 vključene v raziskavo. Tretje leto zapored se je izboljšala tudi struktura podjetnikov, vključenih v zgodnjo podjetniško aktivnost. Ponovno se je namreč najbolj okrepil delež tistih, ki so se za podjetništvo odločili zaradi zaznane poslovne priložnosti, kar je v obdobju visoke gospodarske konjunkturi, ki smo ji bili priča vse do druge polovice leta 2008, pričakovano.

²² Po rahlem znižanju v letu 2006 se je v letu 2007 takorekoč prepolovil tudi absolutni prispevek.

²³ Predvsem tekstilna, živilskopredelovalna in pohištvena industrija.

²⁴ Glej indikator Faktorska struktura blagovnega izvoza.

²⁵ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) (Rebernik et al, 2009).

²⁶ Delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo (gre za prebivalce, ki ustanavljajo podjetje oz. podjetnike, ki izplačujejo plače manj kot 42 mesecev).

²⁷ Podatki so za Slovenijo na voljo od leta 2002.

Tabela 1: Dekompozicija rasti produktivnosti predelovalnih dejavnosti v Sloveniji, 2000–2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Realna rast produktivnosti, v %	9,4	3,8	7,3	7,9	5,4	5,8	9,2	6,9
Intrasektorski (nestrukturni) učinek*, v %	99	90	92	87	87	85	92	96
Intersektorski in interakcijski (strukturni) učinek**, v %	1	10	8	13	13	14	8	4

Vir: Izračuni UMAR na osnovi podatkov SURS (Nacionalnih računih, 2008).

Opombe: * povečanje produktivnosti, ki bi bila dosežena, če bi struktura zaposlenosti ostala na ravni iz baznega leta (predhodno leto); ** povečanje produktivnosti zaradi premika proizvodnih resursov iz nizko produktivnih v visoko produktivne panoge in povečanje produktivnosti zaradi realokacije resursov v sektorje z visoko rastjo produktivnosti.

Po treh letih stagnacije se je lani rahlo okrepila tudi stopnja vključenosti v podjetništvo zaradi nuje. Lani se je pospešila tudi rast celotne podjetniške aktivnosti, tako zaradi povečanja deleža prebivalcev, vključenih v zgodnje podjetniške aktivnosti, kot zaradi višjega deleža ustaljenih podjetnikov. Poleg pozitivnega vpliva gospodarske konjunktore in poenostavitve postopkov ustanovitve podjetij je bilo povečanje podjetniške aktivnosti v preteklih letih lahko deloma tudi posledica poskusov podjetij, da z izločanjem nekaterih aktivnosti v novo nastala podjetja znižajo stroške poslovanja. V petletnem obdobju krepitve podjetniške aktivnosti (2004–2008) so podjetniki kot glavno oviro pri poslovanju²⁸ izpostavili plačilno nedisciplino, katere pomen se je sicer iz leta v leto zmanjševal, a je začel tekom leta 2008 ponovo naraščati. V drugi polovici leta 2008 pa so skladno z opaznejšimi znaki svetovne finančne krize kot pomemben zaviralni dejavnik pri poslovanju začeli izpostavljati tudi upadanje prodaje.

Stopnja internacionalizacije slovenskega gospodarstva se je na področju zunanjetrgovinske odprtosti po večletnem hitrem povečevanju lani nekoliko znižala, pri vhodnih neposrednih tujih investicij pa kljub premikom ostaja nizka. Večletno povečevanje zunanjetrgovinske integracije slovenskega gospodarstva, merjene z deležem menjave s tujino v BDP, je bilo v letu 2008 prekinjeno predvsem zaradi znižanja deleža blagovnega izvoza, katerega rast se je v razmerah ohlajanja svetovne gospodarske aktivnosti zelo umirila. Menjava storitev pa se je lani še okrepila²⁹. Predvsem zaradi spremenjene metodologije Banke Slovenije pri spremljanju NTI³⁰ so se v letu 2007 izrazito povečali tudi tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI. Vendar izločitev vpliva metodološke spremembe pokaže, da je bilo povečanje stanja NTI v letu 2007 pri vhodnih NTI razmeroma nizko, na strani izhodnih NTI pa se je tudi dejansko nadaljeval trend hitrega povečevanja investiranja naših podjetij v tujini³¹. Podatki za leto 2008, ki so na voljo le za tokove NTI, kažejo na povečanje prilivov, ki pa so bili predvsem posledica zadolževanja podjetij pri povezanih osebah, pri odlivih pa smo po večletni rasti zabeležili znižanje. Tako je bila Slovenija leta 2008 prvič po letu 2004 spet neto prejemnica NTI. Kljub temu pa so glede na precejšen izhodiščni zaostanek za EU vhodne

NTI, relativno gledano, še vedno na zelo nizkih ravneh. V primerjavi s povprečjem EU je namreč slovensko gospodarstvo na eni strani nadpovprečno izvozno-uvozno intenzivno, kar je nedvomno v veliki meri tudi posledica majhnosti slovenskega gospodarstva, razlika pa se je v prid Slovenije do leta 2007 še povečevala. Nasprotno pa Slovenija izkazuje precej nižjo intenzivnost internacionalizacije preko vhodnih in izhodnih NTI, pri čemer se je zaostanek za EU pri vhodnih NTI do leta 2006 stalno povečeval, njegovo znižanje v letu 2007³² pa je bilo v glavnem posledica spremenjene metodologije spremljanja NTI v Sloveniji. Med glavnimi ovirami za vhodne NTI, ki jih navajajo tuji investitorji³³, je poleg majhnosti trga in visokih stroškov delovne sile večina ovir v domeni ekonomskega sistema in politike (visoki davki, plačilna nedisciplina, neučinkovit sodni sistem, težave pri odpuščanju zaposlenih, pomanjkanje ustrezno usposobljene delovne sile, neutrežno varstvo konkurence), njihovo znižanje pa bi pozitivno vplivalo tudi na domačo podjetniško aktivnost. Z nizko ravno neposrednih tujih investicij smo v preteklih letih zamudili tudi priložnost za hitrejšo tehnološko prestrukturiranje gospodarstva.

V mrežnih dejavnostih se je tudi v letu 2008 nadaljevala postopna krepitev konkurence v telekomunikacijah, na področju energetike pa se po zadnjih podatkih za leto 2007 struktura trga ni bistveno spremenila. V telekomunikacijah se je v zadnjih letih hitro razvijal predvsem trg širokopasovnega dostopa do interneta, ki je bil v najpomembnejšem segmentu (xDSL povezave) do leta 2005, ko je bila razvezana zanka ISDN–ADSL, še zelo visoko koncentriran. Dekoncentracija tega trga je v letu 2008 nekoliko zastala in največji ponudnik še vedno obvladuje dobri dve tretjini trga³⁴. Vendar pa se v zadnjem obdobju na področju širokopasovnih povezav razvija tudi konkurenca med vzporednimi omrežji (xDSL, kabelski

³² Na 13,2 o. t. (Slovenija 27,7 %, EU 40,9 %). V deležu stanja izhodnih NTI v BDP je zaostanek Slovenije za povprečjem EU pričakovano glede na nižjo razvitost precej večji, 33,9 o. t. (Slovenija 14,2 %, EU 48,1 %).

³³ Gre za izsledke raziskave (Rojec M. et al., 2008), v katero je bilo vključenih 180 podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji. Anketiranje je potekalo v času od 13. 10. do 10. 11. 2008.

³⁴ V 1. četrtnem letu 2007 je tržni delež največjega ponudnika širokopasovnega dostopa do interneta preko povezave xDSL znašal 74,1 %, v 1. četrtnem letu 2008 je upadel na 67,9 % in se po nihanju v letu 2008 ustalil v 4. četrtnem letu 2008 na isti ravni kot na začetku leta, 67,9 % (Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtnje 2008, APEK, 2009).

²⁸ Podjetniška klima v Sloveniji, 2008.

²⁹ Glej indikator *Delež izvoza in uvoza v BDP*.

³⁰ Glej indikator *Neposredne tuje investicije*.

³¹ Več kot polovica slovenskih neposrednih tujih investicij gre tradicionalno v države nekdanje Jugoslavije.

internet, optika³⁵). Tržni delež glavnega operaterja v fiksni telefoniji (glede na število priključkov) se je zadnja leta precej znižal, s 96,6 % v prvem četrtletju 2007 na 85,6 % v zadnjem četrtletju 2008, a je s tem še vedno med najvišjimi v EU. Tako visok delež je posledica počasnega odpravljanja ovir za konkurenco v preteklosti in s tem poznega vstopa alternativnih ponudnikov na trg (v letu 2006). Delež prevladujočega ponudnika se zmanjšuje predvsem zaradi razmaha IP telefonije, ki predstavlja že 22,6 % vseh telefonskih priključkov v Sloveniji. Večji premik je v zadnjih dveh letih zaznati tudi v mobilni telefoniji³⁶, kjer je sicer delež največjega ponudnika (59 % konec leta 2008) prav tako še višji kot v povprečju EU (kjer je pod 40 %). Na področju energetike se struktura trga menja počasneje, med pomembnejše spremembe v zadnjem času pri tem lahko štejemo oblikovanje drugega proizvodnega stebra³⁷ pri električni energiji, uvedbo tržnega, avkcijskega načina dodeljevanja čezmejnih prenosnih zmogljivosti in ločitev gospodarske javne službe sistemskega operaterja distribucijskega omrežja od ostalih funkcij distribucijskih podjetij (dobava, lastništvo). Tržni delež največjega proizvajalca električne energije je bil v letu 2007 sicer le okoli 50-odstoten (v EU v 2006 skoraj 60-odstoten), a je bila njegova tržna moč na veleprodajnem trgu dejansko večja zaradi razpolaganja z večjim delom električne energije drugega proizvajalca. Na maloprodajnem trgu pa je bilo dejavnih 14 dobaviteljev z bolj uravnoteženimi tržnimi deleži³⁸. Tudi na maloprodajnem trgu za gospodinjstve odjemalce, ki je bil liberaliziran zadnji (2007), so se postopno začele vzpostavljati bolj konkurenčne razmere, kjer porabniki lahko prosto izbirajo med dobavitelji, ki imajo tudi že diferencirane cenovne ponudbe. Delež glavnega ponudnika na veleprodajnem trgu zemeljskega plina je še vedno skoraj 100-odstoten. Več ponudnikov³⁹ je na maloprodajnih trgih dobave srednje velikim in majhnim odjemalcem plina, struktura teh trgov pa se v zadnjih letih ne spreminja veliko.

³⁵ Od začetka leta 2007 do konca leta 2008 sta se deleža xDSL (znižanje za 5,2 o. t. na 67,0 %) in kabelske tehnologije (-3,5 o. t. na 22,3 %) zmanjšala predvsem na račun optičnih povezav (+8,8 o. t. na 10,4 %). Ker prevladujoči ponudnik telekomunikacijskih storitev na začetku ni vlagal v optično omrežje, so se v skladu s tem povečali tržni deleži alternativnih ponudnikov. Ob upoštevanju vseh tehnologij se je tržni delež prevladujočega operaterja na trgu širokopasovnega dostopa do interneta v obdobju 2007–2008 znižal za 4,5 o. t. na 49,1 %.

³⁶ Potem ko je tržni delež največjega ponudnika v letih 2002–2006 nihal nekoliko nad 70 %, se je v zadnjih dveh letih občutneje znižal: z 69,0 % (po številu aktivnih uporabnikov), kolikor je znašal v 1. četrtletju 2007, na 58,9 % v 4. četrtletju 2008 (Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za 4. četrtletje 2008 – APEK, 2009).

³⁷ Pri proizvodnji električne energije v Sloveniji prvi proizvodni steber predstavljajo proizvajalci, vključeni v skupino HSE (Dravske elektrarne Maribor, Soške elektrarne Nova Gorica, Termoelektrarna Šoštanj, Premogovnik Velenje in Termoelektrarna Trbovlje), drugega pa proizvajalci, vključeni v skupino GEN (Nuklearna elektrarna Krško, Savske elektrarne Ljubljana in Termoelektrarna Brestanica).

³⁸ Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2007 (AGEN-RS), 2008.

³⁹ Noben ponudnik nima prevladujočega položaja.

1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti

Storitve v strukturi slovenskega gospodarstva še vedno predstavljajo precej manjši delež kot v povprečju EU. Z vidika konkurenčnosti je problematičen predvsem zaostanek glede deleža tržnih storitev (G-K), ki se je po letu 2005 sicer precej znižal, vendar najmanj na področju na znanju temelječih storitev, kot so finančne, poslovne, komunikacijske in informacijske storitve. Te imajo poleg neposrednega vpliva na rast gospodarstva zaradi velikega in rastočega deleža v bruto domačem proizvodu tudi vse pomembnejši posredni vpliv na konkurenčnost prek vmesne porabe storitev v proizvodnji proizvodov in drugih storitev. Slovenija ima v strukturi gospodarstva v primerjavi s povprečjem EU tudi nižji delež javnih storitev (L-P). Razkorak na tem področju je bil do leta 2005 razmeroma nizek, do leta 2007 (zadnji dosegljivi podatki) pa se je predvsem zaradi relativno šibke rasti dodane vrednosti javnih storitev v Sloveniji, povezane z upočasnitvijo rasti zaposlenosti in nizko rastjo plač v javnem sektorju v tem obdobju, nekoliko povečal⁴⁰.

Tabela 2: **Razlika med Slovenijo in povprečjem EU glede deleža storitev v strukturi bruto dodane vrednosti gospodarstva, v odstotnih točkah*, 2000, 2005–2007**

	2000	2005	2006	2007
Storitve (G-P)	-8,7	-8,6	-8,5	-8,4
Tržne storitve (G-K)	-6,7	-6,1	-5,8	-4,8
Trgovina, gostinstvo, transport (G-I)	-1,1	0,2	0,2	1,2
Finančne in poslovne storitve (J-K)	-5,6	-6,3	-6,0	-6,0
Javne storitve (L-P)	-2,0	-2,5	-2,7	-3,6

Vir: Eurostat portal page – Economy and Finance – National Accounts by 6 branches, 2009.

Opomba: * Negativni predznak pomeni, da je delež dejavnosti v Sloveniji nižji kot v povprečju EU.

1.3.1. Nefinančne tržne storitve

Približevanje povprečju EU po **deležu nefinančnih tržnih storitev** v strukturi gospodarstva, ki je bilo v letu 2006 prekinjeno, se je leta 2007 nadaljevalo, po dveh letih je ponovno prišlo tudi do ugodnih strukturnih premikov. Močno se je okrepil tudi delež nefinančnih tržnih storitev v skupni zaposlenosti (33,2 %). Zaostanek Slovenije glede deleža nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti za povprečjem EU je v zadnjem letu, za katero so na voljo podatki (2007), upadel na najnižjo raven doslej (3,8 o. t.). Višjo rast deleža v dodani vrednosti v primerjavi s povprečjem EU so v tem letu dosegle vse dejavnosti nefinančnih tržnih storitev. Pri tem imajo trgovina, promet in gostinstvo v strukturi slovenskega

⁴⁰ Problematika javnih storitev je skladno z usmeritvami Strategije razvoja Slovenije analizirana v poglavju 4. Moderna socialna država.

gospodarstva deleže, primerljive povprečju EU, tako da je strukturni zaostanek v glavnem posledica nižjega deleža poslovnih storitev⁴¹. Na tem področju je po dveh letih zastoja leta 2007 prišlo do pozitivnega premika, še vedno pa je zaostanek za povprečjem EU relativno visok (5 o. t.) in kljub znižanju v zadnjem letu višji kot leta 2004, ko je bil najnižji⁴². Ob tem kot pozitivno ocenjujemo dejstvo, da so se med poslovnimi storitvami najbolj okrepile na znanju temelječe poslovne storitve⁴³ (zlasti različne svetovalne, raziskovalne in računalniške storitve). Njihov delež v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva se je povzpел na 10,2 %, skladno s scenarijem SRS pa naj bi do leta 2013 dosegel okoli 12 %⁴⁴.

Konkurenčnost slovenskih storitev na zunanjih trgih, ki jo ocenjujemo s pomočjo gibanja tržnih deležev Slovenije v uvozu storitev najpomembnejših partneric, se je v letu 2007 znatno povečala. Slovenija v celotnem obdobju po vstopu v EU (2004–2007) beleži povečanje konkurenčnosti na trgih Avstrije, Italije, Francije in Združenega kraljestva, ki so skupaj z Nemčijo⁴⁵ največje uvoznice slovenskih storitev v EU. Rast tržnega deleža v uvozu storitev glavnih partneric je bila v tem obdobju tudi precej višja kot v skupini novih članic⁴⁶, največje povečanje pa je bilo po upočasnitvi leta 2006 doseženo prav v zadnjem letu (2007), za katero so na voljo podatki (gl. Tabela 3). Ob tem smo po enoletni prekinutvi zabeležili ponovno ugoden strukturni premik, saj se je v letu 2007 pospešila rast tržnega deleža skupine ostalih storitev⁴⁷, kamor spadajo različne, v glavnem na znanju temelječe storitve. Ob visoki rasti izvoza te skupine storitev se je precej povečal tudi njihov delež v skupnem izvozu storitev, ki pa je še vedno skoraj enkrat nižji kot v EU⁴⁸. Sicer so tako kot v celotnem obdobju tudi leta 2007 tržni delež najbolj povečale transportne storitve, na področju izvoza potovanja pa se je nadalje znižal. Rast tržnega deleža Slovenije v uvozu storitev glavnih partneric v zadnjih letih je delno posledica lažjega pretoka storitev na notranjem trgu EU (zlasti transportnih), delno pa visoke mednarodne konjunktore v omenjenem obdobju. Glede na dejstvo, da je bila Slovenija mnogo bolj uspešna pri povečevanju tržnih deležev storitev v primerjavi z drugimi novimi članicami, je moč sklepati tudi na povečanje konkurenčnosti slovenskih storitev po vstopu v EU, še zlasti v zadnjem letu.

⁴¹ Glej indikator *Delež nefinančnih tržnih storitev*.

⁴² Poslovne storitve so med vsemi nefinančnimi tržnimi storitvami v letu 2007 tudi najbolj povečale svoj delež v skupni zaposlenosti slovenskega gospodarstva (na 11,4 %).

⁴³ Dejavnosti Standardne klasifikacije dejavnosti 71-74 (dajanje strojev in opreme v najem, obdelava podatkov in povezane storitve, raziskave in razvoj, druge poslovne storitve).

⁴⁴ Glej Bednaš (ur.), Kajzer (ur.), 2005.

⁴⁵ Podatki za Nemčijo niso na razpolago.

⁴⁶ Brez Bolgarije in Romunije.

⁴⁷ Rast tržnega deleža je bila v letu 2007 znatna, vendar je pri tem treba upoštevati njegovo znižanje v letu 2006. V primerjavi z letom 2005 (0,146) je bil tako tržni delež leta 2007 (0,149) le nekoliko višji.

⁴⁸ Rast deleža skupine ostalih storitev se je nadaljevala tudi v letu 2008, ko je njihov delež v izvozu storitev dosegel 32,2 % (v povprečju EU leta 2007 55,3 %).

Tabela 3: **Rast tržnih deležev Slovenije v uvozu storitev iz glavnih partneric v EU¹, 2004–2007, v %**

	Povečanje v obdobju 2004–2007		Povečanje v letu 2007	
	Slovenija	EU-10 ²	Slovenija	EU-102
Storitve	44,7	20,7	23,8	5,2
Transport	169,8	50,9	58,2	15,2
Potovanja	-22,5	6,2	-13,9	-3,2
Ostale storitve	54,6	24,1	27,2	8,2

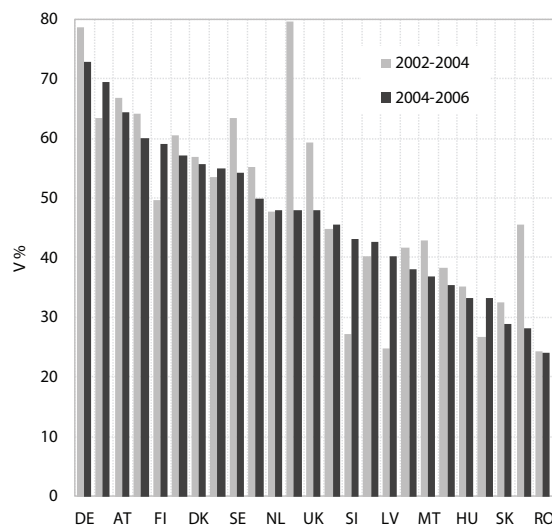
Vir: Eurostat portal page – Economy and Finance – Balance of Payments by country, 2009.

Opomba: ¹ Avstrija, Italija, Francija in Združeno kraljestvo. Za Nemčijo ni podatkov.

² Nove članice EU brez Bolgarije in Romunije.

Inovacijska aktivnost v storitvenih dejavnostih se postopoma izboljšuje, čeprav močno zaostaja za ravno v razvitejših članicah EU. V zadnjem obdobju, za katerega so na razpolago podatki (2004–2006), je bilo v storitvenih dejavnostih inovacijsko aktivnih skoraj 27 % podjetij, kar pomeni precejšen napredek glede na predhodno triletno obdobje (2002–2004), ko jih je bilo le 16 %. Zaostanek Slovenije za povprečjem EU se je tako med obema obravnavanima obdobjema znižal za 11,8 o. t. V obdobju 2004–2006 se je znatno okrepil ravno delež inovativnih podjetij s področja nekaterih poslovnih storitev, temelječih na znanju⁴⁹. Kljub napredku velja izpostaviti, da so imele stare članice EU mnogo višjo raven inovacijske aktivnosti na tem področju že v obdobju 2002–2004. S stališča inovacijske aktivnosti v storitvenih

Slika 2: **Inovacijska aktivnost v skupini poslovnih storitev, ki temeljijo na znanju*, države EU, obdobji 2002–2004, 2004–2006**

Vir: Eurostat Portal Page – Science and technology – Community innovation survey, 2008.

Opomba: * Vključene so naslednje dejavnosti po klasifikaciji SKD: 72 – obdelava podatkov in povezane dejavnosti, 74.2 – projektiranje in tehnično svetovanje, 74.3 – tehnično preizkušanje in analiziranje.

⁴⁹ 72 – obdelava podatkov in podatkovne baze, 74.2 – projektiranje in tehnično svetovanje, 74.3 – tehnično preizkušanje in analiziranje; Glej tudi indikator *Inovacijska aktivnost*.

dejavnostih igrajo posebno vlogo tudi ne-tehnološke oziroma organizacijske inovacije, ki se nanašajo na uvajanje novih poslovnih praks, nove sisteme upravljanja znanja, nove metode organizacije delovnega mesta ali nove metode organiziranja odnosov s strankami. Zato je zaostanek storitvenih podjetij za industrijskimi na področju organizacijskih inovacij dosti manjši kot na področju tehnoloških inovacij. Organizacijske inovacije je v obdobju 2004–2006 uvedlo 38 % podjetij iz storitvenih dejavnosti in 43 % podjetij iz industrije.

V večini večjih storitvenih panog, kjer zaznavamo znake pomanjkanja **konkurence**, se je koncentracija v preteklih letih znižala, v zadnjem letu (2007) je prišlo do premika tudi v trgovini na drobno. Analiza tržne koncentracije na sektorski ravni omogoča zgolj grobo oceno deleža panog, kjer obstajajo znaki pomanjkanja konkurence. Pokaže, da se je v letu 2007 delež panog⁵⁰, v katerih je ugotovljena visoka stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlvim indeksom koncentracije⁵¹, v skupnih prihodkih vseh nefinančnih tržnih storitev ponovno povečal. Takšno gibanje je značilno za celotno obdobje po letu 2000, saj so nekatere velike, visoko koncentrirane panoge v tem obdobju tudi nadpovprečno rasle (predvsem trgovina na drobno, telekomunikacije). Pozitivno pa je, da v večini večjih⁵² panog⁵³ z visoko koncentracijo prihaja do premikov v smeri zniževanja koncentracije. Pri tem je v telekomunikacijah, kjer je bila po letu 2000 izpeljana liberalizacija, stopnja koncentracije postopno upadala v vseh letih, v nekaterih visokokonzentriranih trgovskih panogah pa je do znižanja prišlo v zadnjem letu ali dveh. Med njimi je z vidika deleža v prihodkih potrebno izpostaviti predvsem trgovino na drobno v nespecializiranih pretežno živilskih prodajalnah (večji marketi, hipermarketi), kjer se je po skokovitem povečevanju v obdobju 2000–2006⁵⁴ stopnja koncentracije v letu 2007 prvič nekoliko znižala⁵⁵.

Ugodni strukturni premiki, ki jih je v letu 2007 zabeležila Slovenija na področju nefinančnih tržnih storitev, potrjujejo približevanje ravni razvitosti teh storitev povprečju EU. V

prihodnje pa je pomembno, da se Slovenija osredotoči tudi na povečanje njihove učinkovitosti. Krepitev učinkovitosti nefinančnih tržnih storitev je v veliki meri odvisna od njihove inovacijske aktivnosti, kjer Slovenija zamuja v primerjavi z bolj naprednimi članicami EU, ki imajo oz. pripravljajo programe za spodbujanje inovativnosti v storitvah⁵⁶. Ti zajemajo horizontalne ukrepe za krepitev posebnih znanj, večšin in interdisciplinarnega izobraževanja pa tudi posebne ukrepe za pospeševanje vlaganj v raziskave v storitvenih dejavnostih, v večjo uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij v storitvenih dejavnostih in spodbujanje ne-tehnoloških inovacij ter tudi inovacij v storitvenih funkcijah⁵⁷. Ker so takšni ukrepi pomembni ne samo za spodbujanje inovacijske aktivnosti v storitvenih dejavnostih ampak tudi inovacijskih procesov v celotnem gospodarstvu, bi morala tudi Slovenija ustrezno dopolniti ukrepe inovacijske politike.

1.3.2. Finančne storitve

Po visokih rasteh večine kazalnikov razvitosti finančnega sektorja v preteklih dveh letih, se je v letu 2008 njihova rast zaradi vpliva hitrega širjenja mednarodne finančne krize precej umirila, pri tržni kapitalizaciji pa je bil zabeležen celo upad. Tržna kapitalizacija se je po več letih visokih rasti znižala za 57 %, kar je precej višji padec od razvitih kapitalističnih trgov⁵⁸. Posledično je močno upadla vrednost kazalnika in z 22,8 % BDP dosegla raven izpred približno petih let, relativni zaostanek za povprečjem EU pa se je povečal na slabo polovico, potem ko je bil leto pred tem 33,6-odstoten. Bilančna vsota bank se je v letu 2008 še okrepila, saj bančni sektor v prvi polovici leta razen ročnostne strukture virov še ni bistveno občutil omejenega obsega virov na mednarodnih medbančnih trgih. Čeprav je bila rast nižja kot v predhodnem letu, ocenjujemo, da se sicer velik razvojni zaostanek na tem področju lani ni bistveno povečal, saj se je zaradi finančne krize tudi kreditna aktivnost v povprečju EU močno upočasnila. Na področju zavarovalništva se je po zadnjih dosegljivih podatkih za leto 2007 obseg premij okrepil za slabo desetino, kar je nekoliko pod desetletnim povprečjem. Tudi leta 2007 so hitreje naraščala življenjska zavarovanja, ki sodijo med razvitejše oblike finančnih storitev.

⁵⁰ Gre za dejavnosti na štirimestni ravni Standardne klasifikacije dejavnosti. Delež visokokonzentriranih panog v skupnih prihodkih nefinančnih tržnih storitev je leta 2000 znašal 23,4 %, leta 2006 36,3 % in leta 2007 37,1 %.

⁵¹ O visoki koncentraciji govorimo, ko je vrednost HHI enaka ali višja od 1800.

⁵² Upoštevali smo tiste, ki ustvarijo vsaj 0,5 % prihodka vseh nefinančnih tržnih storitev na domačem trgu.

⁵³ Takšne panoge najdemo v dejavnosti trgovine (SKD G) ter prometa (SKD I).

⁵⁴ Štiri največje družbe v tej dejavnosti so leta 2000 ustvarile 47 % skupnega prihodka, do leta 2006 se je njihov delež povišal na 89 %, v letu 2007 pa je upadel na 86 % čistih prihodkov na domačem trgu. Podobno se je gibal vrednost HHI, ki je v letu 2000 izkazoval še nizko stopnjo koncentracije, leta 2002 srednjo, leta 2005 pa je že prebil mejo visoke koncentracije in se do leta 2006 povzpел na 3.387. V letu 2007 se je znižal na vrednost 2.972.

⁵⁵ Še vedno pa se je v letu 2007 nadaljevalo upadanja števila gospodarskih družb v tej panogi.

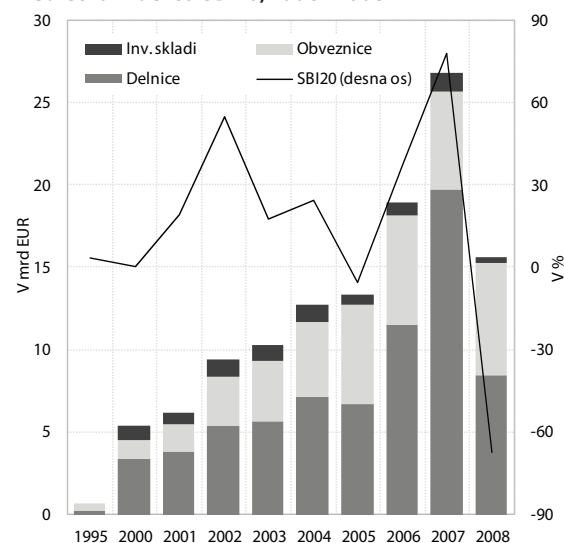
⁵⁶ Npr. Nemčija, Finska, Irska, Združeno kraljestvo (Total Innovation Report – NESTA, 2008).

⁵⁷ Pomembno je omeniti, da imajo poslovne storitve dosti večji pomen v gospodarstvu, kot kažejo podatki nacionalnih računov samo za dejavnost poslovnih storitev (SKD K). OECD navaja, da je bilo v državah članicah v letu 2002 okoli 40 % zaposlenih v predelovalnih dejavnostih v poklicih, ki opravljajo poslovne storitve (npr. raziskovalci, pravniki, managerji, računovodje) (Summary report of the study on globalisation and innovation in the business services sector, 2007). Zelo verjetno je ta delež v Sloveniji še višji z ozirom na nižjo raven eksternalizacije storitev kot v razvitejših državah.

⁵⁸ Tržna kapitalizacija v EU je upadla za 48,0 %.

Glavni razlog za močno znižanje tržne kapitalizacije je v padcu **vrednosti indeksa SBI20**, ki se je po dveh letih neprekinjene visoke rasti v letu 2008 znižala za 67,5 %, kar je največji upad doslej. Razloge za negativna gibanja na Ljubljanski borzi lahko razdelimo v štiri skupine: (i) mednarodna finančna kriza, ki je izbruhnila v drugi polovici leta 2007, dobro leto za tem pa se je pričela hitro širiti tudi v druge sektorje gospodarstva; (ii) izredno visoka rast v preteklosti, ki pa ni bila samo posledica ugodnih gospodarskih gibanj (veliki prilivi v vzajemne sklade, zanimanje tujih vlagateljev), saj je bilo po ocenah⁵⁹ precej vrednostnih papirjev na Ljubljanski borzi precenjenih glede na primerljive vrednostne papirje na drugih kapitalskih trgih; (iii) večja negotovost v zvezi z nadaljevanjem procesa privatizacije in (iv) nizka likvidnost, ki je sicer značilna za vse slabše razvite trge kapitala. V letu 2008 se je močno povečala tudi spremenljivost borznega indeksa SBI20. Povprečni dnevni prirast je bil tako na ravni 1,3 %, povprečen dnevni upad pa na ravni 1,6 %, kar je približno trikratnik povprečja v obdobju 2000–2007.

Slika 3: Tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi in medletna indeksa SBI20, 1995–2008

Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2009.

Kreditna aktivnost bank se je zaradi zaostrenih razmer na mednarodnih medbančnih trgih kot posledica poglobitve finančne krize v letu 2008 umirila. Po več letih strme rasti (24,3 % povprečno letno v obdobju 2005–2007), se je lani povečala za 18,1 %. Do močnejšega umirjanja kreditne aktivnosti je prišlo v zadnjih dveh mesecih leta, ko so se razmere na mednarodnih medbančnih trgih močno zaostrele. Bankam se je namreč od izbruha mednarodne finančne krize avgusta leta 2007 hitro slabšala ročnostna struktura najetih tujih posojil. Ob koncu leta 2008 se je sicer precej izboljšala⁶⁰, vendar ne zaradi večje dostopnosti

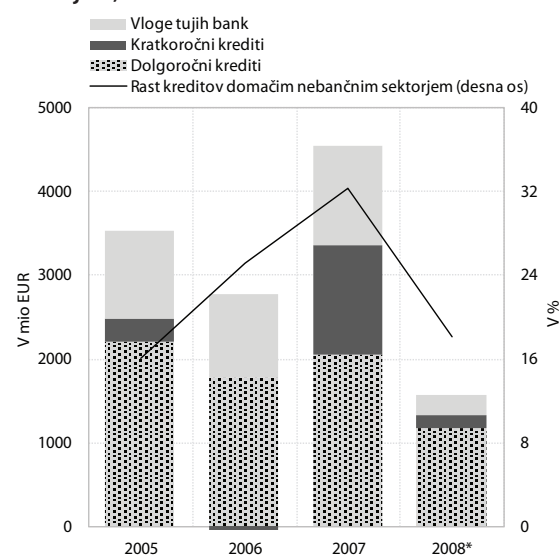
⁵⁹ Glej Muller, Borise, 2007.

⁶⁰ Dolgoročna posojila so leta 2008 predstavljala dobre tri četrtine vseh neto tokov tujih kreditov, leta 2007 pa dobrih 60 %.

dolgoročnih posojil ampak predvsem zato, ker je pomemben del kratkoročnih kreditov, najetih v letu 2008, v istem letu tudi zapadel v plačilo. Nadaljnje zaostrovanje razmer je močno vplivalo na še nižjo kreditno aktivnost bank, saj na mednarodnih medbančnih trgih ni bilo na voljo dovolj virov sprejemljive ročnosti za refinanciranje zapadlih kreditov. Banke so tako ponovno postale bolj odvisne od prihrankov komitentov, ki so v nekaj zadnjih letih precej izgubili pomen v primerjavi z drugimi viri sredstev. Razloge za to gre iskati predvsem v zadnjih letih precej lažjem dostopu do tujih virov financiranja in v večji ponudbi drugih varčevalnih produktov z višjimi pričakovanimi donosi. Tako se je v zadnjih letih močno poslabšala pokritost kreditov z vlogami⁶¹, močno pa se povečala izpostavljenost⁶² slovenskega bančnega sektorja tujini⁶³.

Banke so poleg težavam z viri financiranja vse bolj izpostavljene tudi kreditnemu tveganju. Kreditna aktivnost bank je v preteklih letih temeljila v veliki meri na financiranju podjetij in NFI⁶⁴, ki so se v zadnjih treh letih neto zadolžila za 11.975 mio EUR, kar je pomenilo

Slika 4: Tuji viri financiranja slovenskih bank in medletna stopnja rasti obsega kreditov domačim nebančnim sektorjem, 2005–2008

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2009; preračuni Umar.

Opomba: Znižanje obsega tujih virov financiranja v letu 2006 povezujemo z dejstvom, da so banke v tem letu dodatno likvidnost pridobile tudi z zapadanjem blagajniških zapisov Banke Slovenije.

⁶¹ Po tem ko so še v letu 2004 vloge nebančnih sektorjev presegale vrednost kreditov nebančnim sektorjem, je ob koncu leta 2008 njihov delež upadel že na 61,2 %, kar je za 25,3 o. t. manj od povprečja EU (86,5 % konec decembra 2007).

⁶² Obseg vseh tujih obveznosti in terjatev bank v primerjavi s celotno bančno aktivo.

⁶³ Potem ko je izpostavljenost bank do tujine še v letu 2004 dosegala manj kot polovico bilančne vsote bank in bila nižja od povprečja EU, je do leta 2007 poskočila že na skoraj dve tretjini in presegla povprečno vrednost v EU in EMU.

⁶⁴ Nedenarne finančne institucije.

77,6 % skupnega neto nebančnega zadolževanja. Podjetja so v obdobju visoke gospodarske konjunktore z zadolževanjem financirala večji obseg poslovanja, investicije in prevzeme. Ker so se posledice globalne finančne krize proti koncu leta 2008 že začele odražati na poslovanju realnega sektorja⁶⁵, pa bi se ob dlje časa trajajočem umirjanju oziroma krčenju gospodarske aktivnosti poslabšala sposobnost odplačevanja kreditov podjetij in NFI. Zato obstaja povečano tveganje slabšanja kakovosti aktive domačih bank in s tem tveganje dodatnega zmanjšanja stabilnosti finančnega sistema.

Vlada se je za omilitev posledic finančne krize odzvala z **ukrepi**. Po tem ko je v zadnjih mesecih leta 2008 prišlo do zastoja posojilne aktivnosti in širjenja finančne krize tudi v nefinančne sektorje, je vlada za blažitev posledic sprejela ukrepe za ohranjanje zaupanja, stabilnosti in krepitev finančnega sistema. Del ukrepov pa je usmerjen tudi neposredno v pospešitev kreditiranja podjetniškega sektorja. Vsi ukrepi sledijo usmeritvam na ravni EU, zato se ne razlikujejo bistveno od ukrepov, sprejetih v drugih državah članicah.

2. Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

Usmeritve SRS: Za učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporabo znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta SRS poudarja naslednje prioritete: izboljšati kakovost terciarnega izobraževanja in vzpodbujati vseživljenjsko izobraževanje ter povečati učinkovitost in obseg vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj.

2.1. Izobraževanje in usposabljanje

Po dolgoletnem izboljševanju **izobrazbene strukture prebivalstva** se je po rezultatih ankete o delovni sili leta 2008 delež terciarno izobraženega prebivalstva znižal, povprečno število let šolanja pa je bilo tretje leto zapored na isti ravni. Glede na gibanje števila vpisanih in diplomantov v preteklih letih je znižanje deleža terciarno izobraženega prebivalstva presenetljivo in ga tudi ne potrjujejo podatki iz registrskih virov, ki kažejo povečanje števila in deleža delovno aktivnih s terciarno izobrazbo v letu 2008. Zato ocenjujemo, da rezultati ankete o delovni sili ne odražajo dejanskega stanja, ampak so predvsem posledica spremembe vzorca v anketi in izvedene ocene števila prebivalstva. Kljub znižanju glede na predhodno leto pa je bil delež terciarno izobraženega prebivalstva leta 2008 na precej višji ravni kot leta 2000, a nižji kot v povprečju EU in v nekaterih severno in zahodnoevropskih državah, ki imajo najvišje deleže prebivalstva s terciarno izobrazbo⁶⁶. Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva je po naših izračunih leta 2008 že tretje leto zapored ostalo na isti ravni (11,7 leta šolanja)⁶⁷, na kar je vplivala tudi struktura gospodarske rasti in rasti zaposlenosti. Število zaposlenih se je namreč v zadnjih letih najbolj povečalo v gradbeništvu, ki zaposluje manj izobraženo delovno silo.

Vključenost generacije v vpisni starosti v terciarno izobraževanje je v šolskem letu 2007/2008 s 54,8 % takorekoč dosegla cilj SRS (55%), visoka pa je bila tudi **vključenost mladih v srednje in terciarno izobraževanje**. Po letu 2000 se je delež mladih v starosti 20–24 let, vključenih v terciarno izobraževanje, močno povečal⁶⁸ in bil po zadnjih

⁶⁶ Glej indikator *Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo*.

⁶⁷ Glej indikator *Povprečno število let šolanja*.

⁶⁸ Delež mladih v starosti 20–24 let, vključenih v terciarno izobraževanje, se je v obdobju 2000–2006 povečal za 12,9 o. t., EU pa je v povprečju zabeležila povečanje za 4,2 o. t.

⁶⁵ Glej poglavje 1.1. Makroekonomska stabilnost.

dosegljivih mednarodnih podatkih leta 2006 s 45,1 % najvišji v EU, kjer je povprečje znašalo 28,8 %. Najvišja med evropskimi državami in visoko nad povprečjem EU⁶⁹ je bila tudi vključenost generacije 15–19 let v srednje izobraževanje, ki se je v obdobju 2000–2006 še nekoliko povečala. K večanju vpisa v terciarno izobraževanje so po naši oceni prispevali naslednji dejavniki: (i) povečanje deleža vpisanih v srednješolske programe, ki omogočajo vpis v terciarno izobraževanje, (ii) povečevanje števila vpisnih mest, (iii) visoki izdatki za transfere gospodinjstvom⁷⁰, (iv) višina (pričakovanega) dohodka, saj so dohodki terciarno izobraženih v povprečju višji od dohodkov srednješolsko in osnovnošolsko izobraženih, kar potrjujejo tudi ocene individualne stopnje donosnosti terciarnega izobraževanja⁷¹.

V obdobju 2000–2007 se je **razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja**⁷², ki je pomemben dejavnik kakovosti pedagoškega procesa, nekoliko izboljšalo, a je še vedno precej neugodno. Čeprav se je v zadnjem letu (2007/2008) število študentov na pedagoškega delavca zaradi povečanja števila pedagoškega osebja in zmanjšanja števila vpisanih v terciarno izobraževanje izboljšalo⁷³, pa je bilo podobno kot v celotnem obdobju po letu 2000 visoko, kar praviloma zmanjšuje možnosti za kakovosten pedagoški proces. Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja je v Sloveniji višje kot v večini evropskih držav, za katere razpolagamo s podatki (članice OECD)⁷⁴. Neugodno razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju v Sloveniji je povezano tudi z razmeroma nizkimi letnimi izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja, deloma pa je lahko tudi posledica vključenosti dela mladih v izobraževanje zgolj zaradi dobrobiti, ki izhajajo iz študentskega statusa. Za evropske države v povprečju velja, da imajo države z višjimi izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca terciarnega izobraževanja, ugodnejše razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja⁷⁵.

*Sistem financiranja visokošolskih zavodov v Sloveniji še ni bil spremenjen v smeri **spodbujanja kakovosti študijskih programov oz. zavodov**, skromna je tudi mednarodna*

mobilitet študentov. Kakovost študija je možno spodbujati tudi z načinom financiranja visokošolskih zavodov, tako da se del sredstev, ki jih država nameni zavodom, razdeli na osnovi števila raziskovalnih projektov, meduniverzitetnega sodelovanja, mednarodne mobilnosti študentov in pedagoškega osebja ipd.⁷⁶ Slovenija za razliko od nekaterih drugih evropskih držav navedenih kriterijev (še) ni vpeljala v način financiranja visokošolskih zavodov, kot tudi ni spremenila sistema financiranja v smeri nagrajevanja raziskovalnega dela v povezavi z uporabniki storitev, kar predvideva Strategija razvoja Slovenije. Med kriterije za financiranje visokošolskih programov bo potrebno uvesti tudi kakovost visokošolskih programov⁷⁷. Mednarodna mobilnost študentov, ki je dejavnik spodbujanja kakovosti pedagoškega procesa, se v Sloveniji v zadnjih letih krepi, vendar je v primerjavi z drugimi evropskimi državami še vedno precej skromna⁷⁸.

*Za povečanje in spremljanje **kakovosti izobraževanja** bi bilo smiselno okrepiti spremljanje zaposljivosti študentov in karierno svetovanje.* O zaposljivosti diplomantov, ki se v mednarodnih primerjavah pogosto uporablja kot kazalnik kakovosti rezultatov izobraževanja, Slovenija nima zadostnih in ažurnih informacij. Zato bi bilo treba nadaljevati in okrepiti sistematično spremljanje zaposljivosti diplomantov na ravni visokošolskih zavodov in študijskih programov ter krepiti karierno svetovanje v času študija. Mobilnost in zaposljivost diplomantov imata pomembno mesto v okviru bolonjske reforme, ki pa v Sloveniji poteka prepočasi. Prenova študijskih programov je bila prepočasna in predvsem formalna, manj pa vsebinska. Slovenija tudi še nima nacionalnega ogrodja visokošolskih kvalifikacij in nacionalne agencije za kakovost visokega šolstva, poleg tega še ni članica Evropskega združenja za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. Določeni pozitivni premiki na področju spodbujanja kakovosti so bili narejeni⁷⁹, vendar je izvajanje ukrepov prepočasno in jih bo treba v prihodnje okrepiti, saj je z vidika gospodarskega razvoja poleg vključenosti v terciarno izobraževanje pomembna tudi njegova kakovost.

***Javni izdatki za izobraževanje**, izraženi v primerjavi z BDP, so se v letu 2007 precej zmanjšali, po razpoložljivih mednarodnih podatkih (leto 2005) pa so bili še vedno*

⁶⁹ Delež mladih (15–19 let), vključenih v srednje izobraževanje, je v letu 2006 znašal 79,5 % (EU-27: 57,0 %).

⁷⁰ Transferji gospodinjstvom zajemajo štipendije, otroške dodatke, subvencije za prevoz, prehrano, učbenike ipd).

⁷¹ Ahčan, Polanec in Kozamernik (2008) ugotavljajo, da so se individualne stopnje donosnosti v obdobju 1999–2004 povečale za vse ravni terciarnega izobraževanja razen doktorskega študija.

⁷² Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno kot kazalnik kakovosti terciarnega izobraževanja, pri čemer manjše razmerje implicira boljšo kakovost.

⁷³ Glej indikator *Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja*.

⁷⁴ Glej indikator *Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja*.

⁷⁵ Podrobneje glej Čelebič, 2008.

⁷⁶ Čelebič, 2008; Education at a Glance 2008, 2008; Higher education governance in Europe, 2008.

⁷⁷ Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva v Republiki Sloveniji 2007–2010 predvideva uvedbo faktorja kakovosti študijskih programov oziroma zavodov, vendar pa bi bilo potrebno prej vzpostaviti neodvisno agencijo za merjenje kakovosti.

⁷⁸ V letu 2006 (šolsko leto 2005/2006), za katerega so na voljo zadnji mednarodni podatki, je delež tujih študentov v Sloveniji znašal 1,2 %, kar je bil eden najnižjih deležev tujih študentov v primerjavi z drugimi evropskimi državami. V šolskem letu 2006/2007 se je okrepil na 1,3 % in v letu 2007/2008 na 1,5 %.

⁷⁹ Gre predvsem za spodbujanje razvoja kariernih centrov in sistema tutorstva.

višji od evropskega povprečja, kar je povezano predvsem z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje. Javni izdatki za izobraževanje so se po večletnem ohranjanju na razmeroma visoki ravni leta 2007 močno zmanjšali in dosegli 5,17 % BDP. Ob pospešeni gospodarski rasti se je namreč rast javnih izdatkov za izobraževanje leta 2007 precej upočasnila⁸⁰. Relativno izraženi javni izdatki za izobraževanje sicer presegajo evropsko povprečje, vendar so nižji kot v nekaterih gospodarsko razvitejših severnoevropskih državah. Njihova relativno visoka raven je v veliki meri povezana z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje. V strukturi izdatkov se v zadnjih letih manjša delež izdatkov za transfere gospodinjstvom, ki pa je še vedno višji od evropskega povprečja, od katerega najbolj odstopa pri terciarnem izobraževanju, kjer se je v zadnjih letih prav tako zmanjšal. Slovenija v primerjavi z drugimi evropskimi državami namenja visok delež javnih izdatkov predvsem za štipendije in transfere gospodinjstvom⁸¹. V mednarodni primerjavi so visoki tudi skupni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca, kar pa ne velja tudi za terciarno izobraževanje, kjer zaradi velike vključenosti in visokega razmerja med številom študentom in pedagoškega osebja Slovenija zaostaja za evropskim povprečjem.

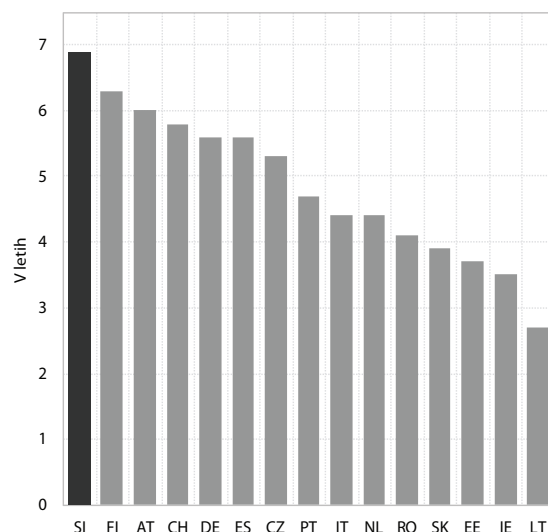
Delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje je relativno visok, čeprav je bil leta 2007 nižji kot v letu 2000. Delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje v skupnih izdatkih za terciarno izobraževanje je bil leta 2007 22-odstoten in je bil kljub zniževanju po letu 2000 med višjimi v EU⁸². Razlog za visok delež zasebnega financiranja je v precej visokih šolninah, ki jih v Sloveniji plačujejo izredno vpisani, v nekaterih drugih evropskih državah pa so v zadnjih letih uvedli šolnine za redno vpisane. Izkušnje drugih držav kažejo, da se je kot učinkovit izkazal tudi sistem odloženih šolnin, ki ni negativno vplival na vključenost v terciarno izobraževanje⁸³.

Učinkovitost študija je nizka. Delež ponovno vpisanih na rednem visokošolskem dodiplomskem študiju⁸⁴ v prvem letniku študija se počasi zmanjšuje, vendar pa je na nekaterih visokošolskih zavodih precej visok. Na nekaterih zavodih pa je visok tudi skupni delež ponavljavcev. Povprečen čas trajanja študija je s 6,8 leta⁸⁵ najdaljši med evropskimi državami⁸⁶ in se ohranja na visoki ravni. Na

povprečen čas trajanja študija pa ne vpliva le uspešnost študentov pri študiju, ampak tudi trajanje posameznih programov. Tudi stopnja dokončanja študija⁸⁷ je nižja od večine evropskih držav, za katere so na voljo podatki (članice OECD)⁸⁸. Razlog za neučinkovitost študija pri nas je tudi podaljševanje statusa študenta zaradi koriščenja ugodnosti, ki jih ta status ponuja (možnosti opravljanja študentskega dela, zdravstveno zavarovanje ipd.). Slovenija za razliko od nekaterih drugih evropskih držav ni uvedla finančnih spodbud za hitrejšo dokončanje študija (posebnih doplačil za študente, ki prekoračijo vnaprej določen čas študija).

Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje⁸⁹ je razmeroma visoka, vendar se že nekaj let zapored počasi znižuje. Vključenost v vseživljenjsko učenje vpliva na posameznikovo fleksibilnost in povečuje možnosti za zaposlitev ter je pomembna z vidika gospodarskega

Slika 5: Povprečno trajanje visokošolskega študija v izbranih evropskih državah, v letu 2006 (2007)*

Vir: Data reporting module EUROSTUDENT III (2005–2008), 2008.

Opomba: *Podatki za evropske države se nanašajo na leto 2006 oziroma 2007. Za Slovenijo je prikazano povprečno trajanje študija na dodiplomskih univerzitetnih programih pri diplomantih v letu 2006.

⁸⁰ Glej indikator Javni izdatki za izobraževanje.

⁸¹ Med državami EU, ki so tudi članice OECD, ima višji delež samo Danska, ki ima tudi dolgoročno študentska posojila, ki jih Slovenija nima. Dolgoročno študentska posojila lahko študenti koristijo za odplačevanje stroškov šolnine ali za pokrivanje stroškov, povezanih z bivanjem v času študija.

⁸² Glej tudi poglavje 4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite.

⁸³ Vossensteyn, 2007; OECD, Tertiary education for the knowledge society, 2008.

⁸⁴ V letu 2007/2008 je znašal 14,7 %.

⁸⁵ Toliko je leta 2007 znašal pri diplomantih univerzitetnega dodiplomskega študija.

⁸⁶ Po podatkih mednarodne raziskave Eurostudent (2005–2008).

⁸⁷ Ang. »completion rates« in predstavlja v odstotkih izraženo razmerje med številom diplomantov izbranega študijskega programa v terciarnem izobraževanju in številom brucev, vpisanih pred »n« leti.

⁸⁸ V letu 2006 je po podatkih OECD za terciarno izobraževanje znašala 65 % (povprečje OECD: 69 %).

⁸⁹ Indikator meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na osnovi podatkov za drugo četrtletje v letu, ker v času priprave poročila podatki na letni ravni (letno povprečje) še niso bili dosegljivi. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je indikator metodološko pomanjkljiv. Problematično je predvsem merjenje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju v zadnjih tednih pred izvajanjem ankete, saj tako čas anketiranja vpliva na rezultat. V letu 2003 je prišlo do spremembe metodologije izračunavanja indikatorja, zato so vrednosti za Slovenijo primerljive od tega leta.

razvoja. V Sloveniji je bila po izsledkih ankete o delovni sili v drugem četrtletju leta 2008 15,9-odstotna in že nekaj let zapored upada, vendar je še vedno precej presegala evropsko povprečje, ki je tega leta znašalo 10,1 %. Čeprav se Slovenija po vključenosti v vseživljenjsko učenje uvršča v zgornjo četrtino evropskih držav, pa precej zaostaja za nekaterimi severnoevropskimi državami. Kljub razmeroma ugodnemu položaju Slovenije problem predstavlja predvsem nizka vključenost manj izobraženih in starejših v vseživljenjsko učenje. Ker vključenost starejših v terciarno izobraževanje narašča bistveno počasneje od vključenosti mladih, se je razlika med deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo v starostni skupini 25–34 let in starejšimi starostnimi skupinami v obdobju 2000–2008 povečala⁹⁰.

Struktura vpisa v srednje in terciarno izobraževanje je z vidika potreb trga dela neugodna, saj vodi v strukturna neskladja na trgu dela. Po letu 2000 sta upadla tako delež kot število vpisanih v nižje in srednje poklicne programe, kar povzroča probleme na trgu dela glede zadostne ponudbe takšnih profilov. Na ravni terciarnega izobraževanja pa se strukturni problem vpisa kaže v obliki nesorazmerja med številom vpisanih po področjih izobraževanja in povpraševanjem gospodarstva po kadrih, saj v strukturi vpisanih največji delež odpade na študente družboslovja, kjer je ponudba kadrov večja od povpraševanja, in manjši delež na področje naravoslovja in tehnike, kjer povpraševanje presega ponudbo. Po zadnjih razpoložljivih mednarodnih podatkih za leto 2006 Slovenija zaostaja za povprečjem EU v deležu vpisanih na področje naravoslovja in tehnike⁹¹, pa tudi v številu diplomantov na področju naravoslovja in tehnike na tisoč prebivalcev v starosti 20–29 let. Kljub povečanju števila vpisanih na to področje v zadnjih letih⁹² in nekaterim aktivnostim za povečanje vpisa (npr. izvajanje posvetov za dijake zaključnih letnikov) je treba te aktivnosti dopolniti⁹³. Glede na to, da je zgodnje zanimanje za naravoslovje močan dejavnik, ki napoveduje izbiro poklica na področju naravoslovja in tehnike, je treba že na nižjih ravneh izobraževanja spodbuditi zanimanje učencev in dijakov za naravoslovje (poklicno svetovanje, štipendiranje). Sedanje stanje je neugodno, saj je po izsledkih mednarodne raziskave Timss⁹⁴ v Sloveniji delež osnovnošolcev, ki ne marajo naravoslovja, znatno višji

od mednarodnega povprečja. Nesorazmerja v strukturi vpisanih v terciarno izobraževanje se po letu 2000 odražajo v povečanju števila registrirano brezposelnih s terciarno izobrazbo. Čeprav je z vidika dostopnosti izobraževanja smiselno povečevati vključenost generacije v terciarno izobraževanje, bi bilo treba ob tem upoštevati tudi zagotavljanje učinkovitosti in kakovosti študija.

2.2. Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologij

Izdatki za raziskovalno razvojno dejavnost so v letu 2007 realno stagnirali, relativno izraženi v primerjavi z BDP pa so se znižali na raven iz leta 2005. Bruto domači izdatki za raziskave in razvoj (RRD) so leta 2007⁹⁵ upadli na 1,45 % bruto domačega proizvoda (2006: 1,56 % BDP). Pri tem je javni sektor zmerno povečal izdatke za raziskave in razvoj, v poslovnem sektorju pa je prišlo do realnega zmanjšanja vlaganj v RRD⁹⁶. To kaže, da poslovni sektor ni izkoristil ugodnih gospodarskih gibanj in dobrih poslovnih rezultatov v letu 2007 za povečanje vlaganj v RRD in si s tem zmanjšal možnosti za hitrejšo prestrukturiranje. Gibanja na področju vlaganj v raziskave in razvoj so neugodna tudi v celotni EU, saj relativno izraženi izdatki za RRD v povprečju EU po letu 2000 v nasprotju s cilji Lizbonske strategije stagnirajo⁹⁷. Kljub temu pa so nekatere članice EU po letu 2000 znatno povečale izdatke za RRD v BDP, na primer Avstrija in Češka – ta je leta 2007 tudi prehitela Slovenijo in zavzela vodilno mesto med novimi članicami po tem kazalniku. V primerjavi s temi državami je napredek Slovenije počasnejši in neodločen, vendar pa bo prav v času gospodarske krize povečanje javnih izdatkov za RRD odločilno, na kar opozarja tudi Evropski program ekonomske prenove⁹⁸.

Poslovni sektor ostaja najpomembnejši vir financiranja RRD, vendar se je njegov delež v letu 2007 zmanjšal, v skupnem številu raziskovalcev pa se je še povečal. Delež poslovnega sektorja v celotnih izdatkih za RRD je zaradi znižanja vlaganj v letu 2007 padel na 58,3 %. Takšna gibanja so se odrazila tudi v nižji rasti uveljavljenih

⁹⁰ V letu 2000 je razlika med deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo med starostno skupino 25–34 let in starostno skupino 35–44 let znašala 3,9 o. t. (2008: 8,8 o. t.), med starostno skupino 25–34 let in starostno skupino 45–54 let 4,5 o. t. (2008: 10,0 o. t.) in med starostno skupino 25–34 let in starostno skupino 55–64 let 6,9 o. t. (2008: 14,3 o. t.).

⁹¹ Slovenija 21,1 %, EU 25,5 %.

⁹² Glej indikator *Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike*.

⁹³ Novi Zakon o štipendiranju se je začel uporabljati septembra 2008, zato njegovega vpliva zaenkrat še ni mogoče oceniti, predvideva pa tudi spodbujanje vpisa na študijske smeri glede na potrebe po kadrih.

⁹⁴ Mednarodna raziskava trendov v znanju matematike in naravoslovja med osnovnošolci 2007. Raziskava je zajela populacijo v starosti 10 in 14 let (Svetlik in dr., 2007).

⁹⁵ Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2007 – končni podatki (SURS), 2009.

⁹⁶ Poslovni in javni sektor naj bi skladno s Strategijo razvoja Slovenije (2005) in z barcelonskim ciljem do leta 2010 skupaj dosegla 3 % delež izdatkov za RRD v BDP. Z Akcijskim načrtom za izvajanje integriranih priporočil (2008) je vlada RS podaljšala rok za izpolnitev tega cilja na leto 2013. To kaže na preambiciozno postavljen cilj, saj je Slovenija edina med novimi članicami (poleg sedem visoko razvitih starih članic), ki so si tako visok cilj zastavile v svojih strateških dokumentih. Finska in Švedska sta postavili še višji cilj – 4 % vlaganj za RRD v BDP (CEC, 2009).

⁹⁷ Glej indikator *Bruto domači izdatki za raziskovalno – razvojno dejavnost*.

⁹⁸ A European Economic Recovery Plan, 2008.

davčnih olajšav za RRD. Znižanje izdatkov poslovnega sektorja za RRD v letu 2007 pomeni odmik od začrtane povečane vloge tega sektorja v celotnih vlaganjih, ki z 0,85 % BDP ostajajo daleč od cilja 2 %, ki naj bi ga uresničili do leta 2013. Vpliv davčnih olajšav na vlaganja v RRD je sicer pozitiven, vendar pa je ta instrument nezadosten za bolj korenito in trajnejše povečanje vlaganj v RRD. Obseg tveganega kapitala, ki je v razvitih državah pomemben podporni element RRD in inoviranja v podjetjih, je v Sloveniji izjemno skromen⁹⁹. Javni sklad tveganega kapitala, ki naj bi občutneje povečal ponudbo, zaradi dolgotrajnih postopkov ustanavljanja še ni začel z delovanjem. Po drugi strani je spodbudno, da se je tudi v letu 2007 najbolj povečalo število raziskovalcev v poslovnem sektorju in doseglo 41 % vseh raziskovalcev¹⁰⁰, kar prispeva h krepitvi sposobnosti gospodarstva za generiranje in absorpcijo inovacij v prihodnje, čeprav je med raziskovalci v poslovnem sektorju le 10 % takih z doktoratom znanosti. Zaostanek Slovenije za povprečjem EU, kjer delež raziskovalcev v poslovnem sektorju dosega že 50 %, je velik, vendar se zmanjšuje.

V obdobju 2000–2004 je Slovenija precej povečala število prvih patentnih prijav na Evropskem patentnem uradu, zmanjšala zaostanek za evropskim povprečjem in v letu 2005 po oceni Eurostata ohranila 13. mesto med državami EU. Na osnovi metodologije, ki jo Eurostat od leta 2007 uporablja za kratkoročno ocenjevanje statistike o patentih, so slovenski prijavitelji na EPO v letu 2005 vložili 32,2 prve patentne prijave na milijon prebivalcev¹⁰¹, povprečje za EU-27 je znašalo 105,7. Slovenija se je na osnovi končnih podatkov za leto 2004 uvrstila na 13. mesto¹⁰², pred vse nove države članice, pa tudi pred nekatere stare članice (Španija, Portugalska in Grčija), ki za izdatke za raziskovalno-razvojno dejavnost namenijo manjši delež BDP kot Slovenija. Študije OECD kažejo, da obstaja močna pozitivna povezava med številom (triadnih¹⁰³) patentov in izdatki poslovnega sektorja za RRD¹⁰⁴. To dodatno utemljuje potrebo po pospešitvi vlaganj slovenskega poslovnega sektorja v RRD, zlasti v visokotehnološko zahtevne sektorje, kjer je stopnja patentibilnosti višja. Treba pa je tudi upoštevati, da v vrsti dejavnosti patenti niso najbolj ustrezen

mehanizem za zaščito neoprijemljivega znanja, zato bi se morala politika hitreje odzvati na nove načine zaščite in prilaščanja koristi od inoviranja ter razviti ustrezne mehanizme za podporo¹⁰⁵. Na področju blagovnih znamk in modelov Skupnosti Slovenija sicer dosega napredek, vendar močno zaostaja za povprečjem EU¹⁰⁶.

Slovenija je v obdobju 2004–2006 dosegla znaten napredek v stopnji inovacijske aktivnosti, vendar ostajajo na tem področju nekatere pomembne pomanjkljivosti. Največje izboljšanje inovacijske aktivnosti so v obdobju 2004–2006 dosegla podjetja iz storitvenih dejavnosti, kjer je bilo inovacijsko aktivnih 26,8 % podjetij (preko 10 o. t. več kot v preteklem triletnem obdobju)¹⁰⁷. Povečanje inovacijske aktivnosti, čeprav skromnejše, so zabeležila tudi podjetja iz industrije, ki so inovacijsko najbolj aktivna. Med njimi dosegajo najvišje stopnje inovativnosti podjetja v proizvodnji strojev in naprav ter v proizvodnji električne in optične opreme (54,6 %), ki pa so v nekaterih drugih članicah EU še znatno bolj inovativna¹⁰⁸. Zmanjšanje zaostanka Slovenije za povprečno stopnjo inovativnosti v EU je bilo zaradi evropske stagnacije v obdobju 2004–2006 precejšnje, saj se je razlika znižala na 3,8 o. t. (2002–2004: za 12,6 o. t.). Tako kot v preteklih letih je na področju inovacijske aktivnosti opaziti največja nesorazmerja med malimi in velikimi podjetji. Medtem ko je v Sloveniji inovacijsko neaktivna manj kot četrtnina velikih podjetij, je takšnih med malimi podjetji več kot 72 %¹⁰⁹. Tako velik delež neinovativnih malih podjetij v Sloveniji je lahko posledica neprilagojenosti obstoječih ukrepov malim podjetjem, še zlasti njihovim omejenim človeškim virom, saj je težko pričakovati, da lahko manjša podjetja sledijo različnim razpisom in pripravljajo ustrezno dokumentacijo. Zato bi bilo treba ukrepe inovacijske politike bolj usmeriti v spodbujanje inoviranja v malih podjetjih. Nizka stopnja inovativnosti malih podjetij je lahko tudi posledica njihove strukture, saj jih večina deluje v storitvenih dejavnostih (predvsem v trgovini in poslovnih storitvah), pa tudi nezadostne vključenosti v sodelovanje z večjimi podjetji in v dobaviteljske verige¹¹⁰. Na splošno je za krepitev inovacijske aktivnosti in večji delež visokotehnološke proizvodnje na dolgi rok ključno zagotavljanje ustreznih človeških potencialov. Z ozirom na naraščajoči pomen storitev v gospodarstvu in posebnosti v inoviranju v storitvah bi morala politika in njeni instrumenti bolj upoštevati in spodbujati tudi netehnološke oziroma organizacijske inovacije. Hitrejš

⁹⁹ Da bi nekoliko zmanjšala to vrzel, je GZS v povezavi z nekaterimi podjetji ustanovila družbo tveganega kapitala v cilju spodbujanja razvoja perspektivnih podjetij, katere sredstva pa so relativno nizka.

¹⁰⁰ Izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa.

¹⁰¹ Ocene Eurostat glede patentnih prijav so zgolj informativne in so običajno popravljene navzgor, zato primerjava ocene za leto 2005 s podatkom za leto 2004 (55 prvih patentnih prijav) ni smiselna. Podrobneje glej Ekonomsko ogledalo, 2/2009.

¹⁰² Na osnovi končnih podatkov za leto 2004 se je Slovenija uvrstila na 13. mesto med državami EU-27, ko je vložila 55 prvih patentnih prijav na milijon prebivalcev.

¹⁰³ Gre za družino patentov, ki je sestavljena iz patentnih prijav, vloženih pri evropskem (EPO) in japonskem patentnem uradu (JPO), ter podeljenih patentov ameriškega patentnega urada (USPTO).

¹⁰⁴ Compendium of Patent Statistics, 2008.

¹⁰⁵ Npr. pri blagovnih znamkah, poslovnih modelih, avtorskih pravicah, zaščiti poslovnih skrivnosti.

¹⁰⁶ V letu 2007 je Slovenija prijavila 68,7 blagovne znamke Skupnosti na milijon prebivalcev (EU povprečje 124,6) in 50,5 modela Skupnosti (povprečje EU 121,8) (European Innovation Scoreboard, 2009).

¹⁰⁷ Glej tudi poglavje 1.3. Povečanje konkurenčne sposobnosti storitvenih dejavnosti.

¹⁰⁸ Glej indikator *Inovacijska aktivnost podjetij*.

¹⁰⁹ V Nemčiji kot državi z najvišjo stopnjo inovacijske aktivnosti, je delež neinovativnih velikih podjetij manj kot 13 %, delež malih neinovativnih pa okoli 43 %.

¹¹⁰ Jaklič et al., 2006.

uvajanje novih modelov inoviranja, kot npr. inoviranje na podlagi odprtih platform ali javno zasebna partnerstva pri inoviranju ter večje sodelovanje s končnimi uporabniki, ki ga s pridom že uporabljajo nekatera podjetja pri inoviranju, je korak k dvigu inovativnosti na višjo raven. Takšne oblike nudijo veliko priložnosti za inoviranje tudi v javnem sektorju¹¹¹.

Vpis in število **diplomantov na področju naravoslovja in tehnike** sta se v zadnjih letih okrepila, vendar sta z vidika zagotavljanja ponudbe teh kadrov na trgu dela nezadostna. V šolskem letu 2007/2008 se je vpis na področje naravoslovja in tehnike povečal in kaže na nadaljevanje pozitivnih tendenc po letu 2000, vendar se njihov delež v skupnem številu vpisanih ni bistveno povečal ter je nižji kot v večini drugih evropskih držav. Slovenija močno zaostaja za evropskim povprečjem tudi po številu diplomantov s področja naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let, saj je ta kazalnik za Slovenijo znašal 9,8 (2007), za EU pa 13,0 (2006)¹¹². Tudi počasna rast števila diplomantov naravoslovja in tehnike, ki precej zaostaja za evropskim povprečjem, predstavlja problem z vidika zagotavljanja ponudbe diplomantov na trgu dela, kjer glede na počasne premike pri vpisu na to področje izobraževanja¹¹³ tudi ni pričakovati hitrega izboljšanja. Poleg usposobljenega kadra na področju naravoslovja in tehnike imajo za krepitev inovacijske sposobnosti pomembno vlogo interdisciplinarna znanja, ki kombinirajo poznavanje informacijsko-komunikacijskih tehnologij in inženirskih znanj s sodobnimi organizacijskimi in managerskimi znanji ter veščinami. Takšna kombinacija je ključna zlasti pri ustvarjanju novih storitev in rešitev za povečanje učinkovitosti kompleksnih proizvodnih in poslovnih sistemov bodisi v predelovalnih dejavnostih, bodisi v energetiki ali zdravstvu.

Napredek Slovenije v uporabi interneta se je v letih 2007 in 2008 upočasnil, tako da se je zaostanek za povprečjem EU po nekajletnem zniževanju povečal. Delež prebivalcev, ki so v prvem četrtletju 2008 uporabljali internet, je dosegel 56 % prebivalstva v starosti 16–74 let, v primerjavi s povprečjem EU, kjer je znašal 61 % (v letu 2006 je bil zaostanek samo 1 o. t.). Na upočasnitev širjenja uporabe interneta v Sloveniji kaže tudi dejstvo, da je Slovenijo v letu 2008 prehitelo že pet novih članic. Vzroke takšnih gibanj deloma pojasnjujejo podatki o uporabi interneta po starostnih skupinah. Razkorak med Slovenijo in povprečjem EU je največji v starejši populaciji (nad 55 let)¹¹⁴ in se ne zmanjšuje. Po deležu gospodinjestev z dostopom do interneta (59 %) je Slovenija v letu 2008

prvič po letu 2004 zaostala za povprečjem EU, ima pa višji delež gospodinjestev s širokopasovno povezavo. Kot najpomembnejša razloga za to, da nimajo dostopa do interneta, gospodinjestva še vedno navajajo, da ga ne potrebujejo alida nimajo ustreznega znanja. Področje, kjer Slovenija že vrsto let dosega napredek, je dostopnost do storitev e-uprave, ki je med najvišjimi v EU. Slabši so rezultati pri uporabi elektronskega poslovanja posameznikov z javno upravo, kjer Slovenija zaostaja za povprečjem EU. Ob naraščajočem pomenu e-storitev na različnih področjih poslovnega in zasebnega življenja, ki vplivajo tudi na kakovost življenja, ostaja velik del populacije prikrajšan za uporabo teh storitev (okoli 40 % prebivalstva ne uporablja interneta¹¹⁵). Pomanjkljivo znanje je resna ovira večji uporabi interneta zlasti med starejšimi in manj izobraženimi, kar nakazuje, da je treba nekatere ukrepe za spodbujanje rabe interneta bolj prilagoditi tej populaciji. Vlaganja v IKT se postopno povečujejo in so v letu 2006 znašala 5,7 % BDP, od tega 3,6 % v telekomunikacije. Čeprav Slovenija ne zaostaja za povprečjem EU, pa nekatere stare in nove članice naložbam v IKT namenijo dosti večji delež BDP¹¹⁶.

Pregled kazalnikov napredka glede raziskovalno-razvojne, inovacijske in informacijsko-komunikacijske aktivnosti kaže, da so bili premiki v preteklih letih nezadostni za večji preboj in izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva. Kažejo se tudi pomanjkljivosti nepovezanih in premalo usklajenih politik po posameznih področjih, ki slabijo učinke sicer dobro izpeljanih ukrepov¹¹⁷. Gledano v celoti so dosežki Slovenije skromni, zlasti ob upoštevanju zelo ugodnih pogojev v gospodarstvu v preteklih nekaj letih, ki so omogočali izdatnejše povečanje vlaganj za RRD v poslovnem in javnem sektorju, kar pa se ni zgodilo in predstavlja zamujeno priložnost. Tudi European Innovation Scoreboard (2009) kaže, da se Slovenija uvršča v skupino zmernih inovatorjev¹¹⁸, tako po skupni oceni inovativnosti za leto 2008 kot po trendu rasti inovativnosti¹¹⁹. Za bolj korenit odskok Slovenije na lestvici inovativnosti je potrebno bolj dosledno uresničevanje zastavljenih ciljev in učinkovito izvajanje sprejetih ukrepov, ki mora vključevati tudi njihovo sprotno spremljanje in evalvacijo. Na nekaterih področjih je potrebna tudi dopolnitev ukrepov in politik,

¹¹⁵ V najbolj razvitih EU državah je ta delež okoli 20%.

¹¹⁶ Latvija 9,9 %, Estonija 9,7 %, Švedska 7,3 %.

¹¹⁷ Financiranje mladih raziskovalcev je zelo uspešen ukrep, ki je prispeval k znatnemu povečanju visoko izobraženih kadrov, potrebnih za ustvarjanje novega znanja in njegovo absorpcijo v poslovnem sektorju. Vendar pa se dogaja, da se po končanem študiju mnogi mladi raziskovalci ne morejo zaposliti v visokošolski ali raziskovalni sferi, ker ne obstajajo sistemske podpore za njihovo integracijo in vzpostavitev samostojnih raziskovalnih programov. Če odidejo v tujino in tam tudi ostanejo, je vlaganje države v njihovo izobraževanje brez učinkov na povečanje človeškega kapitala.

¹¹⁸ EIS 2009 upošteva širši nabor kazalnikov (33), ki so razvrščeni v tri kategorije (spodbujevalci, aktivnosti podjetij, rezultati). Večina podatkov se nanaša na leto 2007.

¹¹⁹ Izračunano na podlagi gibanja skupne ocene inovativnosti v obdobju 2004–2008.

¹¹¹ Primer uporabe generiranja inovacij na podlagi odprte platforme je Banka turističnih priložnosti Slovenije. Gre za posebno banko, v kateri se mrežijo inovativne ideje na področju turizma in povpraševanje za njihovo uresničitev (<http://www.btps.si/>).

¹¹² Podrobneje glej indikator *Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike*.

¹¹³ Glej poglavje 2. 1. Izobraževanje in usposabljanje.

¹¹⁴ Glej indikator *Raba interneta*.

zlasti v smeri večjega sodelovanja med poslovnim in javnim sektorjem, ki lahko prispevajo tudi k boljšemu izkoriščanju sredstev stukturalnih skladov. Dopolnitev ukrepov in politik mora iti tudi v smeri spodbujanja netehnoloških inovacij (spodbujanje dizajna, inovativnih marketinških pristopov, organizacijskih inovacij), ki so pomemben dejavnik rasti produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva, kar je bilo do sedaj zapostavljeno. INNO-Policy TrendChart (2008) za Slovenijo izpostavlja potrebo po usklajenosti različnih politik, kar zadeva ne samo načrtovanje in preglednost instrumentov, ampak tudi usklajenost pravil in administrativnih postopkov za implementacijo ukrepov. Nekateri ukrepi vlade za blažitev posledic mednarodne finančne krize, sprejeti v začetku leta 2009, so namenjeni prav odpravljanju ugotovljenih pomanjkljivosti. V tem okviru velja izpostaviti zlasti izrazito povečanje sredstev za raziskovalno razvojne aktivnosti v podjetjih¹²⁰ ob učinkovitem črpanju evropskih sredstev, vzpostavitev celovitega sistema podpornega okolja na področju inovacij, zvišanje olajšave za investiranje v opremo in neopredmetena sredstva, mobilnost kadrov in interdisciplinarne skupine, povečanje sredstev za spodbujanje tehnološkega razvoja in raziskovalno-razvojnih projektov v podjetjih ter začetek delovanja družbe tveganega kapitala.

3. Učinkovita in cenejša država

Usmeritve SRS v okviru tretje prioritete segajo na tri področja. Prvo je razvojno prestrukturiranje javnih financ, ki obsega zmanjšanje javnofinančnih odhodkov v deležu bruto domačega proizvoda za najmanj dve odstotni točki, prestrukturiranje odhodkov v smeri prioritet strategije in absorpcija sredstev Evropske unije ter celovita davčna reforma s cilji razbremenitve dela, spodbujanja konkurenčnosti in zaposlovanja ter poenostavitve davčnega sistema. Drugo je povečevanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države, ki vključuje zmanjšanje lastniške vloge države v gospodarstvu, izboljšanje kakovosti predpisov in zmanjševanje administrativnih bremen, uvajanje javno zasebnega partnerstva pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah ter bolj učinkovito delovanje uprave. Tretje področje je izboljšanje delovanja pravosodnega sistema z večjo učinkovitostjo in zmanjševanjem sodnih zaostankov.

3.1. Kakovost javnih financ

Izdatki sektorja država so se v primerjavi z BDP v obdobju 2005–2008 znižali za 1,7 o. t. BDP, kar je skladno s cilji Strategije razvoja Slovenije (2 o. t. do leta 2013), vendar je to znižanje v celoti izhajalo iz obdobja do leta 2007, v letu 2008 pa so porasli za 1,2 o. t. BDP. Do izrazitega znižanja deleža izdatkov je prišlo v letu 2007¹²¹, ko je bil tudi že precej nižji od povprečja članic EU¹²². K znižanju relativno izraženih izdatkov v letu 2007 so največ prispevala socialna nadomestila in sredstva za zaposlene. Ponovno povišanje izdatkov sektorja država v letu 2008 na 43,6 % BDP pa je izhajalo predvsem iz povečanja programov trošenja zaradi odpravljanja posledic višje inflacije na najnižje dohodke prebivalstva, novih programov trošenja in rasti plač v javnem sektorju. Poleg tega je zaradi vplivov svetovne recesije v drugi polovici lanskega leta (zlasti v zadnji četrtini) prišlo do poslabšanja gospodarskih razmer, kar se ni odrazilo v zmanjševanju javnofinančnega trošenja, temveč tudi v njegovem povečevanju, tudi z novimi programi.

Vidnejših sprememb v smeri povečanja razvojno usmerjenih izdatkov do leta 2008 ni bilo. Struktura izdatkov po ekonomski in namenski klasifikaciji (posredno pa tudi prek subvencij in državnih pomoči) kaže, da se razvojno usmerjeni izdatki v strukturi celotnih izdatkov povečujejo prepočasi, da bi z njimi lahko pomembneje

¹²⁰ Od 50 milijonov evrov, kolikor sta jih Ministrstvo za gospodarstvo in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo namenili raziskavam in razvoju v letu 2008, na skupno okoli 150 milijonov evrov v letu 2009.

¹²¹ V letu 2007 so se izdatki znižali na 42,4 % BDP, to je za 2,1 o. t. v primerjavi z letom 2006. V obdobju 2005–2007 so se izdatki znižali za 2,9 o. t.

¹²² Glej indikator Izdatki institucionalnega sektorja država.

vplivali na razvoj. Takšna struktura izdatkov je posledica premajhnega povezovanja med razvojnimi politikami države in izdatki zanje ter razmeroma slabe absorpcije sredstev Evropske unije¹²³.

Ekonomska klasifikacija izdatkov kaže, da so se v obdobju 2005–2008 v primerjavi z BDP znižali izdatki za socialna nadomestila v denarju in naravi ter sredstva za zaposlene, povečali pa izdatki za bruto investicije. Na močno znižanje deleža izdatkov za socialna nadomestila v denarju in naravi (2005–2007: za 1,3 o. t.) je vplivalo zniževanje izdatkov za pokojnine ter v letu 2007 uveljavljen mehanizem usklajevanja drugih transferjev posameznikom in gospodinjstvom z inflacijo. V letu 2008 je delež teh izdatkov z uvedbo valorizacije transferjev dvakrat letno, z visoko valorizacijo pokojnin (po veljavnem načinu valorizacije ob rasti plač, ki je prehitela rast produktivnosti), z izplačilom enkratnega pokojninskega dodatka in drugih povečanih transferjih (povečanje otroških dodatkov, ugodnosti otroškega varstva v vrtcih, prehrana v srednjih šolah) ponovno porasel za 0,3 o. t. Delež izdatkov za zaposlene se je v obdobju 2005–2007 znižal za 0,9 o. t. Upadati je začel po letu 2004, najbolj v letu 2007. V letu 2008 se je njihov delež ponovno okrepil za 0,2 o. t., ko se je povečala rast števila zaposlenih v javnem sektorju (1,4 %) in zaradi odprave prve četrtine plačnih nesorazmerij. Hkrati se je od leta 2005 povečeval delež bruto investicij glede na BDP, najbolj prav v letu 2008 (za 0,4 o. t.). Malenkostno povečani relativno izraženi kapitalski transferji so v letu 2008 komaj dosegli raven leta 2005. Ker se tudi delež subvencij od leta 2005 ni spremenil, domnevamo, da se v okviru črpanja sredstev strukturne in kohezijske politike izvajajo predvsem programi državnih investicij, ne pa tudi programi tržnih subjektov, kjer jim ta sredstva predstavljajo dodatnost pri izvajanju njihovih aktivnosti. S povečanjem deleža izdatkov v letu 2008 so se izničili varčevalni ukrepi tudi na področju vmesne potrošnje in drugih tekočih transferjev, deleži izdatkov v primerjavi z BDP pa skoraj vrnila na raven leta 2005.

Tudi namenska struktura izdatkov sektorja država¹²⁴ kaže, da v obdobju 2005–2007 ni prišlo do bistvenih strukturnih premikov izdatkov v smeri razvojnih prioritet Strategije razvoja Slovenije in absorpcije sredstev Evropske unije. Relativno zniževanje izdatkov v primerjavi z BDP je bilo doseženo le pri dveh pomembnih namenih (socialna zaščita in izobraževanje), v daljšem obdobju (2000–2007) pa še pri izdatkih za zdravstvo in javno upravo, deleži drugih izdatkov v primerjavi z BDP pa se niso spreminjali. Do relativnega povečanja izdatkov ni prišlo pri namenih za ekonomske dejavnosti, varstvo okolja ter za stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja, ki v največji meri podpirajo absorpcijo sredstev Evropske unije. Izdatki za to skupino namenov so se v obdobju 2000–2006 celo znižali za 1,3 odstotne točke BDP (predvsem zaradi prenosa financiranja izgradnje

avtocest na zadolževanje z državno garancijo), v letu 2007 pa so ostali na ravni leta 2006. Slovenija glede na povprečje držav EU-25 namenja precej manjši delež izdatkov glede na BDP za socialno zaščito, precej večjega pa za izobraževanje. Pri izdatkih za varstvo okolja se nahaja v zadnji tretjini držav. Relativno izraženi izdatki za ekonomske dejavnosti so na ravni povprečja EU-25, vendar se Slovenija med posameznimi članicami nahaja v zadnji tretjini držav. Razvojna naloga prestrukturiranja izdatkov v smeri razvojnih prioritet zato ostaja še vedno prednostna, zaradi svetovne gospodarske krize in večjih pritiskov na izdatke sektorja država pa postaja zelo aktualna tudi naloga spremljanja njihove učinkovite porabe po posameznih namenih.

Na področju industrijske politike se delež subvencij v BDP od leta 2005 ni spremenil, prav tako na tem področju ni prišlo do pomembnejših strukturnih premikov v smeri pospeševanja razvoja perspektivnih podjetij. Delež subvencij v BDP je leta 2007 znašal 1,6 % BDP, v primerjavi z letom 2000 pa je bil nižji za 0,3 odstotne točke. Razporeditev subvencij po namenih¹²⁵ kaže, da je okoli 82 % vseh subvencij usmerjenih v ekonomske zadeve. Od celotnih izdatkov sektorja država, usmerjenih v ekonomske zadeve, pa so subvencije v letih 2006 in 2007 predstavljale okoli 33-odstotni delež (2005: 30,4 %). Po naši oceni¹²⁶ je skoraj 60 % vseh subvencij usmerjenih v kmetijstvo, njihov delež v strukturi subvencij skokovito raste od leta 2004. Posledično se drugi nameni subvencij znižujejo. Med njimi so pomembnejše še subvencije na področju trga dela in zaposlovanja, prometa ter pridobivanja in distribucije energetskih surovin. Drugih subvencij pa je komaj 15 %. Ugotovljena visoka stopnja razdrobljenosti subvencij, njihov relativno velik vpliv na konkurenco in nejasen učinek na konkurenčnost¹²⁷ iz obdobja 2003–2005 se tudi v letih 2006–2007 ni izboljšal¹²⁸. V tem obdobju so subvencije še vedno služile kot mehanizem preživetja »starih« velikih (v veliki meri tudi javnih) podjetij in ne kot mehanizem pospeševanja razvoja perspektivnih podjetij, kar je tudi usmeritev Strategije razvoja Slovenije.

Obseg ukrepov industrijske politike, ki imajo naravo državnih pomoči, se znižuje, v njihovi strukturi pa se krepijo manj priporočljive sektorske pomoči. Državne pomoči so v letu 2007 v primerjavi z letom 2005¹²⁹ nominalno ostale skoraj nespremenjene, v primerjavi z BDP pa se hitro znižujejo (2005: 0,95 %; 2007: 0,80 % BDP). Če znižanje

¹²⁵ SURS še ni poenotil terminološkega poimenovanja klasifikacije COFOG pri različnih izkazih.

¹²⁶ Ocena je izdelana na podlagi izkazanih subvencij po programski klasifikaciji zaključnega računa državnega proračuna in po metodologiji Mednarodnega denarnega sklada iz leta 1986.

¹²⁷ Izračun je bil opravljen na osnovi individualnih podatkov o subvencijah, ki so povezane s poslovnimi učinki, in jih gospodarske družbe izkazujejo v zaključnih računih.

¹²⁸ Murn, 2008, str. 87–94.

¹²⁹ Podatki o državnih pomočeh so primerljivi le za obdobje 2005–2007.

¹²³ Glej poglavje 1.1. Makroekonomska stabilnost.

¹²⁴ Glej indikator *Izdatki sektorja država po namenih (COFOG)*.

državnih pomoči sledi ciljem Lizbonske strategije¹³⁰, pa njihova usmeritev s temi cilji ni skladna. V letu 2007 so se povečale pomoči kmetijstvu in pomoči posebnim sektorjem (transportu, premogovništvu ter reševanju in prestrukturiranju), torej tiste, ki bi jih morali zmanjševati. Pomoči horizontalnim ciljem, ki so bistveno bolj zaželeni, pa so se po povišanju leta 2006 (2006: 0,42 % BDP), v letu 2007 močno znižale (na 0,31 % BDP). Med horizontalnimi cilji so se najbolj znižale pomoči za majhna in srednje velika podjetja, za zaposlovanje in za varčevanje z energijo. Ugodno pa je povečanje pomoči za raziskave in razvoj, usposabljanje in precejšnje povečanje sicer nizkih pomoči za varstvo okolja. Skupen obseg pomoči za raziskave in razvoj, usposabljanje ter za majhna in srednje velika podjetja, ki predstavljajo ključne dejavnike razvoja, se je v letu 2007 skoraj prepolovil (znižanje za 44,3 %), obseg drugih horizontalnih pomoči pa se je znižal za 3,4 %.

Reforme davčnega sistema se postopno odražajo na davčnih virih, ki se relativno znižujejo, hkrati pa v odsotnosti uvedbe nadomestnih virov posebno v razmerah gospodarske recesije vse večji problem postajata tudi stabilnost javnofinančnih prihodkov. Relativna obremenitev dela (v primerjavi z BDP) je še vedno visoka, a se s postopnim odpravljanjem davka na izplačane plače znižuje. Po minimalnem povečanju obremenitve kapitala v letu 2007 se z znižanjem davčnih stopenj pri davku od dohodka pravnih oseb že tako nizka obremenitev kapitala še znižuje. Ob postopni odpravi davka na izplačane plače, spremembi pri dohodnini in z zniževanjem davčnih stopenj pri davku od dohodka pravnih oseb niso bili hkrati uvedeni drugi davki (ali razširjene davčne osnove), ki bi nadomeščali izpade davčnih prihodkov.

Obremenitev gospodarstva z davki in prispevki se je v Sloveniji v obdobju 2000–2006 povečala za 1,1 o. t. BDP, v letu 2007 pa zaradi znižanja davčne obremenitve dela zmanjšala za 0,4 o. t.. Davčna obremenitev je bila v Sloveniji v letu 2006 (zadnji primerljivi podatki) nižja kot v povprečju EU¹³¹ (Slovenija: 39,1 %; EU-27 pa 39,9 % BDP), analiza davčnih sistemov posameznih držav¹³² pa kaže, da je bil v Sloveniji delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih podoben kot v povprečju držav EU-27, izstopala pa je po visokem deležu davkov na delo

(Slovenija: 52,9 %, EU: 45,5 %) in nizkem deležu davka na kapital. Slednji se je v letu 2006 zaradi povečanja davka na dohodek pravnih oseb sicer nekoliko povečal, vendar je še vedno znašal le dobrih 60 % deleža, ki ga dosegajo v povprečju države EU. Iz izračunanih implicitnih davčnih stopenj¹³³ pa izhaja, da sta v Sloveniji tako potrošnja kot delo nadpovprečno obremenjena, kapital pa podpovprečno. Z davčno reformo v letu 2007, predvsem dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb ter spremembe v trošarinskih dajatvah se je spremenila tudi struktura davkov. Povečal se je delež davkov na kapital in potrošnjo, delež davkov na delo pa zmanjšal.

3.2. Institucionalna konkurenčnost

Umik države iz neposrednega in posrednega lastništva podjetij in finančnih institucij se je v letu 2008 upočasnil, kar je posledica konceptualnih razhajanj o tem vprašanju in mednarodne finančne krize. Tako država ostaja neposredno in posredno med najpomembnejšimi lastniki slovenskega gospodarstva. Po podatkih za leto 2007 ima javni sektor 23-odstotni delež v lastništvu slovenskih delniških družb, kar je približno na ravni zadnjih let¹³⁴. Med 21 državami EU, za katere so na voljo podatki, ima višji delež javnega sektorja le Litva (26,5 %¹³⁵). Skladno z opredelitvami Strategije razvoja Slovenije se je Vlada julija 2006 opredelila za umik države iz gospodarskih družb, v katerih ima Republika Slovenija posredno lastništvo preko Slovenske odškodninske družbe (SOD) in Kapitalne družbe (KAD)¹³⁶. Oblikovane so bile tudi svetovalne skupine za pripravo privatizacijskih programov štirih velikih gospodarskih družb (Telekom, Zavarovalnica Triglav, NLB, NKB). Kljub temu se je umik države iz lastništva podjetij izvajal počasi. To velja še posebej za neposredne lastniške deleže Republike Slovenije v podjetjih, hitreje pa sta prodajala svoj portfelj KAD in SOD, čeprav se je tudi tu proces v letu 2008 upočasnil (glej Tabeli 4 in 5) in zaostaja za načrti¹³⁷. Neposredno pri lastništvu države terpri lastništvu KAD in SOD je šlo predvsem za prodajo netržnih in tržnih naložb, umik

¹³⁰ Strategija razvoja Slovenije državnih pomoči posebej ne opredeljuje. Ker državne pomoči podpirajo tudi enotnost trga Evropske unije, podrobnejše usmeritve podaja Lizbonska strategija in vse njene nadaljnje spremembe in dopolnitve.

¹³¹ Z bruto domačim proizvodom ponderirano povprečje.

¹³² Pri razvrstitvi davkov smo izhajali iz klasifikacije davkov po ESR-95 in enotno definiranih osnovnih pravil za njihovo razvrstitev. Davki na potrošnjo so definirani kot davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter kot davki na končno potrošnjo dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital pa se nanašajo na davke, ki se plačujejo na kapital, na dohodek pravnih oseb, na dohodke iz kapitala gospodinjstev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), na kapitalne dobičke, na premoženje ipd.

¹³³ Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je definirana kot razmerje med davki na potrošnjo in med končno potrošnjo gospodinjstev na teritoriju države po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

¹³⁴ 23,3 % v letu 2005, 24,0 % v letu 2006.

¹³⁵ FESE, 2008, na osnovi podatkov Banke Slovenije.

¹³⁶ KAD in SOD naj bi se umaknili iz aktivnega lastniškega upravljanja podjetij, in sicer iz netržnih naložb v 30 mesecih in iz tržnih naložb v 24 mesecih. Časovne omejitve za strateške naložbe (18 podjetij) ni.

¹³⁷ V skladu s programom umika KAD in SOD iz aktivnega lastniškega upravljanja podjetij bi morali obe instituciji prodati tržne naložbe neke do konca julija 2008, netržne naložbe pa neke do konca januarja 2009.

države iz najpomembnejših strateških naložb pa je bil precej počasnejši¹³⁸. Upočasnitev procesa privatizacije v zadnjem letu je povezana tudi z mednarodno finančno krizo, ki zmanjšuje interes in možnosti potencialnih investorjev, ter z menjavo vlade konec leta 2008. To je prineslo tudi negotovost v dosedanje strategijo KAD in SOD ter zahteve po ponovnem premisleku glede njune dolgoročne vloge v lastništvu podjetij.

Tabela 4: **Kapitalska družba: Pregled kumulativnih prodaj in stanja (na dan 31. 12.) v obdobju 1999–2008**

	1999	2000	2005	2006	2007	2008
V celoti prodane gospodarske družbe – kumulativno	553	862	1127	1181	1226	1243
Št. gospodarskih družb v bilanci stanja konec leta*	735	458	210	160	112	95

Vir: Kapitalska družba.

Opomba* Zmanjšanje števila gospodarskih družb v bilanci stanja konec leta se lahko razlikuje od števila prodanih gospodarskih družb v istem letu zaradi brezplačnih prenosov, menjav, nakupov ali izbrisov iz Sodnega registra.

Tabela 5: **Slovenska odškodninska družba: Pregled stanja kapitalskih naložb in prodaj v obdobju 2004–2008**

Konec leta	STANJE		PRODAJE		
	Število naložb	Število aktivnih naložb ¹	V letu	Število prodanih ² naložb	Prodajna vrednost naložb (mio EUR)
31.12.2004	227	179	2004	43	76,1
31.12.2005	194	151	2005	37	111,7
31.12.2006	134	102	2006	57	85,2
31.12.2007	86	56	2007	47	225,8
31.12.2008	69	53	2008	7	167,6

Vir: Slovenska odškodninska družba.

Opombi: ¹ Kapitalske naložbe v družbe, ki niso v postopku stečaja, in kapitalske naložbe, za katere ni podpisana pogodba o prodaji. ² Podpisana pogodba o prodaji.

V letu 2008 ni bilo večjih sprememb **politike boljšega reguliranja in učinkov predpisov**, nakazani pa so bili novi razvojni koraki za leto 2009. Narejeni so bili predvsem številni manjši premiki (prenovitev koncepta smernic

za boljšo pripravo predpisov, oblikovanje priročnika za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti, priprava prenovljene metodologije za presojo vplivov predpisov po zgledu praks nekaterih držav članic ter projekta zakonodajni postopek, ki bo služil kot informacijska podpora pri izboljšanju zakonodajnega procesa). V skladu s priporočili Evropske komisije in OECD pa Slovenijo na tem področju čaka še pomemben korak, to je razmejitev vsebinskih postopkov oblikovanja politik od pravnega zapisa in ustanovitve osrednje institucije, odgovorne za boljše reguliranje in implementacijo analize učinkov pri predlagateljih predpisov.

Trdelni program ukrepov za odpravo administrativnih ovir v letu 2008 se ni v celoti izvedel, nerealizirane aktivnosti pa so bile prenesene v leto 2009. V prvem delu – Programu 44 ukrepov za odpravo administrativnih ovir, predvidenih za leti 2008 in 2009 – je bila leta 2008 realizirana slaba tretjina (8) od 35-tih predvidenih ukrepov. V drugem delu – Akcijskem načrtu za implementacijo ukrepa 28/7 za zmanjšanje obveznosti za podjetja na področju zbiranja statističnih podatkov – je bilo izvedenih šest od desetih ukrepov. V okviru Akcijskega načrta je bil izveden tudi pilotski projekt merjenja administrativnih stroškov z mednarodno metodologijo na primeru Zakona o varnosti in zdravju pri delu, njegovi rezultati pa so potrdili domnevo o veliki obremenjenosti podjetij z informacijskimi obveznostmi in administrativnimi aktivnostmi. V tretjem delu – Programu znižanja administrativnih bremen za 25 % do konca leta 2009 – je bil dosežen napredek na področju delovno pravne zakonodaje. Do konca leta 2008 so bili mapirani¹³⁹ štirje zakoni in vsi pripadajoči podzakonski akti¹⁴⁰, pri dveh zakonih so bili izmerjeni administrativni stroški, faza zbiranja predlogov za poenostavitev postopkov pa je predvidena za leto 2009. Prav tako so bili v program dela vlade za leto 2009 preneseni vsi nerealizirani ukrepi iz prvih dveh delov programa.

Uporaba e-uprave in registrov se je v letu 2008 povečala, kazalniki merjenja kakovosti in zadovoljstva uporabnikov pa kažejo na izboljšanje kakovosti javne uprave. Slovenija je že v letu 2007 dosegla visoko stopnjo razpoložljivosti storitev e-uprave (3. mesto med članicami EU), v letu 2008 pa so se nadaljevale aktivnosti na področju povečevanja dostopnosti in poenostavitve storitev javne uprave. Razširjena je bila spletna poenostavitev postopkov ustanavljanja in obratovanja podjetja (e-VEM) iz samostojnih podjetnikov tudi na enostavne družbe z omejeno odgovornostjo. Prek portala e-uprava je bil

¹³⁸ Dne 31. 12. 2007 je imela država v neposredni lasti več kot 10 % lastniške deleže v 65 gospodarskih družbah. V obdobju 2006–2008 je država prodala lastniške deleže le v 4 podjetjih, v katerih je imela več kot 10 % lastniški delež. Sicer pa je prodala svoje minimalne (večinoma manj kot 1 %) lastniške deleže še v 79 drugih družbah. Vse skupaj je država v obdobju 2006–2008 prodala lastniške deleže v podjetjih v vrednosti 410,3 milijone EUR. Od tega je kar 303,3 milijone EUR odpadlo na prodajo 48,1 % deleža v NKBM, 105 milijonov EUR pa na prodajo 55,35 % deleža v Slovenski industriji jekla. V zadnjih treh letih smo bili torej priča le dvema omembe vrednima prodajama neposrednega lastniškega deleža države, v Slovenski industrija jekla in v NKBM.

¹³⁹ Pregled zakonodaje za prepoznanje vseh informacijskih obveznosti in administrativnih aktivnosti, ki jih zakonodaja predpisuje subjektom. Ta proces poteka v skladu z enotno metodologijo za merjenje administrativnih stroškov (EMMAS, verzija 2.2, 31. 12. 2007)

¹⁴⁰ Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in Zakon o evidencah na področju dela in socialne varnosti.

omogočen javni vpogled v nekatere registre (Register predpisov, Sodni-Poslovni register, Kataster, Zemljiška knjiga), sodni in poslovni register sta se združila, na novo je v uporabi prenovljen register osebnih izkaznic. Vzpostavljena je bila evidenca trga nepremičnin, ki omogoča večjo preglednost trga in prodajnih cen vseh realiziranih transakcij. Ponovno se je povečala uporaba podatkov iz Centralnega registra prebivalstva kot temeljnega podatkovnega vira osebnih podatkov, v porastu je e-posredovanje podatkov prek servisov e-CRP. Večina od 58 upravnih enot je zajeta v enega izmed sistemov kakovosti (ISO 9001:2000, CAF in PRSPO), za celotni sistem državne uprave pa poteka prek mesečnega barometra kakovosti¹⁴¹ merjenje zadovoljstva uporabnikov, ki v zadnjih dveh letih kaže izboljšanje. Pri uporabi storitev e-uprave¹⁴² sodijo slovenska podjetja v letu 2008 v prvo tretjino držav članic, prebivalstvo (16–74 let) pa v začetek druge tretjine, oboji pa storitve e-uprave uporabljajo nadpovprečno glede na ostale države EU.

Zaradi izboljšanja na področju enostavnosti registracije podjetja se je uvrstitev Slovenije glede **enostavnosti poslovanja** po oceni Svetovne banke¹⁴³ leta 2008 izboljšala. Svetovna banka, ki v poročilu o enostavnosti poslovanja spremlja učinkovitost regulacije poslovnega okolja družb z omejeno odgovornostjo in zaščito lastninskih pravic, je Sloveniji v letu 2008 prisodila napredek za eno mesto (s 55. na 54.) med 178 državami. Premik je bil dosežen predvsem zaradi znatnega izboljšanja enostavnosti

registracije podjetja (2008: 120. mesto; 2009: 41. mesto), kar je posledica že omenjenega napredka na področju projekta »vse na enem mestu«.

Po modelu **javno-zasebnega partnerstva** se izvajajo le manjši projekti. Po sprejeti normativni ureditvi izvajanja projektov z javno-zasebnim financiranjem (konec leta 2006 in v prvi polovici leta 2007) se je število manjših projektov povečalo, večji projekti predvsem v gradnjo avtocestnega omrežja pa se po tem modelu še ne izvajajo¹⁴⁴.

3.3. Učinkovitost pravosodja

Sodni zaostanki¹⁴⁵ se postopno zmanjšujejo in kažejo pozitivne premike v smeri uresničevanja ciljev projekta *Lukenda do leta 2010*. Sodni zaostanki¹⁴⁶ (brez upoštevanja prekrškovnih zadev) so se od leta 2005, ko je bil sprejet projekt njihove odprave (projekt Lukenda), do leta 2008 znižali za 13,1 %, od tega najbolj, za 7,5 %, v letu 2008. V celotnem obdobju po letu 2005 in v zadnjem letu so se najbolj znižali v pomembnejših zadevah. Po sodiščih pa je bilo največje znižanje doseženo na višjih, najnižje pa na okrajnih sodiščih (gl. Tabelo 6). Upada tudi število nerešenih zadev, ki se je leta 2008 na vseh sodiščih skupaj pri pomembnejših zadevah z vključenimi prekrški znižalo za 10,9 %, brez prekrškov pa za 2,6 %. Zmanjšanje

Tabela 6: **Sodni zaostanki brez prekrškov (skupaj in po pomembnejših zadevah), Slovenija, 2005–2008**

	Število konec leta				Sprememba v %			
	2005	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2005-2008
Skupno število zadev sodnih zaostankov								
Skupaj	308.668	295.199	289.945	268.207	-4,4	-1,8	-7,5	-13,1
Višja sodišča	5.518	3.832	2.342	853	-30,6	-38,9	-63,6	-84,5
Okrožna sodišča	15.222	13.785	13.050	11.742	-9,4	-5,3	-10,0	-22,9
Okrajna sodišča	287.928	277.582	274.553	255.612	-3,6	-1,1	-6,9	-11,2
Število zadev sodnih zaostankov v pomembnejših zadevah								
Skupaj	46.939	42.973	38.071	33.412	-8,4	-11,4	-12,2	-28,8
Višja sodišča	5.518	3.832	2.342	853	-30,6	-38,9	-63,6	-84,5
Okrožna sodišča	14.311	13.242	12.387	11.560	-7,5	-6,5	-6,7	-19,2
Okrajna sodišča	27.110	25.899	23.342	20.999	-4,5	-9,9	-10,0	-22,5

Vir: Ministrstvo za pravosodje.

Opomba: Sodni zaostanki iz četrtega odstavka 50. člena Sodnega reda.

¹⁴¹ E-government availability – supply side (Eurostat), 2007.

¹⁴² E-government usage by individuals by gender (Eurostat), 2008 in E-government usage by enterprises (Eurostat), 2008.

¹⁴³ Doing Business 2009, 2009.

¹⁴⁴ V poročilu o sklenjenih oblikah javno-zasebnega partnerstva v Republiki Sloveniji v letu 2008 (Ministrstvo za finance, 2009) so podrobneje predstavljene koncesije, zbranih podatkov o projektih pa ni, ker se izvajajo pretežno na lokalni ravni.

¹⁴⁵ Pri analizi podatkov o sodnih zaostankih so upoštevani sodni zaostanki iz četrtega odstavka 50. člena Sodnega reda, torej vključno s sodnimi zaostanki iz naslova ponovnega odločanja (Sodni red, Uradni list RS, št. 17/1995 in nadaljnje spremembe in dopolnitve).

¹⁴⁶ Upoštevano je skupno znižanje sodnih zaostankov na okrajnih, okrožnih in višjih sodiščih. Sodni red je v letu 2008 uvedel spremljanje sodnih zaostankov na Vrhovnem sodišču RS, Upravnem sodišču RS, Višjem delovnem in socialnem sodišču ter na delovnih in socialnem sodišču, zato primerjava gibanja sodnih zaostankov za ta sodišča v letih 2008 in 2007 še ni mogoča; skupno število sodnih zaostankov na navedenih sodiščih je konec leta 2008 znašalo 5.603 zadeve.

števila nerešenih zadev izkazujejo vsa sodišča, razen delovnih in socialnega sodišča, pri katerih gre povečanje števila nerešenih zadev na račun velikega števila tožb, ki so posledica uvedbe novega plačnega sistema. Sodišča so v letu 2008 rešila za 6,1 % več vseh zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami in za 8,7 % več zadev brez vključenih prekrškov. Število rešenih pomembnejših zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami pa je bilo leta 2008 nekoliko manjše kot leta 2007.

V letu 2008 je na področju vseh zadev brez prekrškovnih zadev projekt odprave sodnih zaostankov (**projekt Lukenda**) v celoti realiziralo 33 od skupno 66 sodišč, od tega vsa višja sodišča, vsa okrožna sodišča in osemnajst okrajnih sodišč. To dejansko pomeni, da je konec leta 2008 50 % vseh slovenskih sodišč imelo manj nerešenih zadev, kot znaša polovica njihovega letnega pripada, kar je tudi cilj projekta Lukenda. Na področju vseh zadev z vključenimi prekrškovnimi zadevami pa je cilj projekta doseglo 31 sodišč, torej 47 % vseh slovenskih sodišč.

4. Moderna socialna država in večja zaposlenost

Usmeritve SRS: SRS poudarja, da je ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, kakovosti življenja in zdravja pomembna družbena vrednota. Prehod od države blaginje v družbo blaginje zahteva učinkovitejšo socialno državo, večjo lastno odgovornost in večje spodbujanje aktivnosti posameznikov, krepitev javnega in zasebnega partnerstva ter bolj raznoliko in delno konkurenčno ponudbo socialnih storitev, hkrati pa večjo družbeno kohezijo, izboljšano dostopnost storitev sistemov socialne zaščite, zdravstva, izobraževanja, kulture in stanovanj ter posebno skrb za najbolj ranljive skupine. Sisteme socialne zaščite bo treba prilagoditi potrebam dolgožive družbe ter zmanjšati socialna tveganja, revščino in socialno izključenost. K trajnostnemu povečanju blaginje in kakovosti življenja naj bi pomembno prispevala višja stopnja zaposlenosti. K njej bodo prispevali zlasti gospodarska rast in vlaganja v znanje.

4.1. Izboljšanje prilagodljivosti trga dela

V letu 2008 so bila **gibanja** brezposelnosti in zaposlenosti v povprečju leta še vedno ugodna, saj se je umirjanje gospodarske aktivnosti, povezano s poglobitvijo mednarodne finančne krize, **na trgu dela** začelo kazati šele v zadnjih mesecih leta. Stanje na trgu dela je bilo v letih 2007 in 2008 najugodnejše po letu 2000 in je bilo povezano z visoko gospodarsko rastjo zadnjih let. Število delovno aktivnih po registru je bilo leta 2008 za 3 %, število delovno aktivnih po anketi o delovni sili pa za 1,1 %¹⁴⁷ višje kot leta 2007. Število registrirano brezposelnih je bilo za 11,4 % nižje kot v povprečju leta 2007¹⁴⁸. Upočasnitev gospodarske aktivnosti v drugi polovici leta pa je v zadnji treh mesecih leta 2008 vplivala tudi na naraščanje števila registriranih brezposelnih¹⁴⁹. Stopnja registrirane brezposelnosti je tako v povprečju leta 2008 znašala 6,7 %, ob koncu leta pa je bila že višja, 7-odstotna. Tudi v letu 2008 se je nadaljevalo zmanjševanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti, vendar je bil delež dolgotrajno brezposelnih še vedno visok¹⁵⁰. Stopnja delovne aktivnosti se je v letu 2008

¹⁴⁷ Izračun Umar na osnovi četrletnih podatkov SURS.

¹⁴⁸ V povprečju leta 2008 je bilo registriranih 63.215 brezposelnih.

¹⁴⁹ Od septembra 2008, ko je bilo število brezposelnih najnižje v obdobju 2000–2008, se je do decembra povečalo za 11,6 %.

¹⁵⁰ 51,1 % registrirano brezposelnih v povprečju leta 2008 in 45,7 % anketno brezposelnih v 2. četrletju 2008.

povečala na 68,8 %, še vedno pa je bila nizka stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let).

Razširjenost začasnih in delnih zaposlitev se je v letu 2008 zmanjšala, ob tem pa je bil delež tako delovno aktivnih mladih še vedno visok. Lani je bil prekinjen dolgoleten trend naraščanja fleksibilnih oblik zaposlovanja. Spremembe Zakona o delovnih razmerjih, ki so bile sprejete novembra 2007, so skupaj z upočasnitvijo gospodarske rasti možen vzrok za zmanjšanje deleža začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti. Čeprav je bil delež začasnih zaposlitev v drugem četrtletju 2008 manjši kot v enakem obdobju leta 2007, je bil še vedno nad povprečjem EU¹⁵¹. Kljub zmanjšanju razširjenosti fleksibilnih oblik zaposlovanja pa je ostal delež mladih (15–24 let) z začasnimi in delnimi zaposlitvami relativno visok in se v zadnjem letu ni bistveno zmanjšal¹⁵². Visok delež mladih s fleksibilnimi oblikami zaposlitve v Sloveniji je posledica dela mladih preko študentskih servisov, ki je za delodajalca privlačno tako z vidika možnosti prilagajanja obsega dela kot z vidika nižje obdavčitve tovrstnega dela. Če iz obsega začasnega dela mladih izločimo delo preko študentskih servisov, se delež mladih, ki so imeli v letu 2007 začasno zaposlitev (66,7 %), bistveno zniža (na okoli 50 %). Posledica velike razširjenosti začasnih zaposlitev med mladimi je povečana negotovost zaposlitve mladih, kar verjetno vpliva tudi na njihove odločitve glede oblikovanja družine. Posamezniki, ki imajo začasno ali delno zaposlitev, so tudi bolj izpostavljeni tveganju revščine kot zaposleni s stalno zaposlitvijo za polni delovni čas¹⁵³.

Kljub lizbonski usmeritvi o iskanju ravnovesja med fleksibilnostjo in varnostjo na trgu dela v Sloveniji v letu 2008 ni bilo sistemskih sprememb, ki bi bistveno vplivale na **oblikovanje varne prožnosti**. V letu 2007 sprejete spremembe Zakona o delovnih razmerjih so omogočile predvsem povečanje notranje fleksibilnosti¹⁵⁴, in zunanje fleksibilnosti¹⁵⁵, spodbuda pa je bila dana tudi hitrejšemu prezaposlovanju¹⁵⁶. V letu 2008 pa ni bilo

sistemskih sprememb, ki bi povečevale prilagodljivost pogodbenih razmerij. Tudi aktivna politika zaposlovanja oblikovanja varne prožnosti ne podpira v zadostni meri s programi izobraževanja in usposabljanja za brezposelne in zaposlene osebe, kar se verjetno kaže tudi v upadanju vključenih odraslih v vseživljenjsko učenje, ki ga Slovenija beleži že tretje leto zapored¹⁵⁷. V letu 2008 tudi ni bilo sistemskih sprememb na področju zagotavljanja dohodkovne varnosti brezposelnih, ki pomeni enega pomembnih stebrov varne prožnosti. Več pozornosti pa se namenja usklajevanju družinskega in delovnega življenja¹⁵⁸.

Na področju prilagodljivosti trga dela ima Slovenija rezerve predvsem na **področju notranje prožnosti**, čeprav je intenzivnost dela že velika. Analiza modelov varne prožnosti Evropske komisije¹⁵⁹ je Slovenijo uvrstila v skupino držav¹⁶⁰, za katero je značilna skromna razvitost modela varne prožnosti. Izpostavila je problem upravljanja človeških virov v podjetjih v Sloveniji, saj se v premajhni meri uporabljajo sodobne oblike skupinskega dela, skromna pa je tudi strokovna avtonomnost zaposlenih pri delu. V povezavi z nizko stopnjo delovne aktivnosti starejših v Sloveniji bi veljalo spodbuditi razvoj t. i. «age-managementa» človeških virov, kar pomeni preprečevanje starostne diskriminacije in negativnih stereotipov o starejših delavcih in prilagoditev delovnih pogojev in zaposlitvenih možnosti različnim starostnim obdobjem.

Po raziskavi Evropske fundacije za izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev¹⁶¹ je **intenzivnost dela** v Sloveniji velika, prav tako tudi vpliv dela na zdravje in odsotnost z dela zaradi bolezni. Navedena raziskava kaže, da je intenzivnost dela¹⁶² v Sloveniji največja v EU. Po teh podatkih ima

¹⁵¹ Podrobneje glej indikator *Začasne zaposlitve*.

¹⁵² Glej indikatorja *Začasne zaposlitve* in *Delne zaposlitve*.

¹⁵³ V letu 2007 je bila v Sloveniji stopnja tveganja revščine zaposlenih s stalno zaposlitvijo 4 %, začasno zaposlenih 10 %, zaposlenih s krajšim delovnim časom 11 %, zaposlenih s polnim delovnim časom pa 4 %.

¹⁵⁴ Uvedene so bile možnosti zaposlovanja za vrsto dela in možnosti za daljše nadurno delo (fleksibilnejša ureditev delovnega časa).

¹⁵⁵ Možnost za zunanjo fleksibilnost se je povečala s širitvijo možnosti za uporabo fleksibilnih oblik zaposlovanja (zaposlovanja za določen čas) in spremembami glede lažje odpovedi pogodbe o zaposlitvi (odpravnine – ponudba zaposlitve pri drugem delodajalcu, skrajšanje odpovednih rokov), nekoliko pa so se znižali tudi stroški odpuščanja s skrajšanjem odpovednih rokov.

¹⁵⁶ V smeri hitrejšega prezaposlovanja in s tem v smeri varne prožnosti je bila uvedena sprememba, da delodajalec ni dolžan izplačati odpravnine v primeru, ko Zavod za zaposlovanje ali tudi delodajalec delavcu ob odpovedi pogodbe o zaposlitvi že v času odpovednega roka ponudi sklenitev pogodbe o zaposlitvi z drugim delodajalcem, ki jo delavec tudi sklene.

¹⁵⁷ Glej poglavje 2. 1.

¹⁵⁸ Pomembna spodbuda lažjemu usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti je projekt certifikatov Družini prijazno podjetje, ki v Sloveniji poteka že tretje leto. Certifikati so bili do novembra 2008 podeljeni 43 podjetjem.

¹⁵⁹ V analizo je bilo vključenih 22 držav EU, temeljila pa je na naslednjih spremenljivkah: (i) indeks varovanja zaposlitve kot kazalnik zunanje numerične fleksibilnosti, (ii) vključenost v izobraževanje in usposabljanje, (iii) izdatki za politiko trga dela, (iv) kazalnik intenzivnosti dela in »izrednosti« delovnih urnikov, (v) uporaba gibljivega urejanja delovnega časa in atipičnih zaposlitev, (vi) kazalnik avtonomnosti ter kompleksnosti dela in delovnih nalog kot merilo funkcionalne prožnosti, (vii) kazalnik spreminjanja delovnih nalog in skupinskega dela (EiE, 2007). Analiza prinaša zanimivo primerjavo med državami po kazalnikih interne numerične fleksibilnosti (načini urejanja delovnega časa, razširjenost atipičnih delovnih praks, kazalniki delovne intenzivnosti) in po kazalnikih interne funkcionalne fleksibilnosti (razširjenost različnih praks organizacije dela, kot na primer job-rotation, večopravilnost, skupinsko delo, avtonomija na delovnem mestu, kompleksnost dela idr.). Ocenjevala jih je za 22 držav EU.

¹⁶⁰ Skupino držav poleg Slovenije sestavljajo: Bolgarija, Češka, Estonija, Madžarska, Litva, Poljska in Slovaška.

¹⁶¹ Fourth European Working Conditions Survey.

¹⁶² Indeks intenzivnosti dela je bil merjen glede na hitrost dela, kratke časovne roke in razpoložljiv čas za dokončanje nalog.

Slovenija tudi najvišje število dni odsotnosti zaradi bolezni na zaposlenega v EU, daleč nad povprečjem pa je tudi vpliv dela na zdravje¹⁶³. Zadovoljstvo z delom je nižje kot v EU, na kar bolj kot v povprečju EU vpliva možnost hitre izgube službe.

4.2. Modernizacija sistemov socialne zaščite

Izdatki za socialno zaščito¹⁶⁴ so se po zadnjih podatkih za leto 2006 realno povečali za 4,1 %, izraženi v deležu BDP pa upadli na 22,8 % BDP. Višji realni rasti kot v predhodnem letu je botrovala predvsem rast sredstev za področji starost in smrt hranitelja družine, ki skupaj predstavljata vse prejemke za upokojence. V EU-25 so leta 2006 za socialno zaščito v povprečju namenili 27,0 % BDP, tako da se je razlika v deležih BDP, namenjenih socialni zaščiti, med Slovenijo in povprečjem EU še povečala.

Sistemi socialne zaščite se tudi v letu 2008 niso prilagodili demografskim spremembam in vse bolj raznolikim oblikam aktivnosti. Strokovne priprave na spremembe v sistemu pokojninskega zavarovanja, zdravstvenem sistemu in na področju dolgotrajne oskrbe, ki bi omogočile dolgoročno javnofinančno in socialno vzdržnost teh sistemov, učinkovitejše upravljanje z javnimi viri ter izboljšano dostopnost in kakovost storitev, so bile upočasnjene ali pa so povsem zastale. Sprejeti so bili le ukrepi, ki naj bi blažili posledice povišane inflacije. Vendar pa nekateri niso bili namenjeni le prebivalstvu v slabšem gmotnem položaju in med seboj pogosto tudi niso bili usklajeni, povzročili pa so povečevanje javnofinančnih izdatkov za socialne transferje.

Rezultati pokojninske reforme iz leta 2000 so še vedno pozitivni, vendar se nadaljnje prilagoditve sistema kažejo kot vse bolj nujne. Povprečna starost novih upokojencev se ne povečuje več bistveno, pri moških pa se celo znižuje¹⁶⁵, povprečna doba prejemanja pokojnine pa se povečuje hitreje kot starost ob upokojitvi¹⁶⁶. Po obdobju zmanjševanja deleža izdatkov za pokojnine v primerjavi z BDP vse od leta 2000 se je njihov delež leta 2008

začel dvigovati¹⁶⁷. K zmanjševanju deleža odhodkov za pokojnine v BDP v obdobju do leta 2007 je poleg pravila za določanje količnikov valorizacije na podlagi spremljanja rasti plač in izenačevanja starih in novih pokojnin vplivala tudi počasnejša rast plač od produktivnosti¹⁶⁸. V primeru izenačene, posebej pa še hitrejša rasti plač od rasti produktivnosti, kar se je zgodilo v letu 2008, pa je v dani ureditvi povišanje izdatkov pokojnin tolikšno, da se njihov delež v BDP povečuje zaradi valorizacijskega pravila¹⁶⁹ in zaradi hitrejšega povečevanja števila upokojencev od rasti števila aktivnih zavarovancev, ki so plačniki prispevkov. Fiskalno to pomeni, da bo večji del izdatkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja krit s transferi iz proračuna oz. iz splošnih davkov. Poleg sedanjih divergentnih gibanj rasti plač, produktivnosti, števila upokojencev in plačnikov prispevkov bodo v daljšem časovnem obdobju na povečevanje deleža pokojnin v primerjavi z BDP vplivale tudi demografske spremembe oz. staranje prebivalstva. Zato je ohranjanje delovne aktivnosti in kasnejše upokojevanje tista politika, ki zmanjšuje fiskalne pritiske in povečuje ekonomsko in socialno varnost vseh prebivalcev.

Spodbude v pokojninski zakonodaji za daljše ostajanje v aktivnosti¹⁷⁰ niso nizke, vendar pa v povezavi z veljavno davčno ureditvijo in ob neskladjih med delovnopravno in pokojninsko ureditvijo ne dajejo želenih učinkov. Starost ob izhodu iz trga dela je v primerjavi z EU še vedno nizka, na podlagi podatkov ZPIZ o starosti ob upokojitvi lahko sklepamo, da je razlika večja pri ženskah¹⁷¹. Daljše ostajanje v aktivnosti mora biti finančno stimulirano, informacijsko pa zavarovancu pravilno, primerno in pravočasno predstavljeno. Ta pogoj ni izpolnjen, saj zavarovanci od nosilca zavarovanja o svojem pokojninskem stanju in perspektivah niso pravočasno in sproti informirani.

Delež vključenih v dodatna pokojninska zavarovanja, višina premij in njihova donosnost so pre nizki, da bi skupaj s pokojnino iz obveznega zavarovanja v prihodnje omogočali ohranjanje socialne vzdržnosti pokojninskega sistema. V prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je bilo v letu 2008 vključenih 54,65 % zavarovancev obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja¹⁷². Do leta 2005 se je njihovo število povečevalo, od takrat pa število novih zavarovanih raste zelo skromno. Vključeni

¹⁶³ Najvišji odstotek odgovorov, da delo vpliva na zdravje (EU 35,4 %, Slovenija 62,3 %).

¹⁶⁴ Merjeni po metodologiji ESSPROS.

¹⁶⁵ Od leta 2000 do leta 2004 se je povprečna starost prejemnikov pokojnin, ki jim je prvič priznana pravica do starostne pokojnine po splošnih predpisih, stalno poviševala (za 1 leto in 2 meseca za ženske in 1 leto in 6 mesecev za moške). V letih 2005–2008 pa se je poviševanje upočasnilo (povprečna starost za ženske je v letu 2008 znašala 57 let in 6 mesecev, za moške pa 60 let in 9 mesecev). Poleg osnovnega pravila, ki povišuje starostni pogoj za moške in ženske, se sedaj že kaže tudi učinkovanje dodatnih pogojev, ki zmanjšujejo zahtevani osnovni pogoj.

¹⁶⁶ Leta 2000 je bila povprečna doba prejemanja pokojnine za ženske 17 let in 1 mesec, leta 2008 pa 20 let in 10 mesecev. Za moške je bila leta 2000 povprečna doba prejemanja pokojnine 14 let in 9 mesecev, leta 2008 pa 16 let in 4 mesece.

¹⁶⁷ V obdobju 2000–2007 z 11,24 % na 9,73 % BDP, od leta 2007 na leto 2008 pa z 9,73 % na 9,91 %.

¹⁶⁸ V obdobju 2000–2006 je realna rast plač, z izjemo leta 2001, zaostajala za rastjo produktivnosti.

¹⁶⁹ Načelo, da naj pokojnine rastejo z enako stopnjo rasti kot plače, je v valorizacijskem pravilu izvedeno nedosledno in v nekaterih določbah neprimerno.

¹⁷⁰ Povprečna starost ob izhodu s trga dela je bila v Sloveniji leta 2006 1,4 leta pod povprečjem EU.

¹⁷¹ V letu 2008 je bila povprečna starost moških ob upokojitvi v Sloveniji 60 let in 9 mesecev, žensk pa 57 let in 6 mesecev. V primerjavi z letom 2007 se je pri obojih povečala za 1 mesec.

¹⁷² Po projekcijah razvoja dodatnega pokojninskega zavarovanja do leta 2060 naj bi se vključenost povečala do nekaj nad 70 %.

imajo prenizke premije¹⁷³ za pridobitev tolikšne dodatne pokojnine, ki bi bila zadosti visoka za nadomestilo izpada, ki bo nastal zaradi relativnega zmanjševanja pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja¹⁷⁴.

Kapitalsko krita dodatna pokojninska zavarovanja so v letu 2008 občutila posledice finančne krize. Pri pokojninskih skladih ni bilo mogoče doseči že tako nizko postavljene zjamčene donosnosti. Zato so morali upravljavci oz. lastniki vplačati dodatni kapital in oblikovati višje rezervacije. Toda tudi po normalizaciji poslovanja na kapitalskih trgih bo nizka donosnost v skladih dodatnega zavarovanja¹⁷⁵ nestimulativna in bo posameznike odvrčala od te oblike zagotavljanja socialne varnosti v starosti. Jamstvene sheme v kapitalsko kritih pokojninskih zavarovanjih bodo morale biti zato posodobljene in diverzificirane glede na ročnost dospelja upokojitve, prevzeti bodo morale tudi nekatere elemente jamčenja, ki jih država v sedanjih finančni krizi namenja oz. uvaja za druge finančne dejavnosti in produkte.

Čimprej bo potrebno pripraviti tudi zakonske podlage za izplačevanje dodatnih pokojnin, katerega začetek je predviden že za leto 2011. Trg pokojninskih rent namreč v Sloveniji (pa tudi v evropskem prostoru) ni zadosti razvit in dovolj pregleden, da bi bilo mogoče celotno izplačevanje prepustiti samo ponudbi zavarovalnic. Ker imajo dodatna zavarovanja značaj dopolnilnih zavarovanj (in s tem tudi socialno funkcijo), bo pretvorbo privarčevanega denarja treba urediti s posebnim zakonom¹⁷⁶.

Povečevanje izdatkov v zdravstveni dejavnosti bo zahtevalo nadaljnje racionalizacije v izvajanju zdravstvene službe. Struktura programov, ki so financirani iz javnih sredstev, se v zadnjih letih spreminja. Tudi v letu 2008 so se znatno povečala sredstva za programe, kjer so dolge čakalne dobe, povečanje sredstev za nekatere programe pa je zahtevalo tudi staranje prebivalstva, ki spreminja potrebe po zdravstvenih storitvah (vse več kroničnih bolezni)¹⁷⁷. Potem ko je bila v zadnjih letih ena izmed prioritetnih aktivnosti obvladovanje izdatkov za

zdravila in medicinsko tehnične pripomočke, je bilo v letu 2008 doseženo precejšnje znižanje zdravstvenega absenzizma¹⁷⁸. Ukrepi racionalizacije in hkrati nizka rast plač zaposlenih (značilna za celoten javni sektor) so prispevali k temu, da so v Sloveniji izdatki za zdravstvo v deležu BDP zadnjih nekaj let upadali. Tako je delež izdatkov za zdravstvo po zadnjih podatkih v letu 2006 upadel za 0,2 o. t. na 8,3 % BDP¹⁷⁹ (EU 8,2 %), v letu 2007 pa se je po naši oceni še znižal, na 8,1 %¹⁸⁰, predvsem zaradi zelo nizke rasti javnih izdatkov, ki je zaostajala za rastjo BDP. Vendar pa so povečani stroški dela zaradi rasti plač zaposlenih, povezane z odpravo plačnih nesorazmerij v javnem sektorju, ta trend leta 2008 obrnili, kar bo v prihodnje skupaj z demografsko pogojenim spreminjanjem zdravstvenih potreb in nujnostjo razvoja (uvajanje novih medicinskih tehnologij, novih zdravil itd.) zahtevalo dodatno racionalizacijo v izvajanju zdravstvene službe, pa tudi določene sistemske spremembe. Brez tega je v prihodnjih letih težko pričakovati poslovanje zdravstvenega sistema brez večjih finančnih težav. V deležu BDP so se nekoliko zmanjšali tudi celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo, ki so v letu 2006 znašali 1,15 % BDP in so bili približno na ravni povprečja 19-ih evropskih držav, za katere razpolagamo s primerljivimi podatki. V obdobju 2003–2006 so se celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji realno povečali za skoraj 19 %.

Spodbude za delo¹⁸¹ so se leta 2007 rahlo povečale, na kar je vplivalo zlasti znižanje davkov. Davčna obremenitev stroškov dela se je znižala na 40,9 % (leta 2006 41,2 %). Past nezaposlenosti je bila 80,7-odstotna

¹⁷³ Povprečna mesečna premija na zavarovanca v zavarovalnicah (bruto premija) je 34,97 EUR, v pokojninskih družbah (bruto premija) 40,60 EUR, v vzajemnih skladih (čista premija) pa 35,76 EUR.

¹⁷⁴ Nadomestitveno razmerje izplačanih rent iz shem dodatnega pokojninskega zavarovanja bi bilo ob sedanjih povprečni premiji in povprečnem 3-odstotnem letnem donosu na vplačana sredstva na začetku izplačevanja okoli 1,9 % neto plače, do leta 2060 pa bi se dvignilo na nekaj nad 3,5 % neto plače.

¹⁷⁵ Glavni vzrok je toga in omejujoča ureditev jamčenja, zaradi katere so upravljavci skladov dodatnega zavarovanja, ki imajo z zakonom predpisano zelo nizko zjamčeno donosnost, usmerjeni k zelo konservativni naložbeni politiki. Sočasno pa upravljavci z drugimi ukrepi niso stimulirani za doseganje večje donosnosti.

¹⁷⁶ S posebno ureditvijo so izplačila dodatnih pokojnin urejena npr. na Švedskem in Poljskem.

¹⁷⁷ Program neakutne bolnišnične obravnave se je po podatkih ZZS v letu 2008 povečal kar za 20 %, program zdravstvene nege v socialno varstvenih zavodih pa za 6,9 %.

¹⁷⁸ Odstotek vseh izgubljenih delovnih dni se je po podatkih ZZS s 4,22 % v letu 2007 znižal v letu 2008 na 3,68 %, od tega v breme ZZS z 1,91 % na 1,69 %.

¹⁷⁹ Izdatki in viri financiranja zdravstva (SURS), 23. 10. 2008. Podatki po mednarodno primerljivi metodologiji sistema zdravstvenih računov (SHA).

¹⁸⁰ Pri oceni je upoštevana objava javnih izdatkov za zdravstvo po klasifikaciji COFOG (Izdatki sektorja država po namenih – SURS, 2008), za zasebne izdatke pa ocena v Poslovnem poročilu ZZS za leto 2007.

¹⁸¹ Kazalniki spodbud za delo so: davčna obremenitev stroškov dela, past nezaposlenosti in past nizkih plač. *Davčna obremenitev stroškov dela* prikazuje kombiniran učinek davkov, prispevkov za socialno varnost in socialnih transferjev na stroške dela, preračun je narejen za samsko osebo brez otrok, ki prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. *Past nezaposlenosti* prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki samske osebe brez otrok pri prehodu iz brezposelnosti v zaposlenost, pri čemer se upošteva, da brezposelna oseba prejema nadomestilo za brezposelnost v višini 70 % bruto plače zaposlene osebe, ki prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. *Past nizkih plač* za samsko osebo prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene samske osebe pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe). *Past nizkih plač* za par z dvema otrokoma, pri čemer je le eden zaposlen, prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene osebe v štiričlanskem gospodinjstvu pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe).

(leta 2006 82,2 %), past nizkih plač za samsko osebo brez otrok 51,0-odstotna (leta 2006 51,6 %), za par z dvema otrokoma, v katerem je le eden zaposlen, pa 67-odstotna (leta 2006 67,4 %). Primerjave z EU kažejo, da Slovenija po teh kazalnikih nekoliko zaostaja (čeprav se zaostanki zmanjšujejo) razen na področju davčnih obremenitev stroškov dela, kjer se povprečju EU (40,5 % v letu 2007) zelo približamo. V letih 2006 in 2007 so bile v sistemu socialne varnosti uveljavljene spremembe glede zaostritev pogojev za prejemanje nadomestila za brezposelnost in socialne pomoči, ne pa tudi predvidene spremembe za spodbujanje zaposlitev neaktivnih in daljše ostajanje v zaposlitvi, v letu 2008 pa na tem področju ni bilo sistemskih sprememb.

Razmerje javno-zasebno v financiranju in izvajanju programov socialne zaščite in nekaterih storitev splošnega pomena se postopno spreminja. Usmeritev SRS je, da mora država na tem področju skrbeti predvsem za oblikovanje ciljev, politike in pravil igre, izvajalsko vlogo pa vedno bolj prepuščati javno zasebni mreži organizacij. Razvoj v zadnjih letih gre dejansko v smeri, da javni zavodi niso več edini izvajalci storitev, hitro se povečuje delež zasebnih izvajalcev, ki večinoma delujejo v okviru javne mreže. V terciarnem izobraževanju in delu socialnega varstva zasebni izvajalci pomembno vplivajo na povečevanje obsega kapacitet in boljše regionalno dostopnost storitev, v zdravstvu pa se ob povečevanju obsega koncesionarjev večinoma le spreminja struktura izvajalcev. Tudi za financiranje velja, da prebivalci Slovenije za potrebe na področju zdravstva, socialnega varstva in izobraževanja v deležu celotnih izdatkov prispevajo približno enako (ali celo nekoliko več) zasebnih virov, kot to velja za povprečje EU.

Delež zasebnih izdatkov v celotnih izdatkih za zdravstvo se je po letu 2001 povečeval in po zadnjih podatkih leta 2006 dosegel 27,7 %, kar je približno na ravni povprečja EU (27,4 %). V letih 2001–2006 so se zasebni izdatki za zdravstvo povečevali hitreje kot javni, kar je vodilo do povečanja zasebnih izdatkov v strukturi celotnih izdatkov za zdravstvo. V strukturi zasebnih izdatkov¹⁸² predstavljajo v Sloveniji 47,0 % izdatki iz naslova prostovoljnih zdravstvenih zavarovanj. Neposredni izdatki gospodinjstev so v Sloveniji v primerjavi z državami EU nizki in predstavljajo 42,5 % zasebnih izdatkov¹⁸³ (v EU skoraj 80 %), povečujejo pa se hitreje kot izdatki za prostovoljna zdravstvena zavarovanja.

Delež zasebnih izdatkov v celotnih izdatkih za dolgotrajno oskrbo je v letu 2006 znašal 21,3 %. V

primerjavi z letom 2005 se je rahlo povečal, vendar so v celotnem obdobju 2003–2006, za katerega razpolagamo s podatki, k rasti celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji bolj prispevali javni izdatki¹⁸⁴. Hitrejša rast javnih izdatkov se je v strukturi celotnih izdatkov odrazila na upadanju deleža zasebnih izdatkov, in sicer predvsem pri financiranju storitev dolgotrajne socialne oskrbe. Zdravstvene storitve dolgotrajne oskrbe se pretežno financirajo iz javnih virov¹⁸⁵, vendar se je delež zasebnih virov od leta 2003 nekoliko povečal¹⁸⁶.

Delež zasebnih izdatkov v celotnih izdatkih za izobraževanje je v letu 2007 znašal 13,3 % in je po zadnjih podatkih v letu 2006 presegal povprečje EU (11,5 %). V primerjavi z letom pred tem se je rahlo povečal, s čimer se je prekinila tendenca upadanja po letu 2000. V obdobju 2000–2007 se je znižal na vseh ravneh izobraževanja, razen za osnovno šolstvo, kjer se je v obdobju 2000–2007 povečal in v letu 2007 znašal 9,6 %. Najbolj se je znižal na področju predšolskega izobraževanja (od 26,1 % v letu 2000 na 19,1 % v letu 2007), precej pa tudi na področju srednješolskega (od 13,0 % na 9 %) in terciarnega izobraževanja (od 27,6 % na 22,0 %).

Med izvajalci zdravstvenih storitev se delež zasebnikov najbolj krepi v javni mreži, kjer je največ zasebnikov med splošnimi zdravniki. Po podatkih ZZSZ je bilo splošnih zdravnikov zasebnikov v javni mreži v letu 2008 že več kot četrtino (27,6 %), število zasebnih zdravnikov specialistov pa nekaj nad desetino (11,8 %). Število zasebnih zdravnikov brez koncesije (192) se je od leta 2002 povečalo le za 20 (večina jih je v zobozdravstvu). Tudi podatki o številu pogodb z ZZSZ kažejo na hitrejšo širitev zasebnosti v javni zdravstveni mreži v zadnjih letih¹⁸⁷. To se odraža v rasti deleža zasebnih izvajalcev v finančnih sredstvih za zdravstvene programe, ki se je od leta 2000 do leta 2008 povečal za 3,8 o. t. na 12,5 %.

V javni mreži izvajalcev socialno varstvenih storitev se zasebnost razvija zlasti pri domovih za starejše in varstveno delovnih centrih. Od vseh oskrbovancev domov za starejše jih je bilo v letu 2007 pri zasebnikih 13,3 % (v letu 2000 le 1 %), v varstveno delovnih centrih (VDC) pa 14,0 % (v letu 2000 4,4 %). Pri domovih za starejše se je delež koncesionarjev povečal zlasti po letu 2004,

¹⁸⁴ V obdobju 2003–2006 so se javni izdatki realno povečali za 20,8 %, zasebni pa za 12,9 %. Javne vire predstavljajo sredstva iz državnega in občinskih proračunov in obveznih socialnih zavarovanj, zasebne pa pretežno sredstva neposredno iz žepa – doplačila za nastanitev in prehrano v domovih za starejše ali drugih oblikah institucionalne oskrbe.

¹⁸⁵ Sredstva ZZSZ, ki so namenjena storitvam dolgotrajne oskrbe v domovih za starejše, v posebnih socialnih zavodih, podaljšanemu bolnišničnemu zdravljenju in delu patronažne službe, ki izvaja dolgotrajno oskrbo na domu, ter sredstva ZPIZ, ki so namenjena dodatkom za pomoč in postrežbo.

¹⁸⁶ Glej indikator *Izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo*.

¹⁸⁷ Število pogodb z zasebnimi izvajalci se je v obdobju 2000–2008 povprečno letno povečalo za 65 izvajalcev. Največ novih koncesionarjev je vstopilo v sistem v letih 2005–2007 (povprečno letno 110), najmanj pa v letu 2008 (le 29).

¹⁸² K zasebnim izdatkom so po metodologiji OECD zajeti tudi izdatki gospodarskih družb, ki so v Sloveniji v letu 2006 predstavljali 12 % celotnih zasebnih izdatkov (0,2 % BDP), in izdatki neprofitnih institucij, ki so z deležem 0,1 % v strukturi celotnih zasebnih izdatkov verjetno še vedno nekoliko podcenjeni.

¹⁸³ V zadnji reviziji serije podatkov iz nacionalnih zdravstvenih računov za obdobje 2003–2006 (SURS, Izdatki za zdravstvo, objava 23. 10. 2008) so bili izdatki gospodinjstev za zdravstvo nekoliko popravljeni navzdol in usklajeni z nacionalnimi računi.

pri VDC pa je bila širitev koncesij hitrejša do leta 2003, po tem pa se je zelo upočasnila. Glede na veliko število novih koncesij v letu 2008 ocenjujemo, da se je lani delež koncesionarjev ponovno precej povečal¹⁸⁸.

Število zasebnih osnovnih in srednjih šol se je po letu 2000 ohranjalo na nizki ravni, prav tako delež vpisanih v zasebne ustanove, hitro pa se je povečevalo število zasebnih višjih strokovnih šol in samostojnih visokošolskih zavodov. Med vsemi višjimi strokovnimi šolami jih je približno polovica zasebnih, ki pa praviloma razpisujejo izredni študij. Med samostojnimi visokošolskimi zavodi se je najbolj povečalo število tistih, ki so dobili koncesijo za vsaj en študijski program. Delež vpisanih v zasebne izobraževalne ustanove je nizek. V osnovnošolskem izobraževanju je v šolskem letu 2007/2008 znašal 0,2 %, na tako nizki ravni pa je vse od leta 2000. V srednješolskem izobraževanju se je po letu 2000 malenkost povečal in v šolskem letu 2007/2008 znašal 2,2 %. Delež vpisanih na zasebne osnovne šole je tudi med najnižjimi v primerjavi z drugimi evropskimi državami, kjer je sicer ravno tako razmeroma nizek. Podobno kot v Sloveniji je delež vpisanih na zasebne šole višji na ravni srednješolskega izobraževanja tudi v drugih evropskih državah. Vendar pa Slovenija od večine drugih držav odstopa po strukturi vpisanih v zasebne srednje šole glede na vrsto izobraževalnega programa (splošni, poklicni programi), saj so pri nas zasebne srednje šole le za splošno izobraževalne programe¹⁸⁹. Delež vpisanih v zasebne izobraževalne ustanove je najvišji na ravni terciarnega izobraževanja, v letu 2007/2008 je znašal 11,5 %, vendar je bistveno nižji od povprečja EU (26,5 %). Nizek je tako delež vpisanih v zasebne izobraževalne ustanove, ki imajo koncesijo, kot delež vpisanih v ustanove, ki koncesije nimajo¹⁹⁰, v obeh primerih pa je v študijskih letih 2006/2007 in 2007/2008 prišlo do povečanja.

4.3. Življenjski pogoji, zmanjšanje družbene izključenosti in socialne ogroženosti

Po Laekenskih strukturnih kazalnikih¹⁹¹ za leto 2007 se Slovenija uvršča med države z razmeroma visoko stopnjo

družbene povezanosti. V letu 2007 sta se ponovno znižala stopnja dolgotrajne brezposelnosti (na 2,2 %; v EU 3,1 %) in delež mladih (18-24 let), ki so opustili šolanje (na 4,3 %; v EU 15,2 %). Tudi delež gospodinjstev, kjer nihče ne dela, se je še naprej zmanjševal in je leta 2007 znašal 8,9 % (v EU 9,3 %). Tveganje revščine in dohodkovna neenakost sta med najnižjimi v EU. Stopnja tveganja revščine je leta 2007 znašala 11,5 % (v EU 16 %), razmerje kvartilnih razredov 80/20 pa 3,3 (v EU 4,8). Vrednosti navedenih kazalnikov so se znižale tudi v obdobju 2000–2007 (razen dohodkovne neenakosti, ki se je rahlo povišala), kar je sicer značilno tudi za povprečje EU, vendar je bilo zmanjševanje v Sloveniji hitrejšo kot v EU.

Zadovoljstvo z življenjem¹⁹² je bilo v letu 2007 višje kot leta 2003, za katero so na voljo podatki predhodne raziskave. V letu 2007 se je Slovenija uvrstila v polovico držav EU z višjimi ocenami zadovoljstva. Z rezultatom 7,2 je bila na ravni povprečja starih članic EU in tik nad povprečjem celotne EU¹⁹³. Leta 2003 je bila Slovenija z rezultatom 7,1 še pod povprečjem EU-25, v štirih letih je dohitela Nemčijo in prehitela Ciper, Avstrijo in Italijo.

Zaupanje drugim ljudem in institucijam (splošno zaupanje) je nizko in se je v preteklih letih še znižalo. Slovenija je bila po tem kazalniku¹⁹⁴ v letu 2007 sicer rahlo nad povprečjem EU, vendar podobno kot v večini držav EU zaupanje upada. V štirih letih (od 2003 do 2007) je splošna raven zaupanja v Sloveniji padla s 5,4 na 5,2. Kljub temu pa se je Slovenija v tem času med državami EU pomaknila v polovico držav z nadpovprečno ravno zaupanja ter prehitela Avstrijo, Italijo in Nemčijo. Splošno

¹⁹² Zadovoljstvo z življenjem je subjektivni, sintetični, večplastni kazalnik kakovosti življenja oziroma osebne blaginje. Zadnji razpoložljivi podatki so iz raziskave Evropske fundacije za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev: Second European Quality of Life Survey (2008). Raziskava je bila v letu 2007 izvedena drugič in omogoča primerjavo z raziskavo iz leta 2004 (2003). Zadovoljstvo so merili z odgovorom na vprašanje: »V celoti gledano, kako zadovoljni ste s svojim življenjem sedaj? (Lestvica od 1 ('zelo nezadovoljen') do 10 ('zelo zadovoljen')). V prejšnjih poročilih smo zadovoljstvo prikazovali na podlagi podatkov Evropske družboslovne raziskave (ESS), ki v letu 2007 ni bila izvedena. Ta za kazalnik 'zadovoljstvo z življenjem' uporablja enajststopensko lestvico, od 0 (zelo nezadovoljen) do 10 (zelo nezadovoljen), zaradi česar kljub identičnemu vprašanju ni mogoča neposredna primerjava.

¹⁹³ V primerjavi z novimi članicami EU je Slovenija po zadovoljstvu z življenjem najvišje. Najbolj 'zadovoljni' v okviru EU so prebivalci skandinavskih držav (Danska s 8,3), sledijo jim države s severa Evrope. Pod povprečjem so južnoevropske države in nekoliko presenetljivo Avstrija. Sledijo jim druge postsocialistične države; najbolj nezadovoljni pa so Bolgari.

¹⁹⁴ Tudi ta kazalnik iz istih razlogov kot pri kazalniku zadovoljstva z življenjem prikazujemo na podlagi raziskave Evropske fundacije za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev: Second European Quality of Life Survey (2008). Zaupanje so merili z odgovorom na vprašanje: »Ali bi rekli, da na splošno zaupate večini ljudi ali da človek ne more biti dovolj previden pri stikih z ljudmi? Lestvica od 1 ('ne moreš biti dovolj previden') do 10 ('večini ljudi se lahko zaupa'). V teh prvih rezultatih ni podatkov o zaupanju v institucije. Ti podatki bodo na voljo spomladi 2009.

¹⁸⁸ Leta 2008 je bilo že 26 koncesionarjev pri domovih za starejše (več kot 1/3 vseh domov) in 12 koncesionarjev pri VDC (okrog 16 % izvajalcev). Delež koncesionarjev pri izvajanju pomoči na domu pa je precej konstanten (10,5 % oziroma 8 izvajalcev v prvem polletju 2008).

¹⁸⁹ V Sloveniji so bili v letu 2006 vsi vključeni v zasebne srednje šole vpisani v splošnoizobraževalne programe, v približno polovici evropskih držav pa je delež vpisanih na poklicne programe presegal delež vpisanih na splošnoizobraževalne programe.

¹⁹⁰ V šolskem letu 2005/2006 je delež vpisanih na zasebne izobraževalne ustanove, ki imajo koncesijo, znašal 3,4 % (2007/2008: 4,6%), na izobraževalnih ustanovah brez koncesije pa 5,8 % (2007/2008: 6,9 %).

¹⁹¹ Sedem kazalnikov za spremljanje družbene povezanosti, ki so bili sprejeti v Laekenu, slovenski statistični urad jih od tedaj objavlja pet.

zaupanje je namreč upadlo v vseh državah EU, v 20 državah bolj kot v Sloveniji.

Razpoložljivi dohodek prebivalstva se je v letu 2007 predvsem zaradi visoke rasti plač in zaposlenosti povečal najbolj po letu 2001. Razpoložljivi dohodek prebivalstva¹⁹⁵ se je leta 2007 realno povečal za 5 %, razpoložljivi dohodek na prebivalca pa za 4,2 % in tako dosegel 67,1 % razpoložljivega dohodka na prebivalca EU (leta 2000 57,7 %). Povprečna neto plača na zaposlenega je bila v letu 2007 višja za 4,2 % in je za 2 o. t. presegla realno rast bruto plače. Na hitrejšo rast neto plač je vplivala sprememba dohodninske zakonodaje, učinek pa je bil večji pri višjih plačah. Podatkov o razpoložljivem dohodku za leto 2008 še ni na voljo, na upočasnitev njegove rasti pa lahko sklepamo iz podatkov o gibanju plač. V letu 2008 se je neto plača na zaposlenega realno povečala za 2,0 %, bruto plača pa za 2,5 %, razlika v rasti v višini 0,5 o. t. je bila posledica naraščanja povprečne stopnje dohodnine.

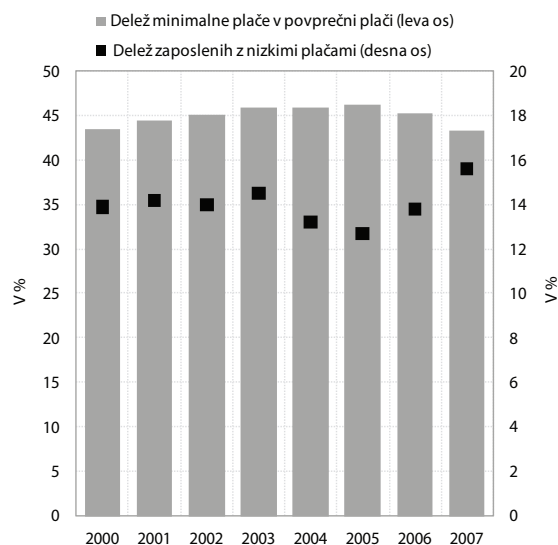
Minimalna plača se je v letu 2008 zaradi izvedene dvakratne uskladitve realno povečala za 2,2 %, potem ko se je v letu 2007 realno znižala za 1,1 %. V obdobju 2000–2008 pa je njena povprečna letna realna rast znašala 2,3 %. V zadnjih treh letih¹⁹⁶ je rast minimalne plače zaostajala za rastjo povprečne bruto plače, zaradi česar je bilo razmerje med minimalno in povprečno plačo leta 2008 (41,1 %) za 2 o. t. nižje kot leta 2005 (43,1 %). Slovenija je glede dosežene ravni minimalne bruto plače v povprečni bruto plači zasebnega sektorja po podatkih za leto 2008 v zgornji polovici držav EU (kjer je raven minimalne plače višja od 40 % ravni povprečne bruto plače zasebnega sektorja). Delež prejemnikov minimalne plače med vsemi zaposlenimi je razmeroma nizek in se v zadnjih letih giblje okoli 2,5 %. Po letu 2005 pa se je povečal delež zaposlenih z nizkimi plačami¹⁷⁹, kar je bila predvsem posledica neugodnega uskladičnega mehanizma minimalne plače. Leta 2007 je bilo v zasebnem sektorju 15,6 % zaposlenih z nizkimi plačami, kar je 2,9 o. t. več kot leta 2005 (12,7 %), ko je bil dosežen najnižji odstotek zaposlenih z najnižjimi plačami. V letih 2004 in 2005 je na znižanje deleža zaposlenih z najnižjimi plačami močno vplivala plačna politika zasebnega sektorja, ki je pri uskladičnem mehanizmu za plače upoštevala enak nominalni uskladičveni znesek namesto odstotka. Pred letom 2004 pa se je delež zaposlenih z nizkimi plačami gibal okoli 14 %.

¹⁹⁵ Razpoložljivi dohodek prebivalstva predstavlja prejemke prebivalstva, zmanjšane za prispevke za socialno varnost in davke, in še druge odhodke.

¹⁹⁶ Takšno gibanje je posledica sprememb usklajevalnega mehanizma. Do leta 2004 se je minimalna bruto plača usklajevala z inflacijo in dodatno za realno rast bruto domačega proizvoda, v letih 2004 in 2005 dodatne uskladičve z rastjo BDP ni bilo, vendar se je minimalna plača uskladila za več, kot je bila rast inflacije, od leta 2006 naprej pa se je usklajevala le za del inflacije.

¹⁹⁷ Po metodologiji OECD so to zaposleni, ki prejema plačo enako ali nižjo od dveh tretjin plače mediane.

Slika 6: Razmerje med minimalno plačo in povprečno bruto plačo zasebnega sektorja ter delež prejemnikov nizkih plač, Slovenija, 2000–2007

Vir: Si-stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Trg dela, 2009; preračuni Umar.

Neenakost v bruto plačah se je v letu 2007 že tretje leto zapored rahlo povečala. Neenakost plač, merjena z interdecilnim količnikom (9decil/1decil), se je v primerjavi z letom 2006 povečala s 3,48 na 3,61. V zasebnem sektorju se je povečala s 3,36 na 3,44, poslabšanje pa je bilo v spodnjem delu distribucije (5decil/1decil), saj se je interdecilni količnik v letu 2007 povečal na 1,66, v vseh preteklih letih pa se je gibal okoli 1,60. Tudi na to poslabšanje je vplivala predvsem sprememba v določanju višine minimalne plače¹⁹⁸. Podoben trend je tudi v porazdelitvi plač v javnem sektorju, kjer se prav tako poslabšuje neenakost pri nižjih plačah. Kazalnik neenakosti plač je tudi razmerje med najvišjo in najnižjo bruto plačo po dejavnostih. V obdobju 2000–2008 se je realna bruto plača v zasebnem sektorju povprečno letno povečala za 2,4 %, najvišje plače (v dejavnosti finančnega posredništva) so se v enakem obdobju povečale povprečno letno za 2,6 %, najnižje plače (v dejavnosti gostinstva) pa le za 1,2 %¹⁹⁹. Kazalnik neenakosti v plačah, ki kaže na izboljšanje v obdobju 2000–2006, je razmerje med plačami žensk in moških. Leta 2006 je bila plača žensk za 6,9 % nižja od plače moških, še leta 2000 pa je za njo zaostajala za 9,7 %. Zmanjšanje razlik med plačami obeh spolov je bilo v dejavnostih zasebnega sektorja nekoliko pod povprečjem (okoli 2 o. t. izboljšanja), v

¹⁹⁸ Takšno gibanje je posledica sprememb usklajevalnega mehanizma. Do leta 2004 se je minimalna bruto plača usklajevala z inflacijo in dodatno za realno rast bruto domačega proizvoda, v letih 2004 in 2005 dodatne uskladičve z rastjo BDP ni bilo, vendar se je minimalna plača uskladila za več, kot je bila rast cen življenjskih potrebščin, od leta 2006 pa se je usklajevala le za del inflacije.

¹⁹⁹ V letu 2000 so bile plače v dejavnosti finančnega posredništva za 85 % višje od plač gostinstva, leta 2008 pa za 106 %.

javnem sektorju pa je bilo izrazitejše, okoli 7 o. t., z izjemo dejavnosti zdravstva in socialnega varstva, kjer so se razlike celo povečale.

Povprečna pokojnina se je tudi v letu 2008 realno povečala. Povprečna bruto pokojnina se je v letu 2008 nominalno povečala za 8,3 %²⁰⁰ in realno za 2,5 %, enako tudi neto pokojnina. Razmerje med povprečno neto plačo in povprečno starostno pokojnino se je od začetka izvajanja pokojninske reforme znižalo s 75,3 % v letu 2000 na 67,1 % v letu 2008. Do leta 2006 je bilo zmanjševanje razmerja med povprečno plačo in povprečno pokojnino posledica ukrepov pokojninske reforme. Sprememba načina usklajevanja pokojnin je v letu 2006 zniževanje razmerja upočasnila, učinki prehoda na novo dohodninsko ureditev na rast neto plač pa so v letu 2007 prispevali k temu, da je bilo v tem letu zmanjšanje razmerja in s tem tudi poslabšanje relativnega položaja upokojencev med večjimi v celotnem obdobju izvajanja pokojninske reforme²⁰¹. V letu 2008 pa je valorizacijsko pravilo vplivalo na razmerje med povprečno starostno pokojnino in povprečno neto plačo, tako da je ostalo enako kot v letu pred tem, čeprav bi se zaradi izenačevanja starih in novih pokojnin moralo vsako leto nekoliko znižati.

Najemni stanovanjski fond ostaja relativno skromen, velika večina slovenskih gospodinjstev prebiva v lastniških in solastniških stanovanjih. Delež neprofitnih najemnih stanovanj je 5 %, vseh najemnih stanovanj pa je 9,2 %²⁰². Pridobivanje novih neprofitnih stanovanj poteka počasi, v zadnjih dveh letih okrog 400 stanovanj letno. Celoten stanovanjski fond pa se širi zelo hitro. V letu 2007 je bilo dokončanih 8.357 novih stanovanj, tako da je stanovanjski sklad ob koncu tega leta obsegal že 5,5 % več stanovanj kot ob popisu leta 2002 in 1 % več kot v letu 2006. Povečala sta se tudi povprečna površina stanovanj in stanovanjski standard²⁰³.

4.3.1. Dostopnost storitev splošnega pomena

Vključenost otrok v vrtce se povečuje in je bila leta 2006 (zadnji mednarodni podatki) že zelo blizu evropskemu povprečju. Delež otrok, vključenih v organizirane oblike predšolske vzgoje se je v šolskem letu 2007/2008

povečal na 43,7 % v starostni skupini 1–2 let in na 82,1 % v starostni skupini 3–5 let, kar je pomenilo nadaljevanje pozitivne tendence v obdobju po letu 2000. V primerjavi s šolskim letom 2000/2001 se je delež vključenih otrok v obeh starostnih skupinah precej povečal (za okoli 15 o. t.). Slovenija se je po vključenosti otrok v organizirane oblike predšolske vzgoje v starosti 3–5 let v letu 2006²⁰⁴ skoraj izenačila z evropskim povprečjem, vključenost otrok te starosti pa se je v obdobju 2000–2006 povečala tudi bolj kot v večini drugih evropskih držav. Problem, povezan s finančno dostopnostjo vrtcev, se je v zadnjem letu zmanjšal, k čemur so prispevale v letu 2008 sprejete zakonodajne spremembe, ki so uvedle oprostitev plačila za mlajše otroke, če je v vrtec vključen več kakor en otrok iz družine²⁰⁵. Problem pa ponekod predstavlja krajevna dostopnost vrtcev. V obdobju 2000–2006 so se rahlo povečali javni izdatki za predšolsko izobraževanje, izraženi v odstotku BDP, ki se gibljejo na ravni povprečja EU²⁰⁶, delež zasebnih izdatkov v skupnih izdatkih za predšolsko vzgojo in izobraževanje pa se je zmanjšal. Skupni delež javnih in zasebnih izdatkov za predšolsko vzgojo in izobraževanje v primerjavi z BDP je rahlo nad povprečjem 19 držav EU, za katere so na voljo podatki, izdatki na udeleženca za izobraževalne ustanove pa to povprečje precej presegajo.

Vključenost mladih v izobraževanje je visoka in se še povečuje. V letu 2006, za katero so na razpolago zadnji podatki, se je sicer visoka vključenost mladih (15–24 let)²⁰⁷ še rahlo povečala. Število mladih v srednjih šolah se zaradi demografskih sprememb zmanjšuje, vključenost mladih v starosti 15–19 let v srednje izobraževanje pa je visoka in se je v obdobju po letu 2000 še povečala, kar je povezano tudi s povečevanjem vpisa na daljše programe srednješolskega izobraževanja in z manjšim vpisom v krajše programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja. Stopnja dokončanja srednjega izobraževanja so visoke²⁰⁸, število prijav na visokošolskem dodiplomskem študiju²⁰⁹ pa je bilo v šolskem letu 2008/2009 prvič po letu 2000 manjše od števila razpisanih vpisnih mest. Že nekaj let zapored se povečuje število vpisanih mest na rednem dodiplomskem visokošolskem študiju. Število vpisanih v terciarno izobraževanje se je v šolskem letu 2007/2008 prvič po letu 2000 zmanjšalo, kar je v veliki meri povezano

²⁰⁴ Šolsko leto 2005/2006.

²⁰⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D). Uradni list RS, št. 25/2008.

²⁰⁶ V letu 2006 je znašal 0,52 % BDP. V letu 2005 je bil s 0,48 % BDP enak evropskemu povprečju.

²⁰⁷ V letu 2006, za katerega so na mednarodni ravni zadnji razpoložljivi podatki, je delež mladih, starih 15–24 let, vključenih v formalno izobraževanje, znašal 69,7 % in je med najvišjimi med evropskimi državami in precej presega evropsko povprečje, ki je tega leta znašalo 59,3 %.

²⁰⁸ V letu 2006 so po podatkih Education at a Glance, 2008 znašale 97 %, kar je več od povprečja 19 držav EU, ki so članice OECD (86 %). Stopnja dokončanja srednjega izobraževanja je delež mladih, ki so končali srednje izobraževanje, v primerjavi s populacijo v tipični starosti dokončanja navedenega izobraževanja. V primeru Slovenije je ta starost 18–19 let.

²⁰⁹ Upoštevan je prvi vpisni rok, zajet je redni in izredni študij.

²⁰⁰ Podatek ZPIZ.

²⁰¹ Razmerje se je znižalo z 68,6 % v letu 2006 na 67,1 % v letu 2007. Odstotek povečanja pokojnin se po veljavni ureditvi izračunava iz bruto plač, v letu 2007 pa je prišlo zaradi spremembe dohodninske zakonodaje do večje razlike v rasti bruto in neto plač. Leta 2007 je bila rast bruto plač 5,9 %, rast neto plač pa 7,9 %.

²⁰² Po zadnjih podatkih Stanovanjske ankete 2005.

²⁰³ V letu 2007 je bila povprečna površina vseh stanovanj 76,6 m² (za 2 m² več kot ob popisu 2002), novozgrajeno stanovanje pa je bilo v povprečju veliko že 111 m². Od vseh stanovanj jih je bilo 20 % brez centralne kurjave, 7 % pa brez kopalnice.

z demografskimi spremembami (upadanjem velikosti generacij mladih, ki končajo srednjo šolo).

Vključenost odraslih v formalno izobraževanje se je po večletnem postopnem povečevanju v zadnjem letu, za katero so na voljo podatki (2006), ohranila na ravni predhodnega leta, pri neformalnem izobraževanju pa izstopa skromna vključenost manj izobraženih. Vključenost odraslih (25–64 let) v formalno izobraževanje se je v letu 2006 ohranila na ravni leta 2005, ko je dosegla najvišjo vrednost po letu 2000. Vključenost odraslih v srednje izobraževanje je v obdobju 2000–2006 rahlo upadla, kar je verjetno tudi posledica visoke vključenosti mladih v srednje izobraževanje in nizkega deleža zgodnjih osipnikov. Vključenost odraslih v terciarno izobraževanje presega vključenost v srednje izobraževanje ter se je v obdobju 2001–2008 povečala. Poleg formalnega izobraževanja je z vidika dopolnjevanja in nadgrajevanja obstoječih znanj ter fleksibilnosti posameznika pomembna tudi vključenost v neformalno izobraževanje. V obdobju 2003–2007, za katerega so na razpolago primerljivi podatki, se je vključenost odraslih v neformalno izobraževanje rahlo izboljšala, vendar pa se kažejo velike razlike v vključenosti glede na doseženo formalno izobrazbo. Vključenost odraslih z nizko izobrazbo namreč močno zaostaja za vključenostjo terciarno izobraženega prebivalstva.

V sistemu zdravstvenega varstva je bilo v letu 2008 precej ukrepov za izboljšanje dostopnosti storitev v javni mreži, naraščanje neposrednih izdatkov gospodinjstev za plačilo zdravstvenih storitev pa kaže, da si vse več ljudi dostopnost povečuje tudi s samoplačništvom. Delež vključenih v obvezno zavarovanje narašča, vključeni so skoraj vsi prebivalci Slovenije. Za socialno šibke, ki si zaradi nizkih dohodkov v številnih primerih niso plačevali dopolnilnega zavarovanja, je bila v letu 2008 uvedena pravica do kritja doplačil za zdravstveno zavarovanje iz državnega proračuna, ki se je začela izvajati s 1. 1. 2009. Še vedno se srečujemo s problemom pomanjkanja medicinskega osebja, vendar se njihovo število postopno povečuje. Povečuje se zlasti število zdravnikov koncesionarjev, vendar se hkrati zmanjšuje število zdravnikov v javnih zavodih, kar kaže, da koncesionarstvo na obseg kapacitet javne mreže nima večjega vpliva. Dostopnost zdravstvenih storitev na primarni ravni je bila v letu 2008 izboljšana z boljšo kadrovsko preskrbljenostjo²¹⁰. Za sekundarno in terciarno raven so bila zagotovljena dodatna sredstva za skrajševanje čakalnih dob²¹¹, v letu 2008 sprejeti novi predpisi o vodenju čakalnih seznamov, ki bodo lahko dali bolj objektivno sliko o dolžini čakalnih dob, pa se bodo pričeli uporabljati šele v letu 2009. Zasebni izdatki za zdravstvo se povečujejo

hitreje kot javni, med njimi hitreje neposredni izdatki gospodinjstev, t. i. imenovana plačila iz žepa (njihov delež v strukturi zasebnih izdatkov za zdravstvo se je od leta 2003 do leta 2006, za katero so na razpolago zadnji podatki, povečal za 0,5 o. t.).

V dostopnosti socialno varstvenih storitev v zadnjem letu (2007) ni bilo večjih sprememb. V letu 2007 se je nekoliko razširila javna mreža institucij, ki zagotavljajo te storitve, in sicer so bile širitve pri domovih za starejše in varstveno delovnih centrih. Glede na to, da se število odklonjenih prosilcev za sprejem v nekatere socialno varstvene institucije iz leta v leto povečuje, pa te širitve očitno še zaostajajo za potrebami. Še naprej je najtežje dobiti mesto v domovih za starejše, kjer je število odklonjenih prosilcev v letu 2007 celo preseglo število vseh oskrbovancev. Glavna vzroka za takšno stanje sta upočasnjena širitev kapacitet domov v zadnjih letih, kar je ob hitrem naraščanju deleža starejšega prebivalstva pomenilo, da je bila stopnja vključenosti starejšega prebivalstva (65 let ali več) v domove v letu 2007 4,2-odstotna (v letu 2003 je bila dosežena že vključenost 4,5 %, cilj pa je doseči 5 % do leta 2010), in počasna širitev drugih storitev za starejše (pomoči na domu, oskrbovanih stanovanj, dnevnih centrov itd.). Precejšnje število novih koncesionarjev, ki so pričeli delovati v letu 2008, bo razmere nekoliko izboljšalo.

Dostopnost in vključenost v različne oblike pokojninskega varstva ni enakomerna. V obvezno pokojninsko zavarovanje so vključeni skoraj vsi delovno aktivni. Izključeni pa so študentje in tisti, ki se sami zaradi nizkih dohodkov izključijo iz obveznega zavarovanja. Iz prejemnikov pokojnin so izključeni tudi vsi tisti, ki so sicer plačevali prispevke, pa niso dosegli predpisane najmanjše zavarovalne dobe²¹². Predvsem pa je vključenost zelo majhna za tiste oblike zavarovanja, kjer bi kombinacija zaposlitve in upokojitve lahko bila dober inštrument za večjo fleksibilnost na trgu dela in kjer bi tudi s socialnega vidika še relativno sposobne prebivalce zadržali v aktivnosti tudi po dosegu pogojev za starostno upokojitve. Delno upokojenih je 226, tistih, ki formalizirano kombinirajo polno upokojitve z dodatnimi plačanimi aktivnostmi, pa je še manj.

²¹⁰ Po podatkih ZZSZS so bila v letu 2008 zagotovljena sredstva za dodatne kadre v dejavnosti splošnih ambulant, otroških in šolskih dispanzerjev.

²¹¹ Večinoma čakalne dobe niso bile daljše od 6 mesecev, vendar so se po podatkih iz Poslovnega Poročila ZZSZS za leto 2008 pri nekaterih programih skrajšale, hkrati pa pri nekaterih podaljšale.

²¹² 20 let zavarovalne dobe do starostnega obdobja med 63 in 65 let moški in 61 do 63 let ženske, po starosti 65 moški in 63 ženske pa 15 let zavarovalne dobe.

5. Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

Usmeritve SRS: Peta prioriteta združuje razvoj na področju okolja, trajnega obnavljanja prebivalstva, regij, prostora in kulture. *Okoljevarstvene usmeritve* SRS so zmanjševati energetske intenzivnosti in povečevati uporabo obnovljivih virov energije ter zmanjšati snovno intenzivnost in spodbujati ponovno uporabo odpadkov. K temu bo prispevalo tudi spodbujanje razvoja in uporabe okoljskih tehnologij. Na področju prometa je cilj spodbujati trajnostne oblike mobilnosti in v potniškem prometu pospeševati rabo javnega prevoza. Cilj je tudi varovanje narave in zaustavitev upadanja biotske raznovrstnosti ter uveljavitev naravne kakovosti slovenskega prostora kot kakovosti celotne EU. Osnovni cilji za doseganje *trajnega obnavljanja prebivalstva* se nanašajo na izboljšanje pogojev za večjo vključenost delovno sposobnega prebivalstva, na ustvarjanje primernih delovnih in socialnih pogojev za starejše aktivne prebivalce ter na vzpostavljanje primernih pogojev za ustvarjanje družine. Skladnejši *regionalni razvoj* naj bi se uresničeval na širokem področju, to je od oblikovanja pokrajin, krepitve policentričnega sistema, regionalnega razvojnega programiranja do ohranjanja poseljenosti, prometne povezanosti in krepitve lokalnih gospodarstev. Predvideni ukrepi so usmerjeni predvsem v krepitev regionalnih gospodarstev, mreže visokega šolstva, okrepitev razvojne pomoči in nadgraditev lokalne samouprave, kar bi občinam in regijam omogočilo endogeni razvoj. Ključne prioritete na področju izboljšanja *gospodarjenja s prostorom* so skoncentrirane predvsem v izboljšanje prostorskega načrtovanja s poudarkom na zagotavljanju zazidljivih zemljišč in ustvarjanju pogojev za izboljšanje delovanja nepremičninskega trga. Razvoj *nacionalne identitete in kulture* zahteva uveljavitev kulture v njenih etičnih, socialnih, gospodarskih in političnih razsežnostih.

5.1. Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike

Izboljšanje **energetske intenzivnosti** gospodarstva se je leta 2007 drugo leto zapored pospešilo. Po relativno počasnem zmanjševanju energetske intenzivnosti gospodarstva v obdobju 2002–2005 se je poraba energije na enoto bruto domačega proizvoda leta 2006 zmanjšala za 5,4 %²¹³, leta 2007 pa za nadaljnjih 6,1 %²¹⁴. Ugodno

je bilo tudi, da se je v letu 2007 rast rabe električne energije po visokem povečevanju v obdobju 2000–2006 praktično ustavila. Izboljšanje je bilo posledica največjega znižanja energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih in v široki rabi oz. v gospodinjstvih po letu 2000. Poraba energije na enoto dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih se je v letu 2007 izboljšala v vseh dejavnostih z izjemo proizvodnje vozil in plovil, izraziteje prav v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov, ki porabi največ – skoraj tretjino porabljene energije v predelovalnih dejavnostih. Tudi rast porabe električne energije v industriji in gradbeništvu je bila v letu 2007 zelo nizka²¹⁵. V gospodinjstvih in ostali rabi se raba energije zmanjšuje že od leta 2004, v letu 2007 pa je bilo zmanjšanje največje²¹⁶. Deloma je to posledica mile zime, vendar pa tudi podatki o porabi energije, prilagojeni povprečni temperaturi²¹⁷, kažejo na precejšnje znižanje. V prometu pa se je raba energije v letu 2007 po visoki rasti v predhodnih dveh letih še podvojila in močno presegla povprečno letno rast v obdobju po letu 2000²¹⁸. Takšna gibanja so bila posledica visoke gospodarske rasti tako v Sloveniji kot v drugih državah, ki je poleg domačega blagovnega prometa vplivala tudi na večji tranzitni blagovni promet preko Slovenije²¹⁹. Ta je bil še dodatno spodbujen z nizko ravni cestnin za motorna vozila v primerjavi s sosednjimi državami, visoka rast prodaje goriv pa je bila tudi posledica nižje ravni cen teh goriv v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami vse obdobje po letu 2005²²⁰.

Rast proizvodnje **emisijско intenzivnih panog** je bila v letih 2007 in 2008 ponovno med najvišjimi v predelovalnih dejavnostih. Proizvodnja emisijско intenzivnih dejavnosti²²¹ že vse obdobje po letu 2000

²¹⁵ Poraba se je najbolj zmanjšala prav v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov. Tretjina znižanja v tej panogi je posledica opuščanja proizvodnje primarnega aluminija v elektrolizi B, ki je bila dokončno zaprta decembra 2007.

²¹⁶ Zmanjšala se je tudi raba električne energije samo v gospodinjstvih, ki je sicer po letu 2000 z izjemo leta 2005 stalno naraščala.

²¹⁷ Glede na 16-letno povprečje temperaturnega primanjkljaja za Ljubljano (vir: IJS).

²¹⁸ V obdobju 2000–2006 je bila povprečna letna rast 4,1 %, v letu 2007 12,8 %.

²¹⁹ Velik delež tovornega prometa v Sloveniji predstavlja promet tujih prevoznikov, ki v statističnih podatkih blagovnega prometa ni zajet. Analiza na cestninskih postajah v Sloveniji je pokazala, da je delež tujih tovornih vozil na ravni 53 % vseh prehodov cestninskih postaj, kar v večji meri predstavlja tranzitni promet (Evidentirana tovorna vozila v obdobju od 19. 4. 2008 do 26. 4. 2008 in od 4. 5. 2008 do 11. 5. 2008 skozi cestninske postaje na območju celotne Slovenije, DARS, 2009).

²²⁰ Glej indikator *Implicitna davčna stopnja na rabo energije*. V začetku leta 2009 so se trošarine na motorna goriva v Sloveniji precej povečale, tako da je bila februarja raven cen motornih goriv v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami nižja le še od cen v Italiji in Avstriji (Oil Bulletin, AMZS, 2009).

²²¹ Celotna kemična in papirna industrija, od kovinske proizvodnje le proizvodnja kovin, od proizvodnje nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

²¹³ Po podatkih SURS (v indikatorju *Energetska intenzivnost* je podatek Eurostat).

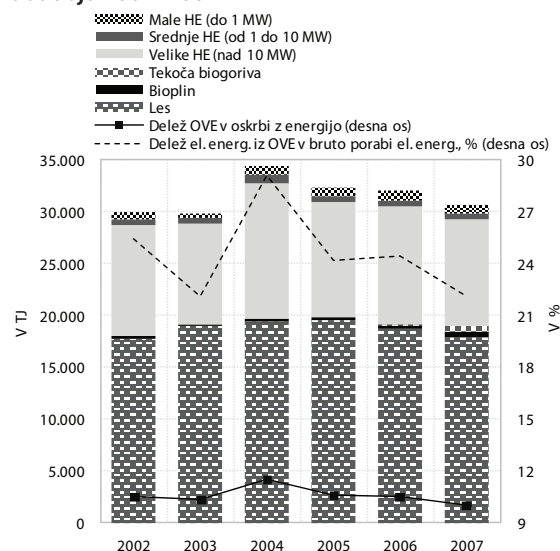
²¹⁴ Glej indikator *Energetska intenzivnost*.

raste hitreje kot ostale predelovalne dejavnosti. V letu 2007 je bilo odstopanje največje, v letu 2008 pa se je nekoliko zmanjšalo. Višja rast je bila predvsem v zadnjem letu izključno posledica rasti proizvodnje kemične industrije, ki je med temi panogami najmanj energetskega intenzivna. Z uveljavljanjem evropske direktive o celovitem preprečevanju in nadzoru onesnaževanja iz industrije (direktiva IPPC)²²² je bilo treba do leta 2007 za gradnjo in obratovanje vseh naprav, ki imajo večji vpliv na okolje, pridobiti okoljevarstveno dovoljenje. Čeprav bi morali zavezanci dovoljenje pridobiti do konca leta 2007, je bila do januarja 2009 izdana le dobra tretjina dovoljenj. Konec leta 2007 je dovoljenje pridobilo tudi podjetje, ki se ukvarja s proizvodnjo aluminija. Zaradi prilagajanja proizvodnje tem standardom se je v letu 2008 proizvodnja primarnega aluminija zmanjšala za četrtno, kar je imelo za posledico precejšnje zmanjšanje rabe električne energije; namesto nekdanjih 12 % je bilo v tej proizvodnji v letu 2008 porabljene le 9 % celotne električne energije, ki jo porabimo v Sloveniji.

Delež rabe obnovljivih virov se je v letu 2007 ponovno znižal. Delež obnovljivih virov (OVE) v primarni rabi energije in tudi delež rabe proizvodnje električne energije nihata predvsem v odvisnosti od proizvodnje hidroenergije oz. od vodnatosti rek²²³ in se trendno znižujeta že vse obdobje po letu 2000. Delež obnovljiv virov v primarni rabi energije se je v letu 2007 kljub zelo nizki rasti rabe celotne energije zmanjšal, ker se je zaradi nizke vodnatosti rek²²⁴ zmanjšala raba hidroenergije, poleg tega pa se je zmanjšala tudi raba biomase. To je bilo v največji meri posledica manjše proizvodnje toplote iz biomase v industriji²²⁵, zaradi mile zime pa se je raba biomase zmanjšala tudi v drugih enotah soproizvodnje elektrike in toplote in v enotah daljinskega ogrevanja. Delež obnovljivih virov je v letu 2007 tako zdrsnil na 10,0 % (z 10,5 % leta 2006), kar je najnižja vrednost po letu 2000 (gl. Slika 7). Tako se je Slovenija še oddaljila od 12 % obnovljivih virov v porabljeni primarni energiji leta 2010, kar je cilj Nacionalnega energetskega programa pa tudi evropski cilj²²⁶.

Delež obnovljivih virov v proizvodnji električne energije se je v letu 2007 po stagnaciji v prejšnjih dveh letih še znižal. Kljub nizki rasti porabe električne energije se je v letu 2007 delež obnovljivih virov v porabi električne energije zmanjšal na 22,1 %. Zmanjšanje je bilo v največji meri posledica za skoraj desetino manjše proizvodnje hidroelektrarn. Na drugi strani se je močno povečala proizvodnja električne energije iz bioplina, deponijskega plina ter plina iz čistilnih naprav in iz energije sonca, ki sicer predstavljajo manjši delež proizvedene električne energije iz OVE. Leta 2000 je delež proizvodnje električne

Slika 7: Raba obnovljivih virov energije v Sloveniji v obdobju 2002–2007

Vir: SI-Stat - Okolje in naravni viri - Energetika (SURS), 2009; preračuni UMAR.

energije iz obnovljivih virov v porabi električne energije znašal že 31,7 %, od takrat pa je trendno padal in nihal predvsem v skladu z vse pogostejšim pojavljanjem sušnih obdobj (gl. Slika 7). Tako nizek kot leta 2007 je bil le še v sušnem letu 2003. Ocenjujemo, da se je v letu 2008 ob boljši vodnatosti rek njegov delež povečal, vendar bo nacionalni cilj, ki je do leta 2010 doseči 33,6-odstotni delež elektrike proizvedene iz obnovljivih virov, še vedno težko dosegljiv.

Za leto 2009 je predvidena prenova sistema spodbujanja rabe obnovljivih virov energije in učinkovite proizvodnje električne energije. Proizvodnja kvalificiranih proizvajalcev električne energije iz obnovljivih virov energije in proizvodnje električne energije, proizvedene v soproizvodnji toplote, se spodbuja preko sistema zagotovljenih odkupnih cen in premij. Odkupne cene so v letu 2007 ostale nespremenjene, sredi leta 2008 pa so se nekoliko povišale (razen za proizvodnjo iz komunalnih odpadkov in bioplina). V drugi polovici leta 2008 se je zvišala tudi tržna²²⁷ odkupna cena električne enegije, kar je za večji del kvalificiranih proizvajalcev, ki električno energijo prodajo samostojno in so upravičeni do premije, pomenilo dodatno spodbudo. Sistem odkupnih cen in premij se bo v letu 2009 prilagodil v skladu s pravili EU glede državnih pomoči za varstvo okolja, hkrati pa bo višino spodbud potrebno oblikovati na ravni, ki bo zagotavljala povečevanje proizvodnje kvalificiranih proizvajalcev električne energije.

Raba biogoriv kljub povečanju ne dosega zastavljenih ciljev. Med obnovljive vire energije spadajo tudi biogoriva za transport. V letu 2007 se je prodaja biogoriv glede na

²²² Integrated Pollution Prevention and Control.

²²³ Glej indikator Obnovljivi viri energije.

²²⁴ Proizvodnja hidroelektrarn je bila od leta 1996 nižja le še v letu 2003.

²²⁵ Zaradi prenehanja proizvodnje celuloze v podjetju Vipap.

²²⁶ Bela knjiga o obnovljivih virih energije (1997).

²²⁷ Borzna cena na EEX borzi v Leipzigu.

prejšnje leto precej povečala²²⁸. Energijski delež biogoriv prodanih motornih goriv je bil 0,83 %, vendar pa še vedno odstopa od cilja, ki je veljal za to leto (2 %) ²²⁹.

V letu 2007 so se **emisije toplogrednih plinov** iz prometa močno povečale. Skupne emisije toplogrednih plinov (TGP) so se v letu 2007 po začasnih podatkih povečale za 0,7 % in bile za 1,8 % nad emisijami baznega leta (1986). Rast je bila sicer najnižja po letu 2000 (z izjemo leta 2003, ko so se zmanjšale), vendar se je ob izjemno visoki rasti emisij iz prometa (12,5 %) delež teh emisij povečal kar za 3 odstotne točke, na 26,1 %²³⁰. K rasti skupnih emisij so pripevale še emisije iz proizvodnje energije, kjer se je precej povečala proizvodnja iz trdnih goriv. Emisije TGP v ostalih sektorjih pa so se v letu 2007 zmanjšale, najbolj iz gospodinjstev, ali pa so se ohranile na ravni predhodnega leta. Nadaljnje povečevanje emisij je v veliki meri posledica nezadovoljivega izvajanja ukrepov iz Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov. Za doseganje kjotskega cilja bo treba okrepiti politike predvsem na področju tehnološke posodobitve termoelektrarn in na področju prometa²³¹.

Trend povečevanja cestnega prometa se je nadaljeval tudi v letu 2008. V segmentu blagovnega prometa se je nadaljevala visoka rast cestnega prometa²³², rast obsega prevoza blaga po železnici pa se je po pospešku v letu 2007 lani ustavila. V segmentu javnega potniškega prometa se je trend zmanjševanja cestnega prometa ustavil, rast železniškega prometa se je rahlo povečala, letalski promet pa je pospešeno naraščal. Podatkov o cestnem potniškem prometu z osebnimi vozili ni na voljo, na nadaljevanje neugodnih gibanj v tem segmentu prometa pa lahko sklepamo na osnovi rasti števila novo registriranih cestnih vozil, ki se je po pospešku v letu 2007 lani nadaljevala. Tudi podatki o rasti rabe motornih goriv za prva tri četrtletja leta 2008 kažejo na popešeno rast prodaje motornih goriv. Ta je poleg povečevanja domačega osebnega in blagovnega prometa ter tranzitnega prometa tudi posledica večje prodaje teh goriv tujcem zaradi nižje cene teh goriv v Sloveniji v primerjavi s sosednjimi državami²³³. V letu 2007 in po naši oceni tudi v letu 2008 se je nadaljeval

trend skromnega investiranja v železniško infrastrukturo in visoko investiranje v cestno infrastrukturo²³⁴.

Spodbujanje projektov učinkovite rabe energije in rabe obnovljivih virov energije z javnimi sredstvi je še vedno na nizki ravni. Skromna proračunska sredstva za spodbujanje investicij v OVE in učinkovito rabo energije, ki so se po letu 2003 le rahlo povečevala (do 3,9 mio EUR), so se v letu 2007 znižala, po začasnih podatkih pa tudi v letu 2008, tako da lani niso presegla 3,4 mio EUR. Nasprotno pa se je kreditna aktivnost Eko sklada²³⁵ po zmanjšanju v letu 2007, lani povečala (na 25 mio EUR)²³⁶, predvsem zaradi povečanja kreditov občanom za ukrepe učinkovite rabe energije, ki so se v primerjavi z letom 2007 podvojili. Tudi v začetku leta 2008 sprejet Akcijski načrt za energetske učinkovitost za obdobje 2008–2016, ki naj bi do konca tega obdobja zagotovil 9 % prihranka pri končni rabi energije, v precejšnjem delu še ni finančno pokrit. Manjka namreč tretjina potrebnih javnih sredstev, da bi bile ob predvideni 50-odstotni zasebni udeležbi potrebne investicije lahko tudi uresničene. Ob dolgoročnih zahtevnih ciljih glede zmanjševanja toplogrednih plinov²³⁷ in dejstvu, da je ogroženo že doseganje kjotskega cilja, je treba nujno okrepiti implementacijo ukrepov spodbujanja učinkovite rabe energije, ki so najcenejši način zmanjševanja toplogrednih plinov. Podlaga za to sta lani sprejeta sprememba Energetskega zakona, ki uvaja obveznost zagotavljanja prihrankov energije pri končnih odjemalcih, in pravilnik o učinkoviti rabi energije v stavbah, ki bo pomembno vplival na rabo energije v novozgrajenih ali prenovljenih stavbah²³⁸.

Na področju **odpadkov** je bil v segmentu komunalnih odpadkov, kjer zaostajamo za razvojnimi cilji, dosežen rahel napredek. V letu 2007 se je nadaljeval počasen trend povečevanja ločeno zbranih komunalnih odpadkov, potreben pa je še velik napredek, saj še vedno ločeno zberemo manj od polovice nastale komunalne odpadne embalaže in le šestino biološko razgradljivih komunalnih odpadkov. Ugodno je, da se je delež odloženih komunalnih odpadkov v letu 2007 zmanjšal, vendar pa je še vedno izjemno visok²³⁹. Sicer komunalni odpadki predstavljajo približno 15 % vseh nastalih odpadkov. Največji del vseh odpadkov predstavljajo industrijski odpadki, ravnanje z njimi pa je v skladu s cilji²⁴⁰. Tudi na

²²⁸ Raba biogoriv v transportnem sektorju v Republiki Sloveniji v letu 2007 (MOP), 2008.

²²⁹ Zaradi negativnega vpliva spodbujanja rabe biogoriv iz poljščin na cene hrane in nasploh na zagotavljanje hrane, na krčenje gozdov in na biotsko raznovrstnost, se globalni trend pri rabi biogoriv usmerja na proizvodnjo biogoriv druge generacije, to so goriva proizvedena iz organskih ostankov, odpadkov kmetijstva in gozdarstva.

²³⁰ Razlog za visoko rast je poleg gospodarske konjunktуре tako doma kot v mednarodnem okolju (ki je poleg povčanega domačega blagovnega prometa vplivala tudi na večji tranzitni promet) tudi nizka raven cen motornih goriv v Sloveniji (gl. področje *energetske intenzivnosti* na začetku tega poglavja).

²³¹ Poročilo o izvajanju Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012 (MOP), 2008.

²³² Glej indikator *Delež cestnega v blagovnem prometu*.

²³³ Glej tudi odstavek o *energetski intenzivnosti* na začetku tega poglavja.

²³⁴ 0,1 % BDP (investicije, brez rednih vzdrževalnih del), v cestno infrastrukturo pa 1,8 % BDP (Vrednost opravljenih del v gradbeništvu – SURS, 2008).

²³⁵ Javni sklad za spodbujanje okoljskih naložb v Sloveniji.

²³⁶ Zaradi prenosa dela presežnih sredstev iz financiranja prednostnega dispečiranja, ki je nastal v obdobju 2002–2007.

²³⁷ V okviru sprejetega podnebno-energetskega svežnja na ravni EU bo morala Slovenija zmanjšati emisije do leta 2020 za 6 % glede na leto 2005.

²³⁸ Pravilnik določa ostre kriterije za toplotno zaščito in obvezen delež rabe obnovljivih virov energije v novih objektih.

²³⁹ Glej indikator *Komunalni odpadki*.

²⁴⁰ V letu 2007 se je delež teh odpadkov, ki se predela, povečal od 69 % v letu 2006 na 76 %.

področju ravnanja z odpadno embalažo je razvoj skladen z zastavljenimi cilji²⁴¹.

Obremenjevanje okolja s kmetovanjem, merjeno s porabo gnojil in pesticidov, povprečnimi pridelki poljščin, intenzivnostjo živinoreje in deležem sonaravne pridelave, je zmerno in se v zadnjih letih znižuje. Izboljševanje je predvsem posledica vključevanja politike varstva okolja v kmetijsko politiko, saj morajo pridelovalci za svojo upravičenost do finančnih podpor upoštevati široko paleto predpisanih standardov. V letu 2007 se je tako poraba NPK gnojil na enoto kmetijske zemlje v uporabi ponovno znižala, prav tako tudi prodaja pesticidov. Sprememba intenzivnosti kmetijske pridelave, ki jo spremljamo pri dveh najpomembnejših poljščinah, je bila različna: pri pšenici, kjer je relativno nizka, je ostala na ravni iz leta prej; pri koruzi, kjer je že relativno visoka, se je pod vplivom boljših vremenskih razmer še zvišala. Obremenjenost okolja z živinorejo je v Sloveniji relativno velika zaradi pomembnega deleža te dejavnosti v kmetijstvu. Kazalniki pa kažejo, da se obremenjevanje okolja s to dejavnostjo dolgoročno znižuje. Ugodno je tudi, da še naprej narašča pomen sonaravnega kmetovanja. V ekološki obdelavi je več kot 6 % površin kmetijskih zemljišč, kar je nad povprečno ravnijs držav EU, vendar pa je glede na ugodne naravne razmere in zastavljene strateške cilje možnosti za hitrejši razvoj na tem področju še precej²⁴².

Površina gozdov se še naprej povečuje, pri tem pa bi bilo nujno izboljšati učinkovitost gospodarjenja z njimi in povišati dodano vrednost v dejavnosti gozdarstva in lesarstva. Prirastek lesa v gozdovih se je po zadnjih podatkih tudi v letu 2007 povečal, posek lesa pa se je po povečevanju v predhodnih dveh letih zopet zmanjšal. Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa, ki že prej ni bilo visoko, se je še znižalo, na 41,4 %²⁴³. Posebej problematično je dejstvo, da kar tretjino skupnega poseka predstavlja posek sanitarne narave, ki je potreben zaradi prisotnosti insektov in bolezni ter poškodb po vremenskih ujmah in požarih. Velik zaostanek je tudi v sečnji drobnega lesa, ki predstavlja največji vir lesa za energetske namene. V Sloveniji je ogrevanje z lesno biomaso glede na velike možnosti precej skromno²⁴⁴. Boljšo gospodarsko izkoriščenost gozdov ovirajo velika razdrobljenost gozdnih posesti, slaba tehnološka opremljenost in nizka usposobljenost zasebnih lastnikov, pa tudi njihova nepovezanost in netržna usmerjenost. V zadnjih nekaj letih se je precej povečeval izvoz lesa in v njem predvsem hlodovine, kar pa s stališča ustvarjanja delovnih mest in višje dodane vrednosti v dejavnosti ni

smiselno. V okviru Programa razvoja podeželja 2007–2013 je del finančne pomoči namenjen povečevanju gospodarske vrednosti gozdov in tudi povečevanju dodane vrednosti gozdarskim proizvodom. Za doseganje tega cilja bo treba izboljšati povezavo v celotni gozdarsko lesni verigi, to je od pridelave in predelave lesa do njegovega trženja.

5.2. Trajno obnavljanje prebivalstva

Število prebivalcev v Sloveniji se je tudi v letu 2008 kljub pozitivnemu naravnemu prirastu povečalo predvsem zaradi naraščajočega selitvenega prirasta. V letu 2005 je preseglo 2 milijona, do junija leta 2008 se je povečalo že na 2.039.399. Število rojstev, ki se je od 29.902 leta 1980 (ko je stopnja rodnosti na ravni 2,11še zagotavljala nezmanjšano obnavljanje generacij) do leta 2003 zmanjšalo na 17.321 (stopnja rodnosti pa na 1,20), se zadnja leta ponovno povečuje. Do leta 2007 se je povečalo na 19.823, stopnja celotne rodnosti pa na 1,38. Število rojstev se je povečalo tudi v prvem polletju leta 2008. Število umrlih, ki je v obdobju 1997–2005 presegalo število živorojenih, je bilo v letih 2006 in 2007 manjše od števila rojstev. Število prebivalcev se je tako lani že drugo leto povečalo tudi zaradi naravnega prirasta, še bolj pa je k rasti prispeval pozitivni selitveni prirast²⁴⁵. Ta se je začel izraziteje povečevati z letom 2005, ko se je povečalo število priselitev in odselitev, takšna gibanja pa so se nadaljevala tudi v letih 2006–2008. Priseljujejo in odseljujejo se večinoma tujci, med državljani RS pa po letu 2000 odselitve iz Slovenije prevladujejo nad priselitvami. Osnovni vzrok povečanega priseljevanja tujcev v obdobju 2005–2008 je bila ugodna konjunktura, zlasti v gradbeništvu, in pomanjkanje določenih poklicnih profilov, zlasti gradbenih. V tem času se je zato močno povečalo število delovnih dovoljenj za tujce²⁴⁶.

Zaradi upadanja števila rojstev v preteklosti in podaljševanja pričakovanega trajanja življenja se delež starega prebivalstva še naprej povečuje, je pa še vedno manjši kot v povprečju v EU. Pričakovano trajanje življenja se je do leta 2007 podaljšalo pri moških na 75,0 leta, pri ženskah pa na 82,3 leta. Ob nizkem številu rojstev se tako prebivalstvo Slovenije stara: zmanjšuje se delež otrok, počasi tudi delež delovno sposobnega prebivalstva, povečuje pa delež starega prebivalstva. Ta proces je sicer za zdaj še počasnejši kot v povprečju EU, ker je v večini držav članic EU pričakovano trajanje življenja daljše kot v Sloveniji in je zato tudi delež starega prebivalstva v vsem prebivalstvu višji kot v Sloveniji, problemi z upadanjem rojstev in zato upadanjem deleža otrok pa so podobni.

²⁴¹ V letu 2006 je bilo predelane 46 % vse odpadne embalaže, cilj pa je bil do leta 2007 predelati od 50 % do 65 % (od tega reciklirati od 25 % do 45 %) celotne mase odpadne embalaže.

²⁴² Glej indikator *Intenzivnost kmetovanja*.

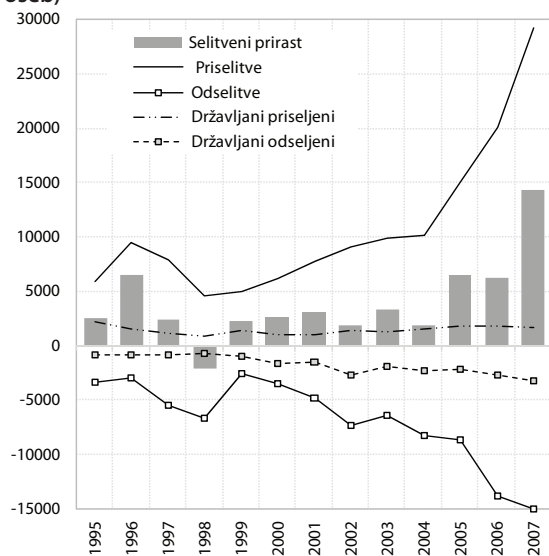
²⁴³ Evidentiran posek lesa v Sloveniji se je v letu 2007 zmanjšal tudi zaradi spremenjene metodologije spremljanja poseka. Glej indikator *Intenzivnost poseka lesa*.

²⁴⁴ Delež pridobljenega lesa za kurjavo znaša okoli 30 % skupnega poseka lesa, vendar zaskrbljuje podatek o hitrem naraščanju izvoza tega lesa po vstopu Slovenije v EU.

²⁴⁵ V obdobju 1998–2005 pa je število prebivalcev naraščalo izključno zaradi selitvenega prirasta, saj je bila takrat naravna stopnja negativna.

²⁴⁶ Od 38.500, kolikor jih je bilo v povprečju v obdobju 2000–2004, na več kot 90 tisoč ob koncu leta 2008.

Slika 8: Selitveni prirast v Sloveniji, 1995–2007 (število oseb)

Vir: SURS.

5.3. Skladnejši regionalni razvoj

Medregionalne razlike v bruto domačem proizvodu na prebivalca so se v letu 2006 rahlo povečale, vendar so od leta 2003 dokaj stabilne. Razpršenost regij na NUTS 3 ravni, ki se je od leta 2003 ohranjala približno na isti ravni, se je v letu 2006 malenkost povečala (za 0,6 o. t.), v primerjavi z letom 2000 pa je bila večja za 2,8 o. t. V primerjavi z državami EU so bile razlike med regijami še vedno zmerne²⁴⁷. Do koncentracije gospodarskih aktivnosti prihaja v Osrednjeslovenski regiji, kjer se je BDP na prebivalca v obdobju 2000–2006 najbolj povečal. To potrjuje tudi pregled naložbenih aktivnosti²⁴⁸ po regijah, ki se koncentrirajo v Osrednjeslovenski regiji²⁴⁹ in v nekaterih regionalnih središčih.

Medregionalne razlike v brezposelnosti in posredno merjeni revščini prebivalstva so se v letih 2007 in 2008 rahlo povečale, gledano v daljšem časovnem obdobju pa so relativno stabilne. Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letih 2006, 2007 in 2008 zmanjšala v vseh regijah. Relativne medregionalne razlike, merjene z razpršenostjo registrirane stopnje brezposelnosti, pa so se drugo leto zapored rahlo povečale. Brezposelnost je pomemben dejavnik, ki vpliva na revščino prebivalstva. Podatkov o revščini po statističnih regijah ni, posredno

pa lahko o socialni ogroženosti sklepamo iz podatkov o prejemnikih denarne socialne pomoči. Ob zmanjševanju stopnje brezposelnosti se je število prejemnikov po regijah zmanjševalo, tako kot pri brezposelnosti pa so se relativne razlike v deležu prejemnikov denarnih socialnih pomoči med regijami povečale²⁵⁰.

Z vidika usklajenega regionalnega razvoja je ugodno nadaljnje širjenje **mreže visokega šolstva in povečevanje števila diplomantov po regijah**. V šolskem letu 2006/2007 (zadnji podatki) je bila v vseh regijah, razen v Zasavski, ustanovljena vsaj ena višja strokovna šola, največ v Ljubljani²⁵¹. Poleg širjenja ustanov je za usklajen regionalni razvoj pomembno tudi število diplomantov na terciarni ravni po regijah. V obdobju 2000–2007 se je povečalo v vseh regijah, v letu 2007 pa le v Spodnjeposavski in Pomurski regiji. Medregionalne razlike po tem kazalniku so relativno majhne in se še manjšajo. Za zmanjšanje razlik v stopnji razvitosti med regijami je sicer zelo pomembna tudi usklajenost ponudbe delovnih mest za terciarno izobražene s številom diplomantov na terciarni ravni, o čemer pa ni na voljo ustreznih podatkov.

Spremembe v **poselitvi prebivalstva po regijah** so neugodne, saj se nadaljuje proces koncentracije prebivalstva v Osrednjeslovenski regiji, močan pa je tudi proces selitev iz mestnih središč na obrobja mest. Prebivalstvo Slovenije se koncentriralo v Osrednjeslovenski regiji (dobra četrtina), predvsem v obrobni pokrajini Slovenije pa število prebivalstva upada, kar ne prispeva k enakomerni poseljenosti in ekonomsko slabi regije. Neenakomerno so razporejena tudi delovna mesta (kar 32 % jih je v Osrednjeslovenski regiji), kar povečuje dnevno mobilnost tako na kratke kot dolge relacije. Hkrati je prisoten tudi močan proces suburbanizacije in dezurbanizacije, ki slabi regionalna središča. Iz večjih mest se prebivalstvo izseljuje v okolico²⁵², tako da se srečujemo z nasprotnim procesom, ki je potekal včasih, ko se je praznilo podeželje. Ta proces je povezan s trgom nepremičnin in prostorskim razvojem²⁵³ in povzroča težave tako v funkcioniranju mest kot v vzdrževanju obstoječega stanovanjskega fonda, ki je prepuščeno starejšim prebivalcem. Selitve na mestna obrobja pa pomenijo pritisk na kmetijska zemljišča in obstoječo komunalno in družbeno infrastrukturo v naseljih priseljevanja, ki običajno ni prilagojena povečanemu številu prebivalstva. Obenem povzročajo povečano dnevno mobilnost, ki se večinoma odvija z osebnimi avtomobili in prispeva k povečanim emisijam toplogrednih plinov in drugim eksternim stroškom prometa (zastoji na cestah, nesreče, zmanjšana kvaliteta življenja, negativni vplivi na zdravje ...).

²⁴⁷ Glej indikator Medregionalne variacije v BDP na prebivalca.

²⁴⁸ Ravbar, 2008.

²⁴⁹ V Osrednjeslovenski regiji sta bili v letih 2000–2006 realizirani kar dve petini vrednosti vseh investicij v Sloveniji, samo v Ljubljani tretjina. Podatek o številu investicij po občinah sicer kaže relativno enakomerno razporeditev po celotni državi, vendar pa gre v večjem delu občin za naložbe manjših vrednosti.

²⁵⁰ Relativna disperzija je v letu 2007 znašala 51,5 %, v avgustu 2008 pa 53,9 %.

²⁵¹ V Ljubljani je bilo sicer tega leta 18 od 50 delujočih višjih strokovnih šol v Sloveniji.

²⁵² Samo mestna občina Ljubljana je med letoma 1999 in 2005 izgubila skoraj 12.000 prebivalcev zaradi odselitve v sosednje primestne občine. Na podoben proces kaže tudi upadanje števila prebivalstva v drugih največjih slovenskih mestih.

²⁵³ Glej poglavje 5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom.

5.4. Izboljšanje gospodarjenja s prostorom

Na področju gospodarjenja s prostorom se kažejo učinki spremenjene **zakonodaje o urejanju prostora**, vendar pa so nujni večji naporji za njeno implementacijo. V letu 2008 so se pokazali prvi učinki pomembne dopolnitve zakonodaje o urejanju prostora²⁵⁴. Ta je odpravila blokado dopolnitev prej veljavnih občinskih prostorskih aktov, kar je omogočilo nadaljevanje investicijskih postopkov (gradbena aktivnost se je sicer z gospodarsko upočasnitvijo v letu 2008 pričela umirjati²⁵⁵) in tudi razmah strokovnih priprav za nove prostorske akte. Zakonodaja nalaga občinam, da do novembra 2009 pripravijo celovite občinskih prostorske načrte, vendar pa to najverjetneje ne bo doseženo, saj po podatkih Ministrstva za okolje in prostor²⁵⁶ mnogo občin načrtov sploh še ne pripravlja, nekatere pa se bodo s smernicami in mnenji ministrstev šele soočile. Doslej je celovite prostorske načrte sprejelo le nekaj občin, sankcij v tem segmentu pa zakon ne predvideva. V okviru postopkov priprave prostorskega načrta se usklajujejo razvojne potrebe z varstvenimi zahtevami. Problem je, da imajo nekatera ministrstva sprejete sektorske varovalne režime (za kmetijstvo, vode, okolje, naravo, kulturno dediščino), ki se v postopkih priprave prostorskih načrtov ne morejo usklajevati (npr. režimi prepovedi na zavarovanih območjih narave), ali pa je potrebna posebna presoja o tem, kakšni vplivi so sprejemljivi (presoja sprejemljivosti vplivov na okolje, naravo, naravne vire, kulturno dediščino). Tudi vloga ministrstev, pristojnih za promet in energetiko, je z varovanjem infrastrukturnih koridorjev z vidika občinskih gospodarstev predvsem omejevalna, podobno pa velja tudi za ministrstvo za kmetijstvo, ki uveljavlja varstvo najboljših kmetijskih zemljišč. Izvedbeni akti niso pod državnim nadzorom, pač pa so lahko bolj pod vplivom interesov investorjev. To pa lahko na dolgi rok pripelje do novih neusklajenosti v prostoru. Na področju prostorskih ukrepov, na primer razlastitve in zlozb zemljišč (komasacija), kjer sedanji mehanizmi niso dovolj učinkoviti, pa še ni prišlo do spremembe zakonodaje. Prostorska politika bi morala biti v večji meri vključena tudi v davčni sistem. Za potrebe sistematičnega spremljanja prostorskega razvoja (uresničevanja ciljev SRS in Strategije prostorskega razvoja Slovenije) pa je treba statistične kazalnike še razviti.

V letu 2008 je bilo za **trg nepremičnin** značilno zmanjšanje števila transakcij in umirjanje rasti cen stanovanj. Lanska gospodarska upočasnitev se je odrazila na izrazitem padcu števila transakcij na nepremičninskem trgu, saj jih je bilo pri stanovanjih v letu 2008 za 27 % manj, pri hišah pa za 39 % manj kot v letu 2007, s tendenco nadaljnega

padanja²⁵⁷. Prišlo je tudi do umirjanja rasti cen stanovanj. Medletna rast cen stanovanj je bila po podatkih SURS v povprečju prvih treh četrtletij leta 2008 na ravni celotne Slovenije 5,2-odstotna²⁵⁸, s tendenco padanja. Oboje pomeni prelom trenda rasti, ki smo mu bili priča vse od osamosvojitve. Ker cene niso v celoti sledile zmanjšanju povpraševanja, se je povečalo število neprodanih stanovanj.

V letu 2008 so se nekateri pogoji za delovanje **nepremičninskega trga** izboljšali. Ugodno je predvsem izboljšanje nepremičninskih evidenc, saj sta začela delovati evidenca trga nepremičnin in register nepremičnin, sprejet pa je bil tudi vladni sklep, da se za vse nepremičnine izvede množično vrednotenje do maja 2010²⁵⁹. Prehod na nov sistem izobraževanja in preverjanja znanj nepremičninskih posrednikov v skladu z ostalimi poklicnimi kvalifikacijami se je zamaknil, pri nekaterih drugih nepremičninskih poklicih (cenilci, projektanti) pa sistem licenciranja še ni v celoti izdelan.

5.5. Kultura kot dejavnik identitete in razvoja

Kultura je dejavnik kakovosti bivanja in tako predstavlja družbeno vrednoto. Preko vplivanja na vrednotni sistem prispeva k doseganju ciljev, povezanih z družbeno kohezijo in trajnostnim razvojem ter razvojem na sploh.

Slovenija po **kazalnikih udeležbe v kulturnih dejavnostih** ne odstopa bistveno od evropskega povprečja. Tako kot v celotnem obdobju po letu 2000 se je tudi v letu 2007 povečalo število obiskovalcev muzejev, galerij oz. likovnih razstavišč. Število obiskovalcev gledaliških predstav in obiskovalcev kinematografov, ki se je v obdobju po letu 2000 prav tako povečalo, pa se je v zadnjem letu (2007) zmanjšalo. V primerjavi z državami EU Slovenija po razpoložljivih podatkih²⁶⁰ presega evropsko povprečje po deležu prebivalcev, ki so v zadnjih 12-ih mesecih vsaj enkrat obiskali gledališče, zgodovinski spomenik ali koncert, medtem ko je obiskanost baleta ali opere, muzeja ali galerije in kina rahlo nižja od povprečja EU. Kljub temu da je udeležba v kulturnih dejavnostih v Sloveniji na ravni evropskega povprečja, pa je delež anketirancev, ki v zvezi z udeležbo v kulturnih dejavnostih zaznavajo določene ovire, v Sloveniji višji kot v večini drugih evropskih držav. Slovenija močno odstopa od evropskega povprečja²⁶¹ pri ovirah, kot sta pomanjkanje časa in pomanjkanje zanimanja.

²⁵⁷ Izračuni na osnovi kvartalnih poročil GURS o Evidenci trga nepremičnin v 2008 in 2007.

²⁵⁸ Ekonomsko ogledalo, december 2008.

²⁵⁹ Sklep vlade 42200-2/2009/4 od 5. 3. 2009.

²⁶⁰ Delež anketirancev, ki so se v zadnjih 12-ih mesecih vsaj enkrat udeležili izbrane kulturne dejavnosti (Eurobarometer, 2008).

²⁶¹ V okviru raziskave Eurobarometer European cultural values (2007) je vprašanje: Včasih imajo ljudje težave z dostopom do kulture ali udeležbe v kulturnih dejavnostih. Ali in katere od

²⁵⁴ Leta 2007 je bil sprejet Zakon o prostorskem načrtovanju, ki je nadomestil večji del vsebin Zakona o urejanju prostora.

²⁵⁵ Glej indikator *Izdana gradbena dovoljenja*

²⁵⁶ Interna evidenca Direktorata za prostor na Ministrstvu za okolje in prostor, december 2008.

Obiskanost **knjižnic** presega evropsko povprečje in se povečuje, prav tako število enot in letni prirast knjižničnega gradiva, kar je povezano tudi s povečevanjem števila naslovov izdanih knjig. Bralne aktivnosti pozitivno vplivajo na raven funkcionalne pismenosti, širijo obzorje, krepijo mentalne sposobnosti in bogatijo osebnostni razvoj. V letu 2006 se je nadaljeval trend povečevanja števila članov in obiska splošnoizobraževalnih knjižnic, ob tem pa se je močno povečala izposoja knjižničnega gradiva²⁶². Nadaljevalo se je tudi povečevanje števila enot knjižničnega gradiva, kar je deloma posledica povečevanja števila naslovov izdanih knjig. To se po letu 2000 stalno povečuje tudi zaradi sofinanciranja naklade knjig in večje subvencije na knjigo²⁶³. Na to kažejo tudi podatki o številu zaposlenih v založništvu²⁶⁴, ki se po letu 2002 trendno povečuje, mednarodna primerjava za leto 2006 pa pokaže, da je bila rast števila zaposlenih v založništvu večja kot v povprečju EU. Tudi po kazalniku obiskanosti javnih knjižnic²⁶⁵ in po deležu tistih, ki so v zadnjih 12-ih mesecih prebrali vsaj eno knjigo²⁶⁶, se Slovenija uvršča nad evropsko povprečje, vendar pa precej zaostaja za severnoevropskimi državami, ki imajo med evropskimi državami najvišje stopnje obiskanosti javnih knjižnic²⁶⁷.

Izdatki gospodinjstev za kulturo so se v letu 2006 ponovno zmanjšali. Gospodinjstva so v letu 2006 za kulturo porabila realno nekoliko manj izdatkov kot leto pred tem, tako da se je nadaljeval trend realnega padanja izdatkov za te namene (v obdobju 2001–2006 so realno porasli le v letu 2004²⁶⁸). Izmed pomembnejših kategorij so se že drugo leto zapored vidno zmanjšali izdatki za knjige, ki so v izdatkih za kulturo predstavljali le še 6,7 % (leta 2000 9,9 %). Nasprotno so se v tem obdobju že tretje leto zapored precej povečevali izdatki gospodinjstev za

obisk muzejev, galerij, živalskih vrtov ter kina, gledališča in koncertov. Po podatkih, ki vključujejo še izdatke za rekreacijo, omogočajo pa mednarodno primerjavo, so se izdatki gospodinjstev za te namene zmanjšali tudi leta 2007, sicer pa je ta delež v Sloveniji po letu 2000 nekoliko večji kot v povprečju EU.

Varstvo kulturne dediščine ostaja med najpomembnejšimi prioritetami tudi v novem nacionalnem programu za kulturo. Na podlagi ukrepov Nacionalnega programa za kulturo za obdobje 2004–2007 so bili doseženi pozitivni učinki predvsem na področju uprizoritvene umetnosti, vizualne umetnosti, knjižnice in knjige. Potreba po izboljšanju pa se kaže še predvsem na področju izboljšanja promocije slovenske kulture v tujini in bolj načrtnem in sistematičnem mednarodnem sodelovanju. Kljub okrepitvi finančnih sredstev v letu 2007 se kaže potreba tudi po izboljšanju varstva kulturne dediščine, k čemur bo pripomogel tudi v letu 2008 sprejeti zakon o varstvu kulturne dediščine. Lani je bil sprejet tudi nacionalni program za kulturo za obdobje 2008–2011, ki med strateškimi cilji izpostavlja krepitev varstva kulturne dediščine, skrb za jezik, prispevek kulture k razvoju in zaposlovanju ter svobodo medijskega prostora.

našteti ovir vam ovirajo udeležbo? (pomanjkanje zanimanja, pomanjkanje časa, previsoka cena, pomanjkanje informacij, skromna izbira ali slaba kakovost kulturnih dejavnosti v vašem okolju, pomanjkanje znanja o kulturnem ozadju, nič, drugo (možnih je več odgovorov). V Sloveniji je 52 % anketirancev kot oviro pri udeležbi v kulturnih dejavnostih navedlo pomanjkanje časa (EU: 42 %), 47 % pomanjkanje zanimanja (povprečje EU: 27 %), 33 % previsoka cena (EU: 29 %).

²⁶² Knjižnično gradivo zajema knjižno gradivo, neknjižno gradivo (avdiovizualno gradivo, mikrooblike, kartografsko gradivo, slikovno gradivo ipd.) ter dokumente standardov in patentov.

²⁶³ Po splošni oceni se v Sloveniji prodajo 2 do 3 izvodi knjig letno (Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2004–2007 (NPK) – za leti 2007, 2008).

²⁶⁴ Zajete so dejavnosti klasifikacije SKD DE 22.11, DE 22.12 in DE 22.13 oziroma založništvo knjig, časopisov in revij ter drugih periodičnih publikacij (Eurostat).

²⁶⁵ Delež anketirancev, ki so v zadnjih 12-ih mesecih vsaj enkrat obiskali javno knjižnico.

²⁶⁶ Slovenija 72 % (EU: 71 %).

²⁶⁷ Po raziskavi Eurobarometer (2007). V Sloveniji je delež anketirancev, ki so v zadnjih 12-ih mesecih vsaj enkrat obiskali javno knjižnico, znašal 53 % (EU: 35 %), na Finskem, Švedskem in Danskem pa okoli 70 %.

²⁶⁸ Glej indikator *Potrošnja gospodinjstev za kulturo*.

II. kazalniki razvoja Slovenije

PRVA PRIORITETA:

Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast

- Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči
- Realna rast bruto domačega proizvoda
- Inflacija
- Plače in produktivnost
- Ravnoesje sektorja država
- Dolg sektorja država
- Plačilnobilančno ravnoesje
- Bruto zunanji dolg
- Produktivnost dela
- Tržni delež
- Stroški dela na enoto proizvoda
- Faktorska struktura izvoza blaga
- Delež izvoza in uvoza v BDP
- Neposredne tuje investicije
- Podjetniška aktivnost
- Delež nefinančnih tržnih storitev
- Bilančna vsota bank
- Zavarovalne premije
- Tržna kapitalizacija delnic

Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči

Slovenija je po kazalniku BDP na prebivalca po kupni moči v letu 2007¹ dosegla 22.200 SKM², kar predstavlja 89 % povprečja EU-27 (1 o. t. več kot leta 2006) oziroma 81 % povprečja držav EMU. V primerjavi s povprečjem EU-25, to je skupino držav, ki so bile članice EU v času priprave scenarija Strategije razvoja Slovenije³, pa je slovenski BDP na prebivalca po kupni moči v letu 2007 dosegel 86 %. Med dvanajsterico novih držav članic EU je bil od Slovenije po tem kazalniku bolj razvit samo Ciper, v primerjavi s starimi članicami pa je Slovenija še vedno pred Portugalsko. Od vstopa v EU je Slovenija napredovala za 3 o. t. Približevanje evropskemu povprečju po tem kazalniku je bilo v tem obdobju glede na visoko gospodarsko rast v Sloveniji v primerjavi z EU pričakovano. Kljub temu je bilo v letih 2006 in 2007, ko smo beležili kar več kot dvakrat višje stopnje rasti BDP kot v povprečju države EU⁴, zmanjšanje zaostanka za evropskim povprečjem po doseženi ravni BDP na prebivalca v standardih kupne moči relativno manjše (za 2 odstotni točki), saj je v tem obdobju prišlo tudi do precejšnjega premika v splošni ravni cen glede na povprečje EU. Ta se je ob povečanju razkoraka med inflacijo v Sloveniji in v celotni EU v obdobju 2005–2007 povečala za štiri odstotne točke, na 77 % povprečja EU. Po ocenah Eurostata je Slovenija v letu 2008 dosegla 92 % povprečnega BDP na prebivalca v SKM v EU in tako zmanjšala zaostanek za povprečno razvitostjo EU za 3 o. t. Razlika med gospodarsko rastjo v Sloveniji in EU se je namreč kljub znižanju glede na leto 2007 ohranila na razmeroma visoki ravni, inflacija pa se je po povečanjem razhajanju v letih 2006 in 2007 lani ponovno približala povprečni v EU⁵.

V primerjavi z letom 2003, to je z letom, za katerega so bili ob pripravi scenarija SRS na voljo zadnji razpoložljivi podatki, je Slovenija v primerjavi z državami, ki so bile takrat na podobno razvojni stopnji, napredovala najbolj. Razvojni zaostanek za povprečjem EU-25 se je od leta 2003 do leta 2007 zmanjšal za 6 o. t. V tem obdobju je najbolj napredoval Luksemburg (za 19 o. t.), večji napredek kot Slovenija pa je doseglo skupaj šest držav petindvajseterice, med njimi pet novih članic (Latvija 14, Estonija 13, Slovaška 11, Litva 10 in Češka 7 o. t.), ki so sicer po kazalniku BDP na prebivalca po kupni moči manj razvite od Slovenije. Če pa primerjamo napredek Slovenije v tem obdobju z državami, ki so bile v letu 2003 na podobni ravni razvitosti, vidimo, da je bila Slovenija v dohitevanju evropskega povprečja najhitrejša med njimi. Grčija in Ciper, ki sta v letu 2003 dosegala 88 % oz. 85 % povprečja EU-25, sta namreč v štirih letih zaostanek znižali za 3 oz. 2 o. t., Malta in Portugalska pa sta zadržali isti nivo razvitosti glede na povprečje EU-25. Poleg Italije, ki je najbolj povečala svoj zaostanek v tem obdobju (za 8 o. t.), so med državami EU-25 nazadovale še Belgija, Danska, Francija, Združeno kraljestvo, Nemčija in Avstrija (od 1 do 4 o. t.).

¹ Gre za drugo oceno Eurostata, ki temelji na revidiranih paritetah kupne moči in na zadnjih podatkih o bruto domačem proizvodu v nacionalnih valutah posameznih držav in o prebivalstvu. Revizija je zajela obdobje 2005–2007.

² Standard kupne moči - SKM je umetna enota, ki odraža razlike v ravneh nacionalnih cen, ki jih ne odražajo gibanja menjalnih tečajev, in tako omogočajo primerjavo razvitosti med državami.

³ Osrednji gospodarski cilj SRS je do leta 2013 doseči povprečno razvitost EU, ki je imela v času sprejetja SRS, to je v letu 2005, 25 članic. Zato je bilo povprečje EU-25 upoštevano kot referenčna vrednost pri pripravi scenarija dohitevanja povprečne razvitosti EU.

⁴ Glej indikator *Realna rast bruto domačega proizvoda*.

⁵ Glej indikatorja *Realna rast BDP* in *Inflacija*.

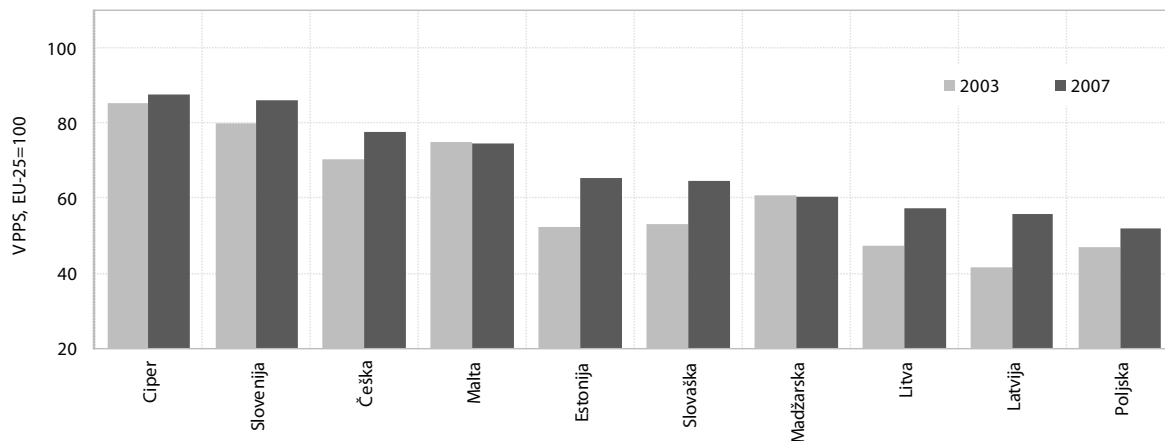
Tabela: BDP na prebivalca po kupni moči v SKM, indeksi obsega, 1995–2008, EU-27=100

	1995	2000	2003	2005	2006	2007	2008 ¹
EU-25	105	105	104	104	104	104	104
EU-15	116	115	114	113	112	112	111
Avstrija	135	131	127	125	124	124	125
Belgija	129	126	123	119	118	118	118
Bolgarija	32	28	32	34	37	37	40
Ciper	89	89	89	91	90	91	92
Češka	73	68	73	76	77	80	83
Danska	132	132	124	124	123	120	120
Estonija	36	45	54	61	65	68	67
Finska	108	117	113	114	115	116	115
Francija	116	115	112	111	109	109	108
Grčija	84	84	92	93	94	95	97
Irska	103	131	140	144	147	150	144
Italija	121	117	111	105	103	101	101
Latvija	31	37	43	49	53	58	57
Litva	34	39	49	53	56	60	61
Luksemburg	223	244	248	254	267	266	269
Madžarska	51	56	63	63	64	63	63
Malta	87	84	78	78	77	78	79
Nemčija	129	118	117	117	116	115	116
Nizozemska	124	134	129	131	131	131	129
Poljska	43	48	49	51	52	54	55
Portugalska	75	78	77	77	76	76	76
Romunija	np	26	31	35	38	42	46
Slovaška	48	50	55	60	64	67	71
Slovenija	74	80	83	87	88	89	92
Španija	92	97	101	102	104	105	104
Švedska	125	127	123	120	121	122	123
Združeno kraljestvo	113	119	122	122	120	119	118

Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2009.

Opomba: ¹napoved Eurostata, np – ni podatka.

Slika: BDP na prebivalca po kupni moči v desetih novih članicah EU v letih 2003 in 2007, EU-25=100

Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2008.

Realna rast bruto domačega proizvoda

Po obdobju pospešene gospodarske rasti je lani prišlo do upočasnitve (s 6,8 % leta 2007 na 3,5 %), ki je bila ob močnem poslabšanju mednarodne konjunkturo v drugem polletju zaradi poglobljanja mednarodne finančne krize, večja od pričakovane. Štiriletnemu obdobju pospešene gospodarske rasti zaradi vpliva ugodnih razmer v mednarodnem okolju, pozitivnih učinkov vstopa v EU in okrepljenega domačega trošenja (investicije) je leta 2008 sledila upočasnitev rasti gospodarske aktivnosti. V prvi polovici leta se je gospodarska rast že nekoliko umirila, a je pri 5,5 % še ostala na razmeroma visoki ravni. Do večjega umirjanja je prišlo v tretjem četrtletju, v zadnjem četrtletju pa je bil zabeležen realni upad BDP na medletni ravni za 0,8 %, prvič po drugem četrtletju leta 1993. Na pešanje gospodarske aktivnosti sta pomembno vplivala padec naročil in manjša razpoložljivost kreditov, močno so se poslabšali tudi kazalci zaupanja podjetij in potrošnikov zaradi poglobljanja mednarodne finančne krize. Glavna razloga za občutnejšo umiritev rasti realnega BDP sta bila močno upočasnjena izvozna in investicijska aktivnost, znatno nižja pa je bila tudi rast končne domače potrošnje.

V razmerah globalne finančne krize se je v letu 2008 močno umirila rast izvoza, znatno pa se je upočasnila tudi rast investicij. Izvoz in investicije sta kljub močnemu znižanju rasti v povprečju leta ostala glavna dejavnika gospodarske rasti. Ob izraziti umiritvi tujega povpraševanja se je realna rast izvoza leta 2008 izjemno upočasnila (s 13,8 % leta 2007 na 3,3 %). Izvozna aktivnost se je začela pospešeno umirjati v tretjem četrtletju kot posledica hitrega poslabševanja razmer v mednarodnem okolju, v zadnjem četrtletju pa je blagovni izvoz prvič po letu 1993 realno upadel, in sicer za skoraj 10 %. Še večjo upočasnitev rasti skupnega izvoza je ublažila visoka rast izvoza gradbenih storitev in storitev posredovanj. Lani se je znižala tudi realna rast investicij v osnovna sredstva, z 11,9 % leta 2007 na 6,2 %. Rast investicijske aktivnosti se je znatno umirila že v tretjem četrtletju, in sicer pri investicijah v zgradbe in objekte ter tudi v opremo in stroje. Proti koncu leta so investicije upadle, zlasti kot posledica nizke izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti in negativnih učinkov finančne krize. Realna rast končne potrošnje (2,6 %) je bila nižja kot leta 2007 (4,4 %), predvsem zaradi nižje rasti zasebne potrošnje, rast državne potrošnje pa je bila bistveno višja kot leto prej. Realna rast zasebne potrošnje se je ob znatni umiritvi od tretjega četrtletja in poslabšanju kazalnikov zaupanja potrošnikov upočasnila na 2,2 % (5,0 % leta 2007). Realna rast državne potrošnje (3,7 %) se je okrepila (s 2,5 % leta 2007) kot posledica višje rasti sredstev za zaposlene zaradi povečanja števila zaposlenih v javnem sektorju. Višje so bile tudi rasti izdatkov za materialne stroške, povezanih s predsedovanjem Slovenije Svetu EU

v prvi polovici leta, odhodkov za zdravila in izdatkov za druge transferje gospodinjstvom zaradi ukrepov, ki so bili sprejeti maja lani. Ob upočasnjevanju investicijske aktivnosti in izvoza ter skromnejši rasti zasebne potrošnje se je v drugi polovici leta umirila tudi uvozna dejavnost. Po močnem upadu v zadnjem četrtletju je bila realna rast uvoza bistveno nižja (3,5 %; 15,7 % leta 2007). Pri tem je prišlo do zmanjšanja negativnega prispevka neto izvoza (-0,2 o.t.) glede na leto 2007 (-1,3 o.t.).

Realna rast dodane vrednosti se je lani upočasnila na 3,2 % (s 6,8 % leta 2007) predvsem zaradi močnega umirjanja rasti v najbolj izvozno naravnanim delu gospodarstva. K znižanju skupne rasti dodane vrednosti je največ prispevala nižja rast v industrijskih dejavnostih (prispevek predelovalnih dejavnosti je postal negativen v tretjem četrtletju) zaradi pešanja tujega povpraševanja. V zadnjem četrtletju se je močno umirila tudi rast gradbene aktivnosti, a je gradbeništvo lani ostalo najhitreje rastoča dejavnost. Ob močno poslabšanih gibanjih v predelovalnih dejavnostih in umiritvi rasti v gradbeništvu ob koncu leta se je lani upočasnila tudi rast dodane vrednosti nekaterih tržnih storitev (predvsem poslovnih storitev ter prometa, skladiščenja in zvez, v zadnjem četrtletju tudi trgovine).

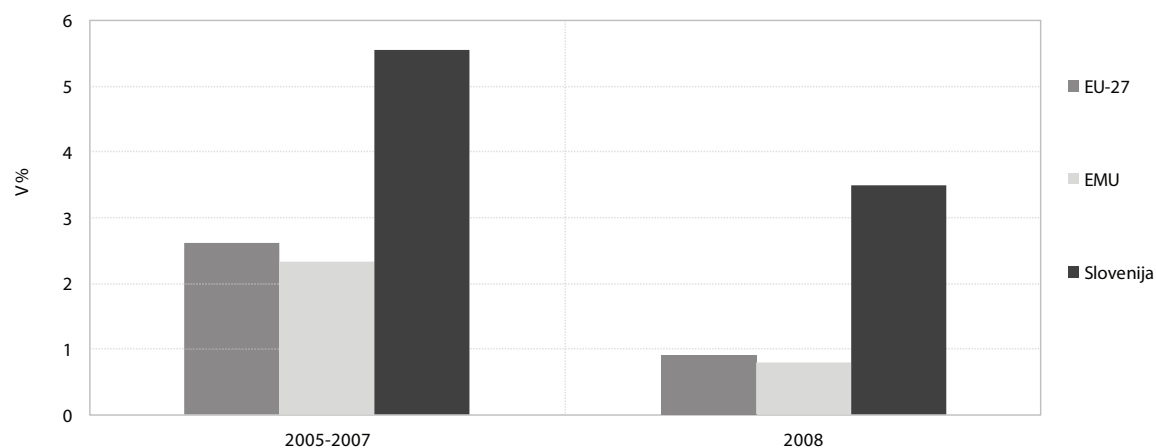
Gospodarska rast Slovenije je leta 2008 presegla povprečje držav evrskega območja za 2,7 odstotne točke. Razlika je ostala na podobni ravni kot v obdobju po vstopu Slovenije v EU (z izjemo leta 2007, ko je bila gospodarska rast v Sloveniji za 4,2 odstotne točke višja kot v povprečju evrskega območja).

Tabela: **Prispevek posameznih komponent izdatkovne strukture k rasti bruto domačega proizvoda v Sloveniji v letih 1996, 2000 in 2005–2008, v odstotnih točkah**

	1996	2000	2005	2006	2007	2008
Realna rast BDP, v %	3,6	4,1	4,3	5,9	6,8	3,5
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz – uvoz)	0,3	2,6	2,2	0,2	-1,3	-0,2
- Izvoz proizvodov in storitev	1,4	6,3	6,1	7,8	9,2	2,3
- Uvoz proizvodov in storitev	1,1	3,7	3,9	7,6	10,5	2,5
Domača potrošnja skupaj	3,3	1,5	2,1	5,7	8,1	3,7
- Zasebna potrošnja	1,8	0,7	1,4	1,5	2,7	1,1
- Državna potrošnja	0,6	0,6	0,6	0,8	0,5	0,7
- Investicije v osnovna sredstva	1,9	0,2	0,9	2,6	3,1	1,7
- Spremembe zalog	-1,0	0,0	-0,8	0,8	1,8	0,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki, Bruto domači proizvod po četrtletjih, 2009; preračuni UMAR.

Slika: **Povprečna gospodarska rast v Sloveniji, EU in EMU, v obdobju 2005–2008**

Vir: Eurostat Portal Page - Structural Indicators – General Economic Background, 2009.

Inflacija

Inflacija se je z visokih ravni v osmih mesecih leta 2008 do konca leta močno znižala, ključen dejavnik pri tem je bilo gibanje cen nafte in hrane. Medletna inflacija, ki se je do avgusta gibala med 6 in 7 %, se je do konca leta znižala na 2,1 %. Z nekajmesečnim odlogom se je začela zniževati tudi povprečna inflacija, vendar je bila zaradi visokih stopenj v drugi polovici leta 2007 s 5,7 % višja kot leto prej (3,6 %). Do pospeška inflacije nad 3-odstotno raven, ki je po naši oceni dolgoročno skladna s procesom realne konvergence¹, je v prvi polovici leta 2008 prišlo predvsem zaradi rasti cen osnovnih surovin na svetovnih trgih. V drugi polovici leta 2008, ko so se cen hrane, nafte² in ostalih surovin na svetovnih trgih hitro zniževale, je ob splošnem upočasnjevanju gospodarske aktivnosti inflacija začela pospešeno umirjati. Potem ko je v prvi polovici lanskega leta neposreden prispevek rasti cen nafte preko rasti cen tekočih goriv za prevoz in ogrevanje k inflaciji znašal 1,6 o. t., se je do konca leta znižal in postal negativen (-1,4 o. t.). Prispevek rasti cen hrane se je z relativno visokih ravni ob koncu leta 2007, ko je znašal 2,1 o. t., do konca leta 2008 znižal na 0,6 o. t.

Leta 2008 se je pospešila rast cen drugih skupin blaga, kar povezujemo s posrednimi učinki preteklih povišanj cen nafte, deloma pa tudi z visoko preteklo gospodarsko aktivnostjo. Druge skupine proizvodov (razen cen hrane in tekočih goriv), ki so leta 2008 predstavljale približno 40 % košarice življenjskih potrebščin, so k inflaciji lani prispevale približno 1,7 o. t. (leta 2007 1 o. t.). Pomembnejše deleže so imeli obleka in obutev, alkoholne pijače in tobak, prometna sredstva, stanovanjska oprema in cene nekaterih energentov (plin, elektrika, daljinska energija za ogrevanje in trda goriva). Prispevek višjih cen teh energentov (decembra medletno 0,5 o. t.) je bil predvsem posledica preteklih gibanj cen nafte, ki poleg razmerja EUR/USD oblikujejo cene zemeljskega plina, ta pa določa ceno daljinske energije za ogrevanje. Pri drugih skupinah blaga je bil v obdobju pospešene inflacije opazen trend zmerne poviševanja cen, ki pa se je v drugi polovici leta, ko se je prispevek tekočih goriv in hrane začel umirjati, nadaljeval, kar je deloma posledica sekundarnih učinkov oz. prenosa višjih cen energentov v strukturo cene posamičnih skupin blaga, ki se pokaže z zamikom. Deloma pa je to po naši oceni tudi posledica vpliva pretekle visoke gospodarske aktivnosti, pa tudi rigidnosti prenosa nižjih cen energentov v strukturo cen. Leta 2008 je rast cen blaga brez energentov in hrane znašala 2,9 % (leta 2007 približno 1,9 %). Pričakujemo, da se bo rast teh cen v prihodnjih mesecih zaradi upočasnitve gospodarske

rasti in znižanja cen energentov na svetovnih trgih umirila, prispevek k inflaciji pa znižal.

Potem ko je bila inflacija v letu 2007 in prvi polovici leta 2008 predvsem posledica rasti cen blaga, se je relativni pomen prispevka rasti cen storitev k inflaciji v drugi polovici leta povečal. Visoka inflacija v letu 2007 in v prvi polovici lanskega leta je bila v pretežni meri posledica rasti cen blaga, ki je k 6,9-odstotni medletni inflaciji v juliju lani prispevala 5,2 o. t. Od leta 2005 do začetka druge polovice leta 2008 pa so pospešeno naraščale tudi cene storitev, kar med drugim povezujemo z vplivi hitre gospodarske rasti v tem obdobju. Prispevek rasti cen storitev k medletni inflaciji se je v tem obdobju gibal med 0,9 in 1,8 o. t. V drugi polovici leta 2008 se je podobno kot rast cen blaga, vendar počasneje, začela umirjati tudi rast cen storitev in ob koncu leta dosegla 3,8 % (leta 2007 4,8 %). Njen prispevek k inflaciji je znašal 1,2 o. t.

Osnovna inflacija³ se je v drugi polovici leta 2008 začela umirjati. Potem ko je na medletni ravni od junija 2007 naraščala in dosegla vrh julija 2008 (5,1 %), se je v drugi polovici leta 2008 znižala na 3,9 %. Ključni dejavnik poviševanja in umirjanja osnovne inflacije je bilo gibanje rasti cen predelane hrane, ki se je z najvišje ravni 11,3 %, dosežene aprila 2008, umirila na 5,2 % decembra, v manjši meri pa tudi upočasnjevanje rasti cen storitev.

Cene, ki so pod različnimi oblikami regulacije, so se leta 2008 znižale. Skupaj so bile nižje za 7,8 %, pri čemer so cene energentov upadle za 11,9 %, ostale regulirane cene pa so se povišale za 0,4 %. Rast reguliranih cen je tako v skladu z usmeritvami Načrta uravnavanja reguliranih cen za leti 2008 in 2009 zaostala za rastjo prostih cen, ki je po naši oceni znašala 3,6 %.

V Sloveniji je v primerjavi z evrskim območjem prišlo do večjega prenosa zunanjih cenovnih šokov v inflacijo. V celotnem evrskem območju je inflacija ob koncu leta 2007 začela pospešeno naraščati. Decembra 2007 je medletna inflacija znašala 3,1 %, najvišjo raven je dosegla v juniju 2008 (4 %), ob koncu leta pa se je umirila na 1,6 %. Tudi v celotnem evrskem območju je bila inflacijska dinamika v zadnjih dveh letih ključno določena z gibanjem cen nafte in hrane, vendar so se v Sloveniji zunanji cenovni šoki zaradi specifičnosti trga v večji meri prenašali v domačo rast cen⁴.

¹ Inflacija, ki dolgoročno odstopa od povprečne inflacije v evrskem območju (okoli 3 %), se od srednjeročnega inflacijskega cilja ECB (približno 2 %) razlikuje za pribitek, povezan z realnim dohitevanjem razvitejših držav EMU (t.i. Balassa–Samuelsonov učinek), ki po najnovejših ocenah znaša okoli 1 %.

² Cena nafte Brent se je s povprečno 133 USD/sod julija 2008 do decembra spustila na povprečno 40 USD/sod.

³ Indeks cen življenjskih potrebščin brez cen nepredelane hrane in energije.

⁴ Cene nafte so imele leta 2008 v košarici življenjskih potrebščin v Sloveniji približno 60 % večji delež kot v povprečju evrskega območja. Hitrejša rast cen hrane pa je bila posledica specifičnosti strukture in organizacije trga pri nas (glej tudi Ekonomsko ogledalo, januar 2009).

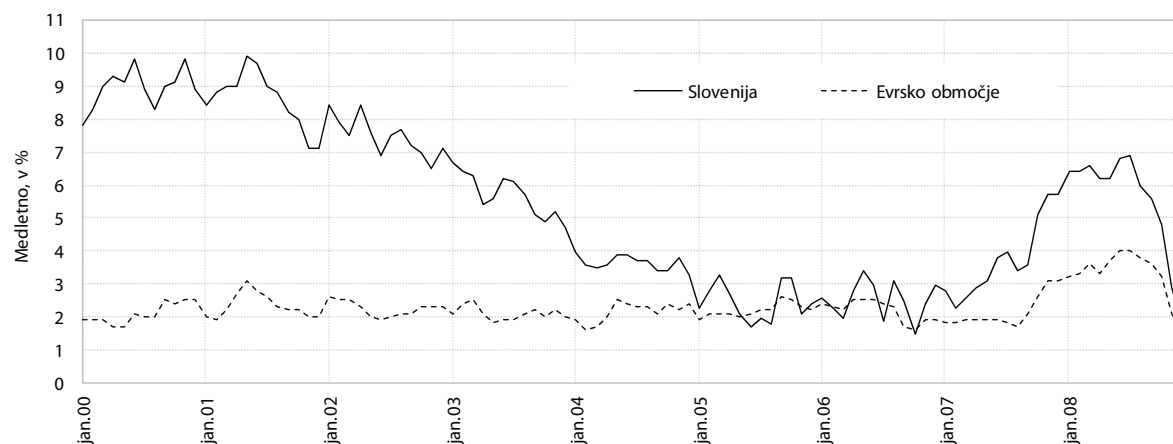
Tabela: **Medletna rast cen v Sloveniji in v evrskem območju, 1995–2008, v %**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Slovenija						
CPI	9,0	8,9	2,3	2,8	5,6	2,1
Blago	7,1	8,8	2,0	2,1	6,0	1,3
Storitve	15,9	9,2	3,0	4,3	4,8	3,8
Regulirane cene	10,0	16,0	7,7	2,1	7,2	-7,8
Energija	8,2	18,9	9,8	3,7	9,6	-11,9
Drugo	11,4	12,0	3,0	-2,1	1,5	0,4
Osnovna inflacija ¹	np	6,9	2,4	2,7	3,2	2,6
Evrsko območje						
CPI	2,5	2,5	2,2	1,9	3,1	1,6

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin, letni podatki, 2008, preračuni UMAR. Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices, 2008.

Opombi: ¹ Odrezano povprečje; np – ni podatka, CPI – cene življenjskih potrebščin.

Slika: **Medletna rast cen življenjskih potrebščin, Slovenija in evrsko območje, 2000–2008**

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and finance – Prices, 2009.

Plače in produktivnost

V letu 2008 se je nominalna bruto plača na zaposlenega povečala za 8,3 % in za 3,6 o. t. prehitela ocenjeno rast produktivnosti dela (4,7 %). Hitrejša rast plač v letu 2008 je posledica izredne uskladitve plač v začetku leta in začetka izplačila prve četrtine odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju. V prvem polletju dosežena visoka rast plač tako v zasebnem kot javnem sektorju (8,2 %) ni izvirala iz višje rasti produktivnosti dela, temveč iz izredne uskladitve plač s preteklim gibanjem inflacije. Podobno je bila visoka rast plač v drugem polletju (8,4 %) posledica začetka izvajanja novega plačnega sistema v javnem sektorju in ne rasti produktivnosti dela.

V obdobju 2001–2007 je rast plač zaostajala za rastjo produktivnosti z izjemo leta 2001 (zaradi izjemne rasti plač javnega sektorja). V dokumentih plačne politike usmeritev zaostajanja plač za rastjo produktivnosti ni bila vedno eksplicitno izražena. Vendar pa so bili med socialnimi partnerji dogovorjeni usklajevalni mehanizmi za plače dovolj restriktivni, da se je usmeritev izpolnjevala. Uskladitveni mehanizem je upošteval le predvideno rast cen življenjskih potrebščin, a z varnostno zaklopko, ki je upoštevala razliko med dejansko in predvideno rastjo cen. V javnem sektorju je bila uskladitev z inflacijo od leta 2002 le delna, ker se je ostali del uskladitve namenil za odpravo plačnih nesorazmerij. Zato je bilo v obdobju 2001–2007 značilno večje zaostajanje rasti plač javnega sektorja za rastjo produktivnosti dela kot pri plačah zasebnega sektorja.

Med integriranimi smernicami za uresničevanje Lizbonske strategije je smernica za plačno politiko, ki obravnava razmerje med rastjo plač in produktivnosti. Smernica št. 4 usmerja k skladnosti nominalnih gibanj plač in produktivnosti dela, pri čemer je rast produktivnosti dela določena kot trendna rast produktivnosti v daljšem obdobju (in ne letna rast). Za sledenje ustreznosti plačne politike je primernejša primerjava nominalne rasti plač in produktivnosti, saj se pri izračunu realnih rasti plač in produktivnosti uporabljajo različni deflatorji (produktivnost se deflacionira z deflatorjem BDP, plače pa s cenami življenjskih potrebščin).

Tabela: **Gibanje produktivnosti dela in bruto plače na zaposlenega skupaj, v zasebnem in javnem sektorju, obdobje 1996–2008**

	Nominalna rast, v %							
	BDP	Produktiv- nost	Rast plač	Razlika v rasti plač in pro- duktivnosti v o.t.	Rast plač (zasebni sektor)	Razlika v rasti plač in pro- duktivnosti v o.t.	Rast plač (javni sektor)	Razlika v rasti plač in pro- duktivnosti v o.t.
1996–2008	10,5	10,0	8,9	-1,2	8,9	-1,1	8,6	-1,4
1996–2000	12,7	13,1	11,4	-1,7	11,0	-2,1	11,9	-1,2
2001–2008	9,1	8,1	7,3	-0,8	7,6	-0,5	6,6	-1,5
1996	15,2	17,6	15,3	-2,3	14,1	-3,5	17,2	-0,4
1997	13,8	16,0	11,7	-4,3	10,7	-5,3	13,2	-2,8
1998	10,8	11,0	9,6	-1,4	10,3	-0,7	7,7	-3,3
1999	12,2	10,6	9,6	-1,0	9,5	-1,1	10,1	-0,5
2000	11,6	10,3	10,6	0,3	10,3	0,0	11,2	0,9
2001	11,8	11,2	11,9	0,7	10,9	-0,3	13,9	2,7
2002	12,0	12,1	9,7	-2,4	10,0	-2,1	8,7	-3,4
2003	8,6	9,0	7,5	-1,5	7,8	-1,2	6,7	-2,3
2004	7,8	7,5	5,7	-1,8	6,8	-0,7	2,8	-4,7
2005	6,0	6,2	4,8	-1,4	5,4	-0,8	3,4	-2,8
2006	8,0	6,4	4,8	-1,6	5,4	-1,0	3,5	-2,9
2007	11,2	8,0	5,9	-2,1	6,9	-1,1	4,1	-3,9
2008	7,7	4,7	8,3	3,6	7,8	3,1	9,7	5,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – demografsko in socialno področje – trg dela, 2009, preračuni UMAR za produktivnost dela in bruto plače za zasebni in javni sektor.

Ravnovesje sektorja država

Ob upočasnjeni gospodarski rasti se je leta 2008 javnofinančno stanje poslabšalo. Saldo institucionalnega sektorja država¹ je lani izkazal primanjkljaj, ocenjen na 0,9 % BDP, in se je glede na leto prej, ko je bil saldo pozitiven (0,5 % BDP), poslabšal za 1,4 o. t. V letu 2008 so se relativno izraženi skupni prihodki države zmanjšali za 0,2 o. t. BDP, skupni izdatki države pa povečali za 1,2 o. t. BDP. Na strani prihodkov države je bila rast upočasnjena z manj ugodnimi makroekonomskimi gibanji, predvsem v drugi polovici leta. Od pomembnejših kategorij prihodkov so se povečali v deležu BDP le prihodki od prispevkov za socialno varnost (za 0,4 o. t. BDP), zmanjšali pa davki na proizvodnjo in uvoz (0,6 o. t. BDP) predvsem zaradi upočasnjene gospodarske aktivnosti in postopne ukinitve davka na izplačane plače. Zmanjšali so se tudi tekoči davki na dohodek in premoženje (za 0,2 o. t. BDP) zaradi učinkov spremembe zakona o davku na dohodek pravnih oseb, kjer so bile v obračunu davka upoštevane višje olajšave in nižja davčna stopnja. Pri izdatkih države so k povečanju deleža največ prispevali povečani izdatki za bruto investicije (0,5 o. t. BDP) in izdatki za socialna nadomestila in podpore (za 0,3 o. t. BDP). Vsak za 0,2 o. t. BDP so se povečali deleži sredstev za zaposlene, sredstev za vmesno porabo in drugih tekočih transferjev.

Na povečanje relativno izraženega primanjkljaja sektorja državav primerjaviz BDP so v letu 2008 vplivali predvsem izdatki sektorja država. V obdobju 2000–2008 se je delež izdatkov sektorja država v BDP zmanjšal za 3,1 o. t., delež prihodkov pa za 0,3 o. t. V letu 2001, ko je bil dosežen najvišji primanjkljaj sektorja država po letu 2000 (4 % BDP), so izdatki naraščali hitreje od prihodkov, rast obeh pa je presegla rast BDP. Po tem letu se je javnofinančni položaj izboljšal, izraziteje v letih 2002 in 2005, ko so se hitreje od odhodkov in od gospodarske rasti povečali prihodki sektorja država. Najboljši položaj s pozitivnim saldonom pa je država izkazala v letu 2007, ko je bilo zaradi visoke gospodarske rasti zaostajanje rasti agregatov sektorja država za gospodarsko rastjo največje. V letu 2008 se je položaj države poslabšal, ob zmanjšanju deleža prihodkov v primerjavi z BDP za 0,2 o. t. so se odhodki povečali za 1,2 o. t. BDP. V obdobju 2000–2008 so se zmanjšali deleži vseh vrst odhodkov razen investicij in drugih tekočih transferov. Delež prvih se je povečal za 1,0 drugih pa za 0,7 o. t. BDP. Najbolj so se v obdobju od 2000 do 2008 znižali deleži socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi (za 1,4 o. t. BDP), deleži odhodkov od lastnine – obresti za obstoječi dolg (za 1,2 o. t. BDP), kapitalskih transferjev (za 0,6 o. t. BDP), deleži izdatkov za vmesno potrošnjo in sredstev za zaposlene (vsak po 0,5 o. t. BDP) in za subvencije (0,3 o. t. BDP). Med prihodki se je najbolj povečal delež tekočih

davkov na dohodek in premoženje (1,9 o. t. BDP), delež davkov na proizvodnjo in uvoz pa se je predvsem zaradi postopne ukinitve davka na izplačane plače najbolj znižal (za 1,8 o. t. BDP).

Primanjkljaj sektorja država se je v obdobju 2000–2008 v največji meri generiral na centralni ravni države. Več kot 90 % skupnega primanjkljaja v posameznih letih odpade na centralno raven. Izjema je bilo leto 2005, ko se je zaradi prevzema dolga skladov socialnega zavarovanja (ZZZS, ZPIZ) v državni proračun, primanjkljaj centralne ravni sektorja država povečal za 0,7 o. t. na 2,2 % BDP, skladi socialnega zavarovanja pa so v tem letu izkazali presežek v višini 0,8 % BDP, ter leto 2008, ko je bil primanjkljaj razdeljen med centralno in lokalno raven.

V letu 2007² je tudi v drugih državah EU prišlo do izboljšanja javnofinančnega položaja, Slovenija pa se je v tem letu uvrstila med trinajsterico držav s presežkom sektorja država. Primanjkljaj sektorja država se je na ravni EU v letu 2007 znižal za 0,5 o. t. in je znašal 0,9 % BDP, na ravni držav EMU pa še nekoliko bolj, in sicer za 0,7 o. t., na 0,6 % BDP. Na takšno izboljšanje položaja je v razmerah visoke konjunktore vplivalo zvišanje deleža davčnih prihodkov (za 0,1 o. t. BDP) in predvsem znižanje odhodkov države za 0,6 o. t. BDP v povprečju držav EMU oz. za 0,5 o. t. BDP v povprečju držav EU. Primanjkljaj je v letu 2007 beležilo štirinajst članic EU, med njimi največjega Madžarska in Grčija, ki sta tudi presegli dovoljeno višino 3 % BDP³. Trinajst držav pa je izkazovalo presežek, med njimi tudi Slovenija.

² Za države EU so zadnji podatki za leto 2007.

³ Po vstopu v EU veljajo tudi za Slovenijo določila Pakta stabilnosti in rasti, po katerih delež primanjkljaja sektorja država v BDP ne sme presegati 3 %. Za preverjanje javnofinančnega stanja države članice v okviru postopka za ugotavljanje presežnega primanjkljaja in dolga države dvakrat letno posredujejo Evropski komisiji Poročilo o primanjkljaju in dolgu države. Poročilo je sestavljeno skladno z metodologijo Evropskega sistema računov iz leta 1995 (ESA–95), ki jo morajo spoštovati vse države članice.

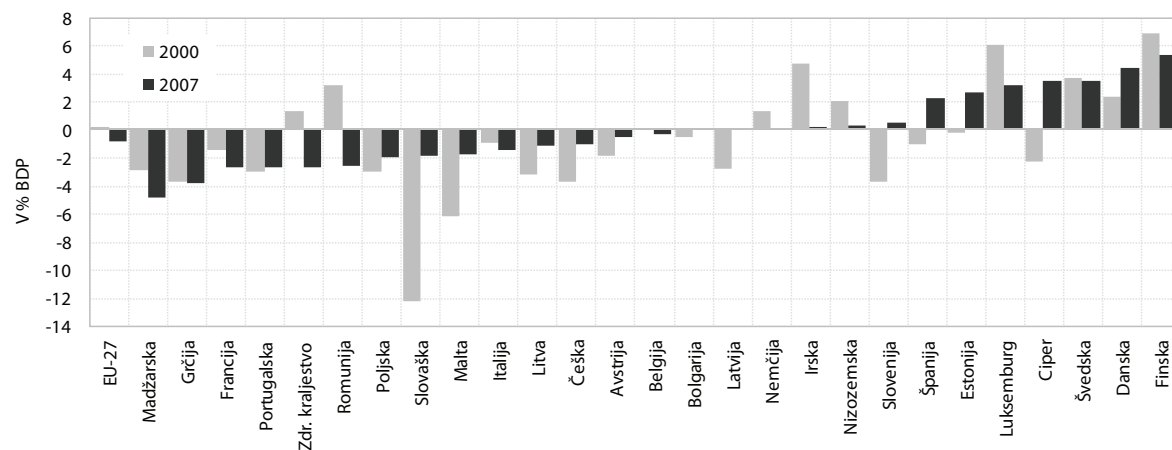
¹ Metodologija ESA.

Tabela: **Prihodki, izdatki in saldo sektorja država po metodologiji ESA-1995, v % BDP, Slovenija, 1995–2008**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Prihodki sektorja država	44,8	43,0	43,8	43,3	42,9	42,7
Izdatki sektorja država	53,3	46,7	45,3	44,6	42,4	43,6
Primanjkljaj sektorja država	-8,5	-3,7	-1,4	-1,3	0,5	-0,9
Centralna država	-7,9	-3,2	-2,2	-1,3	0,4	-0,5
Lokalna država	0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,4
Skladi socialnega zavarovanja	-0,8	-0,5	0,8	0,1	0,2	0,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država, 2009. Nefinančni računi: S-13 država, preračuni UMAR (za leta 1995, 2000).

Slika: **Saldo sektorja država, države EU v letih 2000 in 2007, v % BDP**

Vir: Eurostat Portal Page – Euro-Indicators – National Accounts – Public Finance – Excessive deficit procedure statistics, 2008.

Dolg sektorja država

Dolg sektorja država se je leta 2008 znižal za 0,6 o. t., na 22,8 % BDP. Znižanje je bilo drugo največje po letu 2007, ko se je prvič v obdobju od leta 2000 dolg znižal tudi nominalno. Po vstopu Slovenije v EMU so se izboljšali pogoji za uspešnejše upravljanje z javnim dolgom. Tako je tudi leta 2008 prišlo do odkupov dolga in zamenjave dražjega zadolževanja s cenejšim, z zniževanjem efektivne obrestne mere pa so se zmanjševali stroški financiranja dolga.

K znižanju relativno izraženega dolga sektorja država je prispevalo znižanje dolga na centralni ravni, dolg na lokalni ravni in dolg skladov socialnega zavarovanja pa v zadnjih štirih letih ostajata na enaki ravni. Dolg enot centralnih ravni države, ki predstavlja večino celotnega dolga, se je leta 2008 znižal za 0,7 o. t. glede na BDP zaradi presežka v državnem proračunu in s tem manjših potreb po novem financiranju. Nižji so bili tudi stroški financiranja dolga, ki so se zmanjšali predvsem zaradi odkupov starih obveznic (v letih 2007 in 2008¹) in zadolževanja pod boljšimi pogoji z novimi, bolj likvidnimi obveznicami. Delež dolga na lokalni ravni se ohranja pod 1 % BDP ob omejenih možnosti zadolževanja lokalnih skupnosti: odplačila obveznosti (glavnica in obresti) iz naslova posojil (kamor se ne štejejo posojila za financiranje investicij sofinanciranih s sredstvi iz EU proračuna), finančni najemi, blagovni krediti in dana poročstva posamezne občine ne smejo preseči 8 % realiziranih prihodkov preteklega leta, med katere se ne štejejo prejete donacije, transferni prihodki iz državnega proračuna in prejeta sredstva iz EU proračuna. Dolg skladov socialnega zavarovanja je zanemarljiv, odkar je leta 2005 prišlo do prenosa dolga Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) in Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) v državni proračun. Konec leta 2008 je bilo v to kategorijo vključeno le stanje zadolžitve ZZZS v obliki finančnih lizingov.

Država se v zadnjih letih pretežno zadolžuje z dolgoročnimi vrednostnimi papirji. Po stanju ob koncu leta 2008 so med instrumenti zadolževanja vrednostni papirji predstavljali skoraj 89 % celotnega dolga, od tega je bila večina dolgoročnih. Med posojili, ki so konec leta 2008 predstavljala okoli 11 % celotnega dolga, se je v zadnjih štirih letih povečeval delež kratkoročnih posojil, potem ko se je leta 2004 močno znižal na le 1 % celotnega obsega posojil. Zadolževanje države je tako predvsem dolgoročno, po pretežno fiksni obrestni meri, pri čemer je od vstopa v EMU večina dolga nominiranega v evrih. To pomeni precejšnjo stabilnost obstoječega dolga na kratek rok².

Slovenija je glede na višino dolga in obresti, izraženih v odstotku BDP, med najmanj zadolženimi državami EU. Po obsegu dolga sektorja država je imela po ocenah Evropske komisije³ leta 2008 bistveno nižjo zadolženost od povprečne v evrskem območju (68,7 %) in tudi v EU (60,6 % BDP).

¹ Leta 2008 se je nominalni obseg vseh obveznic znižal za 11 %.

² Glej Ekonomski izzivi 2008, 2008.

³ EC Interim forecast, januar 2009.

Tabela 1: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država po podsektorjih v Sloveniji, 2000–2008

	v mio EUR	2000 ¹	2005	2006	2007	2008
1	Sektor država skupaj	4.946,9	7.754,7	8.288,7	8.071,1	8.472,9
1.1	Centralna raven države	4.790,4	7.653,0	8.208,6	8.008,5	8.372,5
1.2	Lokalna raven države	59,6	210,5	235,7	241,3	324,5
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	97,0	20,3	3,1	2,8	2,7
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	0,0	129,1	158,7	181,5	226,8
	v % BDP	2000 ¹	2005	2006	2007	2008
1	Sektor država skupaj	26,8	27,0	26,7	23,4	22,8
1.1	Centralna raven države	25,9	26,7	26,5	23,2	22,6
1.2	Lokalna raven države	0,3	0,7	0,8	0,7	0,9
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	0,0	0,4	0,5	0,5	0,6

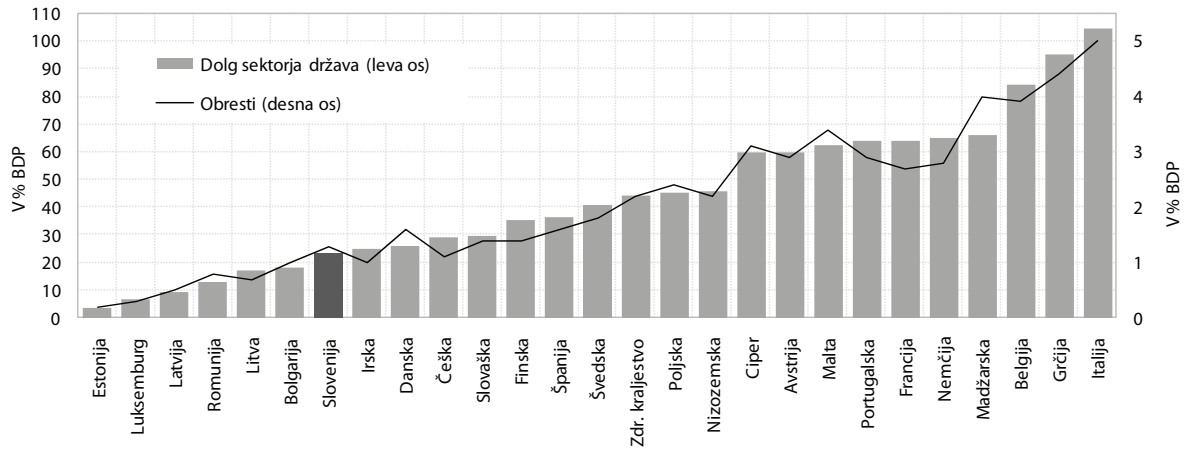
Vir: Za leto 2008 Temeljni agregati sektorja država (SURS), 2009; za leta 2005–2007 Poročilo o dolgu in primanjkljaju sektorja država (Ministrstvo za finance in SURS), 2008; za leto 2000 interno gradivo SURS; preračuni UMAR; pred letom 2007 preračunano po nepreklicnem tečaju zamenjave 239,64 tolarjev za 1 evro.
Opomba: ¹ Dolg za leto 2000 ni konsolidiran.

Tabela 2: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država po instrumentih in ročnosti v Sloveniji, 2000–2008

	v mio EUR	2000 ¹	2005	2006	2007	2008 ocena
	Konsolidiran dolg sektorja države	4.946,9	7.754,7	8.288,7	8.071,1	8.472,9
1	Gotovina in vloge	3,3	14,5	15,0	39,7	41,9
2	Vrednostni papirji, razen delnic	3.816,6	6.601,1	7.270,3	7.100,9	7.506,4
2.1	Kratkoročni	144,5	259,1	295,8	133,5	88,4
2.2	Dolgoročni	3.672,1	6.342,0	6.974,5	6.967,3	7.418,0
3	Posojila	1.127,0	1.139,1	1.003,4	930,6	924,6
3.1	Kratkoročna	100,0	91,4	120,3	137,5	188,2
3.2	Dolgoročna	1.027,1	1.047,8	883,0	793,1	736,4

Vir: Poročilo o dolgu in primanjkljaju sektorja država (Ministrstvo za finance in SURS), oktober 2008, za leta 2000 in 2008 interno gradivo SURS; preračuni UMAR; pred letom 2007 preračunano po nepreklicnem tečaju zamenjave 239,64 tolarjev za 1 evro.
Opomba: ¹ Dolg za leto 2000 ni konsolidiran.

Slika: Stanje konsolidiranega dolga sektorja država v državah EU v letu 2007, v % BDP

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and finance, 2009.

Plačilnobilančno ravnovesje

Primanjklaj na tekočem računu plačilne bilance je leta 2008 znašal 2.054,6 mio EUR ali 5,5 % BDP (1,3 o. t. več kot leta 2007) in bil tako najvišji po osamosvojitvi Slovenije. Pretežni del primanjkljaja leta 2008 je tako kot v preteklih letih nastal v trgovinski bilanci. K večjemu primanjkljaju v blagovni menjavi glede na leto prej je skoraj polovico prispevalo poslabšanje pogojev menjave¹, delno pa tudi še vedno relativno močna rast domače potrošnje. Rast primanjkljaja tekočega računa je bila povezana tudi s povečanim zadolževanjem v tujini² in s tem povezanimi neto plačili obresti, ki so leta 2007 postale glavni dejavnik poslabšanja bilance faktorskih dohodkov. Od leta 2004 se rahel primanjklaj ohranja tudi v bilanci tekočih transferjev, vendar poslabšanje tekočega računa plačilne bilance blaži naraščajoči presežek v storitveni bilanci. V primerjavi s Slovenijo so imele države članice EU v obdobju 2002–2007 (zadnji razpoložljivi mednarodni podatki) v povprečju precej višje primanjkljaje tekočih računov plačilne bilance, izražene relativno glede na BDP.

Primanjklaj v bilanci menjave blaga je bil zaradi močne upočasnitve rasti blagovnega izvoza in poslabšanih pogojev menjave leta 2008 znatno višji kot leto prej. Dejanski primanjklaj v blagovni menjavi je znašal 2.622,1 mio EUR, 956,1 mio EUR več kot leta 2007. Ocenjujemo, da bi bil pri nespremenjenih pogojih menjave primanjklaj nižji za okoli 420 mio EUR. Rast blagovnega izvoza se je po štirih letih visoke rasti leta 2008 s pospešeno ohlavitvijo mednarodne konjunktura zaradi poglobljanja finančne krize precej upočasnila (na 1,2 % nominalno). Upočasnitev nominalne rasti blagovnega uvoza je bila manj izrazita (5,5 %). Z regionalnega vidika se je povečal primanjklaj v menjavi z državami EU, manjši pa je bil tudi presežek v menjavi z državami nečlanicami EU.

Presežek v storitveni menjavi je bil lani še višji kot leto prej; rast izvoza storitev se je glede na leto 2007 še nekoliko okrepila, rast uvoza pa se je upočasnila. Presežek v menjavi storitev je znašal 1.781,6 mio EUR, 588,4 mio EUR več kot leta 2007. Izvoz storitev se je nominalno povečal za 20,8 %, k njegovi rasti je največ prispevala rast potovanj ter raznih poslovnih, profesionalnih in tehničnih storitev, gradbenih in komunikacijskih storitev. Zaradi izrazite medletne upočasnitve v drugi polovici leta se je rast uvoza storitev v letu 2008 več kot prepolovila (na 9,8 %). K večjemu presežku v storitveni bilanci je največ prispeval nižji

primanjklaj v menjavi skupine ostalih storitev, predvsem zaradi večjega neto izvoza gradbenih storitev. Precej se je povečal presežek v menjavi potovanj, višji je bil tudi presežek v menjavi transporta.

K večjemu primanjkljaju na tekočem računu je pomembno prispeval tudi višji primanjklaj v bilanci faktorskih dohodkov, primanjklaj v bilanci tekočih transferjev pa se je znižal. Primanjklaj v bilanci faktorskih dohodkov je bil leta 2008 višji predvsem zaradi višjih neto plačil obresti iz naslova posojil. Plačila obresti tujini so se zaradi močnega zadolževanja do prve polovice leta povečala bolj kot prejete obresti na posojila, dana tujini. Zaradi naraščajočih obrestnih mer se je povečal tudi delež neto plačanih obresti BS iz naslova obveznosti do Evrosistema, in sicer na 12,6 % (leta 2007 10,7 %). V bilanci tekočih transferjev je bil primanjklaj nižji, pri čemer pa je vladni sektor zabeležil višji primanjklaj, h kateremu je drugo leto zapored prispeval neto odliv v proračun EU v višini 64,7 mio EUR (v letu 2007 le 8,7 mio EUR), ki predstavlja dobro tretjino primanjkljaja vladnega sektorja³. Neto primanjklaj do proračuna EU je bil posledica manj kot polovične realizacije prihodkov iz evropskega proračuna, pa tudi večjih vplačil v evropski proračun iz naslova bruto nacionalnega dohodka, davka na dodano vrednost in popravka v korist Združenega kraljestva od predvidenih vplačil.

¹ Pogoji menjave blaga so se od vstopa Slovenije v EU najbolj poslabšali ravno v obdobju od zadnjega četrletja 2007 do zadnjega četrletja 2008 (za 3,2 %), ko so se cene primarnih surovin in nafte na svetovnih trgih izjemno povišale.

² Po letu 2004 so se bruto dolžniške terjatve do tujine stalno povečevale, vendar počasneje kot bruto zunanji dolg.

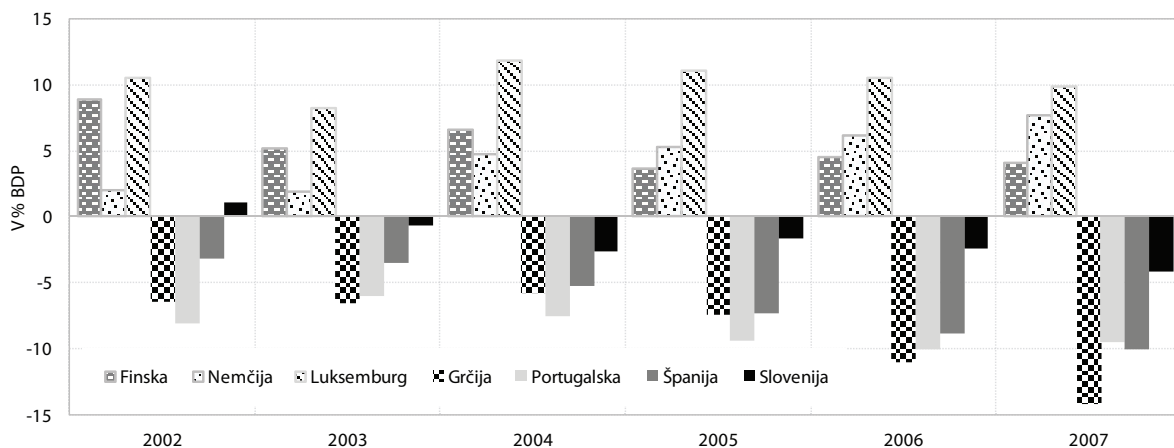
³ Večino primanjkljaja vladnega sektorja predstavljajo neto plačila tujini ostalih tekočih transferjev (pokojnine), socialnih prispevkov in nadomestil v denarju.

Tabela: **Tekoči račun plačilne bilance, realne stopnje rasti blagovno-storitvene menjave in pogoji menjave, Slovenija, 1995–2008**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	-2,7	-1,7	-2,5	-4,2	-5,5
Trgovinska bilanca	-4,7	-5,7	-3,6	-3,7	-4,8	-7,1
Storitvena bilanca	2,9	2,3	3,2	3,2	3,5	4,8
Bilanca dohodkov od dela in kapitala	1,0	0,1	-1,0	-1,4	-2,1	-2,8
Bilanca tekočih transferjev	0,5	0,6	-0,3	-0,6	-0,8	-0,5
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev, v %						
Izvoz blaga in storitev	1,1	13,1	10,6	12,5	13,8	3,3
Uvoz blaga in storitev	11,3	7,1	6,6	12,2	15,7	3,5
Pogoji menjave, indeks						
Blago	103,1	96,2	97,6	99,6	100,2	98,0
Storitve	100,6	102,1	99,0	99,5	102,8	96,5

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2009; Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2009; preračuni UMAR.

Slika: **Saldo tekočega računa plačilne bilance v nekaterih državah EMU, 2002–2007 v % BDP**

Vir: Eurostat Portal Page – Balance of payments – International transactions, 2009.

Bruto zunanji dolg

Leta 2008 se je rast bruto zunanjega dolga ob stabilnem dolgu BS, ki je nastal ob njenem vstopu v Evrosistem, zelo upočasnila zaradi bolj umirjenega zadolževanja poslovnih bank v poslabšanih finančno-gospodarskih razmerah. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2008 znašal 39.096 mio EUR¹ in je bil v primerjavi z decembrom 2007 višji za 4.344 mio EUR. Povečanje je bilo na ravni povprečne letne rasti dolga v obdobju 2003–2006 in manjše kot leta 2007, ko je dolg močno narasel predvsem zaradi okrepljenega zadolževanja poslovnih bank, tretjino pa zaradi enkratnega povečanja bruto zunanjega dolga BS kot posledica sprememb instrumentarija denarne politike ob vključitvi v evrsko območje². Upočasnitev rasti dolga v letu 2008 za 6,3 mrd EUR³ je bila v višini 3,6 mrd EUR posledica učinka povečanih obveznosti do Evrosistema leta 2007, preostali del pa predvsem posledica manjšega zadolževanja domačih poslovnih bank (1.669 mio EUR, leta 2007 5.198 mio EUR). Domače poslovne banke so k povečanju dolga prispevale 38,4 %. Večino zadolževanja poslovnih bank so predstavljala posojila ter gotovina in vloge nerezidentov, ki je prevladovalo zlasti v prvi polovici leta, od septembra pa se je umirjalo kot posledica upočasnjevanja domače gospodarske aktivnosti in omejenega dostopa do tujih finančnih virov zaradi poglobljanja finančne krize.

Ponovno se je povečalo zadolževanje podjetniškega sektorja, povečana zadolženost državnega sektorja pa je bila tako kot v preteklih letih financirana z izdajami vrednostnih papirjev. Obrestne mere za posojila nad vrednostjo 1 mio EUR so bile v letu 2008 za domača podjetja v tujini nižje kot pri domačih bankah, zato so se podjetja v večji meri zadolževala v tujini. Tako so ostali sektorji, kjer prevladujejo podjetja in nedenarne finančne institucije, povečali zunanjo zadolženost za 1.137 mio EUR (leta 2007 se je zaradi spremenjene metodologije njihov dolg znižal za 1.575 mio EUR) in k rasti zadolževanja prispevali dobro četrtino. Dolg med kapitalsko povezanimi družbami, ki je konec leta 2008 predstavljal 12,3 % celotnega bruto zunanjega dolga⁴, se je v primerjavi s koncem leta 2007

povečal za 806 mio EUR in k povečanju dolga prispeval 18,6 %. Večje zadolževanje kapitalsko povezanih družb v tujini kaže na težave teh družb pri pridobivanju virov na finančnih trgih⁵. Država je februarja 2008 izdala dolgoročno državno obveznico v vrednosti 1 mrd EUR, pri čemer je bil več kot polovični delež prodan tujim vlagateljem. Bruto zunanji dolg sektorja država se je lani povečal za 689 mio EUR in konec leta 2008 predstavljal slabo desetino skupnega bruto zunanjega dolga. Bruto zunanji dolg BS se je v primerjavi s koncem leta 2007 povečal za 43 mio EUR, na 3.631 mio EUR. Večino dolga BS je predstavljala neto pozicija do Evrosistema (3.491 mio EUR).

V strukturi dolga glede na jamstvo je konec leta 2008 še vedno večino predstavljal negarantirani zasebni dolg, ki se je v tem letu tudi najbolj povečal. Konec leta 2008 je, ob neupoštevanju obveznosti do povezanih oseb, za katere razvrstitev po ročnosti ni objavljena, dolgoročni dolg predstavljal 66,1 % in bil malenkost višji kot leto prej, kratkoročni dolg pa je znašal 33,9 % bruto zunanjega dolga, nekoliko manj kot konec leta 2007. Večino bruto zunanjega dolga je tudi konec leta 2008 predstavljal negarantirani zasebni dolg; od konca leta 2007 se je povečal za 3.316 mio EUR, na 29.972 mio EUR. Javni in javno garantirani dolg je konec decembra 2008 znašal 9.124 mio EUR, od tega javno garantirani dolg 3.011 mio EUR (455 mio EUR več kot konec leta 2007). Največji delež v javno garantiranem dolgu so imeli dejavnost promet in skladiščenje ter finančne in zavarovalniške dejavnosti.

Slovenija je druga najmanj zadolžena država evrskega območja. Delež bruto zunanjega dolga Slovenije v BDP je bil konec leta 2008 s 105,3 % skoraj za polovico nižji od povprečja evrskega območja za leto 2007 (191,6 % BDP).

¹ Tako kot v letih 2005–2007 so tudi lani največji delež imela posojila (52,1 %), sledili so: gotovina in vloge (24,3 %), komercialni krediti (11,7 %), obveznice in zadolžnice (11,6 %).

² Z vstopom v EMU so se terjatve iz naslova blagajniških zapisov in dolgoročnih depozitov, ki so jih imele poslovne banke do Banke Slovenije, znižale. Obveznosti BS iz tega naslova pa so se nadomestile s kratkoročnimi obveznostmi do Evrosistema, ki so se močno povečale zlasti v prvih petih mesecih 2007, ko so še zapadali TBZ (za 3.522,5 mio EUR). Brez upoštevanja obveznosti BS bi bil bruto zunanji dolg konec leta 2007 nižji za 3.588 mio EUR in bi znašal 31.164 mio EUR.

³ Skupni bruto zunanji dolg se je leta 2007 povečal za 10,7 mrd EUR, leta 2008 pa za 4,3 mrd EUR.

⁴ Do leta 2007 je bil delež stabilen, nekoliko pod 5 %. Z novim sistemom poročanja, ki velja od januarja 2007, se med neposredne naložbe poleg obveznosti, ki jih ima družba z neposrednim tujim lastnikom, vključujejo tudi obveznosti z vsemi nerezidentnimi družbami, ki sodijo v njegovo skupino.

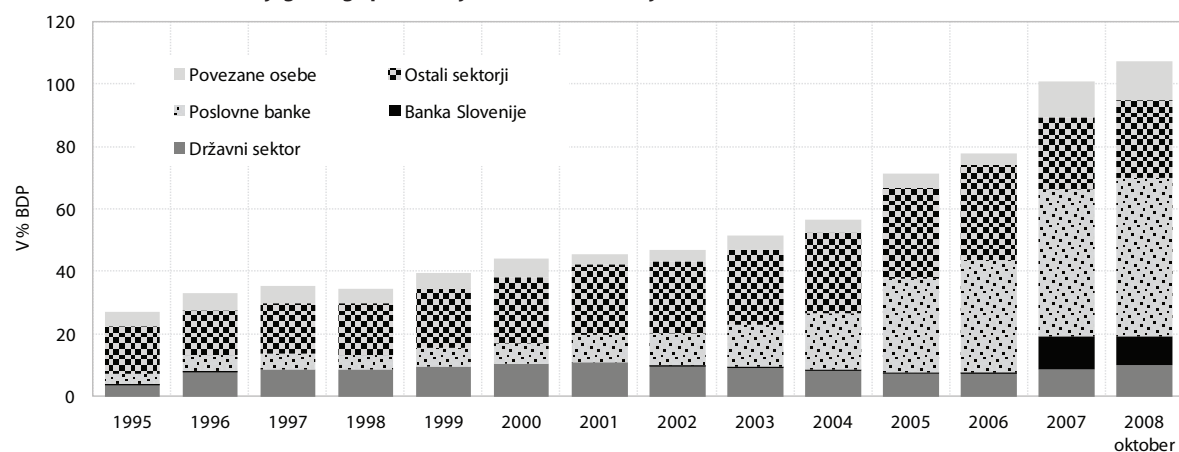
⁵ Večino dolga med kapitalsko povezanimi družbami (60 %) imajo nebančne finančne družbe, ostalo pa dolgujejo nefinančne družbe (podjetja).

Tabela: Stanje bruto zunanjega dolga Slovenije, v mio EUR, 1995–2008

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Skupaj bruto zunanji dolg	4.275	9.491	20.496	24.067	34.752	39.096
Kratkoročni dolg	1.470	2.283	4.573	5.239	10.728	11.619
Javni in javno garantirani dolg	0	0	70	77	3.588	3.631
Negarantirani zasebni dolg	1.470	2.283	4.503	5.162	7.140	7.988
Dolgoročni dolg	2.083	5.895	14.509	17.709	20.040	22.687
Javni in javno garantirani dolg	1.178	2.883	3.729	4.275	4.508	5.493
Negarantirani zasebni dolg	905	3.012	10.780	13.435	15.532	17.194
Obveznosti do povezanih oseb	722	1.312	1.415	1.119	3.984	4.790
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	722	1.312	1.415	1.119	3.984	4.790

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2009.

Slika: Struktura bruto zunanjega dolga po sektorjih, v % BDP, Slovenija, 1995–2008

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2009; preračuni UMAR.

Produktivnost dela

Rast produktivnosti dela se je v letu 2008 precej upočasnila, saj se je ob umiritvi gospodarske aktivnosti rast zaposlenosti približno ohranila na visoki ravni predhodnega leta. Izražena kot realna rast bruto domačega proizvoda na delovno aktivnega prebivalca po metodologiji nacionalnih računov je bila v letu 2008 le 0,6-odstotna, potem ko je bila v letu 2007 3,7-odstotna. V prvih dveh četrletjih 2008 je bila produktivnost v primerjavi z enakim obdobjem 2007 višja za 2,3 %, v tretjem za 1,0 %, v četrtem pa nižja za 2,9 %. Predvsem zaradi močne umiritve tujega povpraševanja kot posledica poglobitve mednarodne finančne krize septembra lani se je namreč domača gospodarska aktivnost v zadnjih mesecih leta 2008 precej umirila, rast števila delovno aktivnih, ki umirjanju konjunktura običajno sledi z zamikom, pa je bila še na približno enaki ravni kot leta 2007. Tako je bila rast produktivnosti leta 2008 komaj na ravni šestine povprečne letne rasti produktivnosti v obdobju 2000–2007 (3,7 %) in osmine povprečne letne rasti v drugi polovici 90-ih let (4,7 %). V letu 2008 se je nadaljevala visoka rast produktivnosti le v finančnem posredništvu in gradbeništvu, ki pa je bila nižja kot leta 2007, v številnih področjih dejavnosti pa se je produktivnost zmanjšala, najbolj v gostinstvu. Rast produktivnosti v predelovalnih dejavnostih, ki jih je kot najbolj izvozno usmerjen del slovenskega gospodarstva lani že prizadela umiritev tujega povpraševanja, pa se je zmanjšala za 1,0 %.

V letu 2007 in prvi polovici leta 2008 je bila rast produktivnosti v Sloveniji še precej višja kot v povprečju v EU, v drugi polovici lanskega leta pa se je razlika zmanjšala. Leta 2007 (za katero so na voljo zadnji podatki) je povprečna produktivnost dela v Sloveniji dosegla 35.811 EUR BDP na delovno aktivnega, kar je po tekočih cenah na ravni 65,0 % (v letu 2006: 62,6 %), po kupni moči pa na ravni 84,6 % povprečja EU (77 % povprečja evrskega območja). Ob nižji rasti produktivnosti dela v večini razvitejših držav članic EU se je leta 2007 zaostanek Slovenije glede produktivnosti dela po kupni moči za povprečjem EU zmanjšal za nadaljnje 0,7 odstotne točke, v letu 2008 pa po oceni Eurostata še za 2,5 odstotne točke. V prvi polovici leta 2008 je bila rast produktivnosti v Sloveniji precej višja kot v povprečju EU, v drugi polovici pa se je razlika zmanjšala.

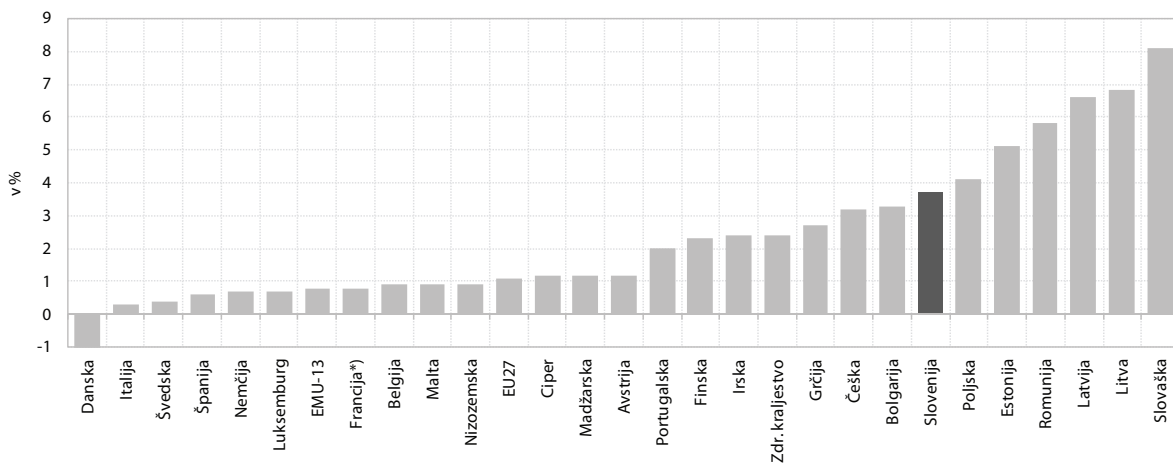
Tabela: **Produktivnost dela po kupni moči v Sloveniji in EU, v obdobju 1997–2007, EU-27=100**

V %	1997	2000	2005	2006	2007	2008 ¹
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EMU-13	116,0	113,5	110,4	110,1	109,9	111,7
Avstrija	119,6	120,5	115,4	115,4	115,1	115,6
Belgija	137,1	136,7	130,2	129,8	129,9	130,5
Bolgarija	26,2	30,4	33,5	34,7	34,9	36,1
Ciper	80,5	84,9	82,8	83,4	83,6	85,2
Češka	60,3	61,7	68,5	69,8	71,8	74,4
Danska	109,6	110,4	106,6	105,5	102,2	102,5
Estonija	38,6	45,1	58,0	59,6	62,0	62,1
Finska	110,6	114,5	110,0	110,5	111,0	110,0
Francija	125,4	124,9	122,1	121,6	122,0	122,1
Grčija	92,9	93,5	99,9	100,7	102,0	104,5
Irska	125,0	127,2	134,4	136,8	139,9	138,4
Italija	128,5	125,9	110,8	109,2	108,0	107,6
Latvija	35,4	40,0	48,0	49,9	53,5	52,7
Litva	37,9	42,7	54,4	56,5	59,9	62,1
Luksemburg	165,9	175,7	169,1	176,3	173,4	170,3
Madžarska	61,4	64,6	72,3	73,0	72,9	75,2
Malta	n.p.	96,6	91,1	90,0	90,4	91,3
Nemčija	113,8	107,9	109,2	108,7	107,3	107,6
Nizozemska	109,9	114,2	113,9	113,4	112,5	110,0
Poljska	46,6	50,8	65,5	66,3	60,6	62,3
Portugalska	67,9	68,8	70,1	70,2	71,2	71,3
Romunija	n.p.	n.p.	35,9	39,5	43,7	47,1
Slovaška	54,3	58,0	68,6	71,6	75,1	78,9
Slovenija	73,1	76,1	83,6	83,9	84,6	87,1
Španija	108,0	103,6	101,1	102,1	103,6	105,5
Švedska	112,9	113,4	110,0	111,1	111,9	113,4
Združeno kraljestvo	108,7	110,6	112,2	111,9	112,0	112,9

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2009.

Opombi: np – ni podatka, ¹ ocena Eurostata.

Slika: **Realna rast produktivnosti dela v državah članicah EU v letu 2007, v %**

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2009.

Tržni delež

V letu 2008 je slovenski agregatni tržni delež blaga na tujih trgih padel, potem ko se je brez prekinitve povečeval sedem let¹. Njegov padec (na 0,591 % z 0,612 % v letu 2007) je bil posledica znižanja tržnih deležev v vseh pomembnejših trgovinskih partnericah, tako v EU kot zunaj EU. Po enoletni prekinitvi je lani ponovno padel slovenski tržni delež na nemškem in francoskem trgu, po šestletni rasti se je znižal tudi na italijanskem trgu, na avstrijskem trgu pa se je njegovo upadanje nadaljevalo drugo leto, po sedemletni rasti. Med preostalimi EU trgi je bil po večletni izrazitejši rasti padec tržnega deleža nekoliko večji na španskem, madžarskem in češkem trgu. Zunaj EU se je padanje slovenskega tržnega deleža nadaljevalo tako na hrvaškem, kot tudi ruskem in ameriškem trgu.

Podrobnejša analiza gibanja tržnega deleža na trgu EU² kaže, da je bil njegov padec v letu 2008 le deloma posledica poslabšanja izvozne konkurenčnosti. Na padec tržnega deleža blaga na trgu EU (-4,2 %, v letu 2007 9,4-odstotna rast – po nacionalnem konceptu) je v precejšnji meri vplivalo povečanje uvoza EU pod vplivom visokih podražitev energentov³, hkrati pa je bil njegov padec tudi pod znatnim vplivom padanja izvoza cestnih vozil (-10,4 %) po izjemni rasti v letu 2007 (42,3 %). Kljub temu je bilo pospešeno upadanje tržnega deleža v drugem polletju, ko so cene energentov po obratu sredi leta že močno padle, tudi posledica pešanja izvozne konkurenčnosti. Slednje potrjuje tudi dinamika gibanja tržnega deleža industrijskih proizvodov, ki kaže na njegovo umirjeno povečevanje v prvem in pospešeno zmanjševanje v drugem polletju. Padec tržnega deleža industrijskih proizvodov v letu 2008 (-0,6 %, v letu 2007 8,8-odstotna rast) je izhajal iz padca tržnega deleža izdelkov, razvrščenih po materialu (-2,6 %; kož, kavčuka, papirja, lesa, tekstila in kovin), po relativno skromni rasti v letu 2007 in iz nadaljevanja padanja tržnega deleža raznih izdelkov (-0,9 %; montažnih stavb, pohištva, oblek, obutve, drugih gotovih izdelkov). Rast tržnega deleža strojev in transportnih naprav se je kljub padcu tržnega

deleža cestnih vozil (-2,2 %, v letu 2007 27,2-odstotna rast) močno upočasnjeno nadaljevala (1,3 %, 17,9 %), saj je bila hkrati rast tržnega deleža preostalih proizvodov tega sektorja še naprej relativno visoka (7 %, 9 %). Umirila se je tudi rast tržnega deleža kemičnih proizvodov (2,3 %, 9,2 %), čeprav manj izrazito. Rahlo zmanjšanje sicer bistveno manj pomembnega tržnega deleža hrane in pijač (-0,2 %, v letu 2007 25,6-odstotna rast) je bilo posledica padca izvoza živil, zmanjšanje tržnega deleža surovin (-5 %, -14,5 %) pa posledica izvoza surovih snovi, razen goriv.

Potem ko je bila leta 2007 Slovenija med članicami EU z najvišjo rastjo tržnega deleža na svetovnem in EU trgu, podatki za leto 2008, ki so na voljo le za trge EU, kažejo na precej poslabšano uvrstitev. Slovenija je izpadla iz sicer manjše skupine (desetih) članic z rastjo tržnega deleža na EU trgih in se zaradi relativno majhnega padca (-0,4 % – po konceptu skupnosti) uvrstila na štirinajsto mesto (v letu 2007 tretje mesto tako na EU kot svetovnem trgu).

¹ Pri izračunu agregatnega tržnega deleža Slovenije smo, tako kot pri izračunu tržnih deležev po SMTK, uporabili podatke o izvozu blaga, ki jih SURS objavlja na nacionalni ravni, po t.i. »nacionalnem konceptu«, pri mednarodnih primerjavah rasti slovenskih tržnih deležev pa podatke o izvozu blaga, ki jih SURS posreduje Eurostatu, po t. i. »konceptu skupnosti«. Drugi so v primerjavi s prvimi višji, saj koncept skupnosti vključuje tudi blagovno menjavo poslovnih subjektov s tujo (neslovensko) davčno številko.

² Po sektorjih mednarodne trgovinske klasifikacije (SMTK).

³ Z izločitvijo nafte in naftnih derivatov (podsektorja 33 po SMTK) je bil padec tržnega deleža v EU za 1,3 o. t. nižji (2,9 % namesto 4,2 %), mineralnih goriv in maziv (sektorja 3 po SMTK) pa kar za 2,9 o. t. nižji. Energenti v strukturi izvoza Slovenije namreč predstavljajo zelo majhen delež (naftni derivati 1,1 %, goriva in maziva 2,5 %, podatek za leto 2008), v strukturi uvoza EU pa precej večji delež (11,1 % oz. 15,6 %), zato so bili učinki podražitev energentov na izvoz Slovenije manjši.

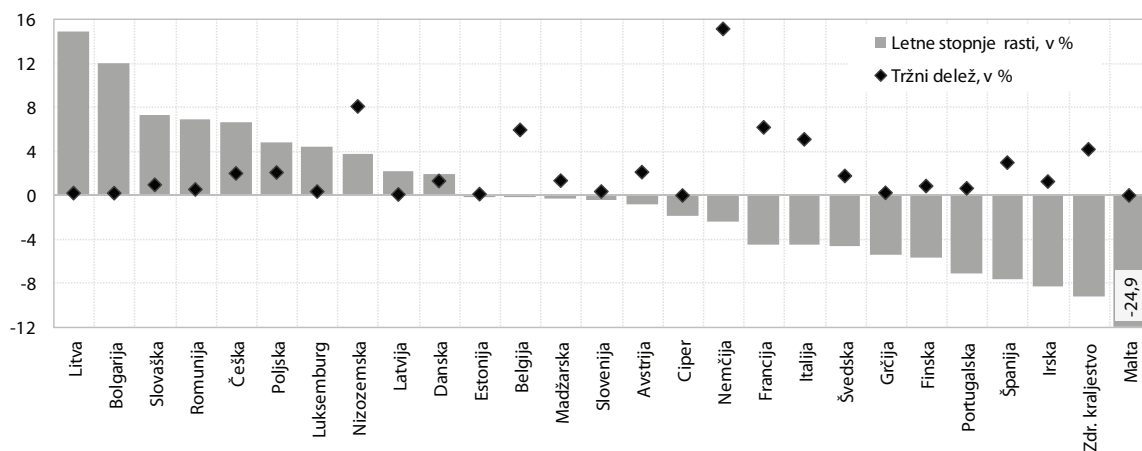
Tabela: Tržni delež¹ Slovenije v 15-ih pomembnejših trgovinskih partnericah, 1996–2008, v %

	1996	2000	2004	2005	2006	2007	2008
SKUPAJ 15 držav	0,583	0,478	0,542	0,561	0,586	0,612	0,591
Avstrija	0,816	0,911	0,991	1,133	1,328	1,272	1,241
Belgija	0,046	0,055	0,061	0,062	0,066	0,061	0,063
Češka	0,536	0,477	0,435	0,521	0,526	0,568	0,504
Francija	0,206	0,183	0,217	0,292	0,263	0,283	0,268
Hrvaška	10,980	8,733	8,736	8,724	8,561	8,400	8,151
Italija	0,537	0,499	0,583	0,588	0,612	0,697	0,632
Madžarska	0,665	0,525	0,511	0,531	0,618	0,928	0,842
Nemčija	0,562	0,478	0,480	0,458	0,456	0,474	0,455
Nizozemska	0,067	0,069	0,074	0,071	0,071	0,088	0,088
Poljska	0,386	0,462	0,477	0,446	0,482	0,510	0,502
Rusija	0,443	0,433	0,536	0,464	0,546	0,475	0,438
Slovaška	0,621	0,550	0,724	0,766	0,762	0,708	0,723
Španija	0,037	0,054	0,094	0,111	0,123	0,125	0,098
ZDA	0,031	0,022	0,034	0,022	0,026	0,023	0,019
Združeno kraljestvo	0,057	0,054	0,076	0,087	0,098	0,116	0,112

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje, 2009; Eurostat Portal Page – External trade, 2009; The Vienna Institute Monthly Reports, 2008; Foreign Trade Statistics (U.S. Census Bureau), 2008.

Opomba: ¹Tržni delež je izračunan kot tehtano povprečje deležev blagovnega izvoza Slovenije v uvozu njenih pomembnejših trgovinskih partneric, določenih z velikostjo njihovega deleža v izvozu Slovenije. Deleži posamezne trgovinske partnerice v blagovnem izvozu Slovenije so tudi uteži za preračun tehtanega povprečja (po Fisherjevem obrazcu).

Slika: Tržni deleži na trgu EU v letu 2008, v %

Vir: Eurostat Portal Page – External Trade, 2009.

Stroški dela na enoto proizvoda

V letu 2007, za katero so na voljo zadnji letni podatki, se je trend izboljševanja razmerja med stroški dela na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega v slovenskem gospodarstvu pospešeno nadaljeval kot posledica višje rasti produktivnosti dela. Realni stroški dela na enoto bruto domačega proizvoda so v letu 2007 padli za 1,5 % (v letu 2006 za 0,9 %, 2005 pa 0,8 %). Ob nekoliko višji nominalni rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega (6,3 %) v primerjavi z letom 2006 (5,5 %) se je produktivnost dela, merjena z nominalno rastjo bruto domačega proizvoda na zaposlenega, izraziteje povečala (na 8 % s 6,4 %).

V predelovalnih dejavnostih se je razmerje med stroški dela na zaposlenega in dodano vrednostjo na zaposlenega v letu 2007 ponovno izboljšalo izraziteje kot v celotnem gospodarstvu. Po precejšnjem padcu v letu 2006 (za 2,7 %) se je upadanje realnih stroškov dela na enoto dodane vrednosti v letu 2007 le rahlo upočasnilo (na 2,4 %) in bilo v primerjavi s celotnim gospodarstvom (1,5 %) še vedno precej višje. Znatni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v predelovalnih dejavnostih je bil posledica visoke rasti produktivnosti dela, merjene z nominalno rastjo dodane vrednosti na zaposlenega (9,4 %). Ob tem ko je po petletnem neprekinjenem padcu v letu 2007 v predelovalnih dejavnostih ponovno porasla zaposlenost (za 0,8 %), se je nominalna rast dodane vrednosti pospešeno nadaljevala (za 10,3 %, v letu 2006 za 7,2 %). Rast sredstev za zaposlene na zaposlenega je bila kljub nekoliko višji rasti glede na predhodno leto (6,7 %, v letu 2006 6 %) še vedno precej nižja od rasti produktivnosti dela.

V primerjavi s povprečjem držav EU in evrskega območja se je konkurenčnost slovenskega gospodarstva v letu 2007 izboljšala. Padec realnih stroškov dela na enoto bruto domačega proizvoda slovenskega gospodarstva je bil v letu 2007 precej višji kot v povprečju EU in evrskega območja (gl. tabelo). Po izrazitejšem izboljšanju v drugi polovici devetdesetih let¹ se je v obdobju 2000–2007 konkurenčnost Slovenije kljub občasnim nihanjem nekoliko poslabšala, saj je bil povprečni letni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v tem obdobju v Sloveniji za malenkost nižji kot v EU in v evrskem območju².

Četrtni podatki za leto 2008 kažejo, da je bil večletni trend izboljševanja razmerja med stroški dela na zaposlenega in bruto domačim proizvodom na zaposlenega v slovenskem gospodarstvu prekinjen. Realni stroški dela na enoto proizvoda so v letu 2008 precej porasli (3,7 %) zaradi močno upočasnjene rasti produktivnosti dela ob hkratnem izrazitejšem povečanju sredstev za zaposlene na zaposlenega. Umirjanje produktivnosti dela je bilo posledica postopnega umirjanja gospodarske aktivnosti, ob tem ko se je razmeroma visoka rast zaposlenosti še nadaljevala. Pospešena rast sredstev za zaposlene na zaposlenega je bila v letu 2008 deloma posledica uskladitve plač z visoko preteklo inflacijo in produktivnostjo, zlasti v zasebnem sektorju, deloma pa začetka odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju. Ker je bila po dosegljivih ocenah v letu 2008 rast realnih stroškov dela na enoto proizvoda v povprečju EU in evrskega območja nižja kot v Sloveniji, se je posledično poslabšala tudi konkurenčnost slovenskega gospodarstva.

¹ Povprečni letni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v slovenskem gospodarstvu je bil v obdobju 1996–1999 2,6-odstoten, v EU 0,6-odstoten, v evrskem območju pa 0,8-odstoten.

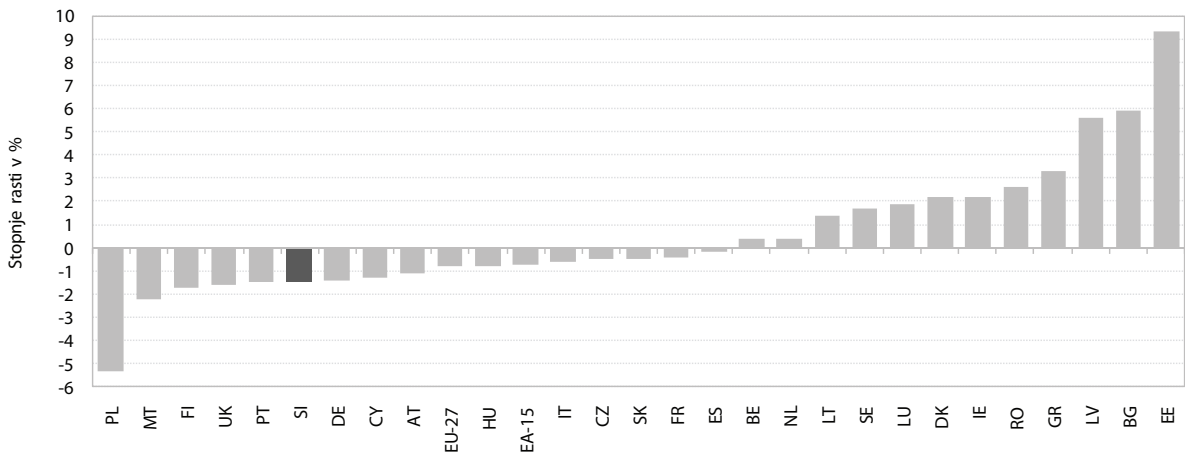
² V obdobju 2000–2007 je bil povprečni letni padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda v Sloveniji 0,4-odstoten, v EU 0,5-odstoten, v evro območju pa 0,6-odstoten.

Tabela: **Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU, 1996–2001, 2005–2008**

Realne letne stopnje rasti v %	1996–1999	2000–2004	2005	2006	2007	2008 ³
Stroški dela na enoto BDP¹						
Slovenija	-2,6	0,0	-0,8	-0,9	-1,5	3,7
EU-27	-0,6	-0,3	-0,6	-1,1	-0,7	1,6
EMU-15	-0,8	-0,4	-0,7	-0,9	-0,6	1,5
Stroški dela na enoto dodane vrednosti² – Slovenija						
Skupaj	-2,7	-0,4	-1,0	-0,9	-1,5	3,7
Predelovalne dejavnosti	-5,0	-0,5	1,6	-2,7	-2,4	np

Vir: SI-STAT podatkovni portal – ekonomsko področje, 2009; Eurostat Portal Page – Economy and Finance (Eurostat), 2009.
Opombe: ¹sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah, deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah; ²sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah; ³ocena, np – ni podatka.

Slika: **Realna rast stroškov dela na enoto BDP v Sloveniji in državah EU v letu 2007, v %**

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2009.

Faktorska struktura izvoza blaga

Struktura blagovnega izvoza se je glede na tehnološko zahtevnost proizvodov¹ v letih 2006 in 2007 nekoliko izboljšala, ob istočasnem poslabšanju v EU pa se je v zadnjem letu precej znižal tudi sicer še vedno visok zaostanek za EU. Po dveh letih upadanja se je v letu 2006 delež visoko tehnološko zahtevnih proizvodov v blagovnem izvozu zvišal za 1,1 o. t. in v letu 2007 za 0,3 o. t., ni pa še dosegel najvišje ravni iz leta 2003. Delež visoko tehnološko intenzivnih proizvodov v blagovnem izvozu je precej nižji od povprečja EU, pa tudi od povprečja držav novih članic EU. Vendar pa se je v letu 2007 razlika do EU izraziteje zmanjšala (z 10,6 na 8,4 o. t.), kar pa je bilo ob relativno skromnem premiku v Sloveniji v večji meri posledica močnega znižanja deleža v EU². V primerjavi z EU-12 pa se je razlika nekoliko povečala. Hkrati se je povečalo tudi število novih članic, ki so Slovenijo na tem področju prehitele³. Glavni razlog povečanja deleža visoko tehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu v letu 2007 je bilo nadaljnje naraščanje izvoza farmacevtskih proizvodov, povečal pa se je tudi izvoz letal. Poleg rasti deleža visoko tehnološko zahtevnih proizvodov se je v slovenskem blagovnem izvozu v letu 2007 močno okrepil tudi *delež srednje visoko tehnološko intenzivnih proizvodov* (za 1,8 o. t.), k čemur je največ prispeval izvoz vozil, ki sicer v zadnjih letih močno niha, posledično pa tudi delež srednje tehnološko zahtevnih proizvodov⁴. *Srednje in visoko tehnološko intenzivni proizvodi skupaj* so leta 2007 zajemali 58,2 % slovenskega blagovnega izvoza, kar je 3 o. t. več kot v povprečju EU-12, in 1,4 o. t. več kot v povprečju EU-15.

Upadanje skupnega deleža nizkotehnološko in delovno intenzivnih proizvodov⁵ v blagovnem izvozu se je po vstopu Slovenije v EU pospešilo. Delež teh proizvodov v blagovnem izvozu se od leta 2000 naprej stalno zmanjšuje predvsem zaradi nižjega deleža izvoza tekstilnih izdelkov, pohištva, ter papirja in kartona. V letu 2007 so ti proizvodi predstavljali 23,0 % slovenskega blagovnega izvoza (15,7 % v EU-15, 22,5 % v EU-12), njihov delež pa se je od leta 2000 zmanjšal za 8,5 o. t., od tega v letih po vstopu v EU za 5,6 o. t. V primerjavi s povprečjem EU, pa tudi s povprečjem novih članic, v slovenskem blagovnem izvozu istopa predvsem visok delež delovno intenzivnih proizvodov, ki pa se znižuje, zlasti izrazit je bil padec njihovega deleža v zadnjih dveh letih (2006 in 2007). Nekoliko višji kot v povprečju v EU je tudi delež nizkotehnološko zahtevnih proizvodov, ki pa se je po izrazitejšem znižanju v letu 2005 v naslednjih dveh letih ponovno povišal.

Upadanje deleža proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov⁶, značilno za obdobje 1995–2004, ki je bilo v letih 2005 in 2006 prekinjeno, se je v letu 2007 nadaljevalo. Njihov delež v izvozu blaga se je v letih 2005 in 2006 skupno povečal za 2,1 o. t., leta 2007 pa se je znižal približno na raven leta 2005.

¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002).

² Po štirih letih visoke ekspanzije se je izvoz informacijsko-komunikacijskih proizvodov v letu 2007 upočasnil v večini držav EU, kar je povezano s slabitvijo povpraševanja razvitih držav po teh proizvodih in zaostrovanjem konkurence proizvajalcev omenjenih proizvodov iz hitro rastočih gospodarstev (Indija, Kitajska). V večini držav EU je izvoz teh proizvodov stagniral oziroma padel, znaten padec izvoza pa je opaziti pri Veliki Britaniji (kar za 39 %) in nekaterih drugih državah tudi zaradi sprememb v DDV zakonodaji (Francija, Nemčija) (Information technology outlook – OECD, 2008).

³ Tehnološka konkurenčnost v primerjavi z Malto, Madžarsko in Estonijo se je poslabšala že v drugi polovici devetdesetih let, s Češko po letu 2002, s Ciprom po letu 2003, s Slovaško v 2006, z Litvo pa v letu 2007.

⁴ Izvoz te skupine je v zadnjih letih močno nihal zaradi vpliva dejavnikov, povezanih s proizvodnjo cestnih vozil v Sloveniji. Tako se je v letu 2005 močno zvišal, v letu 2006 upadel, v letu 2007 pa je ponovno zelo porasel.

⁵ Skupini nizkotehnološko intenzivnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

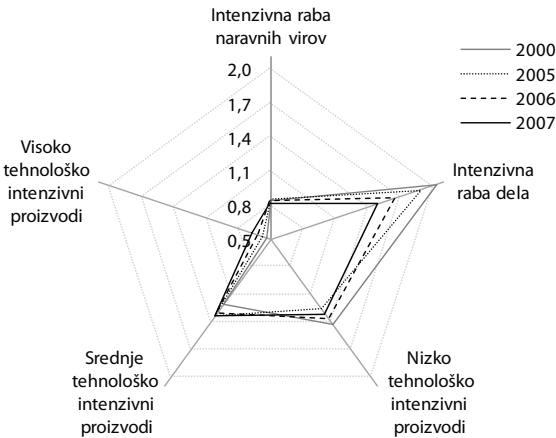
⁶ Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, gotovi mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter pijače.

Tabela: **Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku¹ v Sloveniji in EU**

		2000	2005	2006	2007
Intenzivna raba naravnih virov	EU-27	18,2	17,9	19,4	19,2
	EU-15	18,0	17,8	19,4	19,3
	EU-12	20,7	19,2	19,0	18,5
	Slovenija	15,3	15,4	16,1	15,5
Intenzivna raba dela	EU-27	10,6	9,0	8,6	8,5
	EU-15	10,1	8,6	8,2	8,1
	EU-12	18,5	14,0	12,3	11,4
	Slovenija	21,6	17,0	14,2	12,6
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	6,9	7,0	7,4	7,9
	EU-15	6,6	6,6	7,1	7,6
	EU-12	10,5	10,6	10,8	11,1
	Slovenija	9,9	8,8	10,2	10,4
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	29,8	30,1	29,9	30,8
	EU-15	29,8	29,8	29,5	30,2
	EU-12	30,1	33,3	34,3	35,5
	Slovenija	36,2	40,2	39,1	40,9
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	28,7	27,7	27,7	25,8
	EU-15	29,4	28,5	28,6	26,5
	EU-12	18,1	18,2	19,2	19,7
	Slovenija	15,5	16,0	17,1	17,4

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2008; preračuni UMAR.
Opomba: ¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Klasifikacija ne razvršča vseh proizvodov, zato seštevek deležev petih skupin za posamezno državo ni enak 100.

Slika: **Koeficient primerjalnih prednosti¹ slovenskega blagovnega izvoza glede na faktorsko intenzivnost proizvodov**

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Statistics Division: Comtrade; preračuni UMAR.
Opomba: ¹Relative Export Advantage Index - RXA Balassa koeficient primerja delež slovenskega izvoza določene skupine proizvodov z deležem izvoza te skupine proizvodov v izvozu skupine držav, ki služi kot merilo primerjave (v našem primeru EU-27).

Delež izvoza in uvoza v BDP

Večletno povečevanje zunanjetrgovinske integracije slovenskega gospodarstva, merjene z deležem menjave s tujino v BDP, je bilo v letu 2008 prekinjeno predvsem zaradi znižanja deleža blagovnega izvoza, katerega rast se je v razmerah ohlajanja gospodarske aktivnosti v EU močno umirila. Povprečni delež menjave blaga in storitev v BDP je v letu 2008 znašal 70,0 %, kar je za 0,8 o. t. manj kot leto prej in za 14,3 o. t. več kot leta 2000. Delež blagovnega izvoza se je v letu 2008 znižal za 2,8 o. t., delež blagovnega uvoza v BDP pa le za 0,4 o. t. Še naprej pa se je okrepila stopnja mednarodne menjave storitev. Deleža izvoza in uvoza storitev sta se povečala za 1,2 in 0,4 o. t.

Do leta 2007 se je stopnja mednarodne trgovinske integracije Slovenije povečevala hitreje kot v EU, pa tudi hitreje kot v večini manjših držav EU, leta 2008 pa se je razlika med Slovenijo in EU znižala. Potem ko je stopnja mednarodne integracije držav EU od leta 1995 pa do leta 2000 naraščala, se je tako kot v Sloveniji v letih 2002 in 2003 znižala. To je bilo posledica upočasnjene rasti evropskega gospodarstva, deloma pa dinamike tečaja evra. V obdobju 2003–2007 je bila v državah EU ob krepitvi mednarodne konjunktore spet opazna tendenca povečevanja stopnje trgovinske integracije, delež izvoza in uvoza v primerjavi z BDP pa se je v povprečju EU po ocenah Eurostat povečal tudi v letu 2008. Delež zunanjetrgovinske menjave glede na BDP se je do leta 2007 v povprečju EU krepil počasneje (povečanje od 36,0 % na 40,1 % v obdobju 2000–2007) kot v Sloveniji (povečanje od 55,7 % na 70,8 %), tako da se je razlika v prid Slovenije še povečala, v letu 2008 pa se je ob rahlem znižanju zunanjetrgovinske odprtosti v Sloveniji znižala. Zunanjetrgovinska odprtost Slovenije se je v obdobju 2000–2007 povečala tudi bistveno bolj kot v malih državah EU. Tako se je v 11 državah EU, ki se po demografskem kriteriju uvrščajo med male države¹, delež mednarodne menjave v primerjavi z bruto domačim proizvodom v povprečju povečal z 59,1 % v letu 2000 na 64,4 % v letu 2007.

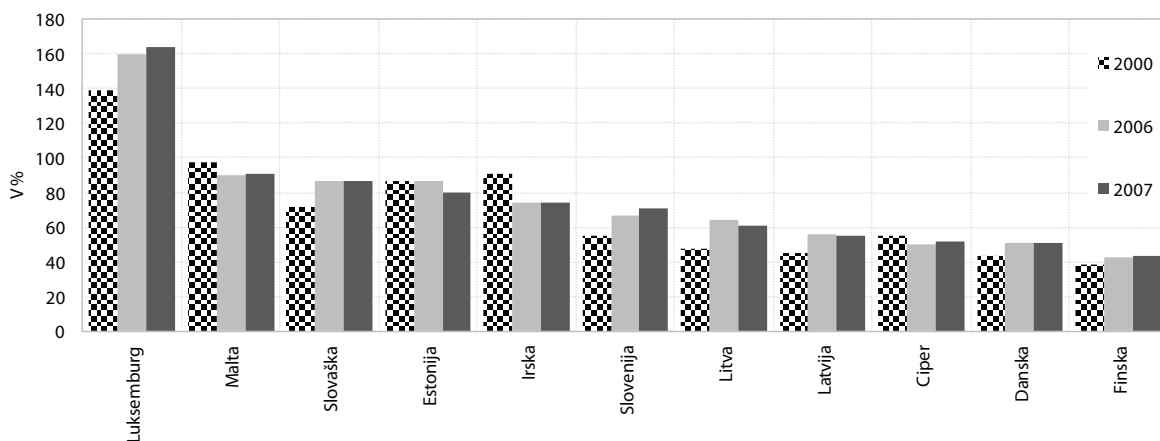
¹ Kot merilo velikosti posamezne države je uporabljen demografski kriterij (absolutno število prebivalcev). Med državami EU je po tem merilu 11 držav, ki imajo manj kot 10 mio prebivalcev: Ciper, Danska, Estonija, Finska, Irska, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Slovaška in Slovenija.

Tabela: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ v BDP v Sloveniji in v EU, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Delež izvoza in uvoza v BDP – SLO	51,5	55,7	62,4	66,9	70,8	70,0
Proizvodi	42,9	47,3	52,7	56,8	59,9	58,3
Storitve	8,6	8,4	9,7	10,1	10,9	11,7
Izvoz proizvodov in storitev	50,5	53,9	62,2	66,6	70,2	68,6
Proizvodi	40,5	44,4	50,9	54,9	57,4	54,7
Storitve	10,0	9,6	11,4	11,7	12,7	13,9
Uvoz proizvodov in storitev	52,5	57,4	62,6	67,1	71,5	71,4
Proizvodi	45,2	50,2	54,5	58,7	62,3	62,0
Storitve	7,3	7,3	8,1	8,4	9,1	9,5
Delež izvoza in uvoza v BDP – EU-27	28,9	36,0	37,1	39,6	40,1	42,5
Proizvodi	22,8	28,0	28,4	30,6	30,8	32,8
Storitve	6,1	8,0	8,6	9,0	9,3	9,7

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2008; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2009; preračuni UMAR.
Opomba: ¹Razmerje med povprečno vrednostjo skupnega izvoza in uvoza po plačilnobilanci statistiki in BDP v tekočih cenah.

Slika: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz) v BDP v Sloveniji in nekaterih manjših državah EU, v %, 2000, 2006–2007

Viri: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2009; preračuni UMAR.

Neposredne tuje investicije

V letu 2007 je prišlo do izredno velikega povečanja stanja vhodnih in izhodnih NTI, pri čemer je bilo to pri vhodnih NTI predvsem posledica metodoloških sprememb pri spremljanju NTI, pri izhodnih NTI pa tudi dejanskega hitrega povečevanja investiranja naših podjetij v tujini. Stanje vhodnih NTI se je v letu 2007 povečalo kar za 39,9 %, stanje izhodnih NTI pa za 41,6 %. Povečanje gre skoraj izključno na račun povečanja obveznosti in terjatev do povezanih družb in je posledica metodoloških sprememb pri spremljanju NTI. Od leta 2007 naprej namreč Banka Slovenije širše zajema terjatve in obveznosti med matičnim podjetjem in njegovimi podružnicami¹, kar pa pomeni prelom v seriji podatkov in onemogoča spremljanje dejanske dinamike dogajanj na področju NTI. Še najbolj zanesljiva ocena glede gibanj NTI v letu 2007 je na osnovi trendov lastniškega kapitala in reinvestiranih dobičkov. Stanje lastniškega kapitala in reinvestiranih dobičkov se je pri vhodnih NTI v letu 2007 povečalo za 4,5 % (od 6.283,1 mio EUR na 6.563,4 mio EUR), pri izhodnih NTI pa za 24,0 % (od 2.656,7 mio EUR na 3.294,9 mio EUR). Sklepamo lahko torej, da je pri vhodnih NTI povečevanje stanja predvsem posledica metodoloških sprememb spremljanja NTI, na strani izhodnih NTI pa tudi dejanskega hitrega povečevanja investiranja naših podjetij v tujini.

Podatki o tokovih NTI za leto 2008 kažejo nadaljnje povečanje prilivov in prvič po večletni rasti znižanje odlivov NTI. Stanje vhodnih NTI kot delež v BDP se je v obdobju 2000–2006 povečalo s 14,8 % na 22,0 % BDP, v letu 2007 pa kar na 27,7 % BDP, stanje izhodnih NTI pa s 3,9 % na 11,1 % BDP v obdobju 2000–2006 in na 14,2 % v letu 2007. Današnji obseg NTI v Sloveniji je predvsem rezultat povečanih prilivov po letu 2000, pri katerih pa je zaznati izrazita nihanja. Po rekordnih prilivih NTI v letu 2002 so prilivi v naslednjih letih nihali na relativno nizki ravni, v letu 2007 pa so se predvsem zaradi metodoloških sprememb (širše zajetje medsebojnih terjatev in obveznosti kapitalsko povezanih oseb) povzpeli na 1.050,3 mio EUR. Prilivi so se precej povečali tudi v letu 2008, ko so znašali 1.234,7 mio EUR. Tudi v tem letu je šlo povečanje pretežno na račun večjih neto obveznosti slovenskih podjetij s tujim kapitalom do tujih matičnih in z njimi povezanih podjetij (74,2% prilivov v letu 2008), le v manjši meri pa na račun povečanja lastniškega kapitala in reinvestiranih dobičkov (25,8%). Odlivi NTI iz Slovenije so se v preteklih letih stalno in hitro povečevali, pri čemer podatek za leto 2007 zaradi opisnih metodoloških sprememb ni popolnoma primerljiv s tistimi za prejšnja leta. V letu 2008 je po večletnem povečevanju prvič prišlo do zmanjšanja slovenskih odlivov NTI v tujino (s 1.319,0 mio EUR leta 2007 na 977,6 mio EUR leta 2008). S tem pa je Slovenija leta 2008 po treh letih ponovno postala neto uvoznica neposrednih tujih investicij.

Kljub metodološkim spremembam, ki so privedle do velikega povečanja stanja vhodnih NTI v BDP, je bila Slovenija tudi v letu 2007 med državami EU z najnižjim stanjem vhodnih NTI v primerjavi z BDP. Med starimi članicami EU so imele leta 2007 nižji delež le Nemčija, Italija in Grčija, med novimi članicami pa je imela Slovenija najnižji delež stanja NTI v BDP. Države EU so v obdobju 2000–2007 pretežno močno povečale delež stanja NTI v BDP; v EU-25 kot celoti se je povečal za 14,9 o. t., v novih državah članicah pa v povprečju še precej bolj. V Sloveniji se je ta delež v obdobju 2000–2007 povečal za 12,9 o. t., kar pa je v precejšnji meri posledica že omenjenih metodoloških sprememb. V primerjavi z drugimi novimi državami članicami EU se Slovenija bolje odreže pri izhodnih NTI. Po tem kazalniku so bile leta 2007 pred Slovenijo (14,2%) le Ciper (31,3 %), Estonija (27,6 %) in Malta (15,7 %). Kot je glede na raven razvitosti pričakovano, Slovenija po deležu izhodnih NTI v BDP z izjemo Grčije močno zaostaja za starimi članicami EU.

¹ Glej opombo pod tabelo.

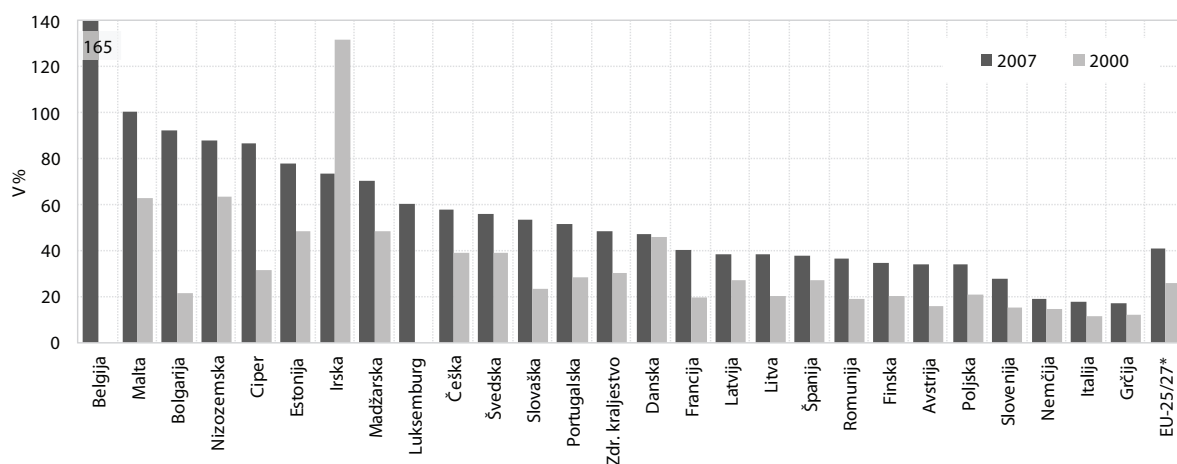
Tabela: Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI¹ v Sloveniji v obdobju 1995–2008² v mio EUR

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Stanje konec leta	1.376,0	3.109,8	6.133,6	6.822,3	9.542,9	np
Letni priliv ³	117,4	149,1	472,5	513,3	1.050,3	1.234,7
Stanje kot % BDP	9,5	14,8	21,7	22,0	27,7	np
Stanje konec leta	382,3	825,3	2.788,7	3.452,2	4.888,8	np
Letni odliv ⁴	7,8	-71,7	-515,6	-687,0	-1.319,0	-977,6
Stanje kot % BDP	2,6	3,9	9,9	11,1	14,2	np

Vir: <http://www.bsi.si> – spletna stran Banke Slovenija; SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2009, 2008.

Opombe: ¹Podjetja, v katerih ima posamezni tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. ² Od leta 1996 naprej so vključene tudi neposredne investicije povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 2007 se štejejo med kapitalsko povezane terjatve in obveznosti vse terjatve in obveznosti, ki jih ima podjetje z neposrednim tujim lastnikom in z vsemi nerezidentnimi podjetji, ki spadajo v skupino podjetij tujega lastnika (gl. Ekonomski odnosi Slovenije s tujino – Banka Slovenije, marec 2007, str. 11-13). ³ Prilivi so načeloma manjši od sprememb stanj, saj je v plačilnem prometu s tujino zajet le del sprememb stanj. Glavna razlika je, da v prilivih niso zajete spremembe v neto obveznostih do tujega investitorja, poleg tega pa prilivi ne vsebujejo podatkov povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 1995 naprej so v podatkih plačilne bilance vključeni tudi reinvestirani dobički. ⁴ Negativni predznak pomeni odliv. np – ni podatka.

Slika: Stanje vhodnih NTI v primerjavi z BDP v EU v letih 2000 in 2007

Vir: UNCTAD World Investment Report, 2004, 2006, 2007 in 2008 (za EU); <http://www.bsi.si> – spletna stran Banke Slovenija (za Slovenijo).

Opomba: * EU-25 za 2000, 2005 in 2006 ter EU-27 za 2007.

Podjetniška aktivnost

Po podatkih Global Entrepreneurship Monitor (GEM) se je stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti¹ v Sloveniji v letu 2008 povečala četrto leto zapored. Pri tem je treba opozoriti, da podatki izhajajo iz raziskave, ki se izvaja v prvi polovici leta² in tako ne vključujejo obdobja gospodarskega ohlajanja, ki je sledilo poglobitvi mednarodne finančne krize jeseni 2008. Stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-indeks)³, ki se je najbolj povečala v letu 2005, je lani po prav tako znatnem povečanju (za 1,6 o. t.) dosegla vrh v obdobju 2002–2008 na ravni 6,4 %. Pri tem so se tako kot že v predhodnih dveh letih ljudje za podjetništvo v večji meri odločali zaradi želje po večji neodvisnosti in osebni svobodi, manj pa zaradi denarja (Rebernik, 2009). Slovenija se je po vrednosti kazalnika uvrstila na 7. mesto v skupini držav EU, ki so v letu 2008 sodelovale v raziskavi GEM (15 članic) in je tako prvič presegla evropsko povprečje⁴ (za 1,1 o. t.). Na osnovi podatkov GEM 2008 ugotavljamo, da je zgodnja podjetniška aktivnost živahnejša v novejših in manjših članicah.

Struktura vključenih v zgodnjo podjetniško aktivnost se je izboljšala že tretje leto zapored. V letu 2008 se je namreč močno okrepil delež prebivalcev, ki so se vključili v podjetniško aktivnost zaradi zaznane poslovne priložnosti, za 1,4 o. t. oz. na 5,6 %. Po treh letih stagnacije se je nekoliko okrepila tudi stopnja vključenosti v podjetništvo zaradi nuje (gl. tabelo), česar pa glede na obdobje izvajanja raziskave še ne moremo pripisati zaostrovanju razmer na trgu dela v Sloveniji proti koncu leta 2008. S tem ko se je lani ponovno okrepil delež podjetnikov iz nuje, se je razmerje med enimi in drugimi podjetniki zmanjšalo na 7,3 (2007: 9,2). V okviru evropske primerjave razmerje še vedno ostaja ugodno (Slovenija je zasedla 5. mesto), saj precej presega povprečje 15 članic EU (4,5).

Stopnja smrtnosti nastajajočih podjetij se je v letu 2008 ohranila na ravni predhodnega leta in še vedno ostaja nekoliko višja od povprečja EU. V letu 2008 je bila stopnja smrtnosti 1,7-odstotna in še vedno precej nižja od najvišje, zabeležene v letih 2003 in 2004 (2,7-odstotna). V povprečju 15 članic EU je bilo razmerje med nastajajočimi in novimi podjetji ugodneje in je znašalo 1,2.

Rast celotne podjetniške aktivnosti se je v letu 2008 še pospešila. S podjetniško aktivnostjo se je leta 2008 ukvarjalo skoraj 12 % odraslih, kar je pomenilo največje izboljšanje vrednosti celotne podjetniške aktivnosti (za 2,5 o. t.) v obdobju 2005–2008. K rasti celotne podjetniške aktivnosti sta prispevala tako povečanje deleža prebivalcev, vključenih v zgodnje podjetniške aktivnosti, kot tudi povečanje deleža ustaljenih podjetnikov. Slednji se je povečal kar za eno odstotno točko in dosegel 5,6 %. Slovenija je v letu 2008 prvič presegla evropsko povprečje tudi glede deleža ustaljenih podjetnikov in celotne podjetniške aktivnosti (za 0,1 o. t. oz. za 1,3 o. t.). Število podjetniško aktivnih prebivalcev v Sloveniji se je tako okrepilo za dobro četrtno in je znašalo približno 160.000.

Podjetniki so v obdobju 2004–2008 kot največjo oviro pri poslovanju izpostavili plačilno nedisciplino. Po podatkih Interstat⁵ se je v tem obdobju s težavami, ki so izvirale iz plačilne nediscipline, soočilo v povprečju 59 % podjetnikov. Njihov delež se je v obdobju 2004–2008 tendenčno zmanjševal, vendar pa podatki za leto 2008 kažejo postopno povečevanje njihovega deleža iz četrtertletja v četrtertletje⁶. Precejšen delež podjetnikov je v petletnem obdobju izpostavil tudi težave pri poslovanju zaradi davčne politike, preobsežne birokracije in pridobivanja ustreznega kadra, kjer pa se je za razliko od prvih dveh ovir zgolj zadnja tendenčno povečevala v analiziranem obdobju. Težave, povezane z zmanjševanjem prodaje, so se začele bolj izrazito pojavljati skladno z vidnejšimi znaki svetovne finančne krize v drugi polovici leta 2008, ko je v povprečju 15 % vprašanih podjetnikov to oviro navedlo kot pomemben zaviralni dejavnik pri poslovanju.

¹ Delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo (gre za prebivalce, ki ustanavljajo podjetje oz. podjetnike, ki izplačujejo plače manj kot 42 mesecev).

² Anketa se je izvajala maja 2008.

³ Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti gl. opombe pod tabelo.

⁴ Gre za povprečje držav članic EU, ki so v posameznih letih sodelovale v raziskavi GEM.

⁵ Interstat je naslednik raziskovalnega oddelka komunikacijske skupine SPEM in izvaja raziskavo o podjetniški klimi v Sloveniji.

⁶ V zadnjem četrtertletju 2008 se je s plačilno nedisciplino soočilo 65 % podjetnikov, ki so sodelovali v raziskavi podjetniške klime v Sloveniji, najvišji delež je bil sicer zabeležen v prvem četrtertletju 2004 in je znašal 74 %.

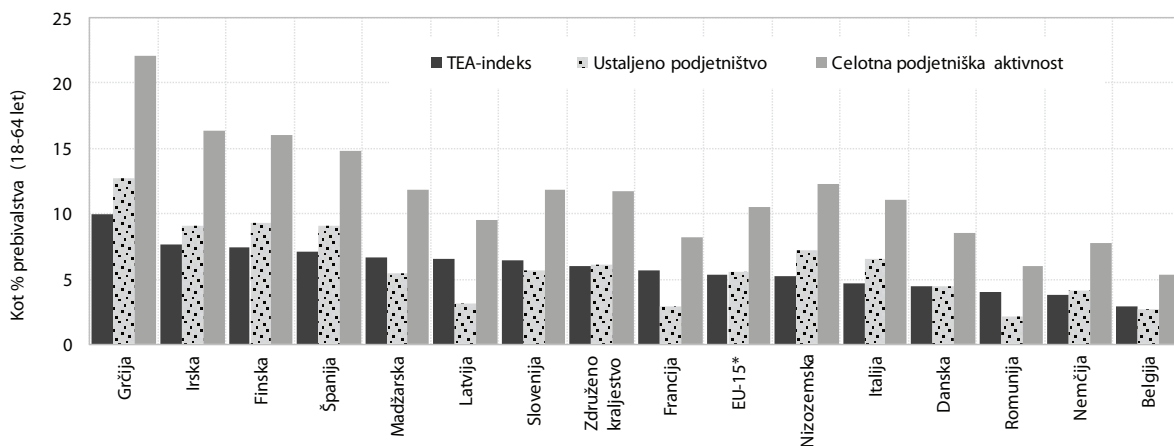
Tabela: **Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji, v obdobju 2002–2008**

V % prebivalstva (18–64 let)	2002	2005	2006	2007	2008
TEA-indeks ¹	4,6	4,4	4,6	4,8	6,4
TEA-nastajajoči ²	3,3	3,0	2,9	3,0	4,1
TEA-novi ³	1,5	1,4	1,8	1,8	2,4
TEA-priložnost ⁴	3,3	3,8	4,0	4,2	5,6
TEA-nuja ⁵	1,4	0,5	0,5	0,5	0,8
Ustaljeno podjetništvo ⁶	-	6,3	4,4	4,6	5,6
Stopnja celotne podjetniške aktivnosti ⁷	-	10,1	9,0	9,3	11,8

Viri: Rebernik et al., 2003; Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2005; Rebernik et al., 2006; Rebernik et al., 2007; Rebernik et al., 2008; Bosma et al., 2009.

Opombe: ¹TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposlitev (²TEA-nastajajoči podjetniki, ki še niso izplačevali plač dlje kot tri mesece). Poleg njih vključuje tudi posameznike, ki so zaposleni kot lastniki/managerji novih podjetij, ki ne izplačujejo plač dlje kot 42 mesecev (³TEA-novi). ⁴TEA-priložnost meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi zaznane poslovne priložnosti. ⁵TEA-nuja meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi pomanjkanja drugih možnosti na trgu dela. ⁶Ustaljeno podjetništvo predstavlja delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo dlje kot 42 mesecev. ⁷Stopnja celotne podjetniške aktivnosti zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov.

Slika: **Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji in 15 članicah EU, vključenih v projekt GEM v letu 2008**

Vir: Bosma et al., 2009

Opomba: *Tehtano povprečje 15 članic EU, ki so bile vključene v raziskavo GEM 2008; izračun UMAR.

Delež nefinančnih tržnih storitev

Leta 2007 se je delež nefinančnih tržnih storitev v slovenskem gospodarstvu občutno povečal, po dveletni stagnaciji se je najbolj okrepil delež na znanju temelječih storitev. Nefinančne tržne storitve¹ so po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2007 ustvarile 39,9 % dodane vrednosti slovenskega gospodarstva kar je 1,5 o. t. točke več kot leto pred tem in 3,8 o. t. več kot leta 2000. Zaposlovale so 33,2 % vseh zaposlenih, to je 0,9 o. t. več kot leta 2006 in 3,7 o. t. več kot leta 2000. V zadnjem letu se je povečal delež vseh dejavnosti nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti, najbolj (za 0,6 o. t.) delež dejavnosti nepremičnine, najem in poslovne storitve (poslovne storitve – SKD K). Gre za dejavnost, katere pomen v skupni dodani vrednosti gospodarstva se je med nefinančnimi tržnimi storitvami najbolj okrepil tudi gledano v daljšem časovnem obdobju (od leta 2000), kar je glede na proces dohitevanja razvitejših držav na tem področju, pričakovano. Vendar pa je bil napredek po letu 2004 skromen, saj je delež poslovnih storitev v skupni dodani vrednosti slovenskega gospodarstva v obdobju 2005–2006 stagniral. Glede na to da poslovne storitve z izjemo poslovanja z nepremičninami (SKD K70)² pomenijo pomemben del na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev³ (80,3 %, preostali del predstavlja poštna in telekomunikacijska dejavnost⁴), smo po skromnem povečanju v dvoletnem obdobju (od leta 2005 do leta 2006) v letu 2007 zabeležili tudi občutnejšo rast deleža nefinančnih na znanju temelječih tržnih storitev v slovenskem gospodarstvu (z 12,1 % v letu 2006 na 12,8 % v letu 2007). Med njimi so se najbolj okrepile t. i. druge poslovne dejavnosti (predvsem različne svetovalne in raziskovalne storitve) in nekoliko tudi računalniške storitve. To pomeni po dveletni stagnaciji pozitiven premik v smeri uresničevanja

Strategije razvoja Slovenije, katere cilj na tem področju je povečati delež poslovnih storitev, ki temeljijo na znanju, na raven okoli 12 % dodane vrednosti gospodarstva (v letu 2007 je dosegel 10,2 %).

Po povečanju v letu 2006 se je v letu 2007 razkorak med Slovenijo in povprečjem EU po deležu nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti občutno zmanjšal, pri čemer kljub pozitivnemu premiku v zadnjem letu največji razvojni potencial ostaja v segmentu na znanju temelječih storitev. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem po deležu nefinančnih tržnih storitev je bil v letu 2007 najmanjši, odkar so na voljo primerljivi podatki (od leta 1995), in se je v celotnem opazovanem obdobju (od leta 1995) glede na preteklo leto tudi najbolj zmanjšal (s 5,1 na 3,8 o. t.). Zmanjšanje zaostanka je bilo rezultat približanja deleža poslovnih storitev in gostinstva evropskemu povprečju ter povečanja razkoraka na področju trgovine ter prometa, ki imata v strukturi dodane vrednosti slovenskega gospodarstva večji delež kot v EU. Največji zaostanek za evropskim povprečjem v celotnem opazovanem obdobju beležijo poslovne storitve. Razkorak na tem področju je po stagnaciji v letih 2005 in 2006 v letu 2007 ponovno nekoliko upadel (za 0,3 o. t.), a še vedno znaša 5,0 o. t., kar je več kot leta 2004, ko je bil najnižji (4,6 o. t.). Glede na to da poslovne storitve predstavljajo najpomembnejši del skupine na znanju temelječe storitve, lahko sklepamo, da se je po zastoju v letih 2005 in 2006 v zadnjem letu (2007) tudi na tem področju nadaljevalo približevanje razvitejšim državam⁵.

¹ Dejavnosti SKD: trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe (G), gostinstvo (H), promet, skladiščenje in zveze (I) in poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve (K).

² Delež poslovanja z nepremičninami v skupni dodani vrednosti se je od leta 2000, ko je predstavljal 8,0 %, znižal na 7,3 % v letu 2007. Večino poslovanja z nepremičninami zavzema ocenjena stanovanjska dejavnost gospodinjstev, za katero so značilne relativno nizke in konstantne stopnje rasti dodane vrednosti. Stanovanjska dejavnost gospodinjstev je v letu 2000 predstavljala 94,1 % dodane vrednosti oddelka poslovanje z nepremičninami oz. 47,1 % dodane vrednosti dejavnosti K, v letu 2007 pa 83,8 % oz. 34,8 % dodane vrednosti dejavnosti K.

³ V skupino na znanju temelječe storitve se po metodologiji OECD uvrščajo poslovne storitve (dajanje strojev in opreme v najem – oddelek 71, obdelava podatkov in povezane storitve – oddelek 72, raziskave in razvoj – oddelek 73 ter druge poslovne storitve – oddelek 74) ter poštne in telekomunikacijske storitve (oddelek 64).

⁴ Delež poštne in telekomunikacijske dejavnosti, ki je že nekaj let na ravni okoli povprečja EU, se je v letu 2007 znižal za 0,1 odstotne točke.

⁵ Zadnji razpoložljivi podatki za države EU na podrobnejši ravni sektorjev, ki omogoča izračun deleža skupine na znanju temelječih storitev, so na voljo le do leta 2004, zato lahko o gibanjih v naslednjih letih sklepamo le na osnovi gibanj širših agregatov (v tem primeru celotne dejavnosti poslovnih storitev – SKD K).

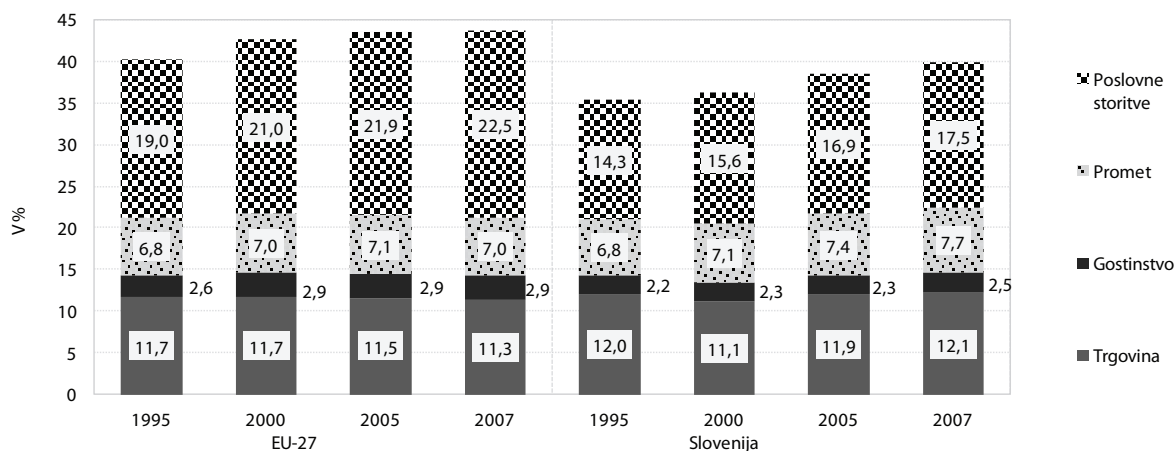
Tabela: **Delež nefinančnih tržnih storitev v skupni dodani vrednosti, 1995, 2000, 2005–2007**

v %	1995	2000	2005	2006	2007
Nefinančne tržne storitve (NFTS)	35,6	36,1	38,5	38,4	39,9
Trgovina (G)	12,2	11,1	11,9	11,7	12,1
Gostinstvo (H)	2,3	2,3	2,3	2,3	2,5
Promet (I)	6,9	7,1	7,4	7,5	7,7
Poslovne storitve (K)	14,2	15,6	16,9	16,9	17,5
brez K 702	6,4	7,6	9,3	9,5	10,2
Na znanju temelječe NFTS ¹	8,4	9,7	11,9	12,1	12,8

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2008; izračuni UMAR.

Opomba: ¹ poštne in telekomunikacijske storitve – oddelek 64, dajanje strojev in opreme v najem – oddelek 71, obdelava podatkov in povezane storitve – oddelek 72, raziskave in razvoj – oddelek 73, druge poslovne storitve – oddelek 74. ² Poslovanje z nepremičninami.

Slika: **Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti v Sloveniji in v EU, 1995, 2000, 2005, 2007**

Vir: Eurostat Portal Page - Economy and Finance – National Accounts, 2008; izračuni UMAR.

Bilančna vsota bank

V letu 2008 se je rast bilančne vsote bank v primerjavi s predhodnim letom skoraj prepolovila in dosegla 12,6 %, v primerjavi z BDP pa se je povzpela na 128,1 %.

Tudi v letu 2008 je bil pomemben vir rasti bilančne vsote zadolževanje domačega bančnega sektorja v tujini, saj se je ta v letu 2008 kljub občutnemu zaostrovanju kreditnih pogojev neto zadolžil za 1.227,3 mio. EUR. To je za skoraj dve tretjini manj kot leto pred tem, vendar še vedno nad vrednostjo iz obdobja pred letom 2005. Potem ko je v desetih mesecih leta prevladovalo kratkoročno zadolževanje, se je z novembrskimi neto odplačili kratkoročnih kreditov v višini 820,6 mio EUR ročnostna struktura spremenila v korist dolgoročnih kreditov, ki so tako v letu 2008 predstavljali kar tri četrtine neto zadolževanja bank na tujem, še vedno pa so bili za polovico nižji kot leto pred tem. Med viri se je tako najbolj upočasnila rast bančnih kreditov, in sicer v primerjavi z letom 2007 za skoraj dve tretjini (na 17,9 %). Rast bančnih vlog (12,1 %) je upadla za skoraj polovico, rast vlog ostalih sektorjev pa le za dobro odstotno točko, na 9,6 %. Nekoliko večji pomen financiranja kreditne aktivnosti so tako ponovno pridobili depoziti prebivalstva (zlasti dolgoročni), ki so se napajali tudi iz prilivov s kapitalskih trgov. Zaradi omejenih virov in spremenjenega odnosa do tveganja kot posledica širjenja finančne krize tudi v druge sektorje gospodarstva se je lani rast kreditne aktivnosti precej umirila. Obseg kreditov domačim nebančnim sektorjem je tako beležil le 18,1-odstotno rast, kar je najnižja raven od leta 2005 dalje. Spremenjene razmere na finančnih trgih pa so vplivale tudi na nekoliko spremenjeno strukturo bančnih bilanc. Delež kreditov se je sicer še naprej povečeval in se je konec leta 2008 povzpел že na 78,7 %, kar je za 2,6 o. t. več kot leto pred tem. V primerjavi z letom 2007 pa se je več kot podvojil obseg denarja v blagajni in stanja na računih pri centralni banki (2,6 % bančne aktive), kar je posledica zaostrenih likvidnostnih razmer, saj so banke prosta finančna sredstva prek noči nalagale na račune pri centralnih bankah za kasnejša morebitna poplačila kreditov najetih v tujini. Samo v zadnjih treh mesecih leta je obseg drugih vlog pri centralni banki (tiste, ki niso obvezne rezerve) porasel za 2,6-krat, na 586,7 mio EUR. Potem ko se je vrednost dolžniških vrednostnih papirjev v posesti do zapadlosti (v letu 2008 veliko večino predstavljajo državni vrednostni papirji) v letu 2007 zaradi vstopa Slovenije v EMU in s tem spremenjene denarne politike občutno znižala, se je v letu 2008 okrepila za skoraj 40 % in dosegla slabe 3 % bančne aktive. Banke so svoja sredstva nalagale v tovrstne vrednostne papirje iz dveh razlogov, in sicer zaradi varnosti in možnosti refinanciranja pri ECB na osnovi zastavljenih vrednostnih papirjev.

Leta 2007 se je zmanjševanje relativnega zaostanka Slovenije za povprečjem EU po višini bilančne vsote bank glede na BDP pospešilo, podatki o kreditni aktivnosti za leto 2008 pa nakazujejo, da se je proces približevanja evropskemu povprečju v zadnjem letu nekoliko upočasnil. V letu 2007 je kazalnik bilančne vsote bank glede na BDP dosegel 36,8 % povprečja EU (v letu 2006 34,4 %). Razlog za nekoliko hitrejše približevanje je predvsem v občutni rasti kreditne aktivnosti slovenskih bank, ki je bila leta 2007 na najvišji ravni, odkar imamo primerljive podatke¹, medtem ko se je rast kreditne aktivnosti v državah EU ohranila na približno 11-odstotni ravni iz leta 2006. Povprečna vrednost kazalnika bilančne vsote glede na BDP za države članice EU je tako v letu 2007 dosegla vrednost 332,7 %. Slovenija se po vrednosti kazalnika še vedno uvršča v zadnjo tretjino držav članic EU. Poleg vseh starih članic so imele višjo vrednost kazalnika od Slovenije tudi Malta (694,1 %), Ciper (581,7 %), Latvija (146,0 %) in Estonija (134,9 %). Ocenjujemo, da se je v letu 2008 približevanje Slovenije evropskemu povprečju ponovno upočasnilo. Rast kreditov se je sicer upočasnila tako v Sloveniji kot v EU, vendar pa je njihova raven v Sloveniji precej nižja.

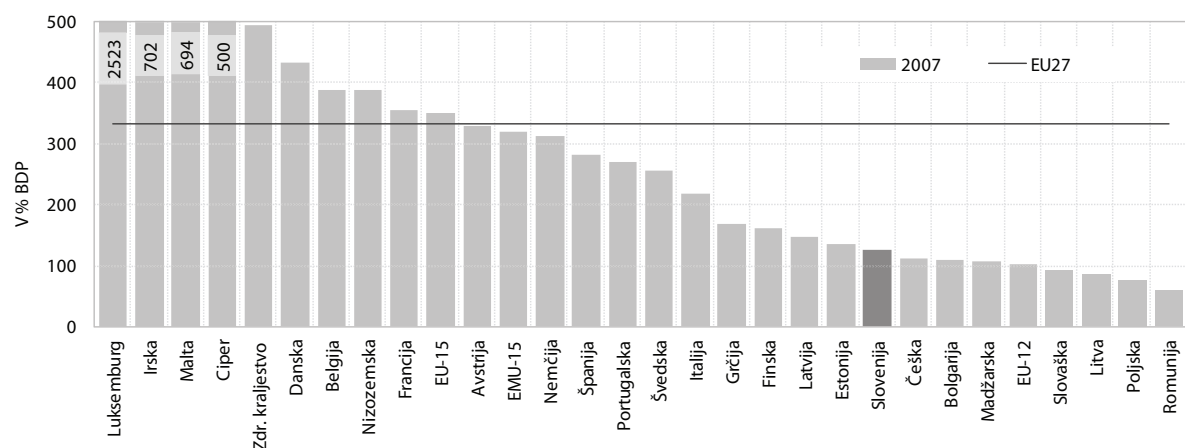
¹ Od leta 2005.

Tabela: Osnovna struktura bilance stanja bank v obdobju 1995–2008, v mio EUR

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Aktiva	9.137,8	14.776,3	29.134,5	33.717,1	42.194,7	47.541,8
v % BDP	61,8	73,1	103,7	110,7	122,4	128,1
Kreditni bančnemu sektorju	1.570,5	1.722,8	2.848,8	3.057,6	4.066,3	4.113,8
Kreditni nebančnim sektorjem	3.764,4	7.731,4	15.909,4	20.088,5	28.046,2	33.333,6
Druge aktiva	3.802,9	5.322,1	10.376,4	10.596,0	10.082,2	10.094,4

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije (različni letniki).

Slika: Bilančna vsota bank v nekaterih državah članicah EU v letu 2007, kot % BDP

Vir: Letno poročilo Banke Slovenije, 2008; EU banking structures, 2008; Nacionalni računi (SURS), 2008, Eurostat, 2008.

Zavarovalne premije

Vrednost kazalnika zavarovalnih premij v primerjavi z bruto domačim proizvodom se je po zadnjih razpoložljivih podatkih v letu 2007 prvič po osmih letih malenkostno znižala in tako padla na raven 5,5 % BDP. Glavni razlog za padec je izredno visoka nominalna rast bruto domačega proizvoda v tem letu, poleg tega pa je tudi rast premij z 9,7 % nekoliko zaostala za povprečjem iz preteklih let. Tudi v letu 2007 so hitreje naraščala življenjska zavarovanja, ki pa v strukturi še naprej predstavljajo manj kot tretjino vseh zbranih premij. Tovrstna zavarovanja so se tako v letu 2007 na medletni ravni okrepila za 12,7 % in dosegla 1,8 % BDP, kar je za 0,1 o.t. več kot leto pred tem. To je ena izmed nižjih rasti v zadnjih letih, praktično vsa rast pa je posledica rasti življenjskih zavarovanj, vezanih na točke investicijskih skladov, medtem ko so premije ostalih življenjskih zavarovanj še naprej večinoma upadale. Rast neživljenjskih zavarovanj se je v letu 2007 že peto leto zapored ohranjala pod 10-odstotno ravnjo. Vrednost tovrstnih zavarovanj glede na BDP se je po stagnaciji v preteklih treh letih v letu 2007 znižala za 0,1 o. t., na raven 3,7 %.

V EU je po dveh letih rasti obseg zavarovalnih premij glede na BDP v letu 2007 upadel na 8,6 %. Upad je predvsem posledica nižje vrednosti kazalnika za EU-15 (za 0,2 o. t. na 9,0 %), vrednost kazalnika za EU-12 pa se je že tretjič zapored okrepila za 0,1 odstotne točke, na 3,3 %. Celotni obseg zavarovalnih premij v EU je beležil 3,4-odstotno rast, kar je najmanj v zadnjih štirih letih. Tako nizka rast je posledica 3-odstotne rasti obsega zavarovalnih premij v EU-15, kjer se je umirila rast življenjskih in neživljenjskih zavarovanj. Nasprotno se je rast v novih državah članicah v primerjavi z letom 2006 nekoliko okrepila in dosegla 19,5 %, vendar pa premije teh držav predstavljajo le 2,7 % vseh premij v EU.

V letu 2007 se je razvojni zaostanek Slovenije za EU glede relativnega obsega zavarovalnih premij rahlo zmanjšal¹, še naprej se je v korist bolj razvitih oblik finančnih storitev izboljševala tudi struktura premij. Slovenija je tako dosegla slabih 64 % evropskega povprečja in je imela višjo vrednost od skoraj vseh drugih novih držav članic, pa tudi od Španije in Grčije. Višjo vrednost je beležila le Malta, kjer se je v letu 2007 obseg premij glede na BDP okrepil kar za 0,7 odstotne točke, na 6,4 %. V Sloveniji se krepi delež življenjskih zavarovanj, ki vključujejo razvitejše oblike finančnih storitev. V letu 2007 so dosegla 32,2 % vseh premij, kar je še vedno precej manj kot v EU-27, kjer so predstavljale dobrih 60 % vseh zbranih premij (5,4 % BDP). V tem pogledu še vedno zaostajamo tudi za novimi državami članicami, kjer se njihov delež približuje polovici, vendar pa je kazalnik premij življenjskih zavarovanj v primerjavi z BDP za to skupino držav dosegel le 1,6 %. Kljub temu

da je v Sloveniji delež neživljenjskih zavarovanj nekoliko upadel, še naprej precej presega evropsko povprečje, kjer se je v letu 2007 tako kot v Sloveniji znižal na raven 3,2 %.

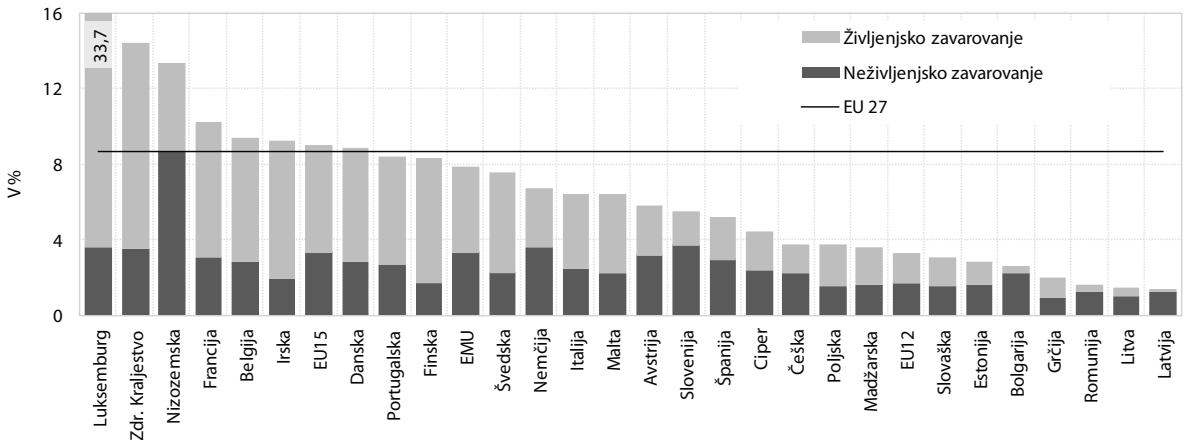
¹ Kar je posledica nižje vrednosti kazalnika v EU.

Tabela: Zavarovalne premije po vrstah zavarovanj v Sloveniji

	1995	2000	2005	2006	2007
V primerjavi z BDP, v %					
Zavarovalne premije skupaj	4,3	4,5	5,4	5,6	5,5
Življenjsko zavarovanje	0,6	0,9	1,6	1,7	1,8
Neživljenjsko zavarovanje	3,6	3,6	3,8	3,8	3,7
Struktura, v %					
Zavarovalne premije skupaj	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Življenjsko zavarovanje	14,8	19,4	30,0	31,3	32,2
Neživljenjsko zavarovanje	85,2	80,6	70,0	68,7	67,8
Medletne nominalne stopnje rasti, v%					
Zavarovalne premije skupaj	61,8	6,3	6,3	11,4	9,8
Življenjsko zavarovanje	66,9	14,2	8,3	16,3	12,7
Neživljenjsko zavarovanje	60,9	4,5	5,5	9,3	8,4

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2008 (Slovensko zavarovalno združenje), 2008; <http://www.zav-zdruzenje.si/>.

Slika: Obseg zavarovalnih premij, življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v državah EU v 2007, v % BDP

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2008 (Slovensko zavarovalno združenje), 2008; CEA: *European Insurance in Figures*, 2008; Nacionalni računi (SURS), 2008; Eurostat, 2008.

Tržna kapitalizacija delnic

Po izjemno visoki rasti leta 2007 se je vrednost kazalnika tržne kapitalizacije v letu 2008 znižala za približno tri petine. Dosegla je 22,8 % ocenjenega BDP za leto 2008, kar je manj kot odstotno točko nad ravno izpred petih let. Vrednost delnic, ki kotirajo na Ljubljanski borzi, je bila 57,1 % nižja kot ob koncu leta 2007 in se je tako znižala kar za 11,3 mrd EUR, kar dosega približno 30 % BDP v letu 2008. Skoraj tri četrtine upada je posledica nižje vrednosti delnic iz prve kotacije, kamor se uvrščajo delnice najboljših družb, ki izstopajo po likvidnosti, velikosti, transparentnosti in mednarodni prepoznavnosti. Njihova vrednost je upadla za skoraj dve tretjini, delež v celotni tržni kapitalizaciji pa se je znižal pod polovico (konec leta 2007 je bil 62,4-odstoten). Precej nižji upad, a še vedno na ravni okrog 40 %, so v povprečju beležile delnice iz standardne in vstopne kotacije. Promet z delnicami na Ljubljanski borzi se je v letu 2008 več kot prepolovil, in sicer enakomerno po vseh vrstah kotacije. Ocenjujemo, da je upad tržne kapitalizacije delnic predvsem posledica nižje vrednosti vrednostnih papirjev in le v manjši meri nižjega obsega transakcij. Tržnost delnic, merjena kot razmerje med prometom in obsegom tržne kapitalizacije, je tudi v letu 2008 ostala na nizki ravni in je dosegla 0,11.

Potem ko je Slovenija v letu 2007 po vrednosti kazalnika tržne kapitalizacije dosegla že skoraj dve tretjini vrednosti povprečja EU-27¹, se je v letu 2008 razvojni razkorak okrepil na približno polovico. Negativna gibanja so beležili praktično vsi kapitalski trgi v EU, vendar pa se je obseg tržne kapitalizacije v povprečju EU znižal manj (za 48,0 %) kot na Ljubljanski borzi. Vrednost kazalnika je v povprečju EU dosegla 42,9 % BDP, kar je najnižja raven od leta 2000, odkar so na voljo primerljivi podatki. Čeprav je Slovenija beležila enega izmed največjih upadov obsega tržne kapitalizacije, pa se njena uvrstitev v evropski sedemindvajseterici v primerjavi z letom 2007 ni bistveno spremenila. Tako je bil obseg tržne kapitalizacije glede na BDP med novimi članicami v letu 2008 višji le na Malti (45,0 % BDP). Med starimi članicami pa so nižjo vrednost od Slovenije dosegle Avstrija (19,3 %) in Irska (19,0 %).

¹ Podatek vključuje tudi Islandijo, ki je del OMX (Optionsmaklarna / Helsinki Stock Exchange).

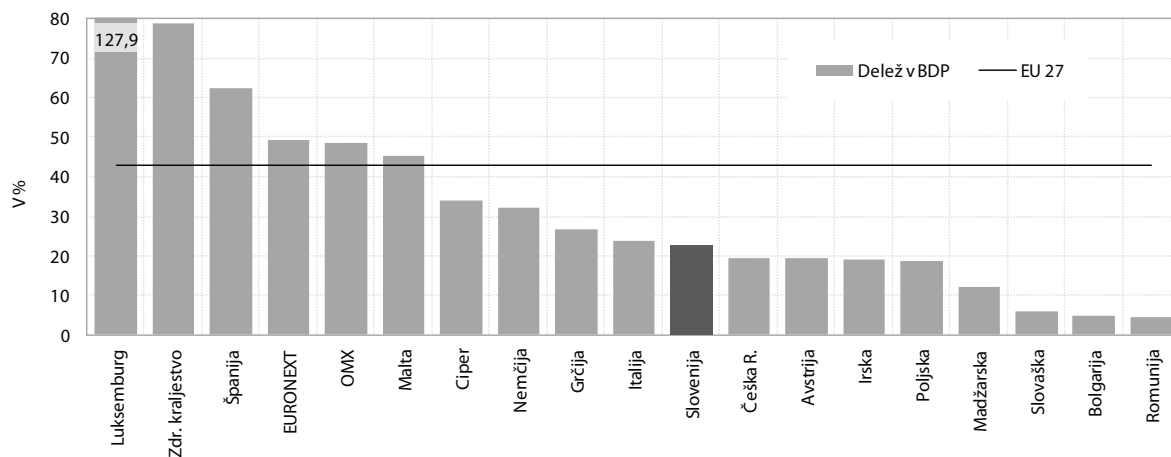
Tabela: Nekateri kazalniki razvitosti kapitalskega trga v Sloveniji, v obdobju 1995–2008

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
Tržna kapitalizacija delnic brez IS, mio EUR ¹	250,7	3.333,7	6.696,6	11.513,1	19.740,1	8.468,4
Tržna kapitalizacija delnic brez IS, % BDP	1,6	15,4	23,3	37,1	57,3	22,8
SBI20	1.448	1.808	4.630	6.383	11.370	3.696
Število vrednostnih papirjev	49	267	227	202	185	187
Delnice	27	197	128	109	96	96
od tega IS	0	44	10	7	7	11
Obveznice	22	68	99	93	89	90

Viri: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2009; Nacionalni računi (SURS), 2008; preračuni UMAR.

Opombe: IS –investicijski sklad, SBI – slovenski borzni indeks, ¹ Preračun UMAR v evre z upoštevanjem deviznega tečaja na zadnji dan tekočega leta.

Slika: Tržna kapitalizacija v nekaterih državah članicah EU v letu 2008, kot % BDP

Vir: Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza), 2009; Prva statistična objava – nacionalni računi (SURS), 2009; Stock market capitalisation (Eurostat), 2009; preračuni UMAR.

Opomba: Euronext od januarja leta 2001 predstavljajo borze v Parizu, Amsterdamu in Bruslju, februarja leta 2002 pa se jim je pridružila še Lizbonska borza. OMX vključuje skandinavske (Danska, Finska, Švedska), baltske borze (Estonija, Latvija, Litva) in islandsko borzo.

2. PRIORITETA:

Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta

- Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo
- Povprečno število let šolanja
- Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja
- Javni izdatki za izobraževanje
- Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca
- Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost
- Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike
- Inovacijska aktivnost podjetij
- Raba interneta

Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo

Po večletni rasti je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo po rezultatih ankete o delovni sili v drugem četrtletju 2008 upadel, zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem pa povečal. Pridobljena terciarna izobrazba pozitivno vpliva na gospodarski razvoj, terciarno izobraženi posamezniki pa imajo v primerjavi z osnovno in srednje izobraženimi v povprečju višji (vseživljenjski) dohodek. Verjetnost, da bodo brezposelni, je pri njih manjša, nižja pa je tudi stopnja tveganja revščine. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo po anketi o delovni sili je v drugem četrtletju 2008 znašal 21,9 % (leto prej 22,9 %). Glede na gibanje števila vpisanih in diplomantov v preteklih letih je znižanje deleža terciarno izobraženega prebivalstva presenetljivo in ga tudi ne potrjujejo podatki iz registrskih virov, ki kažejo povečanje števila in deleža delovno aktivnih s terciarno izobrazbo v letu 2008. Zato ocenjujemo, da rezultati ankete o delovni sili ne odražajo dejanskega stanja, ampak so predvsem posledica spremembe vzorca v anketi in izvedene ocene števila prebivalstva. Zaostanek za evropskim povprečjem po deležu terciarno izobraženega prebivalstva se je v zadnjem letu povečal z 0,4 o. t. na 2,2 o. t., Slovenija pa je bila v tem letu poleg Estonije edina država EU, kjer se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo zmanjšal. Slovenija po deležu terciarno izobraženih zaostaja za večino starih članic EU, najbolj za nekaterimi severnoevropskimi državami, ki imajo najvišje deleže prebivalstva s terciarno izobrazbo in visok BDP na prebivalca. V daljšem časovnem obdobju (2000–2008) se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji sicer precej povečal (za 6,2 o. t.), vendar se je zaostanek za evropskim povprečjem le rahlo zmanjšal (za 0,9 o. t.).

Rast deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo po letu 2000 je posledica naraščajočega vpisa v terciarno izobraževanje v tem obdobju. Število vpisanih v terciarno izobraževanje se je med šolskima letoma 2000/2001 in 2007/2008 povečalo za 26,2 %. Razmerje med številom vpisanih v terciarno izobraževanje in številom prebivalcev v starosti 20–29 let je v šolskem letu 2007/2008 znašalo 39,9, kar je 9,0 več kot leta 2000. V obdobju 2000–2006 se je povečalo tudi precej bolj kot v povprečju EU.

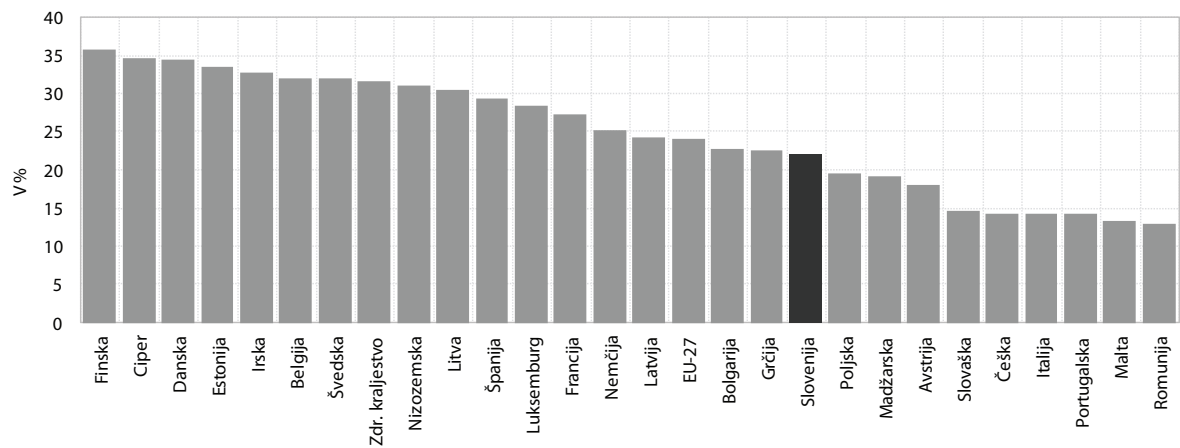
Delež žensk s terciarno izobrazbo je višji od deleža moških in se je v obdobju 2000–2008 tudi bolj povečal. Delež terciarno izobraženih žensk je v letu 2008 znašal 25,8 % in je bil za 1,3 o. t. višji od povprečja EU, delež moških pa je z 18,2 % za 5,5 o. t. zaostajal za evropskim povprečjem. V obdobju 2000–2008 se je pri ženskah povečal bolj (za 8,4 o. t.) kot pri moških (za 4,1 o. t.).

Tabela: **Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, Slovenija in države EU, 1995–2008, 2. četrtletje, v %**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	np	18,9	22,1	22,7	23,3	24,1
Belgija	23,3	27,1	30,7	31,0	31,4	31,9
Bolgarija	np	18,4	21,4	21,7	22,1	22,8
Češka	np	11,5	13,1	13,5	13,7	14,3
Danska	27,2	25,2	32,9	34,8	30,5	34,3
Nemčija	21,1	22,5	24,5	24,2	24,3	25,1
Estonija	np	28,9	33,6	32,9	34,0	33,5
Irska	19,9	21,2	28,3	29,9	31,1	32,7
Grčija	14,3	16,9	20,5	21,3	21,9	22,5
Španija	16,4	22,5	28,2	28,4	28,9	29,3
Francija	np	np	24,6	25,4	26,2	27,2
Italija	7,4	9,4	11,9	12,7	13,5	14,3
Ciper	np	25,1	27,8	29,9	33,0	34,6
Latvija	np	18,0	21,5	21,4	23,6	24,2
Litva	np	41,8	26,5	27,2	29,8	30,5
Luksemburg	15,4	17,9	26,5	24,0	28,1	28,4
Madžarska	np	14,0	17,0	17,8	17,9	19,1
Malta	np	5,4	12,1	12,3	12,4	13,3
Nizozemska	np	24,0	29,9	29,8	30,3	30,9
Avstrija	np	14,5	17,6	17,7	17,7	18,1
Poljska	np	11,4	16,5	17,8	18,8	19,6
Portugalska	11,3	9,0	12,7	13,4	13,6	14,2
Romunija	np	9,2	11,0	11,8	12,0	12,9
Slovenija	14,2	15,7	20,0	21,5	22,9	21,9
Slovaška	np	10,2	13,9	14,4	14,4	14,6
Finska	21,0	32,3	34,5	34,9	35,5	35,6
Švedska	26,1	29,5	29,3	30,3	31,2	31,9
Združeno kraljestvo	21,0	24,3	28,2	29,2	30,2	31,6

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, 2008.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, Slovenija in države EU, 2008 (drugo četrtletje), v %**

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, 2008.

Povprečno število let šolanja

Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva se v Sloveniji še naprej povečuje, je pa še vedno nižje kot v razvitih državah. Po podatkih ankete o delovni sili je imelo leta 2007 prebivalstvo v starosti 25–64 let 11,8 leta zaključenega šolanja (0,1 leta več kot leto prej oziroma 1,1 leta več kot leta 1995)¹. Povprečno število let šolanja se povečuje predvsem zaradi naraščajočega deleža generacij, ki konča terciarno izobraževanje, medtem ko se je delež mladine, ki konča srednje izobraževanje, bolj ali manj ustalil². Slovenija po tem kazalniku zaostaja za povprečjem držav članic OECD, ki je bilo po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2004 11,9 leta zaključenega šolanja³.

Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva pa ostaja že tretje leto bolj ali manj nespremenjeno in še vedno ne dohiteva razvitih držav. Preračunano iz podatkov ankete o delovni sili je imelo delovno aktivno prebivalstvo v Sloveniji leta 2007 povprečno 12,0 leta zaključenega šolanja (enako kot leto prej oziroma 0,9 leta več kot leta 1995), po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva pa leta 2008 že tretje leto 11,7 leta šolanja. To je še vedno precej manj od razpoložljivih podatkov za razvite države⁴. Čeprav prihajajo na trg delovne sile vedno bolj izobražene mlade generacije, z njega pa odhajajo precej slabše izobražene starejše generacije, se strukturni problemi, kako ustrezno zaposliti izobražene mlade generacije, le počasi zmanjšujejo⁵. Po podatkih statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva se je v letu 2008 povprečno število let šolanja povečalo le v finančnem

posredništvu in v pretežno javnih storitvah, v kmetijstvu, ribištvu in gradbeništvu se je celo nekoliko zmanjšalo, v ostalih področjih dejavnosti pa je ostalo približno na ravni leta 2007. Tako kot v letu 2007 so bila takšna gibanja tudi v letu 2008 posledica strukture rasti zaposlenosti, saj se je v obeh letih močno povečalo število zaposlenih v gradbeništvu, ki zaposluje pretežno nizko kvalificirano delovno silo.

¹ Preračuni UMAR z upoštevanjem naslednjih predpostavk o povprečnih normativnih dolžinah šolanja: brez končane osnovne šole 5,5 leta, s končano osnovno šolo 8,0 leta, z nižjo poklicno izobrazbo 9,5 leta, s srednjo poklicno izobrazbo 11,0 leta, s končano strokovno ali splošno srednjo šolo 12,2 leta, z višjo izobrazbo 14,0 leta, z visoko izobrazbo 16,2 leta in s podiplomsko izobrazbo 19,0 leta šolanja.

² Po oceni UMAR je leta 2007 končalo vsaj eno raven srednje šole okrog 81 % generacije (leta 2000 okrog 75 %, leta 1995 okrog 73 %), na višji in visoki stopnji pa je diplomiralo že več kot 33 % generacije (leta 2000 okrog 22 %, leta 1995 okrog 18 %).

³ Povprečno število let šolanja odraslega prebivalstva v Sloveniji je bilo takrat 11,5 leta. Najvišjo vrednost tega kazalnika je med članicami OECD v letu 2004 imela Norveška (13,9), med članicami EU pa Danska (13,4) in Luksemburg (13,3). Glej Poročilo o razvoju 2007.

⁴ Edini razpoložljivi podatki o povprečnem številu let šolanja v razvitih državah so iz leta 2003 (OECD, Education at a glance 2005). Takrat je bilo povprečje držav OECD za moške delovno aktivne 12,7, za ženske pa 12,5 leta šolanja, kar je bilo 0,9, oziroma 0,7 leta šolanja več kot v Sloveniji. Leta 2007 je bilo po anketi o delovni sili povprečno število let šolanja moških delovno aktivnih v Sloveniji ostalo 11,8 (kot leto poprej), povprečno število let šolanja delovno aktivnih žensk pa se je v primerjavi z letom poprej povečalo za 0,1, to je na 12,3 leta.

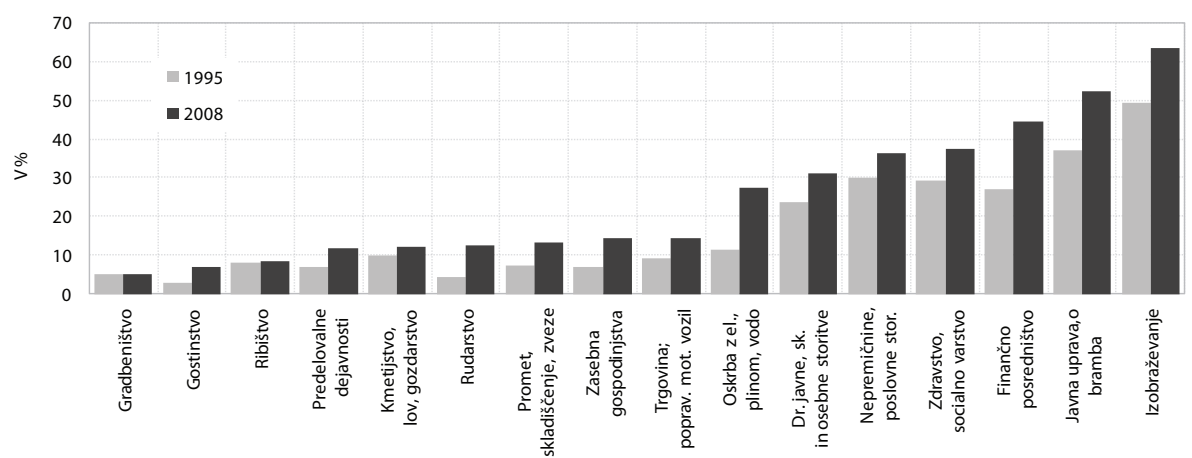
⁵ Glej indikatorja *Stopnja zaposlenosti* in *Stopnja brezposelnosti*.

Tabela: Povprečno število let šolanja delovno aktivnega prebivalstva v Sloveniji, 1995–2008

	1995	2000	2005	2006	2007	2008 ²
Delovno aktivni po ADS¹	11,1	11,5	11,9	12,0	12,0	np
Delovno aktivni po registru SURS	11,0	11,3	11,6	11,7	11,7	11,7
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	10,3	10,7	10,6	10,5	10,6	10,6
B Ribištvo	10,1	10,4	10,4	10,3	10,6	10,5
C Rudarstvo	10,3	10,6	11,1	11,1	11,2	11,2
D Predelovalne dejavnosti	10,1	10,3	10,6	10,6	10,7	10,7
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	11,2	11,6	11,9	12,0	12,1	12,1
F Gradbeništvo	10,2	9,9	10,0	10,0	10,0	9,8
G Trgovina; popravila motornih vozil	11,2	11,4	11,6	11,7	11,7	11,7
H Gostinstvo	10,2	10,4	10,5	10,6	10,6	10,6
I Promet, skladiščenje, zveze	10,9	11,1	11,3	11,4	11,4	11,4
J Finančno posredništvo	12,7	12,9	13,3	13,4	13,5	13,6
K Nepremičnine, najem, poslovne storitve	12,0	12,2	12,4	12,4	12,5	12,5
L Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	12,9	13,3	13,6	13,7	13,8	13,9
M Izobraževanje	13,0	13,4	13,9	14,0	14,1	14,1
N Zdravstvo, socialno varstvo	11,9	11,8	12,7	12,8	12,9	12,9
O Druge javne, skupne in osebne storitve	11,8	11,9	12,3	12,3	12,4	12,4
P Zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem	10,1	10,2	10,5	10,5	10,6	10,7

Vir: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SURS), 2008; preračuni UMAR.
Opombe: ¹ Anketa o delovni sili; ² Začasni podatki za september 2008; np – ni podatka.

Slika: Delež delovno aktivnih z višjo in visoko izobrazbo po področjih dejavnosti¹, v %, leti 1995 in 2008

Vir: Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SURS), 2008.
Opomba: ¹ Gre začasne podatke SURS.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja

Razmerje med številom študentov¹ in številom pedagoškega osebja² je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno merilo za merjenje kakovosti v terciarnem izobraževanju³. Poleg vključenosti v terciarno izobraževanje je z vidika gospodarskega razvoja pomembna tudi kakovost izobraževanja, saj mednarodne raziskave OECD kažejo, da obstaja pozitiven vpliv kakovosti študija na gospodarsko rast. Te študije za merjenje kakovosti uporabljajo prav kazalnik razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja. Predvideva se, da nižje razmerje (manjše število študentov na pedagoškega delavca) pomeni večjo možnost za kakovosten pedagoški proces, saj omogoča pogostejšo uporabo aktivnejših oblik poučevanja in več neposredne komunikacije med študenti in učitelji.

Slovenija je v letu 2006 glede razmerja med številom študentov in številom pedagoškega osebja za drugimi evropskimi državami močno zaostajala, vendar se je vrzel v zadnjem letu in tudi v daljšem časovnem obdobju nekoliko zmanjšala. Zadnji razpoložljivi mednarodni podatki so dosegljivi za leto 2006. V Sloveniji je tega leta razmerje znašalo 21,7, kar je pomenilo precejšen zaostanek za povprečjem 19 članic EU, ki so tudi članice OECD, kjer je to razmerje znašalo 15,3. Med letoma 2005 in 2006 se je razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja pri nas podobno kot v malo več kot polovici evropskih držav izboljšalo. Zaostanek za evropskimi državami se je sicer zmanjšal, vseeno pa Slovenija še vedno zaostaja za vsemi evropskimi državami, razen za Grčijo. Novejši podatki, ki so na voljo le za Slovenijo, kažejo, da se je izboljševanje razmerja med številom študentov in pedagoškega osebja nadaljevalo tudi v šolskem letu 2007/2008, ko je razmerje upadlo na 21,0.

¹ Zajeti so vsi študenti v terciarnem izobraževanju v ekvivalentu rednega študija = redni študenti + 1/3 (izredni + absolventi + podiplomski študenti) (SURS, Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, 2006).

² Pri pedagoškem osebju so zajeti strokovni delavci v višjem strokovnem izobraževanju (predavatelji višjih strokovnih šol, inštruktorji pri vajah, laboranti) in visokošolski učitelji (docenti, izredni profesorji, redni profesorji, lektorji, predavatelji in višji predavatelji), niso pa zajeti znanstveni delavci in visokošolski sodelavci (asistenti, bibliotekarji, strokovni svetniki, višji strokovni delavci, strokovni sodelavci in učitelji veččin).

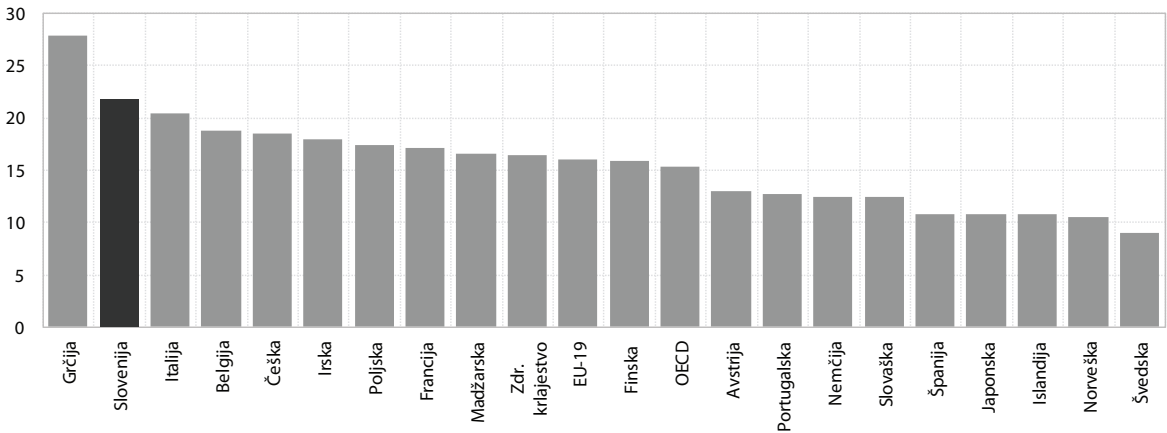
³ Terciarno izobraževanje zajema redno in izredno vpisane na višje strokovne šole, visokošolski dodiplomski študij in visokošolski podiplomski študij.

Tabela: Razmerje med številom študentov in pedagoškim osebjem v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 1998–2006

	1998	2000	2005	2006
OECD	14,8	14,7	15,8	15,3
EU-19 ¹	np	np	16,4	16,0
Avstrija	np	np	15,3	13,0
Belgija	np	19,9	19,6	18,7
Češka	13,5	13,5	19,0	18,5
Finska	np	np	12,5	15,8
Francija	np	18,3	17,3	17,0
Grčija	26,3	26,8	30,2	27,8
Irska	16,6	17,4	17,4	17,9
Italija	np	22,8	21,4	20,4
Madžarska	11,8	13,1	15,9	16,5
Nemčija	12,4	12,1	12,2	12,4
Poljska	np	14,7	18,2	17,3
Portugalska	np	np	np	12,7
Slovaška	np	10,2	11,7	12,4
Slovenija	np	23,8	23,0	21,7
Španija	17,2	15,9	10,6	10,8
Švedska	9,0	9,3	8,9	9,0
Združeno kraljestvo	17,7	17,6	18,2	16,4
Islandija	9,3	7,9	11,0	10,7
Japonska	11,8	11,4	11,0	10,8
Norveška	13,0	12,7	np	10,5
ZDA	14,6	13,5	15,7	np

Vir: Education at a Glance (OECD), številke 2002–2008; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija (SURS), 2006, 2007; preračuni UMAR.
Opomba: ¹ Podatki so na voljo le za države EU, ki so članice OECD.

Slika: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, Slovenija in države OECD, 2006 (študijsko leto 2005/2006)

Vir: Education at a Glance (OECD), 2008; Pedagoško osebje na visokošolskih zavodih in višjih strokovnih šolah, Slovenija, (SURS) 2008; SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje - Izobraževanje, 2008, preračuni UMAR.

Javni izdatki za izobraževanje

Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje¹ v BDP je v letu 2007 močno upadel in se že nekaj let zapored znižuje, vendar presega evropsko povprečje. V letu 2007 je znašal 5,17 %² BDP in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 0,55 o. t., v primerjavi z letom 2000 pa je bil nižji za 0,61 o. t. Slovenija je v letu 2005 (zadnji mednarodno razpoložljivi podatki) presegala evropsko povprečje, ki je znašalo 5,04 % BDP, vendar pa je precej zaostajala za nekaterimi severnoevropskimi državami. Razmeroma visok delež BDP, ki ga Slovenija namenja za izobraževanje, je povezan tudi z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje. Dejavniki, ki vplivajo na obseg javnih izdatkov za izobraževanje, so število učiteljev, raven plač in starostna struktura učiteljev, izdatki za učne pripomočke in opremo ter naložbe v infrastrukturo, vrsta, trajanje in stroški izobraževalnih programov, število vpisanih ipd.

V letu 2007 so javni izdatki za izobraževanje, izraženi v % BDP, upadli na vseh ravneh izobraževanja, najbolj v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Na teh dveh ravneh izobraževanja so bili relativno izraženi javni izdatki nižji tudi v primerjavi z letom 2000, kar je povezano tudi z demografskimi spremembami (upadanje velikosti generacij za vpis in posledično števila vpisanih). Podobno kot v Sloveniji so javni izdatki za primarno in sekundarno izobraževanje v preteklih letih upadli tudi v nekaterih drugih evropskih državah. V Sloveniji se je v zadnjem letu in tudi v obdobju 2000–2007 rahlo zmanjšal tudi delež javnih izdatkov za terciarno izobraževanje v primerjavi z BDP, čeprav se je število vpisanih v terciarno izobraževanje po letu 2000 močno povečalo. Slovenija je v letu 2005 po vrednosti tega kazalnika presegala evropsko povprečje, vendar pa je pri nas visoka tudi vključenost v terciarno izobraževanje. V prihodnjih letih bo na obseg javnih izdatkov za izobraževanje vplivala plačna reforma v javnem sektorju, na predšolski ravni uvedba brezplačnega vrtca za drugega otroka, na srednješolski ravni pa uvedba brezplačnega obroka za dijake.

Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje, namenjen za transfere gospodinjstvom, je v letu 2007 upadel. V letu 2007 je znašal 8,1 %, kar je za 5,4 o. t. manj kot leta 2000. Kljub znižanju je Slovenija v letu

2005 po vrednosti tega kazalnika še vedno presegala evropsko povprečje. Slovenija od navedenega povprečja odstopa predvsem po visokem deležu denarnih pomoči študentom in transferov gospodinjstvom na terciarni ravni (2005: Slovenija: 23,7 %; EU-27: 16,5 %), čeprav se ta od leta 2000 dalje znižuje.

¹ Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračinske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Zajeti so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove in transferi gospodinjstvom (štipendije, subvencije za prehrano, vozovnice, bivanje, učbenike ipd). Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

² Upoštevan je revidiran BDP po zadnji objavi SURS septembra 2008 (Nacionalni računi – SURS, 2008).

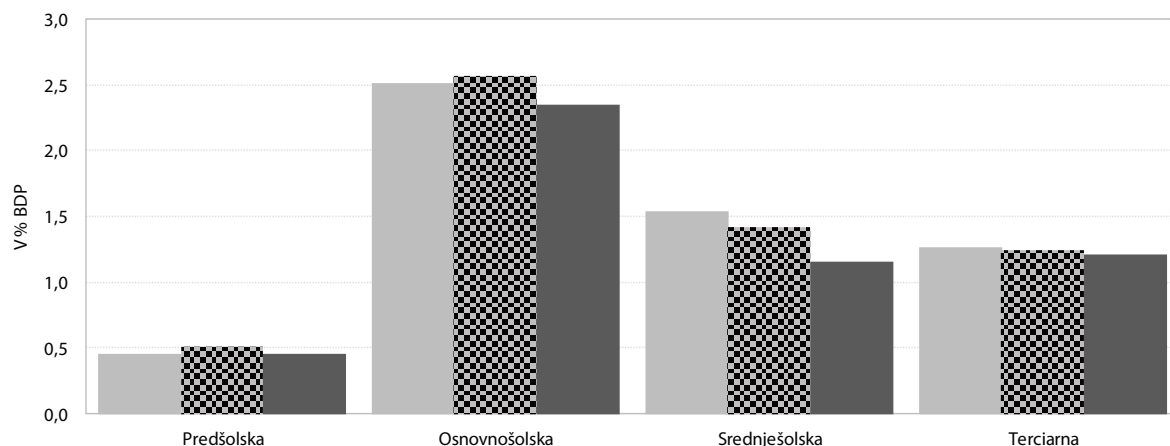
Tabela: Celotni javni izdatki za izobraževanje, skupaj in ponamenu porabe, EU-27, 1995–2005

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU-27	np	4,68	4,94	5,06	5,14	5,06	5,04
Avstrija	6,04	5,66	5,7	5,67	5,5	5,44	5,44
Belgija	np	np	6	6,11	6,05	5,99	5,95
Bolgarija	3,39	4,19	3,78	4,03	4,23	4,51	4,51
Ciper	4,63	5,44	5,93	6,55	7,29	6,7	6,92
Češka	np	4,04	4,09	4,32	4,51	4,37	4,25
Danska	7,67	8,28	8,44	8,44	8,33	8,43	8,28
Estonija	5,88	5,57	5,28	5,48	5,31	4,98	4,87
Finska	6,85	6,08	6,04	6,21	6,41	6,42	6,31
Francija	6,04	6,03	5,59	5,57	5,88	5,79	5,65
Grčija	2,87	3,71	3,47	3,55	3,58	3,84	3,98
Irska	5,07	4,29	4,27	4,29	4,39	4,72	4,77
Italija	4,85	4,47	4,86	4,62	4,74	4,58	4,43
Latvija	6,19	5,64	5,64	5,71	5,32	5,07	5,06
Litva	5,12	5,63	5,89	5,85	5,18	5,2	4,95
Luksemburg	4,26	np	3,74	3,79	3,78	3,87	3,81
Madžarska	5,39	4,5	5,01	5,37	5,85	5,43	5,45
Malta	np	4,52	4,46	4,38	4,7	4,85	6,82
Nemčija	4,62	4,45	4,49	4,7	4,7	4,59	4,53
Nizozemska	5,06	4,86	4,78	4,9	5,12	5,16	5,19
Poljska	5,1	4,87	5,42	5,41	5,35	5,41	5,47
Portugalska	5,37	5,42	5,61	5,54	5,57	5,29	5,4
Romunija	np	2,88	3,28	3,52	3,44	3,29	3,48
Slovaška	5,01	4,15	4,0	4,31	4,3	4,19	3,85
Slovenija	5,80	5,78	5,89	5,78	5,82	5,76	5,74
Španija	4,66	4,28	4,23	4,25	4,28	4,25	4,23
Švedska	7,22	7,31	7,12	7,43	7,3	7,18	6,97
Zdr. Kraljestvo	5,02	4,64	4,65	5,2	5,34	5,25	5,45

Vir: Population and Social conditions (Eurostat), 2008; Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2007 (začasni podatki) – SURS (2009); Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005, 2006 (začasni podatki) – SURS (2008); Statistični letopis 2008 – SURS (2008).

Opomba: Za Slovenijo so kazalniki izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (september 2008).

Slika: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, po ravneh izobraževanja, v % BDP, Slovenija, 2000–2007

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2007 (začasni podatki) – SURS (2009); Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005, 2006 (začasni podatki) – SURS (2008); Statistični letopis 2008 – SURS (2008).

Opomba: Kazalniki so izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (september 2008).

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca

drugi dejavniki (učne metode, načrti in cilji, pričakovanja učiteljev do učencev ipd).

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v vseh ravneh izobraževanja skupaj so visoki in so se v zadnjem letu povečali bolj od evropskega povprečja. V

letu 2005 so znašali 6.056,4 EUR SKM, s čimer je Slovenija presegala povprečje EU, ki je tega leta znašalo 5649,6 EUR SKM, vendar je precej zaostajala za državami z najvišjimi izdatki (Danska, Švedska in Združeno kraljestvo), ki pa imajo tudi višji BDP na prebivalca. Navedeni izdatki so se v Sloveniji leta 2005 (zadnji razpoložljiv podatek) v primerjavi z letom 2004 povečali bolj kot v večini drugih evropskih držav. Če pa upoštevamo tudi raven gospodarske razvitosti države, merjeno z BDP na prebivalca, se Slovenija v deležu izdatkov za izobraževalne ustanove v primerjavi z BDP na prebivalca (31,1 % BDP na prebivalca) uvršča precej nad povprečje EU (25,2 %) in med vodilne evropske države. V primerjavi z letom 2004 so se navedeni izdatki povečali bolj kot v večini ostalih evropskih držav in tako tudi bolj od evropskega povprečja (Slovenija: za 1,2 o. t.; EU: 0,6 o. t.), enako velja za obdobje 2001–2005.

V letu 2005 (zadnje leto z razpoložljivimi podatki) so se najbolj okrepili izdatki na udeleženca v terciarnem izobraževanju, kjer pa Slovenija še precej zaostaja za evropskim povprečjem. Kazalnik letnih izdatkov

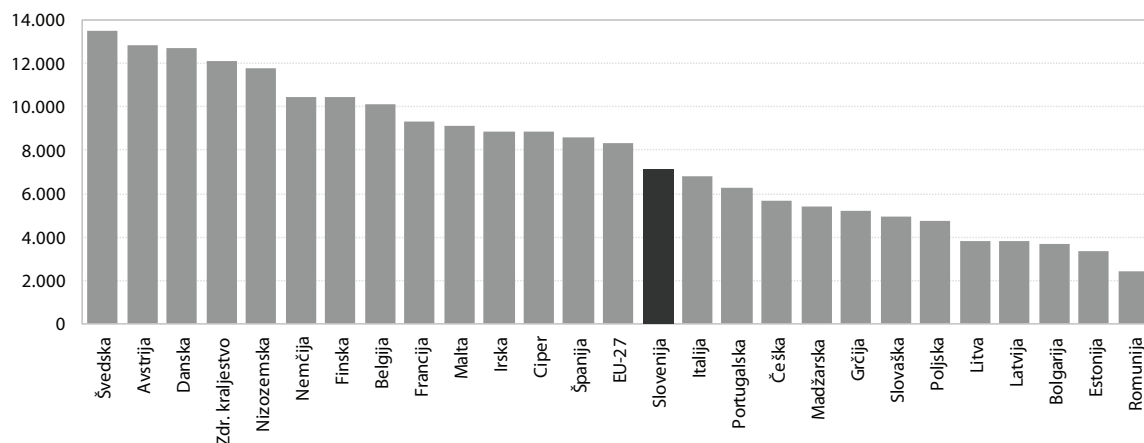
za ustanove na udeleženca izobraževanja za vse ravni skupaj kaže razmeroma ugodno sliko, ob tem pa je stanje po posameznih ravneh izobraževanja različno. Tako so v terciarnem izobraževanju, kljub temu da je delež javnih izdatkov za terciarno izobraževanje višji od evropskega povprečja, letni izdatki na udeleženca s 36,4 % BDP na prebivalca nižji od povprečja EU (2005: 37,0 %), kar je povezano predvsem z visoko vključenostjo v to raven izobraževanja pri nas. V letu 2005 so se ti izdatki povečali bolj kot v večini ostalih evropskih držav in bolj od evropskega povprečja (Slovenija: 2,5 o. t.; EU: 1,5 o. t.), vendar pa so bili še vedno nižji kot leta 2001. V prihodnjih letih pričakujemo ob uvajanju krajših bolonjskih študijev ter glede na demografska gibanja in pričakovano nadaljevalno umirjanje števila vpisanih povečanje izdatkov na udeleženca. Bolj kot v večini ostalih evropskih držav so se v letu 2005 povečali tudi izdatki na udeleženca v osnovnem in srednjem izobraževanju. V letu 2005 so v osnovnem izobraževanju znašali 6056,4 EUR SKM, v srednjem pa 4634,5 EUR SKM. V zadnjih letih so se v večini evropskih držav izdatki na udeleženca na obeh navedenih ravneh izobraževanja povečali zaradi upadanja števila vpisanih, kar je povezano z demografskimi spremembami. Mednarodne primerjave (Pisa, 2006) kažejo, da višina izdatkov na udeleženca ni nujno vedno pozitivno povezana tudi z dosežki na testih znanja v okviru mednarodnih raziskav, saj so z vidika kakovosti izobraževanja pomembni tudi

Tabela: Letni izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, v standardih kupne moči (EUR SKM) in v primerjavi z BDP na prebivalca, 2001–2005

	V EUR SKM			Izdatki na udeleženca v primerjavi z BDP na prebivalca, v %		
	2001	2004	2005	2001	2004	2005
EU-27	5058,6	5466,8	5649,6	24,6	24,7	25,2
Avstrija	7000	7806,2	8292,8	27,9	28,0	28,7
Belgija	6320,7	6252,3	6501,2	25,9	23,9	24,0
Bolgarija	1325,9	1810,3	1993,2	22,9	24,8	25,2
Ciper	4951,9	5959,0	6684,0	27,6	30,5	32,2
Češka	2785,8	3664,8	3809,3	20,1	22,5	22,2
Danska	7303,9	7647,4	8243,6	28,9	28,1	29,1
Estonija	np	np	2868,3	np	np	20,4
Finska	5284,4	6243,7	6224,6	23,1	24,8	24,1
Francija	5929,9	6122,9	6363,9	25,9	25,7	25,3
Grčija	3236,9	4148,4	4605,9	18,8	20,5	21,3
Irska	4635,4	5724,2	6011,6	17,7	18,7	18,7
Italija	6383,2	5917,8	5907,9	27,4	25,6	25,1
Latvija	1994,7	2403,3	2745,8	26,0	24,3	24,6
Litva	1859,8	2355,5	2475,4	22,7	21,6	20,8
Madžarska	np	3642,9	3842,2	np	26,6	26,7
Malta	3305,9	4076,8	5882,4	21,5	24,6	33,9
Nemčija	5813,8	6186,7	6503,4	25,2	24,6	25,2
Nizozemska	5694,1	6466,4	6702,7	21,5	23,1	22,8
Poljska	2183,3	2723,5	3051	23,2	24,8	26,6
Portugalska	4036,1	4234,2	4703,5	26,4	26,2	27,8
Romunija	np	np	1454,2	np	np	18,3
Slovaška	1845,2	2594,4	2698,8	17,8	21	19,9
Slovenija	4646,4	5528,4	6056,4	29,9	30,0	31,1
Španija	4525,4	5259	5718,1	23,3	24,1	24,8
Švedska	6094,1	7132,3	7203,6	25,4	26,4	26
Zdr. kraljestvo	5155,3	6051,6	7084,1	22,5	23,6	26,3

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, 2008.
 Opomba: np – ni podatka.

Slika: Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca v EUR SKM, terciarno izobraževanje, 2005

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, 2008.

Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost, izražen kot odstotek BDP, se je v letu 2007 precej zmanjšal. Po končnih¹ podatkih se je delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost (BIRR) v BDP v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 0,11 o. t. na 1,45 % BDP, njihov obseg pa je realno stagniral². Ob skorajda nespremenjenem deležu BIRR v BDP v EU se je zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem v letu 2007 povečal in je dosegel 0,38 o. t. (2006: 0,28 o. t.). Takšen rezultat je za Slovenijo ob ugodnih gospodarskih gibanjih v letu 2007³ nespodbuden, če upoštevamo, da izdatki EU za RRD stagnirajo že od leta 2000 naprej. Na drugi strani so nekatere države kot npr. Avstrija, Češka, Estonija, Portugalska ali Španija naredile velik preboj pri povečevanju deleža BIRR v BDP. Češka je v letu 2007 prehitela Slovenijo, ki se še vedno uvršča pred mediteranske države EU, Irsko ter ostale nove članice.

Delež poslovnega sektorja v financiranju BIRR se je v letu 2007, po znatnem povečanju v predhodnem letu, zmanjšal. V letu 2007 so se naložbe poslovnega sektorja v RRD realno zmanjšale⁴ za 1,9 %, kar se delno odraža tudi v zmerni rasti sredstev, uveljavljenih kot davčne olajšave⁵. Delež poslovnega sektorja v strukturi financiranja celotnih BIRR se je tako zmanjšal za 1,0 o. t. in je znašal 58,3 %. Izdatki poslovnega sektorja za naložbe v RRD so se v razmerju do BDP v letu 2007 zmanjšali glede na leto pred tem, na 0,85 % BDP. To pomeni, da se je ob evropski stagnaciji zaostanek Slovenije za evropskim

povprečjem povečal, saj je evropski poslovni sektor za naložbe v RRD v letu 2005⁶ namenil 0,99 % BDP. Prav tako se je povečal zaostanek slovenskega poslovnega sektorja za barcelonskim ciljem glede vlaganj v RRD v obsegu 2 % BDP do leta 2013⁷. Za ciljem zaostaja tudi javni sektor, ki je po časasnih podatkih v letu 2007 za naložbe v RRD namenil 0,66 % BDP.

Struktura raziskovalcev glede na sektor zaposlitve, ki je pomembna z vidika prenosa znanja v gospodarstvo, se je tudi v letu 2007 spremenila v ugodni smeri, saj se je povečal delež poslovnega sektorja. Skupno število raziskovalcev⁸ se je v letu 2007 povečalo za 6,7 %, najbolj, za 13,7 %, ponovno v poslovnem sektorju. Glavnina raziskovalcev je delovala v poslovnem sektorju, 41,1 %, kar je bilo največ v obdobju od leta 2000 (31,8 %). Število raziskovalcev, zaposlenih v poslovnem sektorju, se je v obdobju 2000–2007 povečevalo v povprečju za 9,3 % na leto. V letu 2007 je slovenski poslovni sektor glede deleža zaposlenih raziskovalcev opazno zmanjšal zaostanek za evropskim povprečjem, ki je bil tako najmanjši v obdobju 2000–2007 in je znašal 8,9 o. t. (2000: 15,7 o. t.).

¹ Prva objava, 26. februar 2009, SURS.

² BIRR so se v letu 2007 realno nekoliko zmanjšali (za 0,3 %), v letu prej pa so se realno povečali za 14,5 %.

³ BDP se je v letu 2007 realno povečal za 6,8 %.

⁴ V letu 2006 je poslovni sektor za 22,7 % realno povečal naložbe v RRD.

⁵ Davčni zavezanci so tudi v letu 2007 uveljavljali davčno olajšavo iz naslova vlaganj v RRD (Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, UL RS št. 117/06). Tako je 461 davčnih zavezancev uveljavilo davčno olajšavo za znižanje davčne osnove v višini 20 % zneska, vloženega v RRD. Obseg davčnih olajšav je v letu 2007 znašal 60,7 mio EUR (4,6 % več kot v 2006). Podobno kot v letu 2006 je skoraj polovico vseh, 48,4 %, uveljavilo 26 davčnih zavezancev iz proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken ter motornih vozil, prikolic in polprikolic. Davčni zavezanci, ki so izpolnjevali pogoje za koriščenje davčne regijske olajšave za raziskave in razvoj, so si v letu 2007 na osnovi Uredbe o davčni regijski olajšavi za raziskave in razvoj (UL RS št. 110/2007) lahko še dodatno znižali davčno osnovo (za 10 % oz. 20 %). Obseg teh olajšav je v letu 2007 znašal 5,7 mio EUR, uveljavilo jih je 164 davčnih zavezancev. Pri tem je dve petini celotnega zneska uveljavilo 25 zavezancev iz proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken ter strojev in naprav (Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2007, 2008).

⁶ Zadnji razpoložljivi podatki za EU so za leto 2005.

⁷ Slovenija je podaljšala časovni okvir za izpolnitev barcelonskega cilja glede vlaganj v RRD iz leta 2010 na leto 2013 (Akcijski načrt za izvajanje integriranih priporočil, 2008).

⁸ Število raziskovalcev je izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa, pri čemer so v analizo zajeti izključno raziskovalci (brez tehničnega in drugega osebja).

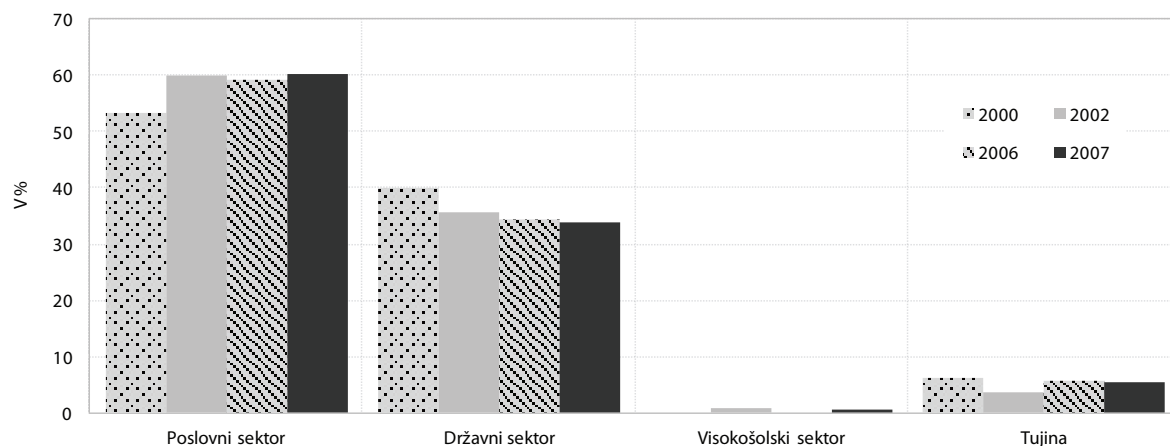
Tabela: Bruto domači izdatki za RRD v Sloveniji in nekaterih državah članicah EU-27, v % BDP

	1996	2000	2005	2006	2007 ¹
EU-27	1,75	1,85	1,82	1,84	1,83
Avstrija	1,60	1,94	2,44	2,46	2,56
Češka	0,97	1,21	1,41	1,55	1,54
Estonija	np	0,61	0,94	1,15	1,14
Finska	2,52	3,34	3,48	3,45	3,47
Irska	1,30	1,12	1,25	1,30	1,31
Italija	0,99	1,05	1,09	1,14	np
Latvija	0,42	0,44	0,56	0,70	0,63
Litva	0,50	0,59	0,75	0,79	0,82
Madžarska	0,65	0,78	0,94	1,00	0,97
Nemčija	2,19	2,45	2,48	2,54	2,53
Poljska	0,65	0,64	0,57	0,56	np
Portugalska	0,57	0,76	0,81	1,00	1,18
Romunija	np	0,37	0,41	0,45	0,53
Slovenija	1,31	1,39	1,44	1,56	1,45
Španija	0,81	0,91	1,12	1,20	1,27

Vir: Eurostat Portal Page – Science and technology – Research and development, 2009.

Opomba: ¹ Podatki za Avstrijo, Estonijo, Irsko, Nemčijo in Portugalsko niso končni, podatek za EU-27 je ocena Eurostata; np – ni podatka.

Slika: Struktura virov financiranja bruto domačih izdatkov za RRD, Slovenija¹, 2000–2007, v %

Vir: Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2000-2007 (SURS), 2009.

Opomba: ¹ visokošolski in zasebni nepridobitni sektor zaradi zelo majhnega deleža v strukturi financiranja BIRR nista prikazana. Prvi je v letih 2000–2007 v povprečju prispeval 0,5 %, drugi pa 0,1 % k celotnim BIRR.

Diplomanti na področju naravoslovja in tehnike

Število diplomantov na področju naravoslovja in tehnike¹ se je v letu 2007 ponovno povečalo. V letu 2007 je imela Slovenija na področju naravoslovja in tehnike 2.836 diplomantov, kar je 2,4 % več kot leto pred tem. V obdobju 2000–2006 se je njihovo število povišalo za 5,7 %, kar je precej manj kot v EU (25,4 %).

Slovenija po številu diplomantov na področju naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let močno zaostaja za evropskim povprečjem.

Število diplomantov naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev se je leta 2007 rahlo povečalo in znašalo 9,8 (leta 2006: 9,5), vendar pa je Slovenija v letu 2006 na tem področju zaostajala za večino drugih evropskih držav in za povprečjem EU (13,0). V obdobju 2000–2006 se je zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem še povečal, njen položaj med evropskimi državami pa močno poslabšal. Tudi delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov, ki se je v zadnjem letu okrepil, je precej nižji kot leta 2000 in tudi nižji od evropskega povprečja. V letu 2007 je znašal 17,0 % in je bil v primerjavi z letom 2000 nižji za 5,8 o. t. Slovenija je leta 2006 po vrednosti obravnavanega kazalnika za evropskim povprečjem (22,4 %) zaostajala za 6,2 o. t., zaostanek pa se je v obdobju 2000–2006 precej povečal. Po deležu diplomantov naravoslovja in tehnike se uvršča v spodnjo tretjino držav EU in zaostaja za skoraj vsemi starimi članicami.

Število vpisanih na področje naravoslovja in tehnika se je v letu 2007/2008 okrepilo, delež vpisanih na to področje študija pa je precej skromen.

V študijskem letu 2007/08 je število vpisanih na področje naravoslovja in tehnika znašalo 27.779 in je bilo za 7,6 % višje kot v predhodnem letu. Povečal se je tudi delež vpisanih na to področje, v letu 2007/2008 je znašal 24,1 % (2006/07: 22,3 %), vendar pa je Slovenija v letu 2006 podobno kot v preostalih letih obdobja 2000–2006 zaostajala za evropskim povprečjem (Slovenija: 21,1 %; povprečje EU: 25,2 %). Zaradi pozitivnih trendov pri vpisu na navedeno področje po letu 2000 je tudi v prihodnje pričakovati

povečanje števila teh diplomantov. Vendar je treba izpostaviti, da je bila v obdobju 2000/01–2007/08 rast števila vpisanih na to področje študija (34,8 %) precej višja od rasti števila diplomantov² (8,3 %), kar kaže na nizko učinkovitost študija³. Pričakovati je, da se bo število vpisanih in število diplomantov naravoslovja in tehnike v prihodnjih letih povečalo tudi zaradi v letu 2007 sprejetega Zakona o štipendiranju⁴, ki predvideva krepitev kadrovskega štipendiranja in spodbujanje vpisa na študijske smeri glede na potrebe po kadrih.

¹ Indikatorji za področje naravoslovja in tehnike (ang. Science and technology, Statistični urad RS to področje imenuje znanost in tehnologija) zajemajo dve širši področji po ISCED 97, in sicer področje znanost, matematika in računalništvo (ISC 42, 44, 46 in 48) in področje tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo (ISC 52, 54 in 58). Pri tem je upoštevana Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja ISCED 97 in Eurostatov priročnik področij izobraževanja in usposabljanja 1999 (Fields of Education and Training Manual, 1999). Indikatorji zajemajo število vseh diplomantov terciarnega izobraževanja na področju znanost in tehnologija, ki so v opazovanem koledarskem letu končali študij.

² Za diplomante so podatki za koledarsko leto (zadnji za 2007), glede vpisa pa za obdobje 2000/2001–2007/2008.

³ To kažejo tudi podatki o povprečnem trajanju študija diplomantov univerzitetnih programov naravoslovja in tehnike, ki je v letu 2006 za diplomante naravoslovja znašalo 7,2 leta, za diplomante tehnike pa 7,0 leta (Vir: Evroštudent SI 2007, 2007).

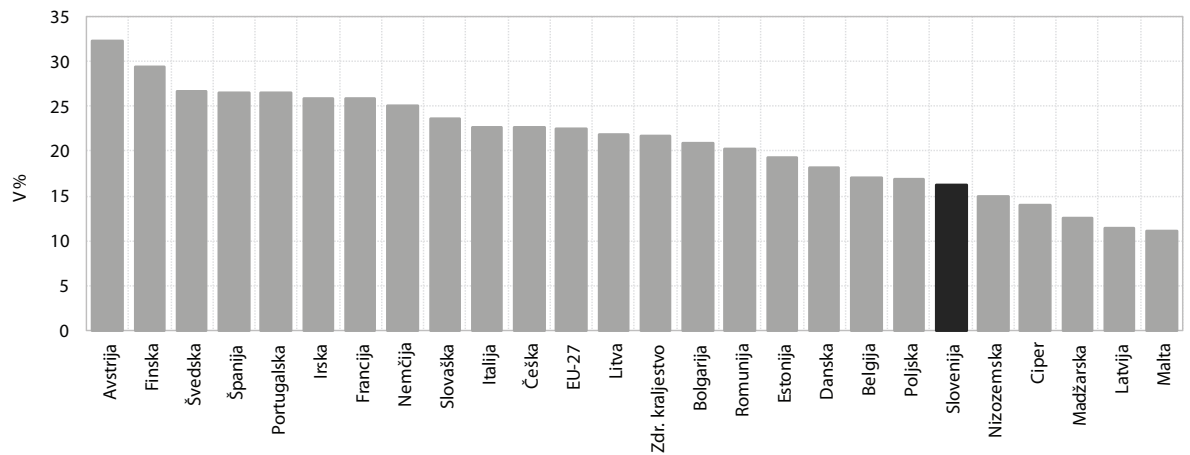
⁴ Zakon velja od septembra 2008.

Tabela: Število diplomantov naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let

	1998	2000	2005	2006
EU-27	np	10,2	13	13
Avstrija	7,9	7,2	9,8	10,7
Belgija	np	9,7	10,9	10,6
Bolgarija	5,5	6,6	8,6	8,6
Ciper	np	3,4	3,6	4,2
Češka	4,6	5,5	8,2	10,1
Danska	8,1	11,7	14,7	13,8
Estonija	3,3	7	12,1	11,2
Finska	15,9	16	17,7	17,9
Francija	18,5	19,6	22,5	20,6
Grčija	np	np	10,1	5,9
Irska	22,9	24,2	24,5	20,9
Italija	5,1	5,7	9,7	9,2
Latvija	6,1	7,4	9,8	8,9
Litva	9,3	13,5	18,9	19,3
Luksemburg	1,4	1,8	np	0
Madžarska	5	4,5	5,1	5,9
Malta		3,4	3,4	5
Nemčija	8,8	8,2	9,7	10,7
Nizozemska	6	5,8	8,6	9
Poljska	4,9	6,6	11,1	13,3
Portugalska	5,2	6,3	12	12,7
Romunija	4,5	4,9	10,3	10,5
Slovaška	4,3	5,3	10,2	10,3
Slovenija	8	8,9	9,8	9,5
Španija	8	9,9	11,8	11,6
Švedska	7,9	11,6	14,4	14,9
Združeno kraljestvo	15,5	18,5	18,4	17,5

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Education and training, 2008.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež diplomantov na področju naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov, Slovenija in države EU, 2006, v %

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Education and training, 2008.

Inovacijska aktivnost podjetij

Vzadnjemtriletnem obdobju, za katero so na razpolago podatki (2004–2006), je bil v Sloveniji dosežen pomemben napredek v inovacijski aktivnosti podjetij, še zlasti v storitvenih dejavnostih. Po končnih podatkih SURS je na področju inovacijske aktivnosti v Sloveniji v obdobju 2004–2006 prišlo do močnega izboljšanja v primerjavi s predhodnim triletnim obdobjem, saj je delež inovacijsko aktivnih podjetij narasel za 8,2 o. t. (2002–2004: za 5,8 o. t.) in je dosegel 35,1 %. V industriji se je vrednost kazalnika povečala z enako intenziteto kot v predhodnem obdobju (za 6,7 o. t. oz. na 41,0 %). Največji napredek je bil zabeležen v storitvenih dejavnostih, kjer je bilo inovacijsko aktivnih za 10,7 o. t. več podjetij; vrednost kazalnika je znašala 26,8 %. Napredek storitvenih podjetij je spodbuden predvsem v odnosu do podatkov iz predhodnega obdobja (2002–2004), saj so ti odražali največje zaostajanje Slovenije za EU prav na področju inovativnosti v storitvah. Zaostajanje je izhajalo zlasti iz nizke ravni inovativnosti v poslovnih storitvah, temelječih na znanju (PSTZ)¹. Za podjetja iz PSTZ iz držav EU je bilo namreč značilno, da so bila vsaj tako inovacijsko aktivna² kot podjetja iz predelovalnih dejavnosti³. V obdobju 2004–2006 se je znatno okrepil ravno delež inovativnih podjetij iz PSTZ, za 15,9 o. t. oz. na 43,1 %.

Slovenija se je po inovacijski aktivnosti v obdobju 2004–2006 približala evropskemu povprečju. V EU se je v obdobju 2004–2006 delež inovacijsko aktivnih podjetij (38,9 %) ohranil približno na ravni predhodnega obdobja, kar je ob doseženem napredku v Sloveniji dodatno pripomoglo k izrazitemu znižanju zaostanka za povprečjem EU, na 3,8 o. t. (2002–2004: za 12,6 o. t.). Izmed držav članic EU sta Slovenija in Finska⁴ zabeležili največjo rast deleža podjetij, ki so inovirala, obe za 8,2 o. t.; v Sloveniji se je povečal predvsem delež srednje velikih podjetij (za 10,4 o. t.), na Finskem pa delež malih podjetij (za 9,9 o. t.). V Sloveniji ostaja nizka inovacijska aktivnost pereča zlasti v malih podjetjih, kjer je bilo neinovativnih kar 72,3 % podjetij⁵. V obeh omenjenih državah so storitvena podjetja glede na predhodno obdobje precej bolj povečala inovacijsko aktivnost od industrijskih⁶ (v storitvah SI: za 10,7 o. t., FI: za 10,5 o. t.; v

industriji SI: za 6,7 o. t., FI: za 6,1 o. t.). Ne glede na to pa je za države EU veljalo, da je bila inovacijska aktivnost v industriji višja kot v storitvah; izjeme so bile Grčija, Latvija in Portugalska.

V Sloveniji so bila v obdobju 2004–2006 v predelovalnih dejavnostih najbolj inovativna podjetja v strojni in elektro industriji. Več kot polovica (54,6 %) slovenskih podjetij v strojni (DK) in elektro (DL) industriji je bilo inovativnih. Še precej višji delež inovativnih podjetij v teh dejavnostih v letih 2004–2006 sta imeli Nemčija (82,6 %) in Estonija (73,0 %). Podjetja iz teh dejavnosti so bila najbolj inovacijsko aktivna v kar osmih starih članicah EU, v povprečju 62,8 %. V nasprotju s tem je bila inovacijska dejavnost v najbolj inovacijsko uspešnih novih članicah (Estonija, Ciper, Slovenija) bolj enakomerno porazdeljena med predelovalnimi dejavnostmi.

¹ Dejavnosti klasifikacije SKD: 72 – obdelava podatkov in podatkovne baze, 74.2 – projektiranje in tehnično svetovanje, 74.3 – tehnično preizkušanje in analiziranje.

² V obdobju 2002–2004 sta bili edini izjemi Slovenija in Ciper.

³ Poročilo o razvoju 2008, 2008.

⁴ Na Finskem je delež inovacijsko aktivnih podjetij znatno višji kot v Sloveniji, znašal je 51,4 %.

⁵ V obdobju 2002–2004 je bilo pomanjkanje usposobljenega osebja dejavnik, ki je pomembno oviralo inoviranje v malih podjetjih (v raziskavi za obdobje 2004–2006 teh podatkov ni).

⁶ Na Finskem se je okrepil zlasti delež malih inovacijsko aktivnih storitvenih podjetij, za 12,7 o. t., v Sloveniji pa delež velikih

storitvenih podjetij, za 13,9 o. t., kar verjetno odraža tudi izvajanje ukrepov inovacijske politike na Finskem, ki je bolj usmerjena v spodbujanje inovativnosti v malih podjetjih.

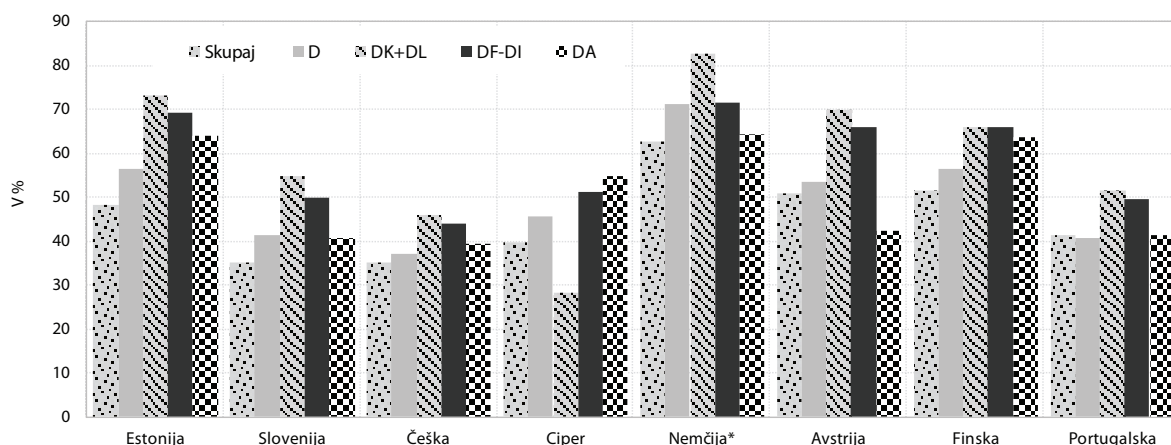
Tabela: Inovacijsko aktivna podjetja v obdobju 2004–2006, % vseh podjetij

	SKUPAJ	mala	srednja	velika	INDUSTRIJA	mala	srednja	velika	STORITVE	mala	srednja	velika
EU-27¹	38,9	34,4	52,3	70,1	41,2	35,2	56,0	74,3	36,0	33,5	45,5	62,0
Avstrija	50,6	44,0	71,1	82,8	53,0	43,3	74,7	89,8	48,6	44,6	66,6	67,4
Ciper	39,5	35,0	56,6	82,1	46,3	42,1	68,4	76,9	33,4	28,2	49,2	86,7
Češka	35,0	28,9	48,5	70,4	36,6	27,8	50,2	72,8	32,7	30,1	44,3	60,0
Estonija	48,2	43,0	64,4	85,2	55,1	48,4	69,9	89,0	39,9	37,6	52,0	73,1
Finska	51,4	46,9	61,2	83,0	55,4	49,0	66,7	88,0	47,3	44,8	52,9	74,5
Grčija	40,9	37,3	55,7	73,6	37,8	33,5	51,5	82,1	44,5	41,6	62,4	59,3
Irska	47,2	42,7	62,5	74,9	56,7	51,4	67,3	84,2	41,3	38,1	57,5	63,1
Italija	34,6	31,3	54,2	69,2	37,3	33,5	59,9	75,5	28,3	26,1	39,7	58,4
Latvija	16,2	13,1	23,7	48,4	14,6	9,8	24,3	44,0	17,7	15,9	22,7	54,8
Madžarska	20,1	15,6	31,6	55,5	21,2	15,9	31,3	56,0	18,4	15,3	32,3	53,7
Nemčija	62,6	57,3	71,8	87,4	69,6	63,5	75,1	90,1	56,6	53,4	65,9	82,3
Poljska	23,0	15,5	37,7	64,1	23,9	14,3	38,7	67,0	21,5	17,1	35,2	54,7
Portugalska	41,3	37,3	56,7	78,5	40,7	36,3	55,2	79,1	42,3	38,8	60,8	77,3
Slovenija	35,1	27,7	51,3	76,9	41,0	30,8	56,6	77,6	26,8	24,4	33,3	74,4

Vir: Eurostat Portal Page – Science and technology – Community innovation survey, 2009; preračuni UMAR.

Opomba: ¹ podatki za Francijo niso vključeni v povprečje EU-27, ker je Francija v zadnji raziskavi o inovacijski dejavnosti poročala samo podatke o inovacijski aktivnosti v predelovalnih dejavnostih.

Slika: Delež inovacijsko aktivnih podjetij v obdobju 2004–2006 v inovacijsko najbolj aktivnih panogah predelovalnih dejavnosti, v % od vseh podjetij

Vir: Eurostat Portal Page – Science and technology – Community innovation survey, 2008; preračuni UMAR.

Opomba: *v DF-DI zaradi zaupnosti niso vključeni podatki za proizvodnjo koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva (DF), v DA pa podatki o proizvodnji tobačnih izdelkov (DA-16); D-predelovalne dejavnosti, DK-proizvodnja strojev in naprav, DL-proizvodnja električne in optične opreme, DF-proizvodnja koksa, naftnih derivatov, jedrskega goriva, DG-proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, DH-proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, DI-proizvodnja drugih nekovinskih mineralnih izdelkov, DA-proizvodnja hrane, pijač, krmil, tobanih izdelkov.

Raba interneta

Povečevanje deleža uporabnikov interneta se je nadaljevalo tudi v letu 2008, vendar pa širjenje uporabe interneta v Sloveniji v zadnjih dveh letih zaostaja za EU, tako da se je zaostanek za evropskim povprečjem lani povečal drugo leto zapored. Delež prebivalcev, ki so v prvem četrtletju 2008 uporabljali internet, je dosegel 56 % prebivalstva v starosti 16–74 let, ki ga upošteva Eurostatova metodologija. V primerjavi s povprečjem EU, ki je znašalo 61 %¹, je bil nižji že za 5 odstotnih točk, kar je za odstotno točko višji zaostanek kot v predhodnem letu in za 4 odstotne točke višji zaostanek kot v letu 2006, ko je bila razlika med Slovenijo in povprečjem EU najnižja v tem obdobju (1 o. t.). Za povprečjem starih članic EU (EU-15) je Slovenija v letu 2008 zaostajala že za 10 odstotnih točk. Na upočasnitev širjenja uporabe interneta v Sloveniji kažejo tudi primerjave z novimi članicami EU, saj je bila Slovenija do leta 2006 poleg Estonije vodilna med njimi, v letu 2007 sta poleg Estonije Slovenijo prehiteli še Slovaška in Latvija, v letu 2008 pa še Češka in Madžarska. Od starih članic so do leta 2007 za Slovenijo zaostajale štiri države, v letu 2008 pa tri.

Primerjave z EU kažejo, da ima Slovenija neizkoriščen potencial za širitev uporabe interneta predvsem pri starejših prebivalcih, v zadnjih dveh letih pa glede na EU izstopa tudi počasen napredek pri populaciji srednjih let. V Sloveniji se razširjenost uporabe interneta s starostjo zmanjšuje hitreje kot v povprečju EU, hkrati pa je med mladimi (16–24 let) delež uporabnikov interneta višji kot v EU². Medtem ko se pri populaciji mladih pozitivna razlika do povprečja EU ohranja na relativno visoki ravni, pa podatki za populacijo v starosti 25–54 let kažejo nazadovanje v primerjavi z EU, saj se je rahla prednost iz leta 2006 v zadnjih dveh letih spremenila v zaostanek. Največji razkorak pri uporabi interneta imamo pri populaciji, starejši od 55 let, kjer se je povečevanje zaostanka za EU v zadnjem letu sicer ustavilo, vendar ne tudi pri najstarejših prebivalcih (nad 65 let). Za populacijo srednjih let (25–54) je značilno, da je zaostanek za EU višji pri prebivalcih z nižjo izobrazbo, vendar pa se je v zadnjih dveh letih položaj glede na EU poslabšal vsem skupinam, ne glede na izobrazbo. Ravno nasprotno pa za populacijo nad 55 let velja, da po uporabi interneta za EU najmanj zaostajajo nizko, najbolj pa srednje izobraženi prebivalci.

V letu 2008 se je upočasnilo tudi naraščanje deleža gospodinjstev z dostopom do interneta, ki je tako prvič po letu 2004 rahlo zaostal za povprečjem EU.

Delež gospodinjstev, ki so v prvem tromesečju leta 2008 imela dostop do interneta, se je v letu 2008 povišal za odstotno točko na 59 %, v EU pa kar za 6 o. t. na 60 %. Še naprej pa se je relativno hitro povečeval širokopasovni dostop do interneta, ki je dosegel 50 % in bil tako kot v letu 2007 za 2 o. t. nad povprečjem EU. Nadaljnjo hitro rast širokopasovnega dostopa povezujemo s pestrejšo ponudbo in ugodnimi cenovnimi gibanji na tem področju v zadnjih letih³. Med gospodinjstvi, ki nimajo dostopa do interneta, se še naprej znižuje delež tistih, ki kot največjo oviro navajajo previsoke stroške dostopa in opreme. Čeprav pada, pa ostaja najvišji delež tistih gospodinjstev, ki internetnega dostopa nimajo, ker ga ne potrebujejo, in delež tistih, ki ga nimajo zaradi pomanjkanja ustreznega znanja. Pri teh dveh ovirah Slovenija tudi najbolj negativno odstopa od povprečja EU, kar je verjetno precej povezano z različno starostno in v nekaterih starostnih segmentih prebivalstva tudi izobrazbeno strukturo uporabnikov interneta v primerjavi z EU.

Pomemben dejavnik razvoja informacijske družbe je uvajanje e-uprave, kjer je bil ob že doseženi visoki ravni ponudbe storitev e-uprave v zadnjem letu narejen premik tudi glede njihove uporabe. Dostopnost e-uprave (ponudba) je v Sloveniji med najvišjimi v EU, po zadnjih podatkih je bila v letu 2007 90-odstotna (v EU 59 %). Na strani povpraševanja pa podatki za leto 2008 kažejo nadaljnjo rast uporabe teh storitev v podjetjih, po zastoju v letu 2007 pa se je lani ponovno povečal tudi delež posameznikov, ki so z javno upravo poslovali elektronsko. S tem se je nekoliko zmanjšal zaostanek za povprečjem EU glede dvosmernega e-poslovanja posameznikov z javno upravo (e-pošiljanje izpolnjenih obrazcev), ki je edini način e-poslovanja z javno upravo, kjer je Slovenija v letu 2008 zaostajala za EU⁴.

¹ Uporaba interneta se je v letu 2008 povečala v vseh državah EU, tudi v tistih, ki že dosegajo več kot 80-odstotni delež uporabnikov interneta.

² Dejstvo, da pri nas mlajši prebivalci uporabljajo internet bolj kot v EU, sovpada tudi z ugotovitvijo, da Slovenci v primerjavi s povprečjem EU prednjačijo pri uporabi interneta za različne izobraževalne namene, manj pogosto kot v EU pa ga uporabljajo za nekatere bolj vsakodnevne storitve (internetno bančništvo, iskanje informacij o blagu in storitvah ipd.), pa tudi za zahtevnejše komunikacijske storitve.

³ Od razvezave zanke ISDN-ADSL septembra 2005 je prišlo do precejšnjega povečanja konkurence na trgu storitev širokopasovnega dostopa do interneta.

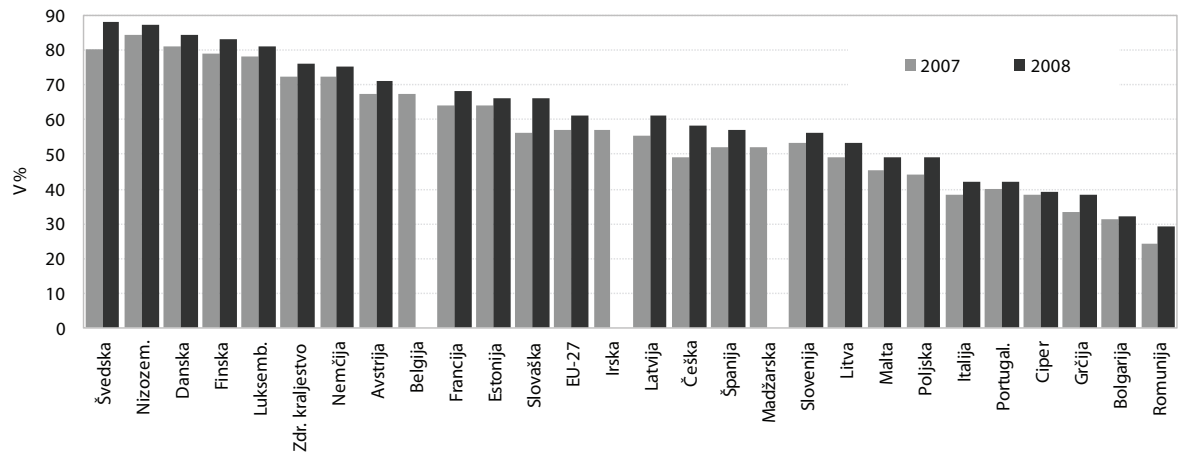
⁴ Uporaba e-uprave v podjetjih močno presega povprečje EU pri vseh načinih e-poslovanja, najmanj pri celovitem e-poslovanju.

Tabela: **Uporaba in dostop do interneta v Sloveniji**

	2004 ²	2005 ²	2006 ²	2007 ²	2008 ²
Uporabniki interneta ¹ (16–74 let)	37	47	51	53	56
Gospodinjstva z dostopom do interneta	47	48	54	58	59
Gospodinjstva s širokopasovno povezavo	10	19	34	44	50

Vir: Uporaba IKT v gospodinjstvih in po posameznikih (SURS), 2005–2008.
Opombi: ¹Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih. ²Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta.

Slika: **Uporabniki interneta¹ v Sloveniji in EU²**

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology - Information Society Statistics, 2009.
Opombi: ¹Tisti, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih. ²Podatki se nanašajo na prvo četrtletje leta.

3. PRIORITETA:

Učinkovita in cenejša država

- Izdatki institucionalnega sektorja država
- Izdatki sektorja država po namenih (COFOG)
- Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- Subvencije
- Državne pomoči
- Agregatni indeksi konkurenčnosti držav

Izdatki institucionalnega sektorja država

Delež skupnih izdatkov sektorja država je v letu 2008 znašal 43,6 % BDP in se je glede na leto 2007 povečal za 1,2 o. t.; nekoliko se je spremenila tudi njihova struktura. Povečali so se deleži izdatkov v BDP za bruto investicije (za 0,4 o. t.), za socialna nadomestila in podpore v denarju in naravi ter za druge tekoče transferje (vsak za 0,3 o. t.) ter za zaposlene in za vmesno potrošnjo (vsak za 0,2 o. t.). Zmanjšala sta se deleža izdatkov v BDP za obresti in za davke (vsak za 0,1 o. t.), deleži drugih izdatkov pa se glede na leto prej niso spremenili.

V obdobju 2000–2008 se je delež izdatkov sektorja država zmanjšal za 3,1 o. t. BDP; najbolj pa se je zmanjšal delež izdatkov za socialna nadomestila v denarju in v naravi (2000: 18,0 %; 2008: 16,6 % BDP). Po letu 2000 se je z uveljavitvijo pokojninske reforme delež izdatkov za pokojnine glede na BDP letno zmanjševal za 0,1 do 0,2 o. t., delež izdatkov za druge transferje posameznikom in gospodinjstvom (brez pokojnin) pa se je v obdobju 2000–2004 povečeval, po letu 2004 pa je začel počasi upadati, najbolj v letu 2007, ko je bil uveljavljen spremenjen mehanizem usklajevanja teh transferjev z inflacijo. V letu 2008 se je delež socialnih transferjev zopet povečal predvsem z uvedbo valorizacije transferjev dvakrat letno, z visoko valorizacijo pokojnin (po veljavnem načinu valorizacije ob rasti plač, ki je prehitela rast produktivnosti), z izplačilom enkratnega pokojninskega dodatka in drugih povečanih transferjev (povečanje otroških dodatkov, ugodnosti otroškega varstva v vrtcih, prehrana v srednjih šolah). Relativni izdatki za kapitalske transferje (2000: 1,6 %; 2008: 1,0 % BDP) so bili večji predvsem v začetku obdobja, ko so bili mednje, poleg drugih investicijskih podpor, vključeni tudi nekateri drugi izdatki. Reprogramiranje dolgov, nižje obresti in nižja inflacija so postopoma zmanjševali tudi delež izdatkov za plačilo obresti (2000: 2,4 %; 2008: 1,2 % BDP). Delež vmesne potrošnje se je glede na BDP v obdobju 2000–2008 zmanjšal za 0,5 o. t. Za prav toliko je upadel tudi delež sredstev za zaposlene (2000: 11,3 %; 2008: 10,8 % BDP), ki se je na začetku obdobja nekoliko povečeval, po letu 2004 pa se je začel zmanjševati. V letu 2008 se je delež sredstev za zaposlene zopet nekoliko okrepil zaradi povečanja rasti števila zaposlenih v javnem sektorju (1,4 %) in rasti povprečne plače v javnem sektorju (3,8 %), ki je povezana z odpravo prve četrtine plačnih nesorazmerij. Na drugi strani pa so se povečali deleži drugih tekočih transferjev (za 0,7 o. t. BDP) in najopaznejše delež izdatkov za bruto investicije (za 1,0 o. t. BDP).

Relativno izraženi izdatki sektorja država so se leta 2007 v Sloveniji znižali bistveno bolj kot v povprečju EU in so bili tudi na precej nižji ravni kot v EU. Delež skupnih izdatkov sektorja država¹ v primerjavi z BDP je bil v letu 2007² kar za 3,5 o. t. pod povprečjem držav članic EU (Slovenija: 42,4 % BDP; EU: 45,9 % BDP). Petnajst držav pa je imelo v tem letu višje deleže izdatkov v BDP od Slovenije. Leta 2007 se je delež izdatkov sektorja država v povprečju EU zmanjšal za 0,5 o. t., v Sloveniji pa za 2,1 o. t. Osem držav članic je delež izdatkov v BDP povečalo. Osemnajst držav članic vključno s Slovenijo pa je izdatke relativno zmanjšalo; med njimi najbolj Slovaška (za 2,5 o. t. BDP).

¹ Izdatki institucionalnega sektorja država po metodologiji ESR-95 za Slovenijo vključujejo izdatke štirih javnofinančnih blagajn (državni proračun, občinski proračuni, pokojninska in zdravstvena blagajna), javnih skladov (tudi KAD, SOD), javnih zavodov in javnih agencij.

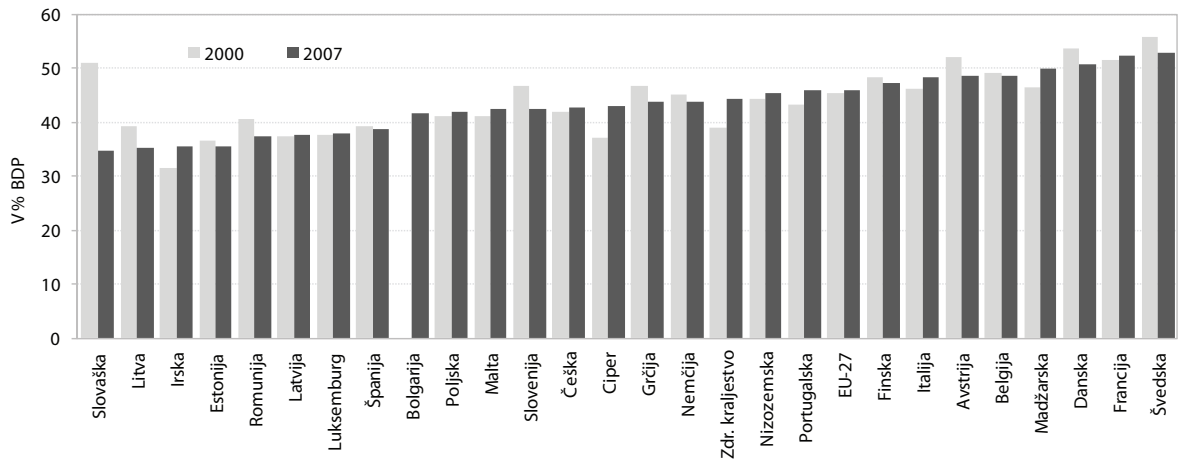
² Za države EU so podatki za leto 2007 zadnji razpoložljivi.

Tabela: Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP v obdobju 2000–2008, v % od BDP

	2000	2005	2006	2007	2008
Skupaj izdatki sektorja država	46,7	45,3	44,6	42,4	43,6
Vmesna potrošnja	6,6	6,2	6,2	5,9	6,1
Sredstva za zaposlene	11,3	11,5	11,2	10,6	10,8
Drugi davki na proizvodnjo	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2
Subvencije	1,9	1,6	1,6	1,6	1,6
Odhodki od lastnine	2,4	1,6	1,4	1,3	1,2
Socialna nadomestila v denarju in naravi	18,0	17,7	17,3	16,3	16,6
Drugi tekoči transferji	1,3	2,1	2,0	1,7	2,0
Kapitalski transferji	1,6	1,0	0,8	0,9	1,0
Bruto investicije in neto nabave nefinančnih ne proizvedenih sredstev	3,2	3,1	3,5	3,8	4,2
Skupaj prihodki sektorja država	43,0	43,8	43,3	42,9	42,7

Vir: Temeljni agregati sektorja država, Slovenija 2005–2008 (SURS), 2009 (za leta 2005–2008); Nefinančni računi: 5 13 država, preračuni UMAR (za leto 2000).

Slika: Izdatki sektorja država po državah EU, 2000 in 2007, v % od BDP

Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, 2009.

Izdatki sektorja država po namenih (COFOG)

Izdatki za prvo razvojno prioriteto SRS, to je za ekonomske dejavnosti¹, ki v največji meri podpirajo tudi črpanje sredstev Evropske unije, so razmeroma majhni (2007: 4 % BDP) in se tudi ne povečujejo. Po drastičnem znižanju izdatkov v obdobju 2000–2005, ki je bilo predvsem posledica prenosa dela izdatkov za gradnjo avtocest v zadolževanje DARS z državno garancijo, se izdatki za ekonomske dejavnosti v obdobju 2005–2007 niso spremenili. V Sloveniji so ti izdatki na ravni povprečja EU, razlike med državami pa so zelo velike (Francija in Združeno kraljestvo: 2,9 %; Češka 6,9 % BDP).

Izdatki za izobraževanje, ki podpirajo drugo razvojno prioriteto SRS², so s 5,8 % BDP drugi najvišji, v letu 2007 so se v primerjavi z letom 2006 drastično znižali. Do leta 2006 so se izdatki za izobraževanje gibali med 6,3 in 6,4 % BDP, v letu 2007 pa so se močno znižali. Kljub znižanju so ti izdatki v Sloveniji višji od povprečja EU-25 in EU-15 (2006: 5,2 % BDP) in krepko nižji od Cipra, Danske, Portugalske in Švedske, ki za izobraževanje namenjajo več kot 7 % BDP.

Izdatki za javno upravo, obrambo ter javni red in varnost, ki podpirajo tretjo razvojno prioriteto SRS, so v letu 2007 dosegli 9,1 % BDP. Izdatki se počasi znižujejo, vendar različno po posameznih namenih. Izdatki za javno upravo, ki so najvišji, so se v obdobju 2000–2006 zaradi počasnejše rasti plač znižali za 0,6 o. t., v letu 2007 pa porasli na raven povprečja držav EU-25 oziroma EU-15 (2006: 6,2 % BDP). Med posameznimi državami članicami so ti izdatki zelo različni, v letu 2006 so se gibali v razponu od 2,6 % BDP (Estonija) do 9,9 % BDP (Ciper). Izdatki za obrambo so se v letih od 2000 do 2006 postopno povečevali, v letu 2007 pa so se znižali in so bili enaki kot v povprečju EU-25 v letu 2006. Izdatki za javni red in varnost so se v celotnem obdobju gibali med 1,6 in 1,7 % BDP in so bili le za spoznanje nižji od povprečja EU-25.

Izdatki za zdravstveno varstvo in socialno zaščito, ki podpirajo četrto razvojno prioriteto SRS, so najvišji (2007: 21,4 % BDP), vendar so se po letu 2005 hitro zniževali. Zniževanje izdatkov za socialno zaščito poteka od leta 2005, do leta 2007 pa so se znižali za 1,8 o. t. Največje znižanje je bilo leta 2007, na kar je vplival spremenjen sistem usklajevanja socialnih transferjev.

Izdatki za zdravstveno varstvo so se postopno zniževali že od leta 2001, v obdobju 2000–2007 so se znižali za 0,5 o. t. Izdatki za socialno zaščito in za zdravstvo so v Sloveniji nižji od povprečja EU-25 in EU-15.

Izdatki za varstvo okolja, stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja ter rekreacijo kulturo in religijo, ki pokrivajo peto razvojno prioriteto SRS, so se v obdobju 2000–2007 gibali med 2 % (2007) in 2,2 % BDP (2006). Izdatki za varstvo okolja ter stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja so se gibali okoli 1 % BDP in so krepko pod povprečjem EU-25 (2006: 1,7 % BDP). Izdatki za rekreacijo, kulturo in religijo pa okoli 1,1 % BDP in so na ravni EU-25.

¹ V okviru ekonomskih zadev so tudi izdatki, povezani s trgov delo, kar sodi v četrto razvojno prioriteto, vendar podatki na prvi ravni še ne omogočajo njihove ločitve.

² Drugo razvojno prioriteto podpirajo tudi izdatki za raziskovanje, ki se izkazujejo na drugi ravni klasifikacije COFOG. Ker imamo v Sloveniji na drugi ravni podatke le za tri razrede: zdravstvo, izobraževanje in socialno zaščito, so pri teh razredih izkazani izdatki za razvojno-raziskovalno dejavnost zelo majhni.

Tabela: Izdatki sektorja država v Sloveniji po namenih, 2000–2007 v % BDP

	2000	2005	2006	2007
Izdatki sektorja država skupaj	46,7	45,3	44,5	42,4
Javna uprava	6,7	6,4	6,1	6,2
Obramba	1,1	1,3	1,5	1,3
Javni red in varnost	1,7	1,6	1,7	1,6
Ekonomске dejavnosti	5,2	4,0	3,9	4,0
Varstvo okolja	0,4	0,5	0,4	0,4
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	0,6	0,5	0,6	0,5
Zdravstvo	6,4	6,1	6,0	5,9
Rekreacija, kultura in religija	1,1	1,1	1,2	1,1
Izobraževanje	6,3	6,4	6,3	5,8
Socialna zaščita	17,3	17,3	16,9	15,5

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2007 (SURS), 2009.

Tabela: Izdatki sektorja država po namenih v državah EU¹, leto 2006, v % BDP

Država	Skupaj	Javna uprava	Obramba	Javni red in varnost	Ekonomске dejavnosti	Varstvo okolja	Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	Zdravstvo	Rekreacija, kultura in religija	Izobraževanje	Socialna zaščita
EU-25 ²	46,6	6,2	1,5	1,8	4,0	0,7	1,0	6,6	1,1	5,2	18,4
EU-15	46,7	6,2	1,6	1,8	3,9	0,7	1,0	6,7	1,1	5,2	18,6
Avstrija	49,2	6,7	0,9	1,5	4,6	0,4	0,6	7,2	1,0	5,9	20,5
Belgija	48,4	8,4	1,0	1,7	5,1	0,6	0,4	6,9	1,3	5,8	17,2
Ciper	43,6	9,9	2,3	2,2	4,4	0,3	2,5	3,1	1,2	7,2	10,4
Češka	43,6	4,9	1,2	2,1	6,9	1,1	1,2	7,2	1,3	4,9	12,7
Danska	51,6	6,1	1,6	1,0	3,5	0,5	0,5	7,1	1,6	7,7	22,0
Estonija	33,0	2,6	1,4	2,1	4,2	0,7	0,0	4,0	2,4	6,0	9,5
Finska	48,9	6,5	1,5	1,5	4,5	0,3	0,3	6,8	1,1	5,8	20,4
Francija	52,7	6,9	1,8	1,3	2,9	0,8	1,9	7,2	1,5	6,0	22,3
Grčija	42,3	8,1	2,3	1,1	4,5	0,6	0,4	4,7	0,3	2,3	17,9
Irska	34,2	3,6	0,5	1,4	4,5	0,6	1,3	7,8	0,6	4,2	9,7
Italija	49,9	8,7	1,4	1,9	5,9	0,8	0,7	7,0	0,8	4,5	18,2
Latvija	37,9	7,6	1,6	2,5	4,1	1,1	0,8	3,9	1,0	5,5	9,8
Litva	34,0	4,2	1,6	1,8	4,0	0,8	0,4	4,7	1,0	5,5	10,0
Luksemburg	38,6	4,0	0,2	0,9	4,5	1,0	0,6	4,6	1,7	4,5	16,4
Madžarska	51,9	9,6	1,4	2,2	6,3	0,7	1,1	5,5	1,7	5,8	17,7
Malta	43,7	6,7	0,8	1,5	5,7	1,7	0,8	6,4	0,6	5,5	14,0
Nemčija	45,3	5,6	1,0	1,6	3,3	0,6	0,9	6,3	0,7	4,0	21,4
Nizozemska	46,1	7,3	1,5	1,8	4,7	0,8	1,0	5,9	1,4	5,1	16,5
Poljska	43,8	5,9	1,2	1,8	4,4	0,6	1,2	4,7	1,1	6,0	16,9
Portugalska	46,3	6,9	1,3	1,9	3,8	0,6	0,6	7,2	1,0	7,1	16,0
Slovaška ²	37,2	5,0	1,8	2,1	4,1	0,7	0,9	5,3	0,9	4,1	12,2
Slovenija	44,5	6,1	1,5	1,7	3,9	0,4	0,6	6,0	1,2	6,3	16,9
Španija	38,6	4,6	1,1	1,8	5,0	0,9	0,9	5,6	1,5	4,3	12,8
Švedska	54,3	7,7	1,7	1,3	4,8	0,4	0,7	6,8	1,1	7,1	22,7
Združeno Kraljestvo	43,8	4,3	2,6	2,5	2,9	0,9	1,0	7,1	1,0	6,1	15,4

Vir: Eurostat Portal Page – General government expenditure function – COFOG, 2009, Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2007 (SURS), 2009.

Opomba: ¹za EU-27, Bolgarijo in Romunijo ni podatkov; ²za EU-25 in Slovaško so ocene Eurostat.

Ekonomska struktura davkov in prispevkov

Celotna obremenitev z davki in prispevki, merjena z deležem v bruto domačem proizvodu, se je v Sloveniji v letu 2007 znižala. V letu 2006¹, za katero so na voljo zadnji razpoložljivi mednarodno primerljivi podatki, je celotna davčna obremenitev znašala 39,1 % BDP in bila malo pod povprečjem² EU. Slovenija se je med posameznimi državami članicami uvrščala v polovico držav z višjo obremenitvijo. Z davčno reformo se je celotna obremenitev z davki in prispevki v Sloveniji v letu 2007 znižala za 0,4 o. t. BDP.

Obremenitev z davki in prispevki se je v Sloveniji v obdobju 2000–2006 povečala, v Evropski uniji pa zmanjšala. V letu 2006 je bila v primerjavi z letom 2000 v Sloveniji celotna obremenitev z davki in prispevki višja za 1,1 o. t. BDP (od leta 2000 se je zvišala le sicer nizka davčna obremenitev kapitala, obremenitev dela in potrošnje pa je bila nižja kot leta 2000), v povprečju EU pa nižja za 0,8 o. t. Do leta 2004 se je v Sloveniji obremenitev z davki in prispevki povečevala, po tem letu pa zmanjševala. V povprečju EU so bila gibanja nasprotna, obremenitev se je namreč v zadnjih dveh letih povečala.

Strukturna analiza davčnih sistemov³ pokaže, da je Slovenija leta 2006 od povprečja EU odstopala precej višji davčni obremenitvi dela ter nižji obremenitvi kapitala. Delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih je bil v Sloveniji (34,3 %) podoben kot v povprečju EU, delež davkov na delo pa precej višji (Slovenija: 52,9 %; EU: 45,5 %). Delež davkov na kapital je v Sloveniji nizek, v letu 2006 se je zaradi povečanja davka na dohodek pravnih oseb sicer nekoliko povečal, vendar je še vedno znašal le 12,8 % (EU: 20,8 %). Reforme davkov v letu 2007, predvsem dohodnine in davka na dohodek pravnih oseb, ter spremembe v trošarinskih dajatvah so povečale deleža davkov na kapital in potrošnjo ob hkratnem zmanjšanju deleža davkov na delo, ki upada s postopno ukinitvijo davka na izplačane plače.

Tudi izračun in primerjava implicitnih davčnih stopenj⁴ potrjuje, da je bilo leta 2006 v Sloveniji delo izrazito nadpovprečno obremenjeno z davki. Izračunana implicitna davčna stopnja na potrošnjo je za Slovenijo znašala 24,2 %, v povprečju držav EU pa 22,1 %, višjo stopnjo od slovenske je imelo osem držav, prednjačile so vse tri nordijske. Po letu 2003 se je v Sloveniji ta stopnja zmanjševala, v povprečju evropskih držav pa povečevala. Izračunana implicitna davčna stopnja na delo je leta 2006 v Sloveniji znašala 37,6 % in je bila zaradi relativno visokih prispevkov za socialno varnost višja od povprečja držav EU (34,8 %). Višjo stopnjo od slovenske je imelo deset članic. V obdobju 2000–2006 je bila v Sloveniji precej stabilna, v povprečju evropskih držav pa se je zmanjševala.

¹ Podatki za leto 2006 so za EU zadnji razpoložljivi podatki.

² Z bruto domačim proizvodom ponderirano povprečje.

³ Pri razvrstitvi davkov smo izhajali iz klasifikacije davkov po ESR–95 in enotno definiranih osnovnih pravil za njihovo razvrstitev. Davki na potrošnjo so definirani kot davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter kot davki na končno potrošnjo dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital pa se nanašajo na davke, ki se plačujejo na kapital, na dohodek pravnih oseb, na dohodke iz kapitala gospodinjstev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), na kapitalске dobičke, na premoženje ipd.

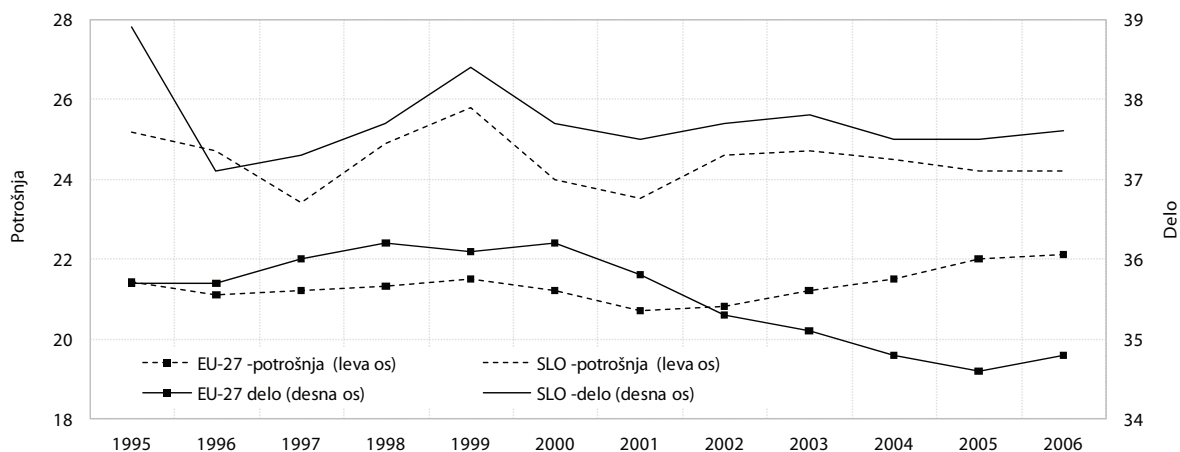
⁴ Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je definirana kot razmerje med davki na potrošnjo in med končno potrošnjo gospodinjstev na teritoriju države po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

Tabela: **Ekonomska struktura davkov in prispevkov za socialno varnost, 2000 in 2006, v % BDP**

	Skupaj	Skupaj	Davki na potrošnjo		Davki na delo		Davki na kapital	
	2000	2006	2000	2006	2000	2006	2000	2006
EU-27	40,7	39,9	11,4	11,1	18,2	17,5	9,0	9,4
Avstrija	42,8	41,8	12,1	11,1	23,7	23,3	6,9	6,8
Belgija	45,2	44,6	11,4	11,3	24,3	23,1	9,5	10,2
Bolgarija	32,6	34,4	14,4	18,9	13,5	10	5,3	6,3
Ciper	30,0	36,6	10,6	15,4	9,8	11,1	9,6	10,0
Češka	33,8	36,2	10,6	10,7	17,1	17,6	6,2	8,0
Danska	49,4	49,1	15,7	16,2	26,6	24,7	7,2	8,4
Estonija	34,6	31,4	11,8	13,1	17,4	15,4	2,1	2,5
Finska	47,2	43,5	13,6	13,5	23,7	22,8	9,9	7,2
Francija	44,1	44,4	11,6	11,2	23,2	23,2	9,6	10,0
Grčija	34,6	31,4	12,4	11,3	12,4	12,9	9,8	7,2
Irska	31,7	32,6	12,2	11,6	11,5	10,5	8,0	10,4
Italija	41,8	42,3	10,9	10,3	19,7	20,6	11,1	11,4
Latvija	29,5	30,1	11,3	12,6	15,3	14,5	2,9	3,0
Litva	30,2	29,7	11,8	11,0	16,3	14,8	2,3	4,0
Luksemburg	39,1	35,6	10,8	9,8	15,3	14,7	13,1	10,9
Madžarska	38,5	37,2	15,3	13,9	19,1	18,6	4,1	4,7
Malta	28,2	33,8	12,1	14,1	9,7	10,3	6,3	9,4
Nemčija	41,9	39,3	10,5	10,1	24,3	22,3	7,0	6,8
Nizozemska	39,9	39,5	11,7	12,3	20,3	19,1	8,0	8,1
Poljska	32,6	33,8	11,3	12,5	14,2	13,0	7,2	8,7
Portugalska	34,3	35,9	12,4	13,8	14,1	15,1	7,8	7,0
Romunija	np	28,6	np	12,0	np	np	np	np
Slovaška	34,0	29,3	12,0	11,3	15,1	11,5	6,9	6,4
Slovenija	38,0	39,1	14,1	13,4	21,0	20,7	3,0	5,0
Španija	33,9	36,5	9,9	9,8	15,9	16,6	8,7	10,7
Švedska	51,8	48,9	12,4	12,5	31,0	29,3	8,4	7,1
Združeno Kraljestvo	37,4	37,4	12,0	11,1	14,2	14,3	11,1	11,9

Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat, European Commission), 2008.

Slika: **Implicitna davčna stopnja na potrošnjo in na delo (v % od osnove), 1995–2006**

Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat, European Commission), 2008.

Subvencije

Delež subvencij v primerjavi z BDP se kljub precejšnjemu nominalnemu povečanju subvencij od leta 2005 ni spremenil. V letu 2007 so subvencije sektorja država nominalno porasle za 11,7 %, od leta 2000 pa kar za 60,5 %. Ob visoki rasti bruto domačega proizvoda v tem obdobju pa se je njihov delež v primerjavi z BDP od leta 2005 ohranil na ravni 1,6 % BDP, v primerjavi z letom 2000 pa je bil celo nižji za 0,3 odstotne točke. Razporeditev subvencij po namenih kaže, da je okoli 82 % vseh subvencij usmerjenih v ekonomske zadeve¹ (gl. Tabela 1). Od celotnih izdatkov države, usmerjenih v ekonomske zadeve, se je delež subvencij v obdobju 2000–2007 rahlo povečal, z manj kot 30 % v letu 2000 na okoli 33 % v letu 2007.

Na osnovi podatkov programske klasifikacije državnega proračuna ocenjujemo, da je skoraj 60 % vseh subvencij usmerjenih v kmetijstvo. Na področju ekonomskih zadev Slovenija še nima na voljo podatkov na drugi ravni namenske klasifikacije. Izračuni² na podlagi programske klasifikacije državnega proračuna pa kažejo, da je bilo leta 2007 že okoli 59 % vseh subvencij namenjenih kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu. Njihov delež v strukturi subvencij skokovito raste od leta 2004, ko so imele le okoli 40-odstotni delež. Posledično se drugi nameni subvencij znižujejo. Med njimi so pomembnejše še subvencije, namenjene prometu (11 %), trgu dela in zaposlovanju (8 %), ter subvencije v pridobivanje in distribucijo energetskih surovin (7 %). Subvencije v znanost in tehnološki razvoj naraščajo, vendar so v primerjavi z drugimi skupinami subvencij razmeroma majhne (6 %).

V Sloveniji je delež subvencij v primerjavi z BDP precej višji kot v povprečju EU. V Sloveniji so subvencije leta 2007 znašale 1,6 % BDP, na tej ravni pa so bile že od leta 2005. V povprečju držav EU je obseg subvencij v primerjavi z BDP leta 2007 dosegal 1,1 % BDP (v povprečju evrskega območja 1,2 % BDP) in se ravno tako po letu 2005 ni spreminjal. V letu 2007 je višjo raven subvencij od Slovenije izkazovalo le pet držav članic, najvišje subvencije pa izkazuje dve razviti članici (Avstrija 3,3 % BDP in Danska 2,3 % BDP).

Tabela 1: Subvencije po namenski klasifikaciji v Sloveniji v obdobju 2000–2007, v mio EUR

	2000	2005	2006	2007
SKUPAJ	350	452	503	562
Javna uprava	17	2	2	3
Obramba	0	1	4	8
Javni red in mir	0	0	0	0
Ekonomske zadeve	285	350	414	465
Varstvo okolja	30	45	39	37
Stanovanjski in prostorski razvoj	5	8	10	14
Zdravstveno varstvo	0	0	0	0
Rekreacija, kultura, dejavnosti združenj	2	6	7	8
Izobraževanje	1	1	2	1
Socialna zaščita	9	40	25	26

Vir: Izdatki sektorja država po namenih in vrsti (SURS), 2008.
Opomba: Obstaja terminološko razhajanje med dvema izkazoma namenske klasifikacije (glej predhodni kazalnik Izdatki sektorja država po namenih (COFOG)).

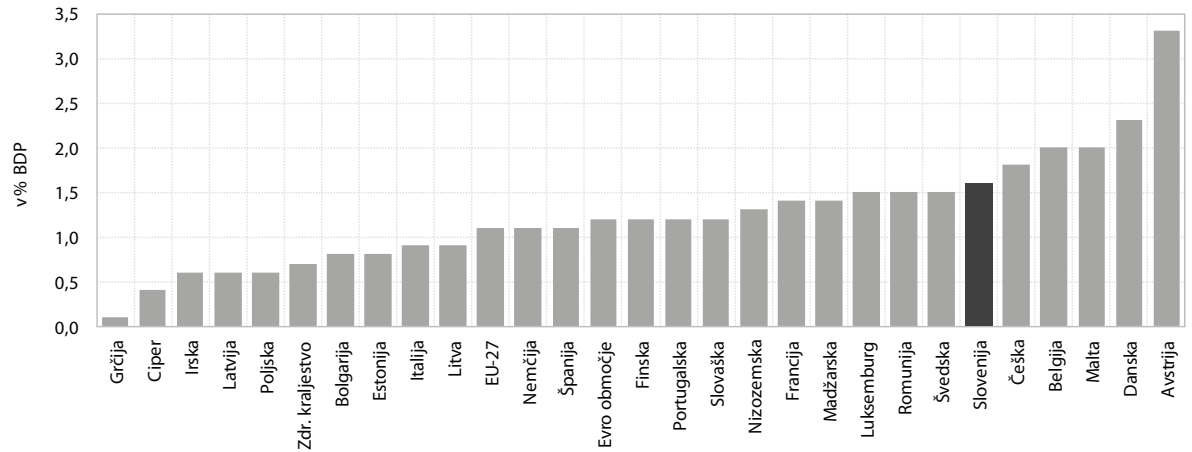
¹ SURS še ni poenotil terminološkega poimenovanja klasifikacije COFOG pri različnih izkazih.
² Izračun je bil izdelan na podlagi podatkov iz programske klasifikacije zaključnega računa državnega proračuna za obdobje 2000–2007. Proračun Slovenije je sestavljen po programski klasifikaciji, ki ni mednarodno primerljiva z namensko klasifikacijo (COFOG), in po metodologiji Mednarodnega denarnega sklada iz leta 1986.

Tabela 2: Subvencije sektorja država v državah EU v obdobju 1995–2007, v % BDP

	1995	2000	2005	2006	2007
EU-27	np	1,3	1,1	1,1	1,1
Evrsko območje	np	1,5	1,2	1,2	1,2
Avstrija	2,8	3,2	3,4	3,4	3,3
Belgija	1,3	1,3	1,6	1,8	2,0
Bolgarija	1,2	1,9	0,9	0,8	0,8
Ciper	np	1,4	0,7	0,5	0,4
Češka	2,9	2,8	1,8	1,9	1,8
Danska	2,7	2,4	2,3	2,2	2,3
Estonija	0,8	1,1	0,9	0,9	0,8
Finska	2,7	1,5	1,3	1,3	1,2
Francija	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4
Grčija	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Irska	1,0	0,7	0,5	0,5	0,6
Italija	1,4	1,2	0,9	0,9	0,9
Latvija	1,2	1,0	0,5	0,6	0,6
Litva	1,1	0,8	0,7	0,7	0,9
Luksemburg	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5
Madžarska	np	1,6	1,4	1,4	1,4
Malta	1,7	1,4	2,1	1,9	2,0
Nemčija	2,1	1,7	1,2	1,2	1,1
Nizozemska	1,0	1,5	1,2	1,1	1,3
Poljska	0,9	0,5	0,6	0,6	0,6
Portugalska	1,3	1,2	1,6	1,4	1,2
Romunija	np	np	1,5	1,8	1,5
Slovaška	4,7	2,5	1,3	1,3	1,2
Slovenija	2,2	1,9	1,6	1,6	1,6
Španija	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1
Švedska	3,6	1,5	1,5	1,6	1,5
Zdr. kraljestvo	0,6	0,4	0,6	0,7	0,7

Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, 2009.
Opomba: np – ni podatkov.

Slika: Subvencije v letu 2007, v % od BDP

Vir: Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics, 2009.

Državne pomoči

V letu 2007 se je delež državnih pomoči v BDP še znižal. Državne pomoči so v letu 2007 v primerjavi z letom 2005 nominalno ostale skoraj nespremenjene, v primerjavi z letom 2006 pa so se znižale za 3,2 %. Ob hitri rasti bruto domačega proizvoda pa je bilo njihovo relativno znižanje še bolj občutno (2006: 0,91 %; 2007: 0,80 % BDP). Primerjava z letom 2000 ni realistična, saj so se v letu 2000 izkazovale vse državne pomoči, po vstopu v Evropsko unijo pa se med državnimi pomočmi ne izkazuje okoli polovica pomoči kmetijstvu, ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP). Ti se od članstva Slovenije v Evropski uniji ne obravnavajo več kot državne pomoči.

V letu 2007 so se znižale horizontalne pomoči, spremenila pa se je tudi njihova struktura. Če znižanje državnih pomoči sledi ciljem Lizbonske strategije, pa njihova usmeritev s temi cilji ni skladna. V letu 2007 so se v primerjavi z letoma 2005 in 2006 povečale pomoči za kmetijstvo in pomoči posebnim sektorjem (transportu, premogovništvu ter reševanju in prestrukturiranju), torej tiste, ki bi jih morali zmanjševati (2006: 0,48 %; 2007: 0,49 % BDP). Pomoči horizontalnim ciljem, ki so bistveno bolj zaželeni, pa so se po rasti v letu 2006 spet močno znižale (2006: 0,42 %; 2007: 0,31 % BDP). Med horizontalnimi pomočmi so se najbolj znižale pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem, ki sodijo med najbolj priporočljive oblike pomoči. Znižale so se tudi pomoči za regionalni razvoj in zaposlovanje, več kot prepolovile pa že tako nizke pomoči, usmerjene k varčevanju z energijo. Ugodno pa je povečanje pomoči za raziskave in razvoj, usposabljanje in precejšnje povečanje že tako nizkih pomoči za varstvo okolja. Skupen obseg pomoči za raziskave in razvoj, usposabljanje in za majhna in srednje velika podjetja, ki predstavljajo ključne dejavnike razvoja, se je v letu 2007 v primerjavi z letom 2006 skoraj prepolovil (znižanje za 44,3 %), obseg drugih horizontalnih pomoči pa se je znižal za 3,4 %.

Državne pomoči (brez železniškega prometa)¹ so v Sloveniji v letu 2006 presegle povprečje Evropske unije. Državne pomoči (brez železniškega prometa) so v Sloveniji dosegle 0,8 % BDP in bile višje od povprečja držav EU-25 in nekoliko nižje od povprečja novih članic. Med posameznimi državami je slovensko raven državnih pomoči preseglo kar devet članic. Brez upoštevanja celotnega prometa, kmetijstva in ribištva pa so bile razlike med višino državnih pomoči v Sloveniji in EU-25 nižje (Slovenija: 0,5 %; EU-25 0,4 % BDP)². Med posameznimi državami je slovensko raven pomoči preseglo pet članic. Delež horizontalno usmerjenih pomoči je bil v Sloveniji višji kot v povprečju EU (Slovenija: 88 %, EU-25: 85 %),

kar kaže, da je Slovenija na tem področju v letu 2006 dosledneje izvajala usmeritve Lizbonske strategije in s tem prispevala h krepitvi enotnega notranjega trga Evropske unije. Vendar pa so se v letu 2007 horizontalne pomoči v Sloveniji znižale.

Tabela 1: Kazalniki državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 2000–2007

	2000	2005	2006	2007
Državne pomoči v mio evrov, tekoče cene	407,2	267,15	276,26	267,37
Delež državnih pomoči v BDP (v %)	2,07	0,95	0,91	0,80
Delež državnih pomoči v izdatkih države (v %)	4,68	2,18	2,09	1,85
Državne pomoči na zaposlenega (v evrih)	530,11	328,37	331,64	309,32
Državne pomoči na prebivalca (v 000 SIT)	np	133,35	137,42	131,97

Viri: za leto 2000: Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2001; za obdobje 2005–2007: Deseto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (Ministrstvo za finance), 2008.

Opombi: Pri preračunu tolarjev v evre smo za leto 2000 upoštevali povprečni devizni tečaj Banke Slovenije (1 evro = 205,0316 tolarjev); np – ni podatka.

¹ Evropska komisija objavlja za države članice le podatke o državnih pomočeh: (1) brez železniškega prometa in (2) brez kmetijstva, ribištva in prometa. Zadnji razpoložljivi podatki so za leto 2006.

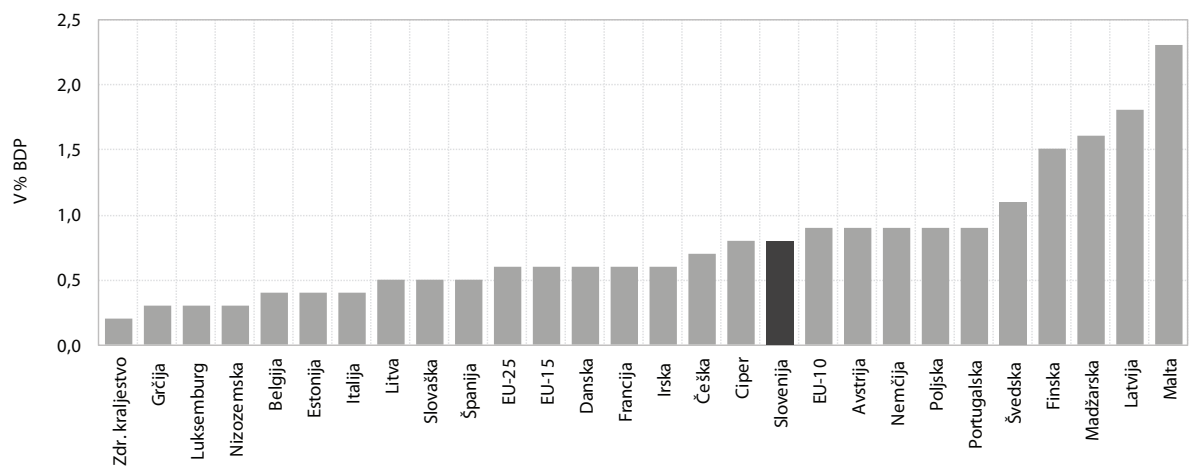
² State Aid Scoreboard, 2008.

Tabela 2: Državne pomoči (brez železniškega prometa), 1995–2006, v % od BDP

	1995	2000	2005	2006
EU-25	0,9	0,6	0,6	0,6
EU-15	1,0	0,6	0,6	0,6
EU-10	np	1,2	1,0	0,9
Avstrija	1,1	0,7	0,7	0,9
Belgija	0,6	0,5	0,4	0,4
Ciper	np	2,6	1,5	0,8
Češka	np	2,4	0,6	0,7
Danska	0,6	1,0	0,6	0,6
Estonija	np	0,1	0,4	0,4
Finska	2,8	1,4	1,6	1,5
Francija	0,8	0,6	0,6	0,6
Grčija	1,4	0,6	0,2	0,3
Irska	0,7	1,1	0,6	0,6
Italija	1,2	0,5	0,4	0,4
Latvija	np	0,6	2,2	1,8
Litva	np	0,3	0,5	0,5
Luksemburg	0,5	0,3	0,3	0,3
Madžarska	np	1,1	2,0	1,6
Malta	np	3,2	3,0	2,3
Nemčija	1,4	0,8	0,9	0,9
Nizozemska	0,4	0,5	0,4	0,3
Poljska	np	1,0	0,8	0,9
Portugalska	0,9	0,8	1,0	0,9
Slovaška	np	0,6	0,7	0,5
Slovenija	np	0,9	0,8	0,8
Španija	1,0	0,9	0,5	0,5
Švedska	0,4	0,4	1,1	1,1
Združeno kraljestvo	0,4	0,2	0,3	0,2

Vir: State Aid Scoreboard, spring 2008 update (European Commission).
Opomba: za EU-27, Bolgarijo in Romunijo ni podatkov.

Slika: Državne pomoči (brez železniškega prometa), v letu 2006, v % od BDP

Vir: State Aid Scoreboard, spring 2008 update (European Commission).

Agregatni indeksi konkurenčnosti držav

Poročilo o konkurenčnosti držav¹ IMD, objavljeno spomladi leta 2008, je ocenilo izboljšanje konkurenčnosti Slovenije za osem mest, poročilo WEF, izdano jeseni 2008, pa kljub izboljšanju vrednosti indeksa konkurenčnosti padec uvrstitve za tri mesta. V poročilu WEF je Slovenija med 134 ocenjenimi državami ob izboljšanju vrednosti indeksa globalne konkurenčnosti (za 0,02 točke; na 4,5) izgubila tri mesta in se uvrstila na 42. mesto. Po oceni IMD pa je med 55 državami izboljšala vrednost indeksa svetovne konkurenčnosti (za 2,73 točke; na 57,90) in se povzpela s 40. na 32. mesto. Ocena Slovenije po WEF (2008–2009) se torej precej razlikuje od ocene IMD 2008, ki je bila objavljena spomladi 2008. Bistvena razhajanja ocen agregatne konkurenčnosti ter različna smer sprememb ocenjene konkurenčnosti Slovenije po obeh sistemih so bila sicer značilna tudi v nekaterih preteklih letih (gl. sliko). Razlike izhajajo iz različnih časovnih obdobij, v katerih so izvedene ankete vodilnih v podjetjih (spomladi/jeseni) in iz različnih metodologij² izračuna indeksov (različnih teoretičnih opredelitev konkurenčnosti in vidikov konkurenčnosti – dinamični, statični). Kljub temu lahko iz rezultatov obeh sistemov merjenja konkurenčnosti držav razberemo, da je v Sloveniji v zadnjem obdobju prišlo do pozitivnih premikov na področju konkurenčnosti.

Poglavitna dejavnika sprememb Slovenije v letu 2008 sta področje učinkovitosti podjetij pri IMD 2008 (izboljšanje) in področje dejavnikov izdelanosti in inoviranja pri WEF 2008–2009 (poslabšanje). Glede učinkovitosti podjetij po IMD je Slovenija vidno povečala vrednost indeksa in bistveno izboljšala uvrstitev znotraj EU, obe povprečji EU-12 in EU-15 pa tu beležita poslabšanje. Pri dejavnikih inoviranja in izdelanosti po WEF pa se je tako vrednost indeksa kot tudi uvrstitev Slovenije poslabšala. Obe področji sta vsaj deloma sorodni in torej kažeta na nekoliko razhajajoči se oceni dveh metodologij.

Slovenija je po doseženi konkurenčnosti, ocenjeni v poročilih WEF in IMD, uvrščena bolje od povprečja novih članic EU, povprečju starih članic pa se le počasi približuje. Po oceni WEF je kljub poslabšanju uvrstitve med vsemi v oceno zajetimi državami (134) ohranila nespremenjeno, to je šestnajsto mesto, v skupini držav članic EU. Izboljšanje indeksa globalne konkurenčnosti

po WEF je bilo v Sloveniji enako kot v povprečju novih držav članic (EU-12), še naprej pa presega povprečje EU-12. Kljub temu se Slovenija pragu 5-ih indeksnih točk, kolikor znaša povprečna vrednost indeksa globalne konkurenčnosti EU-15, le počasi približuje. V poročilu IMD je Slovenija za pet mest (z 20. na 15. mesto) izboljšala uvrstitev v skupini držav EU-24³ in je prvič prehitela povprečje devetih, v analizo zajetih novih članic, še vedno pa močno zaostaja za povprečjem EU-15.

¹ Agregatni indeksi konkurenčnosti so sintetična merila razvoja, njegovih interdisciplinarnih dejavnikov in deležnikov, komplementarna bruto domačemu proizvodu in drugim sinteznim kazalnikom ekonomskega, socialnega in trajnostnega razvoja (Chiaiutta, 2007).

² Agregatni indeksi med več kot dvema (normaliziranima) letoma niso povsem primerljivi, predvsem pa niso primerljivi med sistemi (Poročilo o razvoju, 2007). Več o metodoloških razlikah med IMD in WEF gl. v Chiaiutta, 2007)

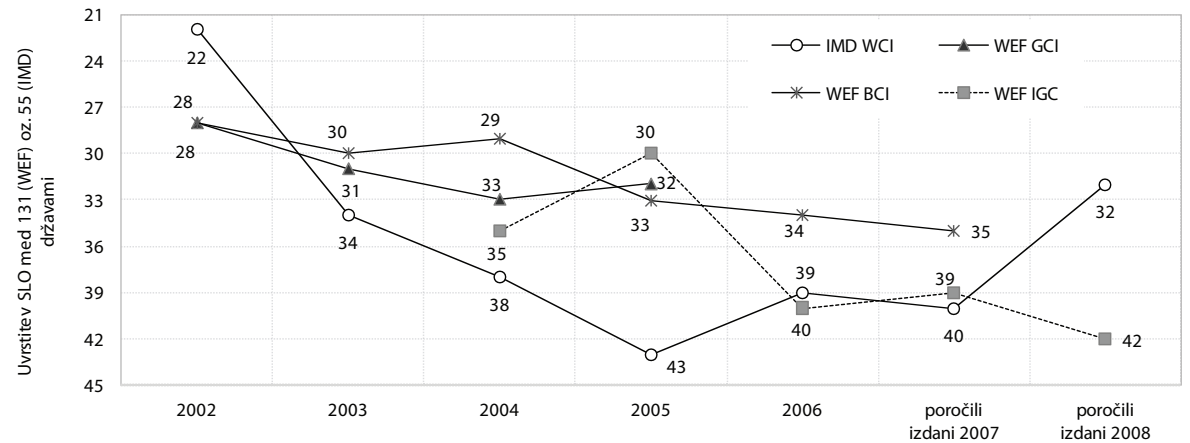
³ IMD ne objavlja podatkov za Ciper, Latvijo in Malto.

Tabela: Indeksi konkurenčnosti Slovenije po WEF in IMD

	2007 ¹				2008 ¹			
	Vrednost ⁴			Rang	Vrednost ⁴			Rang
	SLO	EU-15	EU-12 oz. 9 ³	SLO v EU-27 oz. 24 ³	SLO	EU-15	EU-12 oz. 9 ³	SLO v EU-27 oz. 24 ³
WEF Poročilo globalne konkurenčnosti								
Indeks globalne konkurenčnosti - IGC ¹	4,48	5,06	4,34	16	4,50	5,06	4,36	16
Osnovni pogoji konkurenčnosti	5,10	5,53	4,73	16	5,13	5,56	4,76	16
Pospeševalci učinkovitosti	4,40	4,97	4,28	17	4,45	4,98	4,40	17
Dejavniki inoviranja in izdelanosti ²	4,20	4,89	3,82	13	4,15	4,85	3,81	15
IMD Poročilo svetovne konkurenčnosti								
Indeks svetovne konkurenčnosti - WCI ¹	55,2	73,8	56,0	20	57,90	69,9	56,1	15
Uspešnost gospodarstva	51,4	54,5	47,7	11	44,66	47,3	43,1	12
Učinkovitost vlade	34,4	57,1	40,5	21	29,62	46,2	36	18
Učinkovitost podjetij	28,7	58,4	32,6	20	39,3	49,2	31,1	13
Infrastruktura	43,7	62,8	40,8	18	39,82	58,4	35,8	16

Viri: The Global Competitiveness Report WEF 2007–2008 in 2008–2009 (WEF), 2007–2008, 2008–2009); IMD World Competitiveness yearbook 2008 (IMD), 2008; preračuni UMAR.
Opombe: ¹WEF v svojem zadnjem poročilu 2007–2009 ocenjuje 134 držav. Zaradi metodologije vrednosti med več leti niso povsem primerljive in služijo predvsem primerjavi relativnih razlik med dejavniki in državami v posameznem letu. IMD 2008 za leto 2007 ocenjuje 55 držav. V skupino referenčnih držav smo vključili države EU 27 in ZDA. ²Dejavniki inoviranja in izdelanosti proizvodnih procesov. ³IMD ne objavlja podatkov za Ciper, Latvijo in Malto; ⁴Vrednosti WEF so od 1 do 7. Vrednosti IMD so od 1 do 100. krepki poudarki – dvig konkurenčnosti vsaj za tri mesta; sive celice – padec vsaj za tri mesta.

Slika: Uvrstitve Slovenije glede agregatne konkurenčnosti med 134 (WEF) oz. 55 (IMD) državami

Viri: WEF in IMD; preračuni UMAR.
Opombe: WEF: IGC = indeks globalne konkurenčnosti; BCI = indeks poslovne konkurenčnosti (BCI); IMD: WCI = indeks svetovne konkurenčnosti (WCI).

4. PRIORITETA:

Moderna socialna država

- Stopnja delovne aktivnosti
- Stopnja brezposelnosti
- Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- Začasne zaposlitve
- Delne zaposlitve
- Izdatki za socialno zaščito
- Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile
- Izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo
- Indeks človekovega razvoja
- Minimalna plača
- Tveganje revščine
- Zmogljivosti zdravstvenega varstva
- Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov
- Vključenost v izobraževanje

Stopnja delovne aktivnosti

Stopnja delovne aktivnosti¹, ki je višja od povprečja EU, se je leta 2008 še povečala. V letu 2008 je bila 68,8-odstotna² (kar je za 1,0 odstotne točke več kot leta 2007), v tretjem četrtletju 2008 pa iz sezonskih razlogov že 71,1-odstotna. Vse do leta 2003 je stopnja zaposlenosti v Sloveniji nihala okoli 63 %, kar je bilo nekoliko nad povprečjem EU, v letu 2004 pa se je močno povečala in presegla tudi povprečje starih članic EU (EU-15). Visoka je predvsem delovna aktivnost žensk, ki je nad evropskim povprečjem, delovna aktivnost moških pa je precej nižja kot v EU. Stopnja delovne aktivnosti žensk je do leta 2003 znašala okoli 58 %, od leta 2004 dalje pa se hitro povečuje. V letu 2008 je bila 64,5-odstotna (1,9 o. t. več kot leta 2007). Stopnja delovne aktivnosti moških, ki je do leta 2003 nihala okoli 67 %, je bila v letu 2008 72,9-odstotna (0,2 o. t. več kot leto prej). V tretjem četrtletju 2008 sta stopnji dosegli doslej najvišji vrednosti, odkar ju merimo, to je 66,7 % oziroma 75,2 %.

Tudi v letu 2008 se je delovna aktivnost v Sloveniji močno povečala predvsem zaradi povečane rasti števila zaposlenih, med njimi zlasti tujcev. Povprečno število formalno delovno aktivnih³ se je v letu 2008 povečalo za 25.259 ali 3,0 %, pri tem je bilo več kot 80 % tega povečanja posledica večjega zaposlovanja tujcev. Število zaposlenih (oseb v delovnem razmerju) se je povečalo za 3,1 %, samozaposlenih, vključno s samostojnimi kmeti, pa za 1,6 %. Obseg različnih oblik neformalne delovne aktivnosti se je po visokem povečanju ob vstopu v EU leta 2004 v naslednjih letih povečeval z bolj umirjeno rastjo. Leta 2008 se je že četrto leto število formalno delovno aktivnih najbolj povečalo v gradbeništvu in poslovnih storitvah. Tudi število delovnih dovoljenj za tujce se je povečalo že četrto leto. V letu 2008 je bilo izdanih 82.467 delovnih dovoljenj za tujce, kar je 40,5 % več kot leto prej. Do decembra 2008 se je število veljavnih dovoljenj povečalo že na 90.696, kar je bilo 37,3 % več kot decembra 2007. Skoraj polovica tujcev dela v gradbeništvu, ostali pa večinoma v predelovalnih dejavnostih, prometu, trgovini in gostinstvu.

Stopnji delovne aktivnosti starejših in mladih se povečujeta, pri čemer je delovna aktivnost starejših še naprej problematično nizka in ena najnižjih v EU, delovna aktivnost mladih pa je leta 2007 že presegla povprečno v EU. Stopnja delovne aktivnosti v starosti 55–64 let se je v letu 2008 povečala le za 0,1 odstotne točke, to je na 33,5 %, kar je še precej nižje od povprečja EU (44,7 % v letu 2007) in od lizbonskega cilja (50 % do leta 2010). Povečuje se tudi stopnja delovne aktivnosti mladih (15–24 let), ki je bila v Sloveniji v obdobju 2001–2003 okoli 30 % in je precej zaostajala za povprečjem EU. V letu 2007 je že za 0,2 o. t. presegla povprečje EU-27 (37,4 %), do leta 2008 pa se je povečala na 38,4 %.

¹ Stopnja zaposlenosti je po metodologiji Eurostat razmerje števila zaposlenih v starosti 15–64 let v primerjavi s prebivalstvom v isti starosti. Izračunana je iz podatkov anket o delovni sili, ki med delovno aktivne vključuje tudi neformalno delovno aktivne osebe (osebe, ki delajo bodisi kot neplačani pomagajoči družinski člani, bodisi po pogodbah o delu ali v sivi ekonomiji).

² Vse stopnje delovne aktivnosti za leto 2008 so ocenjene na UMAR na podlagi četrtletnih podatkov SURS.

³ Med formalno delovno aktivne štejemo zaposlene in samozaposlene osebe, evidentirane v statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva ter mesečno oceno števila kmetov, ki jo SURS objavlja mesečno.

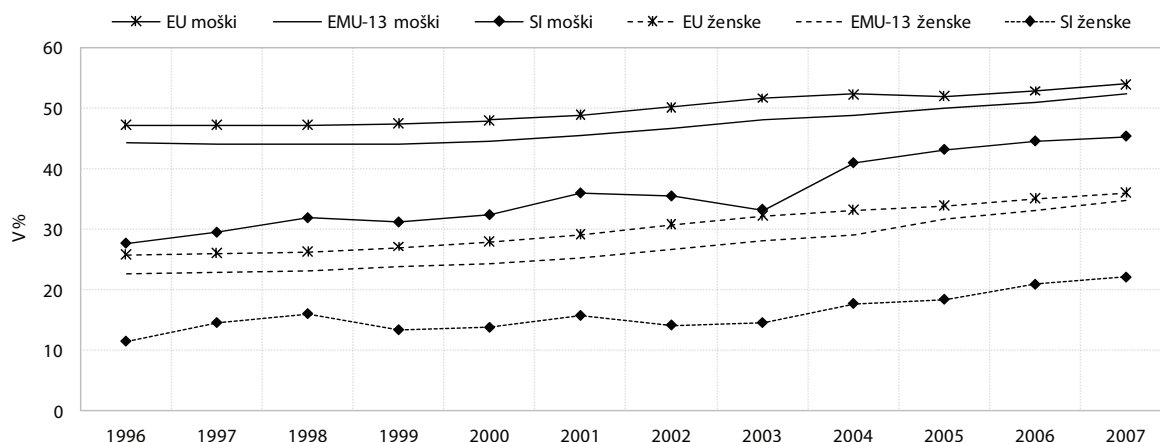
Tabela: Stopnje delovne aktivnosti (prebivalstva v starosti 15–64 let) po anketah o delovni sili v Sloveniji in v EU v letih 1995–2007, v %

	1995	2000	2005	2006	2007
EU	60,1	63,4	64,0	64,9	65,4
EMU-13	58,1	61,7	63,8	64,8	65,7
Avstrija	68,8	68,5	68,6	70,2	71,4
Belgija	56,1	60,5	61,1	61,0	62,0
Bolgarija	np	50,4	55,8	58,6	61,7
Ciper	np	65,7	68,5	69,6	71,0
Češka	np	65,0	64,8	65,3	66,1
Danska	73,4	76,3	75,9	77,4	77,1
Estonija	np	60,4	64,4	68,1	69,4
Finska	61,6	67,2	68,4	69,3	70,3
Francija	59,5	62,1	63,9	63,8	64,6
Grčija	54,7	56,5	60,1	61,0	61,4
Irska	54,4	65,2	67,6	68,6	69,1
Italija	51,0	53,7	57,6	58,4	58,7
Latvija	np	57,5	63,3	66,3	68,3
Litva	np	59,1	62,6	63,6	64,9
Luksemburg	58,7	62,7	63,6	63,6	64,2
Madžarska	np	56,3	56,9	57,3	57,3
Malta	np	54,2	53,9	53,6	54,6
Nemčija	64,6	65,6	66,0	67,5	69,4
Nizozemska	64,7	72,9	73,2	74,3	76,0
Poljska	np	55,0	52,8	54,5	57,0
Portugalska	63,7	68,4	67,5	67,9	67,8
Romunija	np	63,0	57,6	58,8	58,8
Slovaška	np	56,8	57,7	59,4	60,7
Slovenija	np	62,8	66,0	66,6	67,8
Španija	46,9	56,3	63,3	64,8	65,6
Švedska	70,9	73,0	72,5	73,1	74,2
Združeno kraljestvo	68,5	71,2	71,7	71,6	71,5

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Labour Market, 2008.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Stopnje delovne aktivnosti v starosti 55–64 let glede na spol, EU, EMU-13 in Slovenija, 1996–2007, letna povprečja

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Labour Market, 2008.

Stopnja brezposelnosti

V letu 2008 sta se stopnji anketne in registrirane brezposelnosti v Sloveniji še naprej precej znižali, mednarodno primerljiva anketna stopnja pa ostaja nižja od povprečja EU. Stopnja anketne brezposelnosti je v tretjem četrtletju 2008 ponovno dosegla najnižjo raven, odkar jo merimo (4,1 %). V četrtem četrtletju je bila 4,3-odstotna, povprečna letna stopnja anketne brezposelnosti leta 2008 pa 4,5-odstotna¹, kar je 0,4 odstotne točke manj kot v letu 2007. Tudi stopnja registrirane brezposelnosti se je do septembra 2008 še naprej zniževala. Takrat je dosegla do sedaj najnižjo raven od decembra 1990, to je 6,3 %, ob koncu leta je bila 7,0-odstotna², v povprečju leta pa 6,7-odstotna. Obe stopnji brezposelnosti, ki sta se v obdobju 1995–2000 gibali med 7 % in 8 % (anketna) oziroma 14 % in 14,5 % (registrirana), sta imeli od leta 2001 do leta 2008 tendenco upadanja. V letu 2007 je bila stopnja anketne brezposelnosti za 2,5 odstotne točke nižja od povprečja evrskega območja.

Stopnje brezposelnosti mladih, oseb z nižjo izobrazbo in žensk se znižujejo, kljub temu pa ostajajo še naprej višje od povprečja. Stopnja anketne brezposelnosti mladih je bila v letu 2007 10,4-odstotna, oseb z nižjo izobrazbo pa 6,7-odstotna. Stopnja anketne brezposelnosti mladih se je v letu 2008 ponovno nekoliko povečala, na 10,7 %. Do leta 2006, ko sta se precej znižali, sta imeli obe stopnji zelo počasno tendenco zniževanja. Stopnja anketne brezposelnosti žensk, ki je v obdobju 2001–2006 nihala na ravni okrog 7 %, se je do tretjega četrtletja 2008 znižala na 4,4 %. V četrtem četrtletju se je ponovno povečala na 4,7 %, tako da je bila v povprečju leta 2008 4,9-odstotna³. Znižuje se tudi stopnja registrirane brezposelnosti žensk, ki je bila leta 2007 v povprečju 9,5-odstotna, v letu 2008 pa 8,1-odstotna. Stopnja anketne brezposelnosti oseb s srednjo izobrazbo, ki je v obdobju 2000–2006 nihala med 6 in 7 %, se je v letu 2007 znižala na 5,1 %, stopnja anketne brezposelnosti oseb s terciarno izobrazbo pa ima tendenco zviševanja. V letu 2007 je bila 3,3-odstotna (0,3 odstotne točke več kot leto prej in 0,8 odstotne točke več kot leta 2000). Tudi delež brezposelnih z visoko izobrazbo med registriranimi brezposelnimi ostaja visok, tj. 7,1 %.

Število brezposelnih se je v letu 2008 znižalo predvsem zaradi manjšega števila novo prijavljenih iskalcev prve zaposlitve. V letu 2008 jih je bilo 15,1 % manj kot v letu 2007. To število se znižuje že nekaj let, saj se hkrati povečuje tudi stopnja delovne aktivnosti mladih⁴. Pri tem pa je treba opozoriti, da gre v veliki večini primerov za občasne zaposlitve ali za zaposlitve za določen čas. Do novembra je bilo manjše kot leto prej tudi število

oseb, ki so se prijavile med brezposelne zato, ker so izgubile delo. Decembrski priliv pa je bil tako visok, da jih je bilo v celem letu 2008 po treh letih zmanjševanja zopet za 1,0 % več kot leto prej. Po drugi strani pa so se že drugo leto zapored zmanjšali odlivi iz brezposelnosti. Delo je dobilo 15,2 % manj brezposelnih kot leta 2007. Odlivov iz različnih administrativnih razlogov pa je bilo za 12,3 % manj kot v letu 2007. Povprečno letno število brezposelnih se je v letu 2008 znižalo za 8,8 % (anketnih) oziroma 11,4 % (registriranih), to je na 47 oziroma 63,2 tisoč. Prvo se je v obdobju 2000–2007 znižalo z 68 na 51 tisoč, drugo pa s 107 na 71 tisoč.

¹ Objava Eurostata 4. 3. 2009

² Ob koncu leta 2008 je bilo registriranih 66.239 brezposelnih.

³ Objava Eurostata 4. 3. 2009

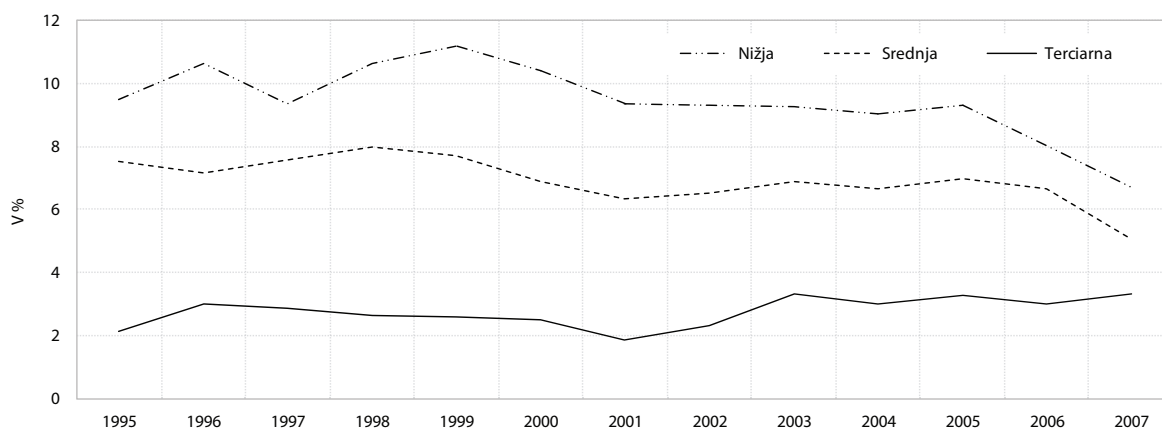
⁴ Glej indikator *Stopnja delovne aktivnosti*.

Tabela: **Stopnje anketne brezposelnosti v Sloveniji in državah EU v obdobju 1995–2008, v%**

	1995	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	np	8,7	8,9	8,2	7,1	7,0
EMU-13	10,4	8,3	8,9	8,3	7,4	7,5
Avstrija	3,9	3,6	5,2	4,8	4,4	3,8
Belgija	9,7	6,9	8,5	8,3	7,5	7,1
Bolgarija	np	16,4	10,1	9,0	6,9	5,6
Ciper	np	4,9	5,3	4,6	4,0	3,8
Češka	np	8,7	7,9	7,2	5,3	4,4
Danska	6,7	4,3	4,8	3,9	3,8	3,3
Estonija	np	12,8	7,9	5,9	4,7	5,5
Finska	15,4	9,8	8,4	7,7	6,9	6,4
Francija	11	9,0	9,2	9,2	8,3	7,7
Grčija	np	11,2	9,9	8,9	8,3	np
Irska	12,3	4,3	4,4	4,5	4,6	6,3
Italija	11,2	10,1	7,7	6,8	6,1	np
Latvija	np	13,7	8,9	6,8	6,0	7,3
Litva	np	16,4	8,3	5,6	4,3	5,7
Luksemburg	2,9	2,2	4,6	4,6	4,1	4,4
Madžarska	np	6,4	7,2	7,5	7,4	7,9
Malta	np	6,7	7,2	7,1	6,4	5,8
Nemčija	8	7,5	10,7	9,8	8,4	7,3
Nizozemska	6,6	2,8	4,7	3,9	3,2	2,8
Poljska	np	16,1	17,8	13,9	9,6	7,1
Portugalska	7,2	4,0	7,7	7,8	8,1	7,7
Romunija	np	7,3	7,2	7,3	6,4	np
Slovaška	np	18,8	16,3	13,4	11,1	9,6
Slovenija	np	6,7	6,5	6,0	4,9	4,5
Španija	18,4	11,1	9,2	8,5	8,3	11,3
Švedska	8,8	5,6	7,4	7,0	6,1	6,2
Združeno kraljestvo	8,5	5,4	4,8	5,4	5,3	np

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Labour Market, 2008.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Stopnje anketne brezposelnosti po izobrazbi, Slovenija, 1995–2007**

Vir: Trg dela – Aktivno prebivalstvo po anketi o delovni sili (SURS), 1995–2008.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti¹, ki je kazalnik socialne povezanosti in problemov trga dela, se je tudi v letu 2008 znižala. Dolgotrajna brezposelnost praviloma zmanjšuje človeški kapital in posameznikove možnosti za ponovno zaposlitev, zato je njeno preprečevanje in zmanjševanje pomembna usmeritev politike trga dela. V Sloveniji je stopnja dolgotrajne brezposelnosti dosegla najvišjo vrednost leta 2000 (4,1 % v povprečju leta oz. 4,3 % v drugem četrtletju 2000). V obdobju 2000–2008 se je zniževala in v drugem četrtletju 2008 znašala 1,9 %, kar je za 0,3 o. t. manj kot v enakem obdobju leta 2007.

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je v obdobju 2000–2008 pri ženskah znižala manj kot pri moških, v zadnjem letu pa je bil padec pri ženskah višji kot pri moških. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti se je v obdobju 2000–2008 (podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta) pri ženskah znižala za 2 o. t., pri moških pa za 2,8 o. t. Stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk je v drugem četrtletju 2008 znašala 2,3 % (0,5 o. t. manj kot v drugem četrtletju 2007), moških pa 1,6 % (0,1 o. t. kot v drugem četrtletju 2007).

Delež dolgotrajno brezposelnih se zmanjšuje, vendar je še vedno relativno visok. V drugem četrtletju 2008 je delež dolgotrajno brezposelnih po anketi o delovni sili v Sloveniji znašal 45,7 % (povprečje EU: 38,7 %). Čeprav sta tako stopnja brezposelnosti kot stopnja dolgotrajne brezposelnosti pod povprečjem EU, nadpovprečni delež dolgotrajno brezposelnih v Sloveniji še vedno kaže, da mora Slovenija v okviru aktivne politike zaposlovanja okrepiti programe za preprečevanje in zmanjševanje dolgotrajne brezposelnosti.

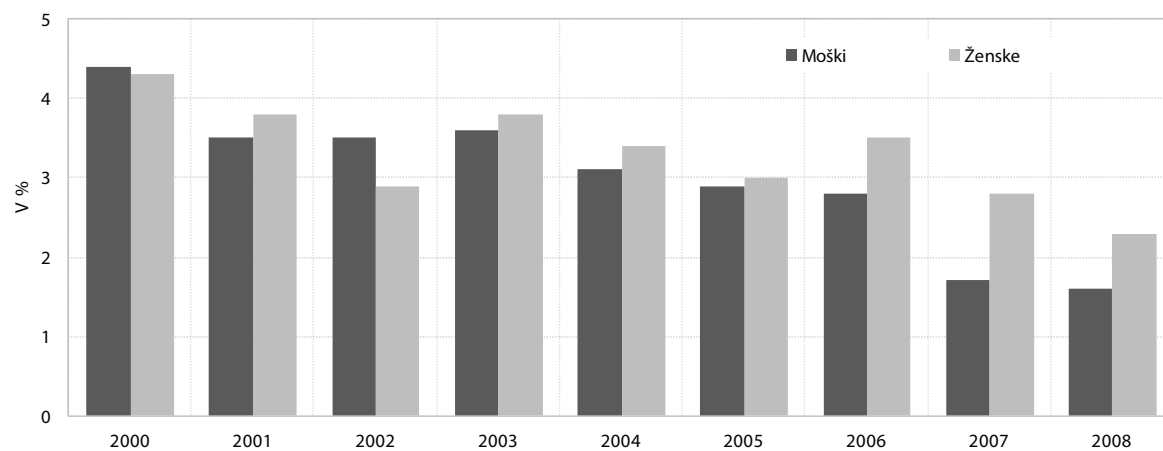
¹ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe, ki so brezposelne eno leto in več) in številom aktivnih prebivalcev. Spada med Laakenske kazalnike socialne vključenosti.

Tabela: **Stopnje dolgotrajne brezposelnosti 2000–2008, podatki za drugo četrtletje**

	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	4	np	3,7	3,1	2,6
EU-25	3,9	np	3,7	3	2,6
EU-15	3,4	np	3,2	2,8	2,6
Avstrija	np	1,2	1,3	1,2	0,8
Belgija	3,6	4,2	4,6	3,8	3,3
Bolgarija	9,6	6	4,8	3,9	2,9
Ciper	1,2	1,3	0,9	0,7	0,4
Češka	4,3	4,1	4	2,9	2,2
Danska	0,8	1,2	0,8	0,7	0,5
Estonija	6,1	4,3	2,8	2,4	1,4
Finska	2,6	2,2	1,9	1,6	1,1
Francija	np	3,8	3,9	3,3	3
Grčija	6,3	5,2	4,9	4,1	3,6
Irska	1,6	1,5	1,6	1,4	1,6
Italija	6,4	3,9	3,5	2,9	3,2
Latvija	8,2	4,3	2,6	1,7	1,7
Litva	8,1	4,6	2,6	1,5	0,8
Luksemburg	0,5	1,2	1,3	1,4	1,4
Madžarska	3,1	3,2	3,4	3,5	3,6
Malta	3,9	3,3	2,9	2,3	2,2
Nemčija	3,8	5,8	5,5	4,7	4
Nizozemska	np	1,9	1,8	1,3	1
Poljska	7,3	10,5	8,1	5,1	2,5
Portugalska	1,7	3,6	3,8	3,8	3,6
Romunija	3,5	4	4	3,3	2,3
Slovaška	10,4	11,7	10,5	8,4	7,3
Slovenija	4,3	2,9	3,1	2,2	1,9
Španija	4,7	2,3	1,9	1,7	1,8
Švedska	1,4	np	1	0,7	0,5
Združeno kraljestvo	1,5	1	1,2	1,3	1,3

Vir: Eurostat Portal Page – Employment and unemployment – Main indicators, 2009.

Slika: **Stopnje dolgotrajne brezposelnosti po spolu v Sloveniji, 2000–2008¹**

Vir: Eurostat Portal Page – Employment and unemployment – Main indicators, 2009.

Opomba: ¹ Podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta.

Začasne zaposlitve

Razširjenost začasnih zaposlitev (merjena z deležem v vseh zaposlitvah) spada med parcialne kazalnike fleksibilnosti trga dela. Uporaba teh zaposlitev omogoča podjetjem prilagajanja spremembam v strukturi in obsegu povpraševanja. Pogostost uporabe začasnih zaposlitev praviloma povečujejo toga pravila o odpuščanju in sezonski značaj proizvodnje v določenih dejavnostih. So pa delojemalci, ki imajočasne zaposlitve, bolj izpostavljeni tveganju revščine kot zaposleni s stalno zaposlitvijo¹.

Delež začasnih zaposlitev se je po večletnem naraščanju v letu 2008 znižal. Po stalnem naraščanju deleža začasnih zaposlitev v obdobju 2000–2007 (podatki se nanašajo na drugo četrtnetle leta) se je njihov delež v drugem četrtnetlu leta 2008 znižal na 16,9 % oziroma na raven iz drugega četrtnetla leta 2005. Spremembe Zakona o delovnih razmerjih iz novembra 2007 so uveljavile nekatere rešitve v smeri večje fleksibilnosti. Predvidevamo, da so lahko zakonske spremembe skupaj z upočasnitvijo gospodarske rasti prispevale tudi k zmanjšanju deleža začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti. Delež začasnih zaposlitev se je v zadnjem letu zmanjšal predvsem v starostni skupini 25–49 let, njihov delež med mladimi (15–24 let) pa je tudi v drugem četrtnetlu 2008 ostal na visoki ravni (66,7 %).

Delež začasno zaposlenih žensk je praviloma večji kot moških, razlika pa je v Sloveniji večja kot v večini drugih držav. V Sloveniji je razlika med deležem začasno zaposlenih žensk in moških večja kot v povprečju EU. V drugem četrtnetlu 2008 je bilo v Sloveniji začasno zaposlenih 19,2 % žensk in 14,9 % moških v starosti 15–64 let, v povprečju EU pa je bilo začasno zaposlenih 15,1 % žensk in 13,3 % moških.

Začasnim zaposlitvam so praviloma bolj izpostavljeni mlajši, kar izrazito velja za Slovenijo. V Sloveniji so začasnemu zaposlovanju močno izpostavljene predvsem mlade ženske. V drugem četrtnetlu 2008 je bilo začasno zaposlenih kar 76,2 % žensk v starostni skupini 15–24 let, delež tako zaposlenih mladih moških pa je znašal 60,1 %. K visokemu deležu mladih z začasno zaposlitvijo v Sloveniji pomembno prispeva delo preko študentskih servisov². Skupaj je delež začasnih zaposlitev med mladimi znašal v drugem četrtnetlu 2008 66,7 %, kar je približno toliko kot pred enimi letom (66,5 %). Slovenija je država, kjer je delež začasno zaposlenih mladih najvišji v EU, kar pomeni, da obstaja pri nas močna starostna segregacija trga dela.

¹ V letu 2006 je v Sloveniji znašala stopnja tveganja revščine zaposlenih z začasno zaposlitvijo 11 %, pri zaposlenih s stalno zaposlitvijo pa 4 %.

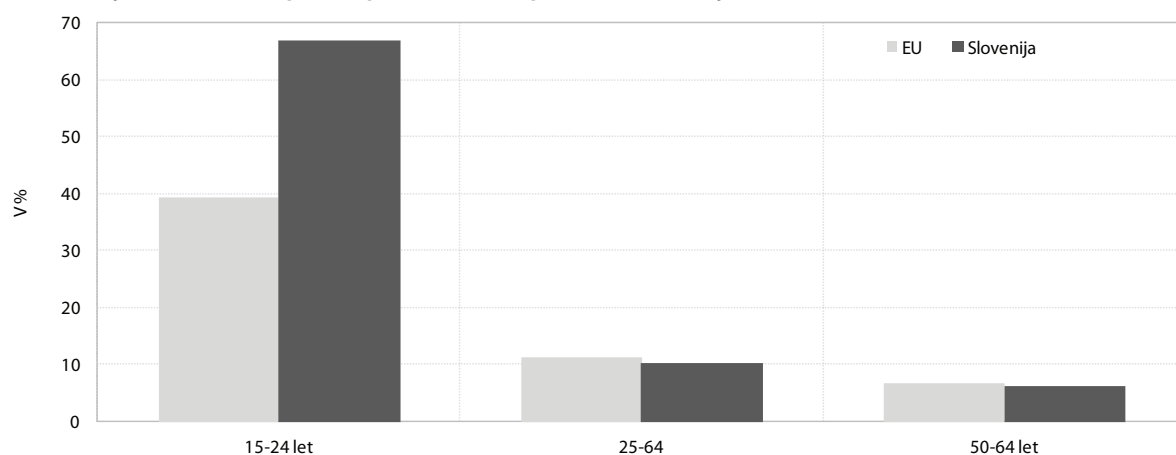
² Če iz začasnih zaposlitev med mladimi izločimo delo preko študentskih servisov, se delež začasno zaposlenih mladih v letu 2007 zmanjša z 66,5 % na okoli 50 %, kar je na ravni povprečja evrskega območja.

Tabela: **Delež začasno zaposlenih v državah EU v obdobju 2000–2008¹**

	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	12,2	13,9	14,3	14,5	14,1
EU-25	12,5	14,4	14,9	15,1	14,7
EU-15	13,6	14,3	14,7	14,8	14,5
Avstrija	8,6	8,8	8,7	8,8	8,7
Belgija	9,0	9,1	8,8	8,8	7,7
Bolgarija	np	6,3	6,2	5,7	5,1
Ciper	10,7	13,9	13,9	12,9	14,4
Češka	7,2	8,0	8,1	7,9	7,4
Danska	10,2	9,9	9,6	9,0	8,5
Estonija	2,3	3,3	3,3	2,3	1,8
Finska	17,7	18,1	18,0	17,3	16,9
Francija	np	14,3	14,4	14,4	14,3
Grčija	13,8	12,1	10,9	11,2	11,6
Irska	5,3	2,5	4,1	9,0	8,0
Italija	10,1	12,4	13,0	13,4	13,9
Latvija	6,7	8,4	7,1	5,3	2,8
Litva	3,8	5,1	4,7	3,7	2,7
Luksemburg	3,4	5,3	6,1	6,9	7,6
Madžarska	6,8	7,2	6,7	7,5	7,8
Malta	3,9	4,0	3,8	5,5	4,1
Nemčija	12,8	13,8	14,2	14,3	14,7
Nizozemska	13,8	15,1	16,1	17,9	18,0
Poljska	5,6	25,4	27,1	28,1	26,9
Portugalska	19,8	19,5	20,2	22,2	23,3
Romunija	2,9	2,6	1,9	1,6	1,3
Slovaška	4,0	4,9	5,0	5,3	4,0
Slovenija	12,8	16,8	17,9	18,5	16,9
Španija	32,4	33,3	34,4	31,9	29,4
Švedska	14,3	16	17,3	17,7	16,4
Združeno kraljestvo	6,6	5,4	5,5	5,7	5,2

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Labour market, 2009.
Opombi: ¹ podatki so za drugo četrtletja leta, np – ni podatka.

Slika: **Razširjenost začnih zaposlitev po starostnih skupinah, EU in Slovenija, 2008**

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Labour market, 2009.

Delne zaposlitve

Po večletnem naraščanju se je delež delnih zaposlitev v skupni zaposlenosti v letu 2008 zmanjšal. Delež delnih zaposlitev je v Sloveniji v drugem četrtletju 2008 znašal 8,1 %, kar je nekoliko manj kot v enakem obdobju leta 2007 (8,8 %). Pri tem se je delež delno zaposlenih moških zmanjšal s 7,1 % v drugem četrtletju 2007 na 6,3 % v drugem četrtletju 2008, delež delno zaposlenih žensk pa z 10,8 % na 10,3 %.

Do zmanjšanja razširjenosti delnih zaposlitev v Sloveniji je v letu 2008 prišlo predvsem med mladimi in starejšimi. Delež delnih zaposlitev med mladimi (15–24 let) je v drugem četrtletju znašal 31,2 %, kar je 1,8 o. t. manj kot v drugem četrtletju 2007. Podjetja se k delnim zaposlitvam mladih (npr. delo mladih preko študentskih servisov) zatekajo predvsem zato, ker jim to zagotavlja večjo fleksibilnost, saj obseg tega dela najlažje prilagajajo obsegu povpraševanja oz. potrebam trga. Zmanjšal pa se je tudi delež starejših z delnimi zaposlitvami: z 12,5 % v drugem četrtletju 2007 na 9,6 % v drugem četrtletju 2008. Obseg delnih zaposlitev med starejšimi se je znižal predvsem zaradi znižanja števila pomagajočih družinskih članov, ki večinoma delajo v kmetijstvu.

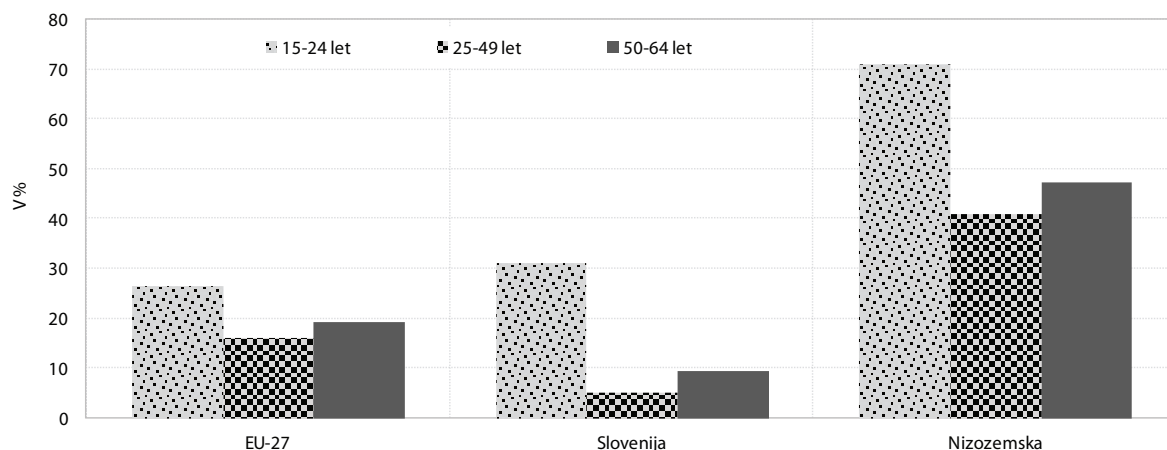
Kljub zaostajanju za povprečjem EU (17,7 %) delež delnih zaposlitev v Sloveniji (8,1 %) ni več med najnižjimi EU, saj ima manjši delež deset držav članic. Delež delnih zaposlitev je v Sloveniji 4-krat višji kot v Romuniji in na Slovaškem, ki imata najnižja deleža v EU. Je pa je delež delnih zaposlitev v Sloveniji skoraj za 6-krat nižji kot na Nizozemskem, kjer je ta oblika dela najbolj razširjena v EU (46,7 %). Razširjenost delnih zaposlitev v Sloveniji zaostaja za povprečjem EU, predvsem zaradi velikega zaostanka pri deležu žensk. V Sloveniji je namreč v drugem četrtletju 2008 delež delnih zaposlitev žensk znašal 10,3 % (moških 6,3 %), kar je precej manj kot v povprečju EU (ženske 30,7 %, moški 7,1 %).

Tabela: **Delež delnih zaposlitev v skupnem številu zaposlenih v starostni skupini 15–64 let¹, države EU, 2000–2008**

	2000	2005	2006	2007	2008
EU-27	15,8	17,4	17,7	17,7	17,7
EU-25	15,9	18	18,3	18,3	18,3
EU-15	17,5	19,9	20,3	20,4	20,5
Avstrija	16	20,4	21,5	22	22,7
Belgija	20,6	21,7	22,9	22,5	22,4
Bolgarija	n.p	2,3	1,9	1,7	1,9
Ciper	7,6	7,5	6,7	6,1	6,6
Češka	4,8	4,3	4,4	4,4	4,3
Danska	21,4	21,5	22,9	23,6	23,9
Estonija	6,3	6,8	7,1	7	5,6
Finska	11,9	13,2	13	13	12,3
Francija	np	17	17,2	17,2	16,8
Grčija	4,4	4,6	5,6	5,5	5,2
Irska	16,6	np	np	17,6	18
Italija	8,7	12,6	13,2	13,3	14,4
Latvija	10,5	8,9	6	6,4	5,7
Litva	8,9	6,3	8,6	7,9	6,3
Luxemburg	11,2	17,4	17,1	17,5	15,7
Madžarska	3,4	4,1	3,9	3,8	4,1
Malta	6,1	8,8	9,6	10,7	11,4
Nemčija	19,1	23,6	25,4	25,6	25,5
Nizozemska	41	45,8	45,8	46,3	46,7
Poljska	9,3	9,7	9	8,5	7,6
Portugalska	8,1	8,4	8,1	8,9	8,8
Romunija	14	9,6	8,6	8,6	8,8
Slovaška	1,8	2,3	2,7	2,6	2,1
Slovenija	5,3	7,8	8,4	8,8	8,1
Španija	8	12,6	12,1	11,8	11,9
Švedska	21,8	24,3	24,3	24,3	26,1
Združeno kraljestvo	24,4	24,6	24,3	24,2	24,2

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Labour market, 2009.
Opombi: ¹ Podatki so za drugo četrtletje leta; np – ni podatka

Slika: **Razširjenost delnih zaposlitev po starostnih skupinah, EU-27, Slovenija in Nizozemska, 2008**

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Labour market, 2009.

Izdatki za socialno zaščito

Leta 2006, za katerega so na voljo zadnji podatki, je bilo za programe socialne zaščite v Sloveniji namenjenih 7.057 mio EUR ali 22,8 % BDP¹. To je nekoliko manj kot leta 2005 (23 % BDP), kar ni posledica sistemskih sprememb, temveč hitrejši rasti BDP od rasti sredstev za socialno zaščito. Sredstva za te namene so se v primerjavi z letom 2005 nominalno povečala za 6,7 % (leta 2005 za 3,9 %), realno pa za 4,1 % (leto prej za 1,4 %). Višji realni rasti kot v predhodnem letu je botrovala predvsem rast sredstev za področji starost in smrt hranitelja družine, ki skupaj predstavljata vse prejemke za upokoјence. Leta 2000 smo za programe socialne zaščite namenili 4.481 mio EUR ali 24,2 % BDP.

Podatki za Slovenijo kažejo, da se razlika v deležih BDP, namenjenih socialni zaščiti, v primerjavi s povprečjem EU povečuje, po vrednosti teh sredstev na prebivalca po SKM pa Slovenija svoj položaj izboljšuje. V EU-25 so leta 2006 za socialno zaščito v povprečju namenili 27,0 % BDP (v Sloveniji 22,8 %), leta 2000 pa 26,5 % (v Sloveniji 24,2 %). Medtem ko je delež sredstev za socialno zaščito (izražen v odstotku od BDP) v obdobju 2000–2006 v večini EU držav naraščal, pa se je v zadnjem letu v večini držav znižal. Slovenija je po realni vrednosti sredstev, namenjenih socialni zaščiti na prebivalca, sicer pod povprečjem EU-15, vendar svoj položaj izboljšuje. Za socialno zaščito je leta 2006 namenila 66 % povprečja EU-15, kar je dve odstotni točki več kot leta 2000 in 10 o. t. več kot leta 1996; v primerjavi z EU-25 pa je leta 2006 dosegla 72 % povprečja.

V Sloveniji največji vir sredstev za socialno zaščito predstavljajo prispevki zavarovancev, v EU pa prispevki delodajalcev. V Sloveniji se 67,9 % programov za socialno zaščito financira iz socialnih prispevkov, od tega iz prispevkov zavarovanih oseb 40,8 % (kar je skoraj 2-krat več kot v EU), iz prispevkov delodajalcev pa 27,1 % (v EU 38,2 %). Sredstva države in drugi viri skupaj predstavljajo 32,1 % vseh virov (v EU 41,1 %). V obdobju 2000–2006 prispevki delodajalcev tako v EU kot v Sloveniji ostajajo v strukturi enaki. Medtem ko se prispevki zavarovancev v EU v istem obdobju zmanjšujejo in v Sloveniji povečujejo, pa se sredstva države v EU v strukturi vseh virov za socialno zaščito povečujejo in v Sloveniji zmanjšujejo.

V strukturi sredstev po področjih socialne zaščite največ sredstev namenimo področjema starost in bolezen ter zdravstveno varstvo (skupaj 70 %), podobno velja tudi za EU (69,2 %); zaradi metodoloških razlogov je struktura nekoliko drugačna kot leta 2005². Sicer se

struktura sredstev po področjih skorajda ne spreminja in je bila tudi leta 2000 podobna tako v EU kot v Sloveniji.

Po kupni moči izdatkov za socialno zaščito na prebivalca se Slovenija najbolj približa EU na področju pomoči družinam, ki so ostale brez edinega hranitelja (dosegamo 93 % povprečja); blizu povprečju smo tudi na področju invalidnosti (87 %), bolezni in zdravstvenega varstva (84 %), otroka in družine (82 %) ter starosti (81 %). Na področju izdatkov za nastanitve dosegamo le 2 % evropskega povprečja. Pri sredstvih na prebivalca po kupni moči pa na področjih brezposelnost in druge oblike socialne izključenosti (to so predvsem sredstva za najrevnejše) ne dosegamo niti polovice povprečja EU.

Sredstva za socialno zaščito so v Sloveniji učinkoviteje porazdeljena kot v EU. V Sloveniji je bilo za prejemke in storitve socialne zaščite v Sloveniji leta 2006 namenjenih 97,7 % vseh sredstev za socialno zaščito, v EU pa 1,5 o. t. manj (96,2 %). Glavna razlika je predvsem v višjih administrativnih stroških sistema socialne zaščite v EU (3,1 % vseh sredstev) kot v Sloveniji (2,2 %)³. Podobno je bilo tudi v letu 2000.

¹ Podatki so pridobljeni po metodologiji ESSPROS – Evropski sistem statistike socialne zaščite.

² V letu 2006 se družinske pokojnine za osebe, stare nad 60 let (ženske) oziroma 65 let (moški), ne upoštevajo več pri področju

starost (kot je to bilo doslej), temveč pri področju smrt hranitelja družine.

³ Razlika do 100 predstavlja še nekatere druge stroške.

Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in državah EU, v % BDP in v SKM na prebivalca

	V % BDP				Na prebivalca v SKM, EU-15=100		
	1996	2000	2005	2006	1996	2000	2006
EU-27	np	np	27,1(p)	26,9(p)			
EU-25	np	26,5	27,3(p)	27,0(p)			
EU-15	27,8	26,8	27,7(p)	27,5(p)	100	100	100
Avstrija	28,9	28,4	28,8	28,5	121	121	117
Belgija	28,0	26,5	29,7	30,1	110	108	117
Bolgarija	np	np	16,1	15,0	np	np	18
Ciper	np	14,8	18,4	18,4	np	42	55
Češka	17,6	19,5	19,1	18,7	41	43	47
Danska	31,2	28,9	30,2	29,1	129	123	118
Estonija	np	14,0	12,7	12,4	np	20	27
Finska	31,4	25,1	26,7	26,2	104	95	99
Francija	30,6	29,5	31,4	31,1(p)	109	110	113
Grčija	20,5	23,5	24,	24,2	53	64	76
Irska	17,6	13,9	18,2	18,2	59	59	87
Italija	24,3	24,7	26,3(p)	26,6(p)	91	93	89
Latvija	np	15,3	12,4	12,2(p)	np	18	21
Litva	13,4	15,8	13,1	13,2(p)	15	20	24
Luksemburg	21,2	19,6	21,7	20,4	146	155	185
Madžarska	np	19,3	21,9	22,3	np	35	47
Malta	17,5	16,9	18,4	18,1	44	46	45
Nemčija	29,4	29,3	29,7	28,7(p)	116	112	106
Nizozemska	29,6	26,4	27,9	29,3(p)	115	115	125
Poljska	np	19,7	19,7	19,2	np	31	33
Portugalska	20,2	21,7	20,2	25,4	47	55	61
Romunija	np	13,2(p)	14,2	14,0(p)	np	11	18
Slovaška	19,5	19,4	16,7	15,9(p)	30	31	33
Slovenija	23,8	24,2	23,0	22,8(p)	56	64	66
Španija	21,5	20,3	21,1	20,9(p)	62	64	71
Švedska	33,1	30,1	31,5	30,7(p)	128	124	124
Zdr. kraljestvo	27,4	26,4	26,3	26,4(p)	98	102	102

Vir: Eurostat Portal Page - Total expenditure on social protection, 2008; Eurostat Portal Page - Total expenditure on social protection per head of population, PPS, 2008.
Opombe: Razen za leti 2005 in 2006 podatki za Slovenijo ne vsebujejo podatkov o nastanitvah; SKM – standard kupne moči; p - predhodni podatek; np – ni podatka.

Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile

in/ali službe v oboroženih silah znižujejo sicer splošno zahtevano upokojitveno starost.

Starost ob izhodu iz delovne sile opredeljuje odnos aktivnih prebivalcev in njihovih delodajalcev do aktivnosti v starejših letih. Čimbolj zgodaj ljudje opuščajo aktivnosti, tem večji je kontingent tistih, ki dobivajo pokojnino. Izdatki v pokojninskem sistemu so ob danih pravilih za izračun višine pokojnine linearno odvisni od obsega upokojenske generacije.

V Sloveniji je starost ob izhodu iz delovne sile v primerjavi z EU še vedno nizka. V letu 2006 (za to leto so zadnji objavljeni podatki) je v Sloveniji dosegla 59,8 leta, v povprečju EU pa po oceni Eurostat 61,2 leta. Navadno se ženske umaknejo iz aktivnosti prej kot moški. Za vse države podatki, razčlenjeni po spolu, niso na voljo, med tistimi, kjer so dosegljivi, pa so ženske ob izhodu iz delovne sile za eno leto mlajše kot moški. V starih članicah je razlika navadno manjša, v novih članicah pa so razlike ponekod še zelo velike. Slovenija podatkov o starosti pri izhodu iz delovne sile nima ločenih po spolu. Obstajajo pa podatki o starosti ob upokojitvi, ki so zelo dober približek. Po podatkih ZPIZ so se istega leta moški starostno upokojevali pri šestdesetih letih in štirih mesecih, ženske pa pri sedminpetdesetih letih in dveh mesecih. Nizka upokojitvena starost je posledica nizke zahtevane starosti ob doseganju polne pokojninske dobe¹ in prenizkih spodbud za ostajanje v aktivnosti, potem ko zavarovanci dosežejo najnižje starostne upokojitvene pogoje. Zato se, čeprav je upokojitev pred polno upokojitveno starostjo v primeru, da je delovna doba manjša od pokojninske dobe, sankcionirana s trajnim zmanjšanjem pokojnine, največ zavarovancev pri izbiri med časom, ki ga pridobijo z upokojitvijo, in nezmanjšanjem pokojnine, odloči za upokojitev. Poleg tega pa se tudi tisti, ki se jim pokojnina sicer ne zmanjšuje, ne odločajo za podaljšanje aktivnosti, čeprav bi bili za odložitev upokojitve nagrajeni s trajnim povišanjem pokojnine (Ahčan, Polanec, 2007).

V Sloveniji se je z zakonom predpisana starost za upokojitev začela povečevati že z letom 1992. Z letom 1999, to je z začetkom veljavnosti reformirane pokojninske ureditve, se je zaostrovanje starostnih upokojitvenih pogojev še nadaljevalo. Tudi zaradi tega se je efektivna starost ob upokojitvi povečevala v celotnem obdobju od leta 2000 do leta 2008. V primerjavi z letom 2000 je bila dejanska starost ob starostni upokojitvi leta 2008 pri moških višja za eno leto in sedem mesecev, pri ženskah pa za dve leti in en mesec. Pri tem se je v letih 2005 in 2006 povečevanje dejanske starosti ob upokojitvi moških upočasnilo, v letih 2007 in 2008 pa se je upokojitvena starost skupaj za vse upokojence ustalila na starosti 59 let in 2 meseca. Oboje je posledica učinkovanja kriterijev, ki zaradi upoštevanja otrok, študija

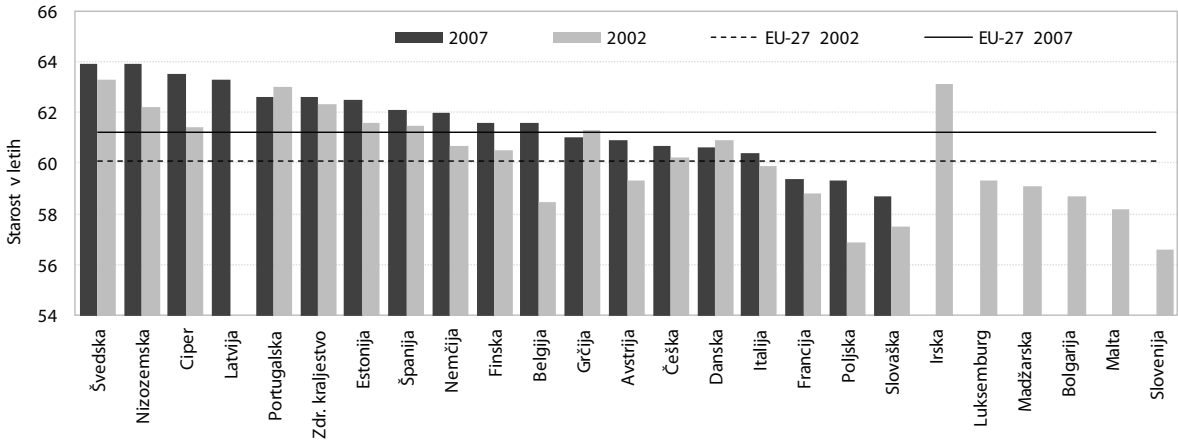
¹ Za moške 58 let ob 40 letih pokojninske dobe.

Tabela: Povprečna starost ob izhodu iz delovne sile v Sloveniji in državah EU, 2002–2007

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU-27	60,1	61	60,5	61	61,21	61,21
Avstrija	59,3	58,8	np	59,9	61	60,9
Belgija	58,5	58,7	59,4	60,6	np	61,6
Bolgarija	58,7	58,7	60,7	60,2	64,1	np
Ciper	61,4	62,7	62,7	np	np	63,5
Češka	60,2	60,1	60	60,6	60,4	60,7
Danska	60,9	62,2	62,1	61	61,9	60,6
Estonija	61,6	60,8	62,3	61,7	62,6	62,5
Finska	60,5	60,4	60,5	61,7	62,4	61,6
Francija	58,8	59,8	59	59	58,9	59,4
Grčija	61,3	62,7	np	61,7	61,1	61,0
Irska	63,1	62,9	62,8	64,1	64,1	np
Italija	59,9	61	np	59,7	60,2	60,4
Latvija	np	np	62,9	62,1	62,7	63,3
Litva	np	np	60,8	60	59,9	np
Luksemburg	59,3	57,4	58,3	59,4	np	np
Madžarska	59,1	61,6	60,5	59,8	np	np
Malta	58,2	58,8	58	58,8	58,5	np
Nemčija	60,7	61,6	61,3	np	61,9	62,0
Nizozemska	62,2	60,5	61,1	61,5	62,1	63,9
Poljska	56,9	57,9	57,7	59,5	np	59,3
Portugalska	63	62,1	62,2	63,1	np	62,6
Romunija	np	62,7	59,5	63	64,3	np
Slovaška	57,5	57,8	58,5	59,2	np	58,7
Slovenija	56,6	56,2	np	58,5	59,8	np
Španija	61,5	61,5	62,2	62,4	62	62,1
Švedska	63,3	63,1	62,8	63,6	63,9	63,9
Združeno kraljestvo	62,3	63	62,1	62,6	63,2	62,6

Vir: Eurostat Portal page – Population and social conditions – Labour Market, 2008.
Opombi: *ocenjene vrednosti, np – ni podatka.

Slika: Starost ob izhodu iz aktivnosti v Sloveniji in državah EU v letih 2002 in 2007, skupaj moški in ženske

Vir: Eurostat Portal page – Population and social conditions – Labour Market, 2008.

Izdatki za zdravstvo in dolgotrajno oskrbo

Slovenija nameni za zdravstvo približno tolikšen delež BDP kot države EU v povprečju, podobno velja tudi za višino izdatkov na prebivalca. Delež izdatkov za zdravstvo v primerjavi z BDP je v Sloveniji v letu 2006 (zadnji razpoložljivi podatki) upadel za 0,2 o. t. na 8,3 %¹ (v EU v letu 2006: 8,2 %), v letu 2007 pa se je po naši oceni še znižal, na 8,1 %². V Sloveniji izdatki za zdravstvo že nekaj let upadajo predvsem zaradi zelo nizke rasti javnih izdatkov, ki zaostaja za rastjo BDP. Tako se je delež javnih izdatkov za zdravstvo v obdobju 2003–2006 znižal s 6,3 % na 6,0 % BDP oziroma na 5,9 % v letu 2007³. Glavni razlog je bila umirjena rast plač v javnem sektorju zaradi prehodnega obdobja ob uvedbi novega plačnega sistema. Izdatki za zdravstvo na prebivalca so v letu 2006 v Sloveniji dosegli 2.076 USD SKM, kar je sicer največ od novih držav članic EU, vendar še vedno malenkost pod povprečjem držav EU v letu 2004 (zadnji razpoložljiv podatek), ki je znašalo 2.093 USD SKM⁴.

K rasti izdatkov za dolgotrajno oskrbo⁵ je v Sloveniji v zadnjih letih v večji meri prispevala rast izdatkov iz javnih virov, še zlasti za storitve dolgotrajne socialne oskrbe. V letu 2006 so celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji znašali 1,15 % BDP (1,19 % v letu 2005), v tem 0,66 % BDP izdatki za dolgotrajno zdravstveno oskrbo in 0,49 % BDP izdatki za dolgotrajno socialno oskrbo. Delež celotnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo je v Sloveniji približno na ravni povprečja 19-ih evropskih držav (1,2 % BDP v letu 2006), za katere razpolagamo s primerljivimi podatki (glej sliko). V obdobju 2003–2006 so se celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji realno povečali za skoraj 19 % (oziroma v povprečju letno realno za 6,0 %). K rasti so več prispevali javni izdatki (sredstva države, občine, ZZZS in ZPIZ), ki so v navedenem obdobju realno porasli za 20,8 %. Izdatki iz zasebnih virov pa so se realno povečali za 12,9 %. Tako je v letu 2006 pri storitvah dolgotrajne socialne oskrbe

razmerje med javnimi viri (iz državnega in občinskih proračunov) in zasebnimi viri (pretežno neposredno iz žepa – doplačila za nastanitev in prehrano v domovih za starejše ali drugih oblikah institucionalne oskrbe) znašalo 59,0 : 41,0. Storitve dolgotrajne zdravstvene oskrbe se pretežno (93,2-odstotno v letu 2006) financirajo iz javnih virov⁶, vendar se je delež zasebnih virov od leta 2003 nekoliko povečal (od 5,6 % na 6,8 %).

¹ Izdatki in viri financiranja zdravstva (SURS), 23. 10. 2008. Podatki po mednarodno primerljivi metodologiji sistema zdravstvenih računov (SHA).

² Pri oceni so upoštevani javni izdatki za zdravstvo po klasifikaciji COFOG (Izdatki sektorja država po nameni, SURS, 2009), za zasebne izdatke pa ocena v Poslovnem poročilu ZZZS za leto 2007.

³ Izdatki sektorja država po nameni, 2000–2007 (SURS), 15. 1. 2009. Izdatki sektorja države za zdravstvo so klasificirani po metodologiji COFOG. Po tej metodologiji se spremljajo le javni, ne pa tudi zasebni izdatki za zdravstvo; pri javnih izdatkih se metodologija COFOG malenkost razlikuje od metodologije SHA. Tudi po metodologiji COFOG so javni izdatki za zdravstvo v letu 2006 znašali 6,0 % BDP.

⁴ Glej tudi indikator *Izdatki za zdravstvo* v Poročilu o razvoju 2008, 2008.

⁵ Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo vključujejo izdatke za dolgotrajno *zdravstveno* oskrbo (ti spadajo tudi k izdatkom za zdravstvo) in izdatke za dolgotrajno *socialno* oskrbo.

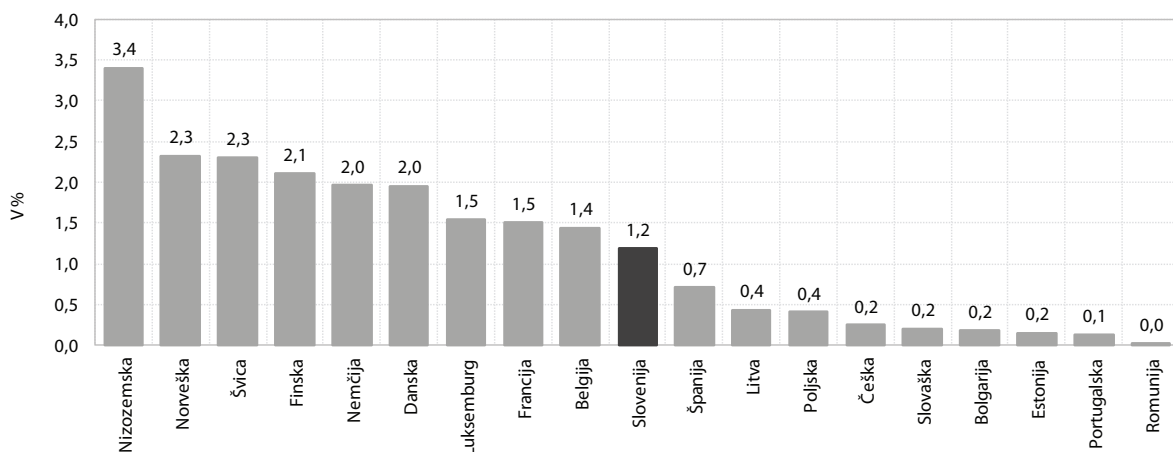
⁶ Sredstva ZZZS, ki so namenjena storitvam dolgotrajne zdravstvene oskrbe v domovih za starejše, v posebnih socialnih zavodih, podaljšanemu bolnišničnemu zdravljenju in delu patronažne službe, ki izvaja dolgotrajno oskrbo na domu, ter sredstva ZPIZ, ki so namenjena dodatkom za pomoč in postrežbo.

Tabela: **Izdatki za zdravstvo v Sloveniji in državah EU, 2000 in 2006**

	Celotni izdatki za zdravstvo, v % BDP ¹		Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP ¹		Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %		Izdatki za zdravstvo na prebivalca, v USD SKM
	2000	2006	2000	2006	2000	2006	2006
EU-27	7,3	8,2	5,3	6,0	27,5	27,4	2.093¹
Avstrija	9,9	10,1	7,5	7,7	24,1	24,3	3.519
Belgija	8,6	10,3	6,5	7,4	24,0	27,0	3.389
Bolgarija	6,2	7,4	3,7	4,2	40,6	42,4	671 ¹
Ciper ¹	5,7	5,5	2,4	2,5	58,4	55,7	1.128 ¹
Češka	6,5	6,8	5,9	6,0	9,7	11,4	1.479
Danska	8,3	9,5	6,8	8,0	17,6	15,9	3.108
Estonija	5,3	5,3	4,1	4,0	22,5	24,0	752 ¹
Finska	7,0	8,2	5,1	6,2	24,9	22,2	2.331
Francija	10,1	11,0	8,0	8,8	21,7	20,2	3.374
Grčija	7,8	9,1	4,7	5,6	55,8	57,2	2.981
Irska	6,3	7,5	4,6	5,9	27,1	22	2.926
Italija	8,1	9,0	5,8	6,9	27,5	23,4	2.532
Latvija	5,9	7,1	3,2	4,0	46,1	43,4	852 ¹
Litva	6,5	6,5	4,5	4,9	30,3	25,0	843 ¹
Luksemburg	5,8	7,3	5,2	6,6	10,7	9,3	5.563
Madžarska	6,9	8,3	4,9	5,9	29,3	29,5	1.337 ¹
Malta ¹	7,5	np	5,6	7,0	25,8	23,9	1.733 ¹
Nemčija	10,3	10,6	8,2	8,1	20,3	23,1	3.287
Nizozemska ¹	8,0	np	5,0	5,5	36,9	37,6	3.094 ¹
Poljska	5,5	6,2	3,9	4,3	30,0	30,6	867
Portugalska	8,8	10,2	6,4	7,2	27,5	27,7	2.041
Romunija	5,1	5,0	3,4	3,3	32,7	33,9	433 ¹
Slovaška	5,5	7,4	4,9	5,1	10,6	25,6	1.137
Slovenija²	8,3	8,3	6,1	6,0	26,0	27,7	2.076
Španija	7,2	8,4	5,2	6,0	28,4	28,6	2.261
Švedska	8,2	9,2	7,0	7,5	15,1	15,4	2.918
Zdr. kraljestvo	7,2	8,4	5,8	7,3	19,1	12,9	2.724

Vir: OECD Health Data, 2008 za vse države razen za Belgijo je vir OECD Health Data 2007 ter za Bolgarijo, Ciper, Estonijo, Latvijo, Litvo, Malto in Romunijo so podatki iz baze WHO 2007; za Slovenijo za leto 2006: *Izdatki za zdravstvo* (SURs) 23. 10. 2008 ter za leto 2000 prepračen SURs po metodologiji sistema zdravstvenih računov (SHA) na podlagi podatkov državnega in občinskih proračunov, ZZS, ZPIZ in SURs; povprečje za EU-27 izračun UMAR, razen povprečja za izdatke v USD SKM.

Opombe: ¹2004; ²Podatki po mednarodni metodologiji SHA (A System of Health Accounts – OECD, 2000); ⁴Upoštevana je revizija BDP septembra 2008, np – ni podatka.

Slika: **Izdatki za dolgotrajno oskrbo¹ v Sloveniji in nekaterih državah EU, v % BDP, 2006²**

Vir: Eurostat Portal Page, 2009 in OECD Health Data 2008 (za Nizozemsko, Finsko, Francijo, Španijo, Poljsko in Slovaško); za Slovenijo SURs: *Izdatki za zdravstvo* (objava 23. 10. 2008). Opomba: ¹Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo po mednarodni metodologiji sistema zdravstvenih računov vključujejo izdatke za dolgotrajno zdravstveno oskrbo (HC.3) in izdatke za dolgotrajno socialno oskrbo (HC.R.6.1.). ²Leto 2006 je prikazano za Slovenijo in za države, za katere je vir podatkov OECD Health Data 2008; za preostale države je prikazano leto 2005.

Indeks človekovega razvoja

Indeks človekovega razvoja (HDI) je pomemben kazalnik kompleksnosti povezanosti dohodka in blaginje ter prepletenosti in medsebojne povezanosti ekonomskih in socialnih politik. HDI kaže blaginjo s tremi področji družbenega razvoja, kazalniki, s katerimi so ta operacionalizirana, pa naj bi odsevali dosežke držav na različnih razvojnih ravneh: *zdravje* (pričakovano trajanje življenja ob rojstvu), *dohodek* oziroma dostop do virov, ki ljudem omogočajo dostojen življenjski standard (BDP na prebivalca po kupni moči), ter *izobraženost in znanje* (bruto stopnja vključenosti in pismenosti). Kljub nekaterim metodološkim pomanjkljivostim¹ HDI v kombinaciji z drugimi kazalniki kaže enega od osnovnih ciljev Strategije razvoja Slovenije, to je trajnostno povečevanje blaginje prebivalcev Slovenije.

Po izračunih HDI za leto 2008, ki temeljijo na podatkih iz leta 2006, se je vrednost indeksa izboljšala in znašala 0,923 (leta 2007 je znašala 0,917), Slovenija pa se je povzpela za eno mesto (tj. na 26. mesto med tokrat 179 državami). Po zadnjih preračunih sta se ponovno zvišali vrednosti indeksa pričakovanega trajanja življenja (z 0,874 na 0,878) in indeksa bruto domačega proizvoda (z 0,902 na kar 0,922). Na drugi strani pa se je ponovno znižala vrednost indeksa izobrazbe (z 0,974 na 0,969); bruto stopnja vključenosti v vse tri ravni izobraževanja se je med letoma 2005 in 2006 namreč ponovno znižala (z 94,3 % na 92,8 %).

Vrednost HDI in uvrstitev Slovenije se vse od prvega preračuna za leto 1990 postopno, a konstantno izboljšujeta. K hitri rasti je najbolj prispevala rast bruto domačega proizvoda po kupni moči na prebivalca. Ob zadnjem preračunu je le-ta k porastu skupne vrednosti indeksa prispeval kar 0,003 točke. Na drugi strani pa ima indeks pričakovanega trajanja življenja že od začetka najnižje vrednosti med tremi podindeksi. Tudi ob

zadnjem preračunu je bil za 0,08 točke nižji od najvišjega japonskega (kjer je pričakovano trajanje življenja ob rojstvu znašalo 82,4 leta, indeks pričakovanega trajanja življenja pa 0,957,); od indeksov Španije in Švedske, ki sta imela po podatkih UNDP najvišje pričakovano trajanje življenja ob rojstvu v EU-27 (80,7 leta), in s tem najvišje vrednosti tega indeksa (0,928), pa je bil nižji za 0,05 točke.

¹ *Indeks izobrazbe* velja z vidika držav z visoko stopnjo človekovega razvoja za metodološko spornega. Njegova metodološka zasnova namreč prikriva pomembne razlike med državami, zlasti med najbolj razvitimi. Zaradi dostopnosti podatkov je vključenost v izobraževanje namesto z neto stopnjami, ki upoštevajo samo redno vključene, izražena v bruto stopnjah (števec predstavljajo vsi vključeni, ne glede na starost). Z vidika najbolj razvitih je neprimerna tudi metodologija merjenja pismenosti, še posebej, ker sta stopnji pismenosti pripisani kar dve tretjini vrednosti indeksa izobrazbe. Ta je v skupini držav z visoko stopnjo človekovega razvoja namreč skoraj 100-odstotna. Ker pa so različne (druge) oblike pismenosti, kot npr. številčna, bralna, funkcionalna itd., kot pomemben razvojni dejavnik izključene, indeks izobrazbe ne kaže dejanske (ne) pismenosti prebivalstva razvitih držav, kar vsekakor ne pomeni, da slednja ni problematična. HDI torej ni in ne more biti izčrpno merilo razvoja; njegovi avtorji niti niso imeli te ambicije. Kljub temu pa HDI pomembno dopolnjuje tako BDP kot vrsto drugih razvojnih kazalnikov.

Tabela: Indeks človekovega razvoja, države EU, preračuni 1997–2008¹

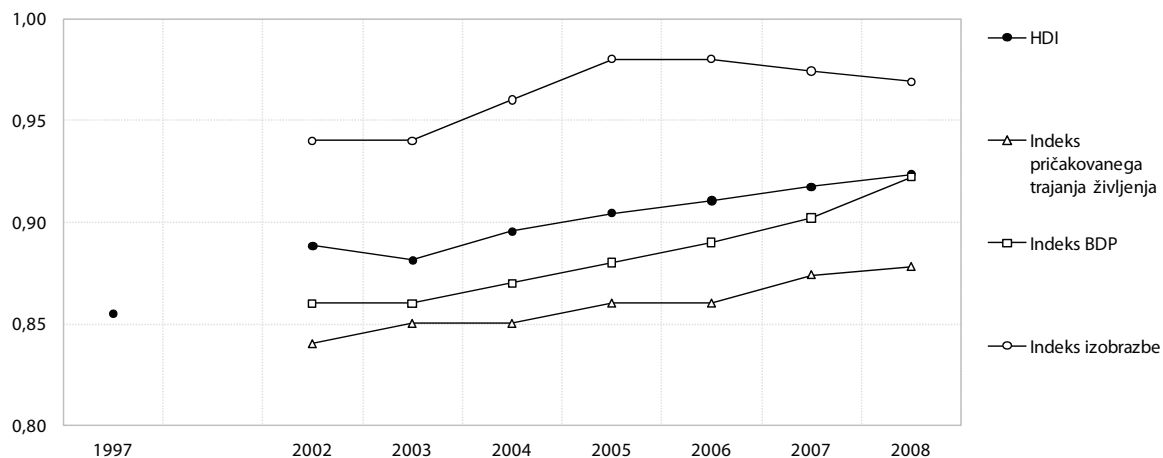
	1997	2005	2006	2007	2008
EU-27²	0,8693	0,899	0,905	0,910	0,916
Avstrija	0,914	0,936	0,944	0,948	0,951
Belgija	0,929	0,945	0,945	0,946	0,948
Bolgarija	0,785	0,808	0,816	0,824	0,834
Ciper	0,858	0,891	0,903	0,903	0,912
Češka	0,843	0,874	0,885	0,891	0,897
Danska	0,913	0,941	0,943	0,949	0,952
Estonija	0,795	0,853	0,858	0,860	0,871
Finska	0,914	0,941	0,947	0,952	0,954
Francija	0,921	0,938	0,942	0,952	0,955
Grčija	0,876	0,912	0,921	0,926	0,947
Irska	0,894	0,946	0,956	0,959	0,960
Italija	0,907	0,934	0,940	0,941	0,945
Latvija	0,765	0,836	0,845	0,855	0,863
Litva	0,787	0,852	0,857	0,862	0,869
Luksemburg	0,911	0,949	0,945	0,944	0,956
Madžarska	0,812	0,862	0,869	0,874	0,877
Malta	0,852	0,867	0,875	0,878	0,894
Nemčija	0,913	0,930	0,932	0,935	0,940
Nizozemska	0,928	0,943	0,947	0,953	0,958
Poljska	0,816	0,858	0,862	0,870	0,875
Portugalska	0,878	0,904	0,904	0,897	0,900
Romunija	0,772	0,792	0,805	0,813	0,825
Slovaška	np	0,849	0,856	0,863	0,872
Slovenija	0,853	0,904	0,910	0,917	0,923
Španija	0,904	0,928	0,938	0,949	0,949
Švedska	0,929	0,949	0,951	0,956	0,958
Zdr. kraljestvo	0,921	0,939	0,940	0,946	0,942

Vir: Human Development Report (UNDP), 2002–2007; Human Development Indices: Statistical Update 2008.

Opombe: ¹Razvojni program Združenih narodov izračunava HDI vsako leto, zaradi dostopnosti podatkov pa zanj uporabljajo podatke izpred dveh let. V tabeli predstavljamo vrednosti indeksa po letih izračuna; podatki za izračun HDI 2008 se tako nanašajo na leto 2006, za 2007 na vrednosti leta 2005 itd. Indeks zavzema vrednosti v razponu med 0 in 1.

²Netehtano povprečje. ³Vrednost brez podatka za Slovaško. np – ni podatka.

Slika: Gibanje vrednosti HDI in podindeksov, Slovenija, preračuni 1997–2008

Vir: Human Development Report (UNDP), 1997–2007; Human Development Indices: Statistical Update 2008.

Opomba: Vrednosti podindeksov za leto 1995 zaradi razlik v metodologiji niso neposredno primerljive, zato prikazujemo samo HDI.

Minimalna plača

Minimalna plača se je ob dvakratni uskladitvi v letu 2008 nominalno povečala za 8 %, realno za 2,2 % in konec leta dosegla 589,19 evrov. V obdobju 2000–2008 se je realno povečala povprečno letno za 2,3 %. Razmerje med minimalno plačo (571,31 EUR) in povprečno bruto plačo zasebnega sektorja (1312,48 EUR) je bilo leta 2008 na ravni 43,5 % in je zadržalo raven iz leta 2007 (43,5 %) in leta 2000 (43,5 %). Po kazalniku razmerja med minimalno plačo in plačo zasebnega sektorja sodi Slovenija v polovico držav EU, ki imajo to razmerje višje od 40 %.

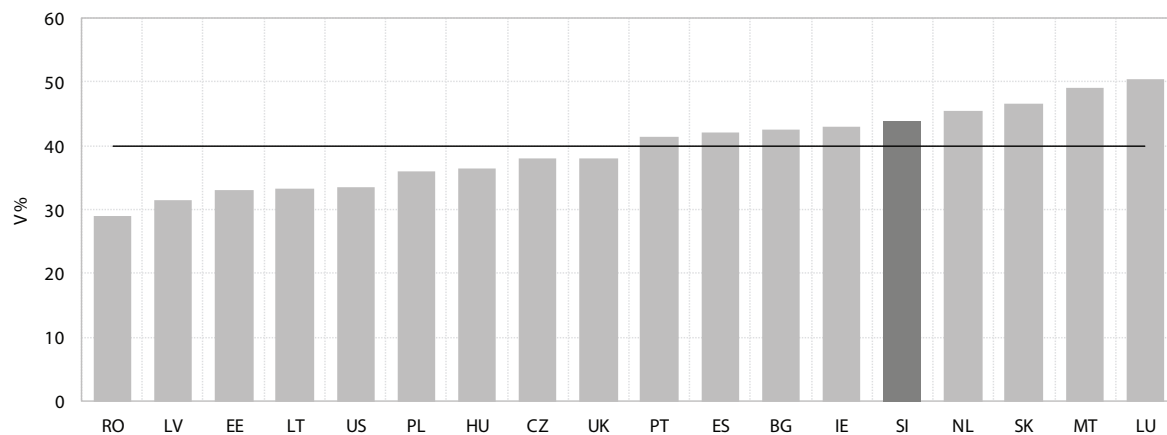
Politika usklajevanja minimalne plače je bila v Sloveniji v letih 2006–2008 manj ugodna kot v obdobju po letu 1999, kar se je odrazilo v zaostajanju povprečne letne rasti minimalne plače v zadnjih dveh letih za rastjo plače zasebnega sektorja. V letih od 1999 do vključno 2003 se je skladno z dogovorjenim mehanizmom minimalna plača usklajevala z inflacijo in z realno rastjo bruto domačega proizvoda. To se je odrazilo v 3,4-odstotni povprečni letni rasti minimalne plače v tem obdobju, ki je bila višja od rasti realne bruto plače zasebnega sektorja (2,1 %). Za leti 2004 in 2005 je bila minimalna plača dogovorjena v nominalnem znesku, njena povprečna letna rast v teh dveh letih pa je še vedno prehitela rast plače zasebnega sektorja (minimalna plača 2,9 %, plača zasebnega sektorja 2,5 %), vendar manj, kot če bi bila dodatno usklajena z realno rastjo bruto domačega proizvoda. Z zakonom o minimalni plači, ki velja od leta 2006, je usklajevalni mehanizem za minimalne plače manj ugoden, saj je vezan na predvideno inflacijo, vendar nima varnostne zaklopke za primer, da je dejanska inflacija višja od predvidene. Zato je po realnem padcu minimalne plače v letu 2007 prišlo do izredne uskladitve v začetku leta 2008, kar pomeni, da je bila minimalna plača v letu 2008 usklajena dvakrat. V obdobju od 2006 do 2008 je bila tako realna povprečna letna rast minimalne plače 0,6-odstotna, plača v zasebnem sektorju pa se je realno povečevala po 2,6-odstotni povprečni letni stopnji.

Raven minimalne plače je imela vpliv tudi na gibanje neenakosti v plačah in na delež zaposlenih z nizkimi plačami¹. Kazalnik neenakosti plač je interdecilni koeficient (9decil/1decil), izračunan na osnovi podatkov o distribuciji zaposlenih glede na višino bruto plače. V obdobju od 1997 do 2002 se je vrednost interdecilnega koeficienta ohranjala na ravni okoli 3,2, nato pa se je v letih 2003 do 2005 povečala na 3,3 ter v letih 2006 in 2007 dosegla 3,4. V obdobju od 1997 do 2002 se je delež zaposlenih z nizkimi plačami v zasebnem sektorju gibal na višini okoli 14 %. Po znižanju v letu 2005 na 12,7 % se je naslednjih dveh letih zviševal in v letu 2007 dosegel najvišjo raven po letu 1997 (15,6 %).

Na višino deleža zaposlenih z nizkimi plačami vpliva poleg usklajitvenega mehanizma minimalne plače tudi usklajevalni mehanizem, ki velja za plače zasebnega sektorja. V letih 2004 in 2005 je veljal dogovor o politiki plač, ki je uveljavil sistem enakih dodatkov k plačam po kolektivnih pogodbah dejavnosti, da bi se tako nižje plače relativno povečale bolj, višje plače pa manj. Za zmanjšanje deleža nizkih plač je bil ta poseg zelo primeren, saj se je delež zaposlenih z nizkimi plačami v teh dveh letih precej znižal. V naslednjih dveh letih pa se je delež nizkih plač začel ponovno povečevati in dosegel najvišjo vrednost doslej, kar je pripisati dejstvu, da se je minimalna plača usklajevala na manj ugoden način in omogočala še manjšo rast najnižjih plač.

¹ Po metodologiji OECD so to tisti zaposleni, ki prejemajo plače enake oziroma nižje od dveh tretjin mediane, v letu 2007 do višine 644 EUR.

Slika: Razmerje med minimalno bruto plačo in povprečno bruto plačo zasebnega sektorja, države članice EU, 2007, v %

Vir: Eurostat Portal page – Population and Social Conditions, 2009; za Estonijo in Nizozemsko so podatki za leto 2005, za Poljsko za leto 2006, za Francijo in Belgijo ni podatkov.

Tveganje revščine

Leta 2007 se je stopnja tveganja revščine v Sloveniji ohranila na nizki ravni, 11,5 % (leta 2006 11,7 %)¹. Če se pri izračunu stopnje tveganja revščine upoštevajo tudi dohodki v naravi, je bilo tveganje revščine leta 2007 še nekoliko nižje (11 %)². Pod pragom tveganja revščine je živelo okoli 233.000 oseb, kar pomeni, da so bili njihovi dohodki nižji od 495 EUR, kolikor je znašal prag tveganje revščine za enočlansko gospodinjstvo (za štirčlansko gospodinjstvo je prag tveganja revščine znašal 1.040 EUR). Če prebivalstvo ne bi prejelo socialnih transferjev, bi bilo tveganje revščine v Sloveniji dvakrat večje, kar kaže na velik vpliv in pomen socialnih transferjev v Sloveniji. Tudi neenakost porazdelitve dohodka, izmerjena z Ginijevim in kvintilnim količnikom, je bila v Sloveniji leta 2007 v primerjavi z EU-25 na nizki ravni in rahlo upada vse od leta 2000. Slovenija se v EU uvršča v skupino osmih držav z najnižjimi stopnjami tveganja revščine (med 10 in 12 odstotki). V obdobju 2000–2007 se je v Sloveniji stopnja tveganja revščine znižala za 1,5 o. t., stopnja, ki kaže povprečje v EU, pa je v tem obdobju ostala enaka (16 %).

Podatki o stopnji tveganja revščine ljudi različnih sociodemografskih skupin in socioekonomskih statusov kažejo, da so določene skupine že dalj časa bolj izpostavljene temu tveganju. V Sloveniji v celotnem obdobju 2000–2007 skupino z največjim tveganjem revščine sestavljajo: brezposelni in gospodinjstva brez delovno aktivnih članov, prebivalstvo, staro nad 65 let, še zlasti ženske, ki živijo v enočlanskih gospodinjstvih, enostarševska gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom (enostarševske družine) in dvostarševska gospodinjstva z vsaj tremi vzdrževanimi otroki (velike družine). S tveganjem revščine so nadpovprečno ogroženi tudi najemniki stanovanj. V opisanem obdobju je bilo tveganje revščine večje za ženske kot za moške. V letu 2007 se je pri treh skupinah, ki že sicer sodijo med najbolj ogrožene, položaj še poslabšal: pri enostarševskih družinah se je stopnja tveganja revščine povišala za dobrih 6 o. t., pri najemnikih stanovanj za skoraj 4 o. t., pri brezposelnih pa za skoraj 3 o. t. Čeprav so razlike med državami v EU znatne, so v vseh državah z revščino najbolj ogrožene naslednje štiri skupine prebivalstva³: i) aktivni, tako zaposleni kot brezposelni, ki živijo sami z nepreskrbljenimi otroki; v veliki večini so to ženske, ii) stari 65 let in več, ki živijo sami (tudi v tej skupini večino predstavljajo ženske), iii) brezposelni, ki živijo sami, iv) družine z otroki, kjer je le eden od staršev zaposlen.

¹ Stopnja tveganja revščine ni kazalnik absolutne revščine, temveč meri neenakost porazdelitve dohodka med prebivalci in pokaže, kolikšen delež prebivalcev ima nižje dohodke od praga tveganja revščine.

² Vsi v nadaljevanju prikazani podatki o revščini so preračunani na osnovi dohodkov, pri katerih dohodki v naravi niso upoštevani.

³ Vir: The Social Situation in the European Union 2007, European Commission, april 2008.

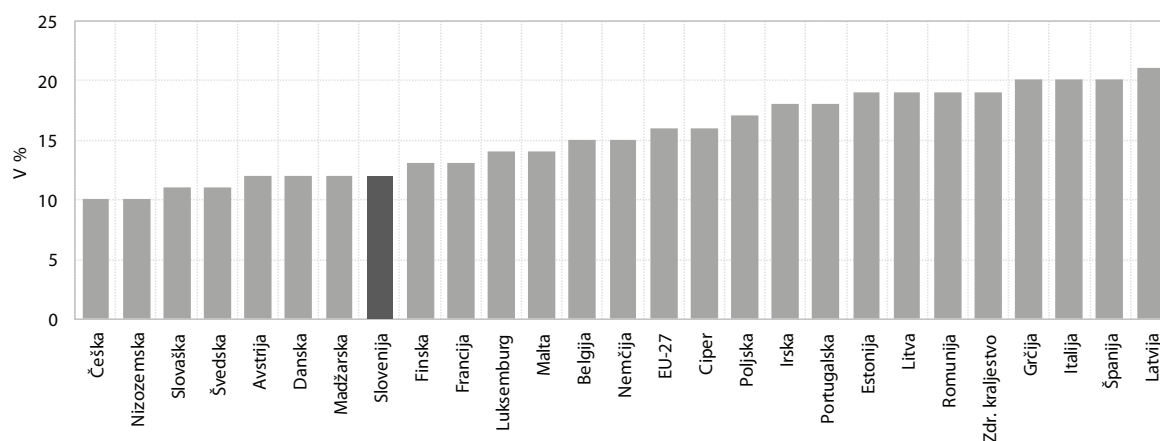
Tabela: **Izbrani kazalniki tveganja revščine in dohodkovne neenakosti, SLO, EU-25, v letih 2000, 2005–2007 (dohodki v naravi niso vključeni), v %**

	2000		2005		2006		2007	
	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25	SLO	EU-25
Stopnja tveganja revščine po socialnih transferjih	13,0	16	12,1	16	11,7	16	11,5	16
Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji ¹	37,2	23	25,8	26	24,2	26	23,1	26
Stopnja tveganja revščine žensk	13,5	17	13,2	17	13	17	12,9	17
Stopnja tveganja revščine moških	12,5	15	10,2	15	10,3	15	10,1	15
Stopnja tveganja revščine otrok (0–15 let)	11,2	20	8,9	19	11,8	19	11,7	19
Stopnja tveganja revščine mladih (16–24 let)	12,3	20	12,4	20	9,1	20	9,2	20
Stopnja tveganja revščine starih (65 let in več) ²	23,4	17	22,8	19	20	19	19,4	19
Stopnja tveganja revščine enočlanskega gospodinjstva osebe stare 65 let ali več	37,3	25 ³	45,3	25	45	26	43,8	27
Stopnja tveganja revščine enostarševskih gospodinjstev z vsaj enim vzdrževanim otrokom	17,5	30 ³	23,4	31	22,1	32	28,6	34
Stopnja tveganja revščine brezposelnih oseb	39,5	np	37,6	39	33,4	41	35,9	42
Stopnja tveganja revščine najemnikov stanovanj	16,6	np	24,6	23	21,9	23	25,7	25
Kvintilni količnik 80/20	3,6	4,5	3,4	4,9	3,4	4,8	3,3	4,8
Ginijev količnik	24,7	29	24,1	30	23,8	30	23,3	30

Vir: Kazalniki socialne povezanosti, Slovenija, 1997–2003, Prva objava, 14. oktober 2005; Kazalniki dohodka in revščine (SILC), Slovenija, 2005–2007, zacasni podatki, 30. december, 2008, E-objava; SI-STAT podatkovni portal, Eurostat Portal Page – Population and social condition, 2009.

Opombe: ¹pokojsnine so vsote; ²gre za revščino starih oseb, ne glede na to, v kakšnem gospodinjstvu živijo; ³podatek za leto 2001; np – ni podatka

Slika: **Stopnje tveganja revščine po socialnih transferjih v državah EU, v letu 2007 (dohodki v naravi niso vključeni), v %**

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition, 2009 / EU-SILC.

Zmogljivosti zdravstvenega varstva

Slovenija po večini kazalnikov zmogljivosti zdravstvenega varstva močno zaostaja za evropskim povprečjem. Ob hitro rastočemu povpraševanju po zdravstvenih storitvah se namreč potrebe po zdravstvenem kadru povečujejo. Podobno kot večina evropskih držav se tudi Slovenija sooča s problemom pomanjkanja zdravnikov, zobozdravnikov in medicinskih sester.

Po desetletnem obdobju izjemno nizke rasti števila zaposlenih zdravnikov se je v letu 2007 njihova rast nekoliko izraziteje okrepila. Tako smo imeli v letu 2007 zaposlenih 246,7 zdravnikov na 100.000 prebivalcev¹ oziroma za 4,6 % več kot v letu 2006, (v povprečju v državah EU pa 325,9 v letu 2006). To je relativno visoka rast glede na preteklo desetletno obdobje (1996–2006), ko smo v Sloveniji beležili v povprečju 1,4-odstotno letno povečanje števila zaposlenih zdravnikov na 100.000 prebivalcev (v celotnem obdobju za 10,4 %)². V EU je bila povprečna letna rast števila zaposlenih zdravnikov na 100.000 prebivalcev v enakem obdobju 2,4-odstotna (17,6-odstotno povečanje v celotnem obdobju). Po dolgoletnem zaostajanju v rasti števila zdravnikov na prebivalca se Slovenija uvršča med države na repu EU. V primerjavi z evropskim povprečjem je situacija nekoliko boljša po kazalniku števila zobozdravnikov na 100.000 prebivalcev, ki je v Sloveniji v letu 2007 znašal 62,8, kar je okoli povprečja EU (61,2 v letu 2005). Vendar se bo v naslednjih letih kazalnik predvidoma poslabšal, saj projekcije kažejo, da naj bi do leta 2013 število zobozdravnikov zaradi upokojevanja in nezadostnega priliva diplomantov ostalo kvečjemu na sedanji ravni ali se celo znižalo.

Čeprav se v zadnjih letih število diplomiranih medicinskih sester v Sloveniji relativno hitro povečuje, jih ima še vedno le četrtna višjo ali visoko izobrazbo. V letu 2007 je bilo v Sloveniji 791 medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov na 100.000 prebivalcev³, kar nas med evropskimi državami uvršča v zgornjo polovico (povprečje EU-25 v letu 2005: 736), vendar imajo medicinske sestre v večini evropskih držav praviloma višjo ali visoko izobrazbo. Po projekcijah kadrovanja naj bi se število sester v obdobju 2008–2013 povečalo za 17 %, bolj kot v preteklih letih predvsem število diplomiranih medicinskih sester in diplomiranih zdravstvenikov⁴.

Število bolniških postelj na prebivalca v Sloveniji se je tudi v letu 2007 močno znižalo. V letu 2007 smo imeli 466 bolniških postelj na 100.000 prebivalcev⁵ (476 v letu 2006), povprečje EU pa je v letu 2005 znašalo 590.

¹ Podatki Inštituta za varovanje zdravja (IVZ) (vključno s specializanti, sekundariji in pripravniki).

² Glej Poročilo o razvoju 2008; indikator *Zmogljivosti zdravstvenega varstva*, Slika.

³ V letu 2007 je bilo v Sloveniji 4.007 medicinskih sester in babic z višjo ali visoko izobrazbo (3.829 v letu 2006) in 11.972 zdravstvenih tehnikov, skupaj 15.979 (15.426 v letu 2006). Število diplomiranih medicinskih sester in babic se je povečalo za 13 % (na 2.272) (Statistična pisarna IVZ, december 2008).

⁴ Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2008–2013 (UR.I. RS, št.72/2008).

⁵ Podatki se nanašajo na število vseh postelj v bolnišnicah (ne le akutnih); v podatku sta vključena tudi Diagnostični center Bled in MC Medicor (IVZ).

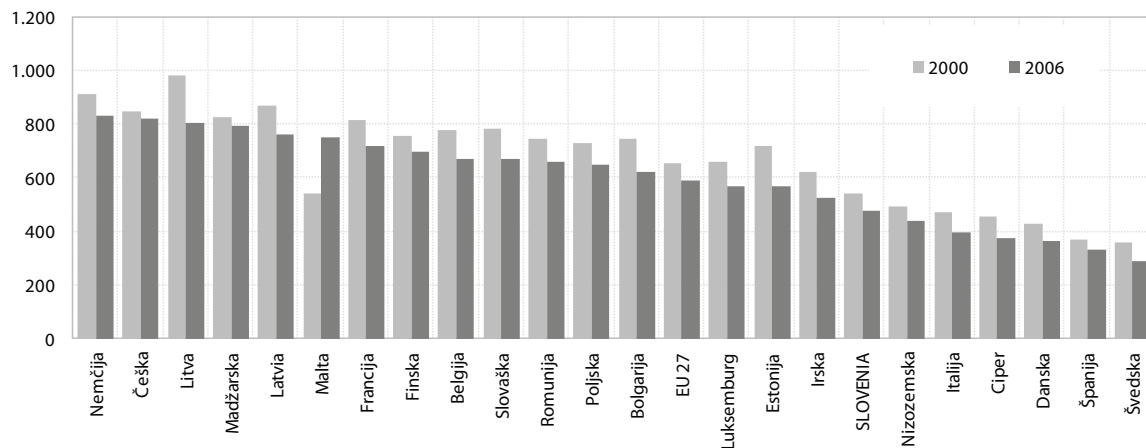
Tabela: Človeški viri v zdravstvenem sistemu v Sloveniji¹ in nekaterih članicah EU, 2000, 2005, 2006

	Zaposleni zdravniki na 100.000 prebivalcev			Zaposleni zobozdravniki na 100.000 preb.		Št. bolniških postelj na 100.000 preb.	
	2000	2005	2006	2000	2006	2000	2006
EU-27	308,2	320,9	325,9	58,2	61,0	652,6	590,4
Avstrija	315,2	352,8	365,0	44,6	53,8	698,7	np.
Belgija	385,0	401,2	400,8	82,5	82,3	777,8	672,3
Bolgarija	337,8	365,3	366,1	83,2	84,8	743,0	621,4
Ciper	258,0	257,8	250,4	88,7	91,8	455,8	373,7
Češka	337,1	354,9	355,7	64,9	67,4	846,0	817,0
Danska	269,5	308,2	316,2	78,8	78,3	426,7	361,8
Estonija	309,7	320,2	328,9	76,2	89,1	719,0	565,3
Finska	232,0	244,5	246,0	85,3	np	754,8	695,6
Francija	329,4	337,5	341,4	68,8	68,1	816,8	718,3
Grčija	432,8	500,3	510,0	np	np	495,2	np.
Irska	222,7	283,4	292,3	50,1	57,0	619,9	524,7
Italija	416,4	378,3	364,8	56,2	62,8	470,9	395,2
Latvija	286,3	291,9	291,5	51,9	67,6	870,3	758,6
Litva	364,0	363,2	364,8	68,7	63,8	979,2	801,0
Luksemburg	235,7	335,0	340,0	64,6	np	657,1	569,4
Madžarska	268,5	278,4	303,7	32,4	49,6	826,2	792,1
Malta	265,4	348,7	388,1	40,7	47,1	539,8	752,3
Nemčija	325,8	341,2	345,5	73,4	76,2	912,2	829,1
Nizozemska	319,3	370,8	380,0	46,5	np	492,1	438,2
Poljska	222,3	213,9	218,0	30,7	33,0	726,2	647,5
Portugalska	263,5	344,3	345,0	3,7	np	381,6	np.
Romunija	192,8	217,4	215,8	35,5	49,1	743,9	658,6
Slovaška	336,0	302,8	315,9	44,4	50,3	784,1	671,4
Slovenija	215,0	234,2	235,8	58,2	59,8	540,6	477,5
Španija	328,3	373,6	359,5	43,7	53,7	369,7	334,1
Švedska	307,8	348,7	356,6	80,5	82,7	358,5	287,7
Zdr. kraljestvo	197,8	235,6	238,0	np	np	413,1	np

Viri: Eurostat Portal Page, 2009 in WHO Database 2008; za Slovenijo: Inštitut za varovanje zdravja.

Opombe: ¹ za leto 2007 so vrednosti kazalnikov za Slovenijo navedene v besedilu, v tabeli pa so podatki za leto 2006, ker so to zadnji razpoložljivi podatki za države EU; povprečje EU-27 za zdravnike in zobozdravnike je podatek WHO; povprečje EU-27 za bolniške postelje je podatek Eurostat za leto 2005.

Slika: Število bolniških postelj na 100.000 prebivalcev v Sloveniji in državah EU, 2000 in 2006

Vir: Eurostat Portal Page, 2009.

Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov

Pričakovano trajanje življenja se še naprej podaljšuje.

Po zadnjih podatkih je v letu 2007 doseglo pri moških 75,0 let (0,2 leta več kot leto prej, oziroma 4,7 leta več kot leta 1995), pri ženskah pa 82,3 leta (0,4 leta več kot leto prej, oziroma 4,5 leta več kot leta 1995)¹. Razlika med spoloma se je po dveh letih zmanjševanja spet nekoliko povečala in ostaja visoka (7,3 leta). V letu 2007 se je zmanjšala umrljivost moških predvsem v starosti 40–59 let ter 85 let in več, pri ženskah pa v starosti 60 let in več. Pričakovano trajanje življenja se v Sloveniji, po krajšem zastoju v začetnem obdobju tranzicije, neprekinjeno podaljšuje od leta 1994. Pričakovano trajanje življenja se povečuje tudi v večini držav članic EU. Slovenija se po tem kazalniku še naprej uvršča za stare članice ter Ciper in Malto.

V letu 2007 se je v Sloveniji že drugo leto zapored znižala tudi umrljivost dojenčkov, ki še naprej ostaja med najnižjimi v EU.

V letu 2007 je umrlo 2,8 dojenčka do dopolnjenega prvega leta starosti na 1.000 živorojenih, kar je 0,6 manj kot v letu 2006, ko je umrljivost dojenčkov v Sloveniji dosegla do takrat najnižjo raven. Umrljivost dojenčkov ima v Sloveniji že vrsto let tendenco zniževanja. Leta 1980 je umrlo še 15,3 dojenčka na 1.000 živorojenih, v drugi polovici devetdesetih pa med 4,5 in 5,5. Slovenija se je po tem kazalcu leta 2007 med državami članicami EU uvrstila na četrto mesto, za Luksemburgom, Finsko in Švedsko, ki so imele tudi leta 2007 najnižjo umrljivost dojenčkov v EU. Najvišjo umrljivost dojenčkov v EU imata Romunija in Bolgarija. V Sloveniji se torej še naprej izboljšujejo specifični preventivni ukrepi na področju prenatalnega in neonatalnega zdravstvenega varstva, ki v razvitejših državah poleg splošne družbene blaginje vplivajo na zniževanje umrljivosti dojenčkov.

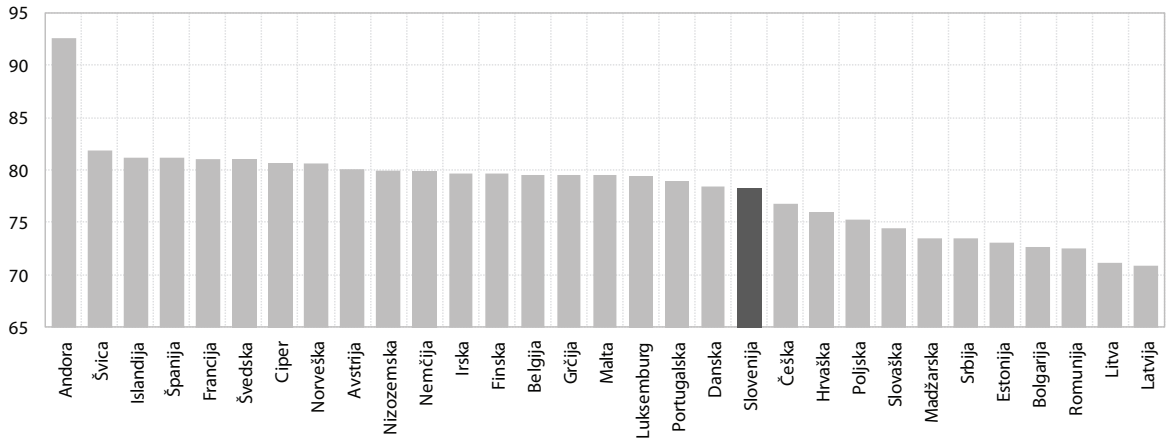
¹ Po izračunih Eurostat je povprečno trajanje življenja (za oba spola) v Sloveniji v letu 2006 doseglo 78,3 leta, kar je 0,8 leta več kot leta 2005, oziroma 3,6 leta več kot leta 1995 (glej tabelo).

Tabela: **Umrljivost dojenčkov na 1.000 živorojenih v Sloveniji in v EU, 1995–2007**

	1995	2000	2005	2006	2007
EU-27	np	np	np	4,7	np
EMU-13	np	4,6	np	3,9	np
Avstrija	5,4	4,8	4,2	3,6	3,7
Belgija	6	4,8	3,7	4,0	3,1
Bolgarija	14,8	13,3	10,4	9,7	9,2
Ciper	9,7	5,6	4,6	3,1	6,2
Češka	7,7	4,1	3,4	3,3	3,1
Danska	5,1	5,3	4,4	3,8	4,0
Estonija	14,9	8,4	5,4	4,4	5,0
Finska	3,9	3,8	3,0	2,8	2,7
Francija	4,9	4,4	3,6	3,6	np
Grčija	8,1	5,9	3,8	3,7	3,8
Irska	6,4	6,2	4,0	3,7	np
Italija	6,2	4,5	np:	4,2	3,8
Latvija	18,8	np	7,8	7,6	8,7
Litva	12,5	8,6	6,8	6,8	5,9
Luksemburg	5,5	5,1	2,6	2,5	1,8
Madžarska	10,7	9,2	6,2	5,7	5,9
Malta	8,9	5,9	6,0	3,6	6,5
Nemčija	5,3	4,4	3,9	3,8	3,8
Nizozemska	5,5	np	4,9	4,4	4,1
Poljska	13,6	8,1	6,4	6,0	6,0
Portugalska	7,5	5,5	3,5	3,3	3,4
Romunija	21,2	18,6	15,0	13,9	12,0
Slovaška	11	8,6	7,2	6,6	6,1
Slovenija	5,5	4,9	4,1	3,4	3,1
Španija	5,5	4,4	3,8	3,8	3,7
Švedska	4,1	3,4	2,4	2,8	2,5
Združeno kraljestvo	6,2	5,6	5,1	4,5	np

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Population, 2008.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji in v izbranih evropskih državah, 2006**

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Population, 2008.

Vključenost v izobraževanje

Vključenost odraslega prebivalstva v formalno izobraževanje¹ se je po zadnjih dosegljivih podatkih v letu 2006 ohranila na ravni predhodnega leta.

Vključenost v izobraževanje povečuje posameznikovo fleksibilnost in konkurenčnost na trgu dela ter vodi k višjim zaslužkom. Pozitivno vpliva tudi na posameznikov osebnostni razvoj in vključenost v družbo. V letu 2006 je vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v vse ravni formalnega izobraževanja dosegla 4,4 %, s čimer je Slovenija že drugo leto zapored presegla povprečje EU. Med letoma 2005 in 2006 se vključenost odraslih v izobraževanje v nasprotju z večino ostalih evropskih držav ni povečala, v obdobju 2000–2006 pa se je povečala bolj od povprečja EU.

V zadnjem letu (2006) je vključenost odraslih v srednje izobraževanje upadla, vendar pa presega evropsko povprečje.

V letu 2006 je znašala 0,8 %, kar je več od evropskega povprečja (0,5 %), Slovenija pa se po vrednosti obravnavanega kazalnika uvršča v zgornjo četrtino evropskih držav. Najvišje stopnje vključenosti v srednje izobraževanje imajo med evropskimi državami Belgija, Finska in Švedska. V primerjavi z letom 2005 se je vključenost odraslih v srednje izobraževanje zmanjšala za 0,1 o. t., s čimer se je nadaljevala negativna tendenca iz leta 2004. Nasprotno pa se je v obdobju 2000–2006 vključenost odraslih povečala bolj kot v večini ostalih evropskih držav.

Vključenost v terciarno izobraževanje se je v študijskem letu 2007/2008 že drugo leto zapored rahlo zmanjšala.

Znašala je 3,3 % (2006/2007: 3,4 %). Vključenost odraslih v terciarno izobraževanje je bila v letu 2006 višja od evropskega povprečja (3,5 %; EU: 2,4 %), vendar pa je Slovenija po vrednosti kazalnika zaostajala za nekaterimi severnoevropskimi državami, ki imajo najvišje stopnje vključenosti: Finska (5,7 %), Švedska (5,1 %) in Danska (4,8 %). V obdobju 2000–2006 se je vključenost v terciarno izobraževanje v Sloveniji povečala bolj kot v povprečju EU (Slovenija: 1,5 o. t.; EU: 0,4 o. t.).

Pri vključenosti odraslih v neformalno izobraževanje so prisotne velike razlike glede na doseženo formalno izobrazbo.

V Sloveniji je bilo v letu 2007 v neformalno izobraževanje vključenega 9,4 % prebivalstva v starosti 25–64 let, kar je za 0,1 o. t. več kot leta 2006 in za 1,9 o. t. več kot leta 2003². Kljub pozitivni tendenci pa podatki o vključenosti v to izobraževanje glede na doseženo izobrazbo kažejo zelo neugodno sliko. Vključenost prebivalstva v neformalno izobraževanje z nižanjem

dosežene izobrazbe naglo upada, vključenost prebivalstva z nizko izobrazbo v neformalno izobraževanje je bila namreč v letu 2007 7,2-krat nižja od vključenosti terciarno izobraženega prebivalstva. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, vključenega v neformalno izobraževanje, je znašal 19,8 %, pri posameznikih s srednješolsko izobrazbo 7,5 %, pri prebivalcih z nizko izobrazbo pa le 2,7 %. Razlika v vključenosti med najbolj in najmanj izobraženo skupino prebivalstva v neformalno izobraževanje, ki je v letu 2007 znašala 17,0 o. t., se je v primerjavi z letom 2003 zmanjšala za 0,7 o. t.

¹ Upoštevani so redno in izredno vpisani v vseh ravneh formalnega izobraževanja (nižje, srednje in terciarno izobraževanje).

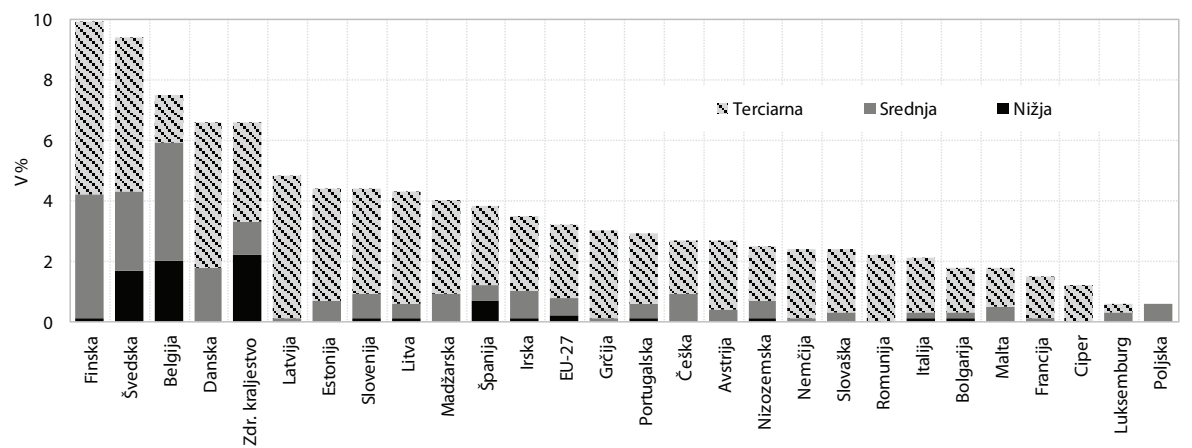
² Zaradi spremembe metodologije v letu 2003 so podatki primerljivi od tega leta dalje.

Tabela: **Vključenost prebivalstva v starosti 25–64 let v vse ravni formalnega izobraževanja, Slovenija in države EU, v %**

	1998	2000	2005	2006 ¹
EU-27	np	3,3	4,2	3,1
Belgija	np	5,1	7,4	7,5
Bolgarija	np	1,5	1,7	1,8
Češka	np	1,1	2,7	2,7
Danska	np	5,0	6,7	6,6
Nemčija	np	2,4	2,3	2,4
Estonija	np	np	4,4	4,4
Irska	np	2,0	2,8	3,4
Grčija	np	0,6	3,0	3,1
Španija	np	2,5	3,7	3,8
Francija	np	np	1,5	np
Italija	1,7	1,9	2,2	2,2
Ciper	np	0,3	1,0	1,2
Latvija	1,5	2,9	4,8	4,8
Litva	0,9	1,6	4,2	4,3
Luksemburg	np	0,3	0,4	0,6
Madžarska	1,5	2,3	4,0	4,0
Malta	np	0,8	1,9	1,8
Nizozemska	2,9	2,6	2,5	2,5
Avstrija	3,2	3,3	2,6	2,6
Poljska	np	2,0	np	np
Portugalska	2,8	3,3	3,3	2,9
Romunija	np	np	np	np
Slovenija	1,5	2,5	4,4	4,4
Slovaška	np	np	2,1	2,4
Finska	5,6	6,9	9,4	9,8
Švedska	np	10,3	9,4	9,3
Zdr. kraljestvo	7,1	11,0	13,9	4,4

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2008.
Opomba: ¹ Podatki za leto 2006 so začasni; np – ni podatka.

Slika: **Stopnje vključenosti prebivalstva v starosti 25–64 let v posamezne ravni formalnega izobraževanja, 2006, v %**

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2008.

5. PRIORITETA:

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

- Emisijsko intenzivne industrije
- Energetska intenzivnost
- Obnovljivi viri energije
- Delež cestnega prometa v blagovnem prometu
- Implicitna davčna stopnja na rabo energije
- Intenzivnost kmetovanja
- Intenzivnost poseka lesa
- Komunalni odpadki
- Koeficient starostne odvisnosti
- Stopnja rodnosti
- Selitveni koeficient
- Medregionalne variacije v BDP na prebivalca
- Medregionalne variacije v stopnji registrirane brezposelnosti
- Gradbena dovoljenja
- Potrošnja gospodinjstev za kulturo

Emisijsko intenzivne industrije

V letih 2006–2008 so emisijsko intenzivne industrije ponovno rasle hitreje kot ostale predelovalne dejavnosti. Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij, to je panog dejavnosti, ki se po intenzivnosti škodljivih emisij (v zrak, vodo, zemljo) na enoto proizvoda najslabše uvrstijo¹, v Sloveniji že vse obdobje po letu 1999 hitreje narašča od ostalih panog predelovalnih dejavnosti. Prehitevanje je bilo izrazito leta 2003 (za 7,4 o. t.), v letih 2004 in 2005 se je umirilo, nato pa se je v letih 2006 in 2007 ponovno močno povečalo (na 6,9 o. t. in 8,4 o. t.). V letu 2008 je bila rast obsega proizvodnje v omenjenih industrijah za 5,1 o. t. višja kot v povprečju v ostalih predelovalnih dejavnostih. Ob visoki rasti obsega proizvodnje je bila rast donosnosti nižja kot v povprečju v ostalih predelovalnih dejavnostih, zato se je delež dodane vrednosti emisijsko intenzivnih industrij v celotnih predelovalnih dejavnostih v letu 2007² nekoliko zmanjšal, vendar se je ohranil na nivoju, doseženem leta 2005. Zmanjšanje je bilo predvsem posledica nižjega deleža dodane vrednosti v proizvodnji kemikalij in kemičnih izdelkov. Glede na leto 2005 je bil v letih 2006 in 2007 dosežen nižji delež dodane vrednosti le v proizvodnji papirja in izdelkov iz njih.

Ugodno je, da se je v letih 2006 in 2007 zmanjševanje energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih po petletni upočasnitvi okrepilo. Raba končne energije³ (energetska poraba v TJ⁴) na enoto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti, ki je glavni kazalnik kakovostnih sprememb v energetiki, se je v obdobju 2001–2004 zmanjševala po povprečni letni stopnji 1,3 %. V letu 2005 je raba končne energije na enoto dodane vrednosti, ustvarjene v predelovalnih dejavnostih, celo porasla za 2,3 %. Po letu 2006 je prišlo do ugodnega preobrata, saj se je raba končne energije na enoto dodane vrednosti zmanjšala, v letu 2006 za 4,6 %, v letu 2007 pa kar za 9,2 %. K temu je največ prispevala nižja poraba energije v proizvodnji kovin ter vlaknin in papirja (v slednji zaradi kakovostnih sprememb – manjša energetska intenzivnost – in tudi zaradi manjšega obsega proizvodnje). Zmanjševanje energetske intenzivnosti se je po naši oceni nadaljevalo tudi v letu 2008, saj se je zaradi prilagajanja proizvodnje IPPC direktivi proizvodnja primarnega aluminija zmanjšala za četrtno; namesto

nekdanjih 12 % je bilo v tej proizvodnji porabljene le 9 % celotne električne energije, ki jo porabimo v Sloveniji (znižanje z 1,7 TWh letno na 1,2 TWh letno). Obseg znižanja porabe električne energije v tej proizvodnji je primerljiv z letno količino proizvodnje v HE Zlatoličje in v 5. bloku TE Šoštanj.

Velik del industrije je vključen v emisijsko trgovanje, preostali del pa v sistem CO₂-taks. V prvi in drugi fazi trgovanja (2005–2012) so bila emisijska dovoljenja razdeljena brezplačno, z letom 2013 pa se bodo dovoljenja kupovala na dražbah. Vendar bo za industrijo prehod postopen: leta 2013 bo industrija upravičena do brezplačnih kuponov v višini 80 % potrebnih, do leta 2020 bo delež brezplačnih kuponov znižan na 30 %, z letom 2027 pa bo morala tudi industrija emisijska dovoljenja v celoti kupovati na dražbah. Industrijski sektorji, ki bodo v primeru neuspešnih pogajanj o globalnem podnebnem sporazumu potencialno izpostavljeni tveganju odlivanja ogljika, pa bodo prejeli v celoti brezplačne kupone ob upoštevanju merila najboljše razpoložljive tehnologije. Do njih bodo upravičeni sektorji ali podsektorji na ravni celotne EU, ki se jim bodo zaradi trgovanja z izpusti stroški proizvodnje povečali za več kot 5 % njihove bruto dodane vrednosti in če bo trgovinska intenzivnost z državami, ki niso članice EU (vrednost izvoza v države izven EU in uvoza iz držav izven EU v skupni vrednosti proizvodnje in uvoza), na ravni celotne EU, presegala 10 %. Do brezplačnih kuponov bodo upravičeni tudi tisti, katerih stroški proizvodnje (glede na dodano vrednost) se bodo povečali za 30 % in več – ne glede na trgovinsko intenzivnost, ter sektorji, katerih trgovinska intenzivnost z ne-EU državami presega 30 % – ne glede na povečanje stroškov. Te določbe, ki predstavljajo eno pomembnejših kompromisnih rešitev v decembra 2008 sprejetem podnebno-energetskem svežnju, omogočajo, da bo po ocenah praktično celotna slovenska industrija, vključena v emisijsko trgovanje ETS, prejela brezplačna emisijska dovoljenja. Sicer sveženj določa, da morajo biti izpusti naprav, ki so vključene v ETS, kot so velike industrijske naprave, do leta 2020 glede na leto 2005 nižje za 21 %.

¹ Po metodologiji Svetovne banke po skupinah SKD klasifikacije sodijo sem: celotna proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, celotna proizvodnja vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih, od proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov le proizvodnja kovin, od proizvodnje drugih nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

² Zadnji podatki o dodani vrednosti po posameznih predelovalnih dejavnostih so na voljo za leto 2007.

³ Energetska poraba po dejavnostih, v TJ (SURS).

⁴ Tera joule.

Tabela: **Indeksi rasti obsega proizvodnje¹ in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in emisijsko intenzivnih industrijah**

	2000	2005	2006	2007	2008
Indeks realne rasti dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti	109,7	103,7	107,5	107,8	98,5
Indeks realne rasti proizvodnje predelovalnih dejavnosti	107,0	103,7	106,5	107,5	98,3
Indeks realne rasti proizvodnje v emisijsko intenzivnih industrijah	108,2	104,2	112,1	114,3	102,4
Proizv. vlaknin, papirja in izdelkov iz njih	104,7	102,9	99,8	98,8	97,6
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	110,4	107,6	113,0	121,7	107,9
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	96,4	93,1	106,2	105,8	99,9
Proizvodnja kovin	111,9	103,1	119,6	106,7	91,0
Indeks realne rasti proizvodnje pred. dej. brez emisijsko intenzivnih industrij	106,7	103,6	105,2	105,9	97,3

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti, 2008; preračuni UMAR.

Opombe: ¹ Indeksi industrijske proizvodnje so do vključno leta 2004 izračunani iz količinskih podatkov, od leta 2005 pa iz vrednostnih podatkov. ² Za leto 2008 podatek za deset mesecev.

Energetska intenzivnost

Slovenija ima relativno visoko energetske intenzivnost, ki se počasi znižuje, upad v letu 2007 pa je bil že drugo leto zapored zaznavnejši. Slovenija je v letu 2007 za BDP v višini milijon EUR (v stalnih cenah leta 1995) potrebovala 280,8 toe¹ (ton naftnih ekvivalentov) primarne energije, države EU skupaj pa so tolikšen proizvod v letu 2006 ustvarile z 202,5 toe energije (Slovenija v tem letu z 299,1 toe). Enak proizvod so v povprečju države EU torej ustvarile s tretjino manjšo porabo energije. Razlike v energetske intenzivnosti med državami EU so zelo velike, tako da je energetska intenzivnost v Bolgariji 13-krat višja kot na Danskem. V EU imajo višjo porabo energije na enoto proizvoda od Slovenije le vse vzhodnoevropske države. V letu 2006 se je v Sloveniji intenzivnost porabe energije znižala za 4,9 %², v letu 2007 pa še bolj, za 6,1 %.

Visoka energetska intenzivnost države je povezana tudi z višjim deležem industrije v gospodarstvu. Na intenzivnost rabe energije vpliva tudi gospodarska struktura, saj večji delež težke industrije, ki je energetske bolj potratna od storitvenih dejavnosti, povečuje energetske intenzivnost države. Tako smo imeli v letu 2007 v Sloveniji med državami EU skoraj najvišji delež predelovalnih dejavnosti (23,4 %; v EU 17,1 %), in med njimi velik delež prav papirne, kemične, nekovinske in kovinske industrije, ki so nadpovprečne porabnice energije. V letu 2007 so izpostavljene štiri dejavnosti ustvarile 43,7 % dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti (v EU 37,4 %), njihov delež porabe energije pa je bil kar 70,9-odstoten³.

Slovenska poraba energije na prebivalca je enaka povprečni v EU, gospodarska razvitost pa je za dobro tretjino nižja od evropske. Slovenija je v letu 2006 na prebivalca porabila približno toliko energije kot v povprečju države EU (za 1,0 % manj⁴). Ker je slovenski BDP na prebivalca za povprečnim v EU zaostajal za 34,7 % (in v letu 2007 kljub visoki rast BDP še vedno za 31,3 %), je bila poraba energije v primerjavi s tako nižjim proizvodom dosti večja kot v EU.

Razmeroma visoko znižanje energetske intenzivnosti v letu 2007 v Sloveniji je bilo doseženo z visoko rastjo BDP in zelo nizko rastjo porabe energije. V tem letu je Slovenija dosegla kar 6,8-odstotno gospodarsko rast, pri čemer se je poraba primarne energije v državi povečala le za 0,2 %⁵. To je pomenilo znižanje energetske intenzivnosti za 6,1 %. Relativno nizka raba energije je bila posledica znižanja obsega porabe naftnih proizvodov (za 1,4 % oz. 36 ktOE) in obnovljivih virov (za 4,5 % oz. 35 ktOE) ter nizkih stopenj rasti porabe ostalih energentov (trdna goriva 1,2 % oz. 19 ktOE, zemeljski plin 1,7 % oz. 17 ktOE in nuklearna energija 2,6 % oz. 38 ktOE)⁶.

Energetska intenzivnost se razmeroma hitro znižuje tudi v državah, ki so energetske že precej varčnejše od Slovenije. V obdobju 1995–2006 se je energetska intenzivnost v Sloveniji znižala za 24,7 %. Kar v 12 državah EU se je znižala še bolj kot pri nas, od tega tudi v nekaterih državah, kjer je bila že prej na zelo nizki ravni (na primer Irska, Luksemburg in Danska). Zmanjševanje energetske intenzivnosti je posledica tehnološkega razvoja, prestrukturiranja gospodarstva v smeri večjega prispevka dodane vrednosti storitev in politik, ki spodbujajo učinkovito rabo energije.

¹ Izračunano s podatkom Eurostata (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti) o intenzivnosti za leto 2006 ter z aplikacijo podatkov SURS o rasti BDP in rasti porabe energije v letu 2007. Podatki SURS in Eurostata se tudi sicer nekoliko razlikujejo.

² Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun UMAR.

³ SI-STAT podatkovni portal, Nacionalni računi in Energetika, 2008; izračun UMAR.

⁴ Population and social conditions in Environment and energy (Eurostat), 2008; izračun UMAR.

⁵ Upoštevani podatki SURS.

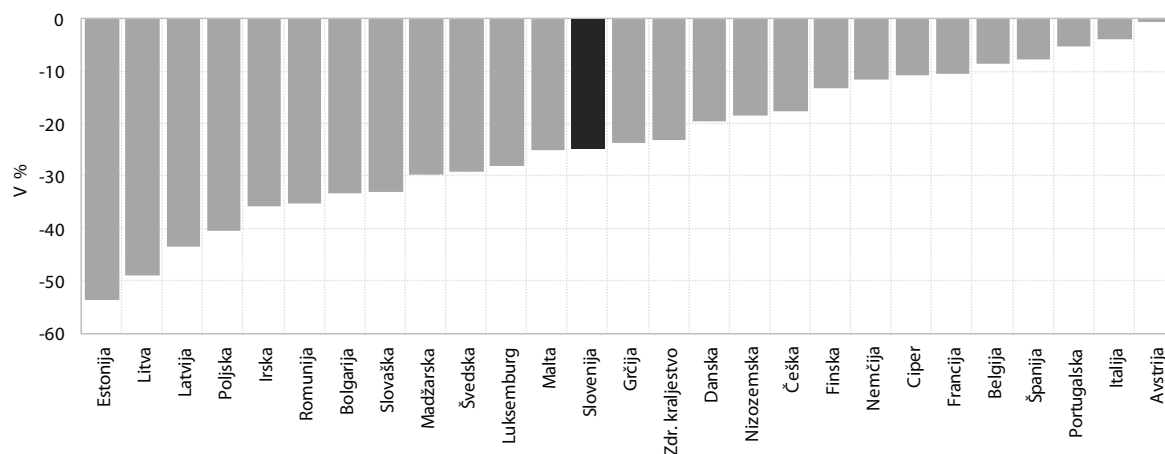
⁶ Energetika (SURS), 2007; izračun UMAR.

Tabela: **Energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto BDP), v toe/mio EUR₁₉₉₅**

	1995	2000	2005	2006
EU-27	236,3	213,9	208,6	202,5
Avstrija	145,8	137,1	149,9	145,0
Belgija	238,6	247,1	227,5	218,5
Bolgarija	2.326,0	1.940,0	1.606,9	1.554,0
Ciper	281,0	280,2	246,7	250,8
Češka	965,8	890,2	828,5	794,8
Danska	146,9	121,9	115,6	118,1
Estonija	1.835,2	1.215,4	967,4	848,3
Finska	290,6	258,1	242,7	252,5
Francija	199,7	188,3	184,9	179,1
Grčija	268,5	236,5	212,2	204,7
Irska	217,0	177,7	143,5	139,3
Italija	192,4	182,8	189,6	185,0
Latvija	994,4	758,6	613,8	563,2
Litva	1.691,7	1.134,0	948,4	861,9
Luksemburg	241,2	170,8	184,5	173,8
Madžarska	740,6	602,2	545,8	521,0
Malta	320,2	222,8	264,9	239,8
Nemčija	175,2	160,1	158,3	154,8
Nizozemska	231,2	197,1	198,7	188,4
Poljska	962,8	656,7	582,5	574,0
Portugalska	237,3	235,9	243,4	225,1
Romunija	1.738,3	1.459,8	1.167,4	1.128,0
Slovaška	1.155,4	993,7	848,3	772,2
Slovenija	397,3	330,8	314,4	299,1
Španija	228,7	221,5	220,6	211,3
Švedska	265,5	209,6	199,4	188,3
Združeno kraljestvo	251,5	226,9	202,2	193,3

Vir: Eurostat Portal Page - Structural indicators, 2009.

Slika: **Sprememba energetske intenzivnosti med letoma 1995 in 2006 v državah EU**

Vir: Eurostat Portal Page - Environment and Energy, 2009; izračuni UMAR.

Obnovljivi viri energije

V Sloveniji je delež rabe obnovljivih virov energije relativno visok, vendar od leta 2000 trendno upada in se je tudi v letu 2007 znižal. Po zadnjih podatkih SURS za leto 2007 je delež obnovljivih virov v celotni porabi energije v Sloveniji znašal 10,0 %¹, povprečni delež v EU pa v letu 2006 po podatkih Eurostata 7,1 %. Sedem držav EU ima še višji delež obnovljivih virov od Slovenije. Medtem ko se je od leta 1995 do leta 2000 tako v Sloveniji kot v EU delež obnovljivih virov povečal, se je od leta 2000 do leta 2006 v EU še nadalje povišal, za 1,3 o. t., v Sloveniji pa se je znižal za 1,8 o. t. V zadnjih šestih letih se je v Sloveniji namreč poraba energije povišala za 14,2 %, poraba obnovljivih virov pa se je celo znižala za 2,5 %². Znižanje in nihanja rabe obnovljivih virov so zlasti posledica manjše proizvodnje hidroenergije zaradi pogostega pojavljanja sušnih obdobj in prepočasne gradnje novih kapacitet, ki ne sledi rasti porabe energije. V letu 2007 se je raba obnovljivih virov znižala še za 4,5 %, predvsem zaradi manjše rabe hidroenergije. Slednja se je znižala za 9,1 %, raba biomase in odpadkov pa za 1,5 %. Tako se je skupna raba obnovljivih virov znižala za 4,5 %, ob rasti rabe celotne energije za 0,2 % pa je delež obnovljivih virov v letu 2007 tako zdrsnil za 0,5 o. t., na 10,0 %.

V EU več kot dve tretjini obnovljivih virov sestavljajo biomasa in odpadki, v Sloveniji pa imamo tudi veliko hidroenergije. Struktura obnovljivih virov, katerih raba se je v letu 2006 v EU povečala za 7,1 %, je bila naslednja: 68,9 % biomasa in odpadki (znotraj tega najhitrejša rast rabe biogoriv, za 62,5 %), 20,5 % hidroenergija, 5,5 % vetrna energija (rast 19,9 %), 4,3 % geotermalna energija in 0,8 % sončna energija (rast 23,3 %). V Sloveniji je v letu 2007 delež biomase in odpadkov znašal 62,4 % (od tega najhitrejša rast rabe biogoriv, a še vedno nizek delež, pod 1,8 % OVE), relativno višji kot v EU pa je delež hidroenergije, ki je znašal 37,6 %. Drugi obnovljivi viri v Sloveniji še niso ustrezno statistično zajeti. Višji delež hidroenergije od Slovenije sta imeli v letu 2006 le dve državi EU: Slovaška in Avstrija. V okviru biomase in odpadkov smo v Sloveniji rabili v glavnem les in lesne odpadke. V EU pa poleg lesa precejšen delež predstavljajo še komunalni odpadki (12 % v celotni biomasi in odpadkih) ter biogoriva in bioplin (8 % in 5 %).

Slovenija ima višji delež porabe električne energije, proizvedene iz obnovljivih virov, kot EU, a bo ciljno povišanje do leta 2010 težko dosegla. V letu 2006 so v EU iz obnovljivih virov proizvedli 14,6 % porabljene elektrike, v Sloveniji pa 24,4 %. Pet držav EU je imelo višji delež od Slovenije (na Švedskem najvišji, skoraj polovičen). V Sloveniji naj bi do leta 2010 porabili 33,6-odstotni delež elektrike, proizvedene iz obnovljivih

virov³. Potem ko je leta 2000 delež znašal že 31,7 %, je v naslednjih letih precej nihal in se zniževal, v skladu s pogostim pojavljanjem sušnih obdobj in zaradi skromnega povečevanja števila novih elektrarn. V letu 2007, ko je proizvodnja hidroelektrarn upadla za desetino, se je delež porabe elektrike, proizvedene iz obnovljivih virov, znižal na samo 22,1 %⁴. V letu 2008 se je po naših ocenah povečal na več kot 25 %, saj se je ob nadpovprečni vodnatosti rek proizvodnja hidroelektrarn povečala za četrtno.

EU si je za povečevanje deleža obnovljivih virov zadala ambiciozne cilje. Tako naj bi v EU 7,1-odstotni delež v primarni energiji do leta 2010 zaradi doseganja kjotskih ciljev povišali na 12 %, do leta 2020 pa delež v končni energiji na 20 %. Sloveniji je v novi direktivi o rabi obnovljivih virov⁵ določeno, da poveča rabo obnovljivih virov s sedanjih 16 % na 25 % končne rabe energije v letu 2020. Vsekakor bodo ambiciozni cilji zahtevali še aktivnejšo politiko spodbujanja rabe vseh potencialnih virov obnovljive energije. Obstajajo različne ocene, koliko potenciala obnovljive energije je ekonomsko izkoristljivega. Za Slovenijo analize⁶ kažejo, da smo pri vodni energiji izrabili že malo manj od 60 % ekonomskega potenciala in nekaj manj kot 80 % ekološko sprejemljivega potenciala.

¹ Podatki SURS.

² Po podatkih Eurostat, ki se nekoliko razlikujejo od podatkov SURS (uporabljeni so zaradi zagotavljanja mednarodne primerljivosti), po katerih se je poraba energije povišala za 15,1 %, poraba OVE pa znižala za 0,6 %.

³ Nacionalni energetske program.

⁴ Podatki SURS.

⁵ Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC.

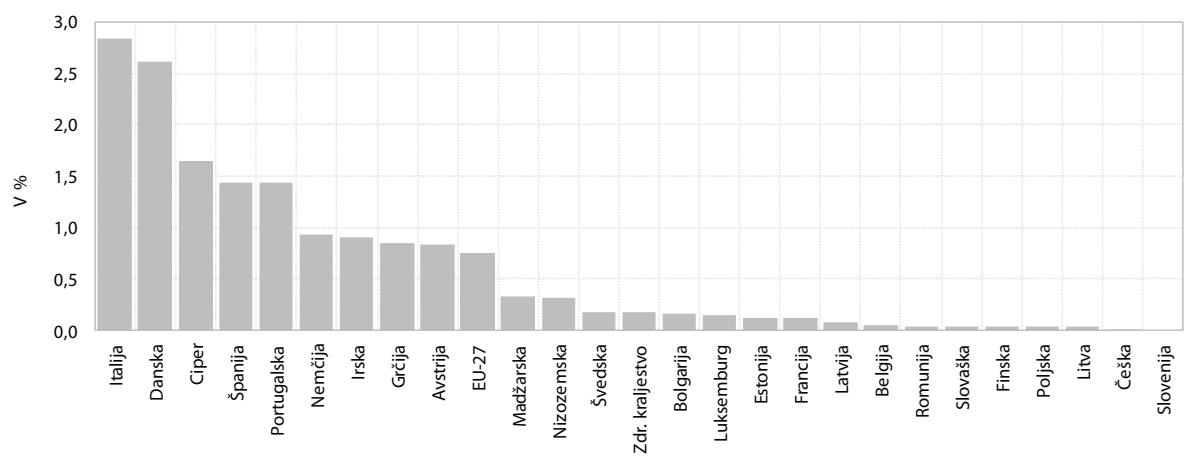
⁶ Poročilo o plačilih koncesij (Ministrstvo za okolje in prostor), 2007.

Tabela: **Delež rabe obnovljivih virov v celotni rabi primarne energije, v %**

	1995	2000	2005	2006
EU-27	5,1	5,8	6,6	7,1
Avstrija	21,8	22,9	20,2	21,4
Belgija	1,2	1,2	2,4	2,9
Bolgarija	1,6	4,2	5,6	5,5
Ciper	2,1	1,8	1,9	1,9
Češka	1,4	1,5	4,0	4,3
Danska	7,6	10,9	16,6	15,6
Estonija	9,0	10,9	10,6	9,8
Finska	21,1	23,8	23,1	22,7
Francija	7,7	7,0	6,1	6,3
Grčija	5,3	5,0	5,2	5,7
Irska	1,4	1,6	2,4	2,7
Italija	4,8	5,2	6,5	7,0
Latvija	27,2	31,8	33,0	31,0
Litva	5,7	9,2	8,8	9,3
Luksemburg	1,4	1,6	1,6	1,7
Madžarska	2,4	2,1	4,2	4,6
Malta	0,0	0,0	0,0	0,0
Nemčija	1,9	2,8	5,0	6,0
Nizozemska	1,5	2,4	3,4	3,6
Poljska	3,9	4,2	4,8	5,1
Portugalska	16,2	15,3	13,2	17,0
Romunija	5,9	10,9	12,6	11,7
Slovaška	2,8	2,8	4,3	4,6
Slovenija	9,3	12,3	10,6	10,5
Španija	5,4	5,7	6,0	6,6
Švedska	25,9	31,4	29,6	29,1
Združeno kraljestvo	0,9	1,1	1,7	1,9

Vir: Eurostat Portal Page - Environment and energy, 2009.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Delež rabe vetrne, geotermalne in sončne energije v celotni rabi primarne energije v državah EU v letu 2006**

Vir: Eurostat Portal Page - Environment and energy, 2009; izračuni UMAR.

Delež cestnega prometa v blagovnem prometu

Delež cestnih blagovnih prevozov, ki se v Sloveniji povečuje hitreje kot v EU, se je tudi v letih 2007 in 2008 še nadalje krepil. Delež cestnega blagovnega prometa¹ (v celotnem cestnem, železniškem in notranjevodnem blagovnem prometu; merjeno v tonskih kilometrih) je bil leta 2000 v Sloveniji še za 3,9 odstotne točke nižji kot v EU, a se je v naslednjih letih povečeval hitreje kot v EU. V letu 2005 je tako delež cestnega blagovnega prometa že presegel povprečje EU; v letu 2006 je znašal 78,2 %, v letu 2007 79,2 %², v prvih treh četrtletjih leta 2008 pa se je povečal na 82,0 %³. Visoka povišanja deleža cestnega prometa, ki so presegla tudi povišanje v Sloveniji, so po letu 1995 beležili v večini vzhodnoevropskih držav. V drugih državah EU so bila povišanja zmernejša; v treh državah se je delež cestnega prometa celo znižal.

V Sloveniji je bila visoka rast prometa kot posledica zemljepisne lege in odprtosti gospodarstva v zadnjih letih še dodatno spodbujena z visoko mednarodno blagovno menjavo. Obseg cestnega blagovnega prevoza na prebivalca je med najvišjimi v EU, takoj za luksemburškim. V letu 2007 smo v Sloveniji opravili 6.843 tonskih kilometrov cestnih blagovnih prevozov na prebivalca, ali za 73,5 % več od povprečja držav EU⁴. To je tudi posledica ugodne zemljepisne lege Slovenije, ki je na križišču V. in X. evropskega koridorja, kjer se je promet z zadnjima širitvama EU močno povečal. Poleg tega je z vstopom v EU za slovenske prevoznike pri prevozu po državah EU odpadlo veliko administrativnih ovir (predvsem pridobivanje omejenega števila dovolilnic), naša država pa si je izpogajala tudi možnost opravljanja kabotaže⁵ v državah EU-15, kar je bilo drugim takratnim novim članicam omogočeno šele po preteku petletnega prehodnega obdobja. V Sloveniji kot majhni srednjeevropski državi je tudi pričakovano velik delež mednarodnega in nižji delež notranjega blagovnega prometa. Nagla rast tako cestnega kot železniškega blagovnega prometa pa je bila tudi v letu 2007 dodatno spodbujena z visoko gospodarsko rastjo tako doma kot v mednarodnem okolju, še posebno v vzhodni Evropi.

V Sloveniji je bilo prehitovanje rasti cestnega blagovnega prometa glede na gospodarsko rast pa tudi glede na rast prevozov blaga po železnici v zadnjih štirih letih precej višje kot v EU. Rast blagovnega prometa je bila v Sloveniji 3,5-krat višja od gospodarske rasti: v obdobju 2003–2007 je bila povprečna letna rast BDP 5,3 %, rast cestnega blagovnega prometa 18,2 % in železniškega prometa 4,5 % letno⁶. V EU je bilo razhajanje rasti BDP in cestnega blagovnega prometa manjše (dvakratno), pomembna razlika pa je tudi v tem, da sta bili v EU rasti cestnega in železniškega blagovnega prometa s 5,3 % in s 3,6 % letno precej bolj izenačeni. Prevoz blaga po železnici in po vodi je z vidika trajnostnega razvoja sprejemljivejši od prevoza s tovornjaki, zato ga je smiselno spodbujati in tako zaustaviti trend naraščanja cestnega tovornega prometa. To predstavlja izziv za Slovenijo in celotno EU. V Sloveniji bi izboljšanje obravnavanega kazalnika dosegli z nadaljnjim povečevanjem pretovora v koprskem pristanišču, z razvojem slovenskega železniškega prevoznika v sodobno transportno podjetje in s posodobitvijo železniške infrastrukture, kar bo investicijska prioriteta v naslednjem desetletju. Smiselna bi bila tudi čimvečja vključitev eksternih stroškov prometa v cene prevozov.

¹ Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo le na v državi registrirana cestna tovorna vozila.

² Transport (Eurostat), 2008.

³ SI-STAT podatkovni portal, 2008.

⁴ Population and social conditions in Transport (Eurostat), 2007; izračun UMAR.

⁵ Opravljanje prevoza znotraj neke druge države.

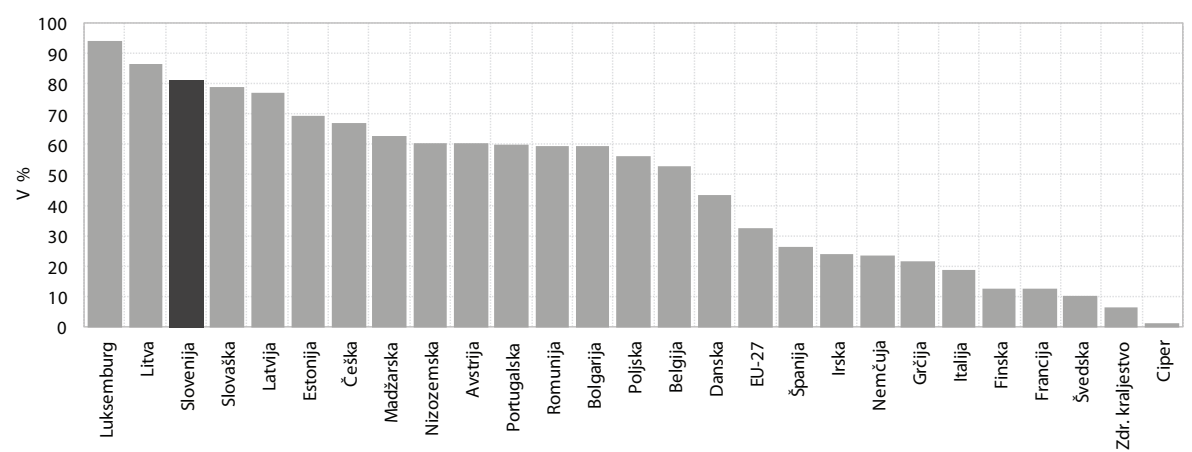
⁶ Economy and finance in Transport (Eurostat), 2007; izračun UMAR.

Tabela: Delež cestnega v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %

	1995	2000	2005	2006	2007
EU	np	73,9	76,5	76,6	76,9
Avstrija	63,5	64,8	64,4	63,2	60,9
Belgija	77,4	77,4	72,4	71,2	np
Bolgarija	np	52,3	70,8	69,0	70,0
Ciper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Češka	57,5	68,0	74,5	76,1	74,7
Danska	91,8	92,1	92,2	91,8	92,2
Estonija	28,7	37,3	35,4	34,7	43,2
Finska	72,3	75,8	76,5	72,7	73,9
Francija	76,5	76,0	80,5	80,9	81,5
Grčija	97,7	np	97,4	98,1	97,1
Irska	90,1	96,2	98,3	98,8	99,3
Italija	88,2	89,0	90,3	90,1	89,3
Latvija	15,8	26,5	29,8	39,0	41,9
Litva	41,6	46,6	56,1	58,4	58,5
Luksemburg	85,9	87,8	92,5	91,5	93,8
Madžarska	58,3	68,1	69,2	71,6	74,4
Malta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nemčija	63,9	66,1	66,0	65,9	65,7
Nizozemska	63,6	63,4	63,6	63,1	np
Poljska	42,6	56,9	69,0	70,4	74,3
Portugalska	90,3	92,5	94,7	94,9	94,7
Romunija	42,0	42,9	67,3	70,5	71,3
Slovaška	63,7	53,0	70,3	68,8	73,6
Slovenija	66,4	70,0	77,3	78,2	79,2
Španija	90,3	92,8	95,2	95,4	95,9
Švedska	62,0	63,9	64,0	64,2	63,5
Združeno kraljestvo	92,3	90,0	88,0	86,4	88,5

Vir: Eurostat Portal Page - Structural indicators, 2008; Si-STAT podatkovni portal, 2008.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež mednarodnega cestnega v skupnem cestnem blagovnem prometu¹ (merjeno v tkm) v letu 2007

Vir: Eurostat Portal Page - Structural indicators, 2008.
Opomba: ¹ Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo le na v državi registrirana cestna tovorna vozila.

Implicitna davčna stopnja na rabo energije

Implicitna davčna stopnja na energijo¹ se je v Sloveniji v obdobju 2001–2006 zniževala. Podatki o implicitni davčni stopnji za Slovenijo so na voljo od leta 2000. Takrat je znašala 82,3 (1.000 evrov/toe). V letu 2001 se je povečala, nato pa se je zniževala vse do leta 2006. Ker v Sloveniji prilivi iz trošarin na motorna goriva predstavljajo skoraj vse prilive iz davkov na energijo, je na gibanje tega kazalnika vplivala raven trošarin na goriva, ki je bila na neosvičeni bencin v obdobju 2002–2006 v povprečju le rahlo nad minimalno zahtevano stopnjo, na plinsko olje pa na minimalni stopnji.

V letu 2007 se je implicitna obdavčitev energije po naši oceni povečala na raven 84,4. Trošarine na motorna goriva so bile v tem letu sicer dobre pol leta rahlo nad predpisanim minimumom (Direktiva 2003/96/EC), hkrati je bila v tem letu uvedena tudi trošarina na elektriko, ravno tako na minimalni predpisani ravni (0,5 EUR/MWh za industrijsko rabo in 1 EUR/MWh za rabo v gospodinjstvih). Vendar je to le v manjši meri pripomoglo k zvišanju vrednosti kazalnika. Večja davčna obremenitev rabe energije je bila namreč v Sloveniji v letu 2007 predvsem posledica manjše porabe energije oz. precejšnjega izboljšanja energetske intenzivnosti gospodarstva².

Med državami EU je v letu 2006 najvišjo implicitno davčno obremenitev rabe energije dosegala Danska, sledile so ji Nemčija, Združeno kraljestvo, Švedska in Nizozemska. Med temi državami izstopa Združeno kraljestvo, ki visoko davčno obremenitev dosega praktično samo na račun obremenitve motornih goriv, ki skoraj 2,5-krat presega minimalno zahtevano (gl. sliko). Za večino novih članic velja, da praktično vse prilive iz obdavčitve rabe energije predstavljajo trošarine na motorna goriva, ki so v teh državah na minimalni ravni ali pa zaradi dovoljenega prehodnega obdobja celo pod njo.

V Sloveniji prihodki iz trošarin na motorna goriva predstavljajo 99 % prihodkov iz trošarinskih dajatev na energijo. Nasprotno pa poleg prilivov iz trošarin na motorna goriva na Danskem in Švedskem velik del prilivov iz obdavčitve energije predstavljajo trošarine na

električno energijo. Ta je najvišja na Danskem (med 81–90 EUR/MWh), visoka pa je še predvsem na Nizozemskem in Švedskem. Te države imajo tudi najvišjo stopnjo trošarin na rabo zemeljskega plina.

V letu 2008 je bila obdavčitev s trošarinami na motorna goriva v Sloveniji med najnižjimi v EU. Za Slovenijo so od leta 2007 minimalne ravni trošarin na energijo (Direktiva 2003/96/EC) obvezne, z izjemo zemeljskega plina, kjer je Sloveniji omogočeno prehodno obdobje najkasneje do leta 2014. V letu 2008 so bile trošarine na motorna goriva na minimalni zahtevani ravni, konec leta pa so se začele zviševati. Tudi trošarine na električno energijo so bile na minimalni zahtevani ravni, na mineralna goriva za industrijsko rabo in ogrevanje (plinsko olje za ogrevanje, kurilno olje, tekoči plin), zemeljski plin in premog pa so bile višje od obvezne ravni.

¹ Implicitna davčna stopnja na rabo energije kaže obdavčitev v evrih (deflacionirana) na enoto končne rabe energije, v tonah naftnih ekvivalentov (toe). Slabost tega kazalnika je, da ima vsa raba energije, tako »zelena« kot fosilna, enako težo. Navadno zaradi spodbujanja rabe obnovljivih virov ta ni ali je nizko obdavčena, kar pomeni, da ima lahko država, kjer je delež rabe obnovljivih virov velik, implicitno davčno stopnjo na energijo nižjo od države, ki rabi pretežno fosilna goriva.

² Glej indikator *Energetska intenzivnost*.

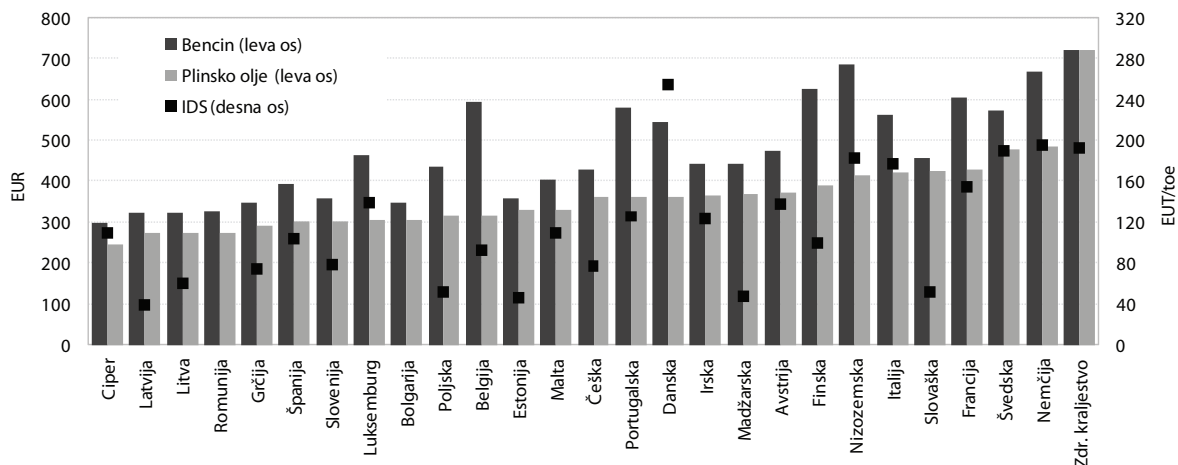
Tabela: **Implicitna davčna stopnja na rabo energije (prihodki iz davkov na rabo energije – deflacionirano – na končno rabo energije), v 1000 EUR/toe**

	1995	2000	2005	2006
EU-25	144,8	160,5	153,6	152,0
Avstrija	123,1	135,9	143,1	137,7
Belgija	91,7	83,1	95,9	92,3
Ciper	26,4	37,4	111,8	109,4
Češka	39	43,2	73,1	77,5
Danska	200,5	275,1	264,4	254,8
Estonija	6,8	21,0	44,2	46,3
Finska	96,7	101,7	104,6	99,0
Francija	168	164,8	155,2	154,3
Grčija	157,7	89,8	77,0	73,5
Irska	112,2	118,8	127,5	123,3
Italija	236,7	214,9	177,4	177,2
Latvija	10,1	35,7	40,7	38,9
Litva	12,3	46,3	63,1	60
Luksemburg	140,9	137,9	148,5	139,3
Madžarska	58,5	42,1	47,5	47
Malta	52	121,8	96,3	108,8
Nemčija	168,3	188,1	200,3	195,2
Nizozemska	113,8	148,3	171,4	183,1
Poljska	20,6	34,9	50,1	52,3
Portugalska	163,1	96,5	128,1	125,7
Slovaška	Np	31,6	49,0	51,2
Slovenija	np	82,3	79,5	78,9
Španija	128,1	119,7	103,7	103,8
Švedska	137,9	173,7	188,0	189,8
Združeno kraljestvo	143,2	232,5	194,7	192,9

Vir: Eurostat Portal Page - Sustainable Development, 2009.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: **Trošarine na motorna goriva na dan 1. 7. 2008 (EUR/l) in implicitna davčna stopnja (IDS) na rabo končne energije (1000 EUR/toe; deflacionirano) v letu 2006**

Vir: Directorate General Taxation and Customs Union. Tax policy. Excise duties and transport, environment and energy taxes (European Commission), 2008; Eurostat Portal page - Sustainable Development, 2009.

Intenzivnost kmetovanja

Poraba NPK gnojil¹ na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) se je v letu 2007 ponovno znižala. V letu 2007 je bilo za kmetijsko pridelavo porabljenih 57,6 tisoč ton NPK gnojil, kar je za 1,7 % manj kot v letu prej in za skoraj 23 % manj kot v letu 2000. Merjeno na hektar KZU je bilo porabljenih 115,6 kg teh gnojil, kar je 3,3 % manj kot v letu prej in le malenkost več kot v letu 2005, ko je bila poraba najnižja v vsem opazovanem obdobju po letu 1995. Po zadnjih primerljivih podatkih je bila poraba na enoto KZU v Sloveniji leta 2005 še vedno višja kot v povprečju EU, vendar pa že nižja kot v povprečju EU-15 (Slovenija takrat 115,3 kg/ha, povprečje EU 99,8 kg/ha, povprečje EU-15 118,5 kg/ha, v tem Italija 88,4 kg/ha, Avstrija 159,3 kg/ha, Madžarska 92,9 kg/ha).

Prodaja pesticidov se je v letu 2007 ponovno znižala. Skupna količina aktivnih snovi prodanih pesticidov v Sloveniji, ki pa ni porabljena le v kmetijski dejavnosti, je do leta 2004 nihala, nato pa se je zniževala. V letu 2007 je znašala 1,2 tisoč ton, kar je za 9,8 % manj kot v letu prej in za 21,3 % manj kot v letu 2000. Pri tem je bila nižja predvsem prodaja fungicidov, pa tudi insekticidov, prodaja herbicidov pa se je povečala². Primerjava med državami ni smiselna, ker podatek o količini predstavlja seštevek aktivne snovi z zelo različno stopnjo toksičnosti. Ker je v Sloveniji v uporabi precejšen delež starejših vrst pesticidov, ki so biološko šibkejši (vendar pa so za okolje manj obremenjujoči) in se uporabljajo v večjih količinah, bi groba primerjava pokazala razmeroma visoko porabo v Sloveniji. Pilotna raziskava o porabi pesticidov pri pridelavi pšenice pa je pokazala, da je ta v Sloveniji pri tej kulturi razmeroma nizka³.

Rasti povprečnih pridelkov na enoto površin dveh najpomembnejših poljščin sta bili v letu 2007 različni: pri pšenici je ostal na ravni iz leta prej, pri koruzi pa se je povišal. Nizka raven pridelave ni optimalna z vidika izkoriščenosti zemlje kot naravnega vira, zelo visoka pa prav tako ni ustrezna, ker predstavlja obremenitev okolja. Povprečni pridelek pšenice je v letu 2007 po razmeroma slabi letini leto prej ostal skoraj na isti ravni in je znašal 4,2 t/ha, kar je pod povprečjem EU (povprečje EU 4,8 t/ha, v tem Italija 3,4 t/ha, Avstrija 4,8 t/ha, Madžarska 3,6 t/ha). Povprečni pridelek koruze se je v letu 2007 pod vplivom boljših vremenskih razmer zvišal s 6,9 t/ha na

7,5 t/ha, kar pa je nad povprečjem EU (EU: 5,8 t/ha, v tem Italija 9,3 t/ha, Avstrija 9,9 t/ha, Madžarska 3,7 t/ha).

Povprečno število živali na enoto KZU je v letu 2007 ostalo na ravni iz leta prej, povprečna mlečnost na žival pa se je povišala. V letu 2007 je bilo 0,89 glave velike živine (GVŽ)⁴ na hektar KZU, kar je le malenkost več kot v letu 2005, ko je bilo izvedeno predzadnje vzorčno raziskovanje kmetijskih gospodarstev. Tovrstno obremenjevanje okolja je v Sloveniji relativno visoko zaradi velikega deleža hribovitih in travnatih površin, ki so najprimernejše ravno za živinorejo. V letu 2005 je bilo višje kot v povprečju EU, a skoraj enako kot v povprečju EU-15 (Slovenija 0,87 GVŽ/ha, EU: 0,80 GVŽ/ha, EU-15: 0,88 GVŽ/ha). Sosednje države članice EU imajo nižjo obremenitev (v letu 2007 Slovenija 0,89 GVŽ/ha, Italija in Avstrija 0,77 GVŽ/ha, Madžarska 0,56 GVŽ/ha). Povprečna mlečnost na žival pa se je v letu 2007 povečala kar za 11 % in je znašala 5,9 t/žival. Kljub temu je takšna raven mlečnosti še relativno nizka (povprečje EU-15 6,7 t/žival; Italija 6,1 t/žival, Avstrija 6,0 t/žival, Madžarska 6,9 t/žival).

Površine z ekološkim in integriranim kmetovanjem so se tudi v letu 2007 povečevale, vendar bi se glede na strateške cilje morale povečevati hitreje. Kmetije, ki so bile vključene v kontrolo sonaravne (ekološke in integrirane) pridelave, so v letu 2007 obdelovale 29,3 tisoč površin, kar je nekaj več kot 17 % vseh KZU; v tem tretjino zemljišč na ekološki, dve tretjini pa na integrirani način. Tudi v letu 2007 so se skupne površine povečale: v ekološki pridelavi za 9 % in v integrirani pridelavi za 14 %. Delež ekološko obdelanih površin v skupni površini KZU je tako s 5,5 % porasel na 5,9 %. Glede na zastavljene cilje v Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva (20 % KZU do leta 2015) in Programu razvoja podeželja za obdobje 2007–2013 (64 tisoč ha do leta 2013) je to premalo, čeprav je delež višji kot v povprečju EU (ta je 4,1 %, v tem Italija 9,1 %, Avstrija 13,4 %, Madžarska 2,3 %).

¹ NPK gnojila so mineralna gnojila s tremi najpomembnejšimi rastlinskimi hranili: dušikom, fosforjem in kalijem.

² Fungicidi so kemična sredstva za zatiranje rastlinskih bolezni, herbicidi plevelov, insekticidi pa škodljivcev.

³ Neposredna primerjava o porabi v samo eni kulturi je bolj smiselna, ker so aktivne snovi v uporabljenih pripravkih med seboj manj različni. Raziskava je bila opravljena za nove države članice in kandidatke za vstop v EU za leto 2007; v Sloveniji jo je opravil SURS.

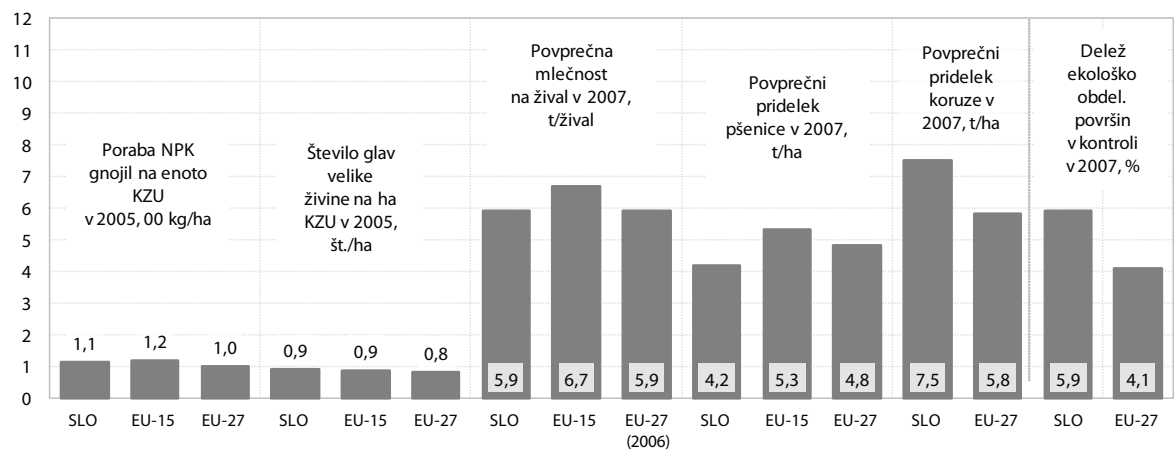
⁴ Število glav velike živine je merilo za določanje obsega reje domačih živali. 1 GVŽ = 500 kg žive mase živali.

Tabela: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji v obdobju 1995–2007

	enota	1995	2000	2005	2006	2007
Poraba NPK gnojil						
Poraba na enoto KZU	kg/ha	134,6	146,6	115,3	119,6	115,6
Prodaja pesticidov						
Prodaja skupaj, v aktivni snovi	tisoč t	np	1,5	1,4	1,3	1,2
Intenzivnost pridelave oz. prireje						
Število GVŽ na enoto KZU	št./ha	np	1,0	0,9	np	0,9
Povprečna mlečnost na žival	t/kravo	np	4,5	4,9	5,3	5,9
Povprečni pridelek pšenice	t/ha	4,2	4,2	4,7	4,2	4,2
Povprečni pridelek koruze	t/ha	6,3	5,9	8,3	6,9	7,5
Sonaravna pridelava						
Ekološko obdelane površine v kontroli	tisoč ha	np	5,4	23,2	26,8	29,3
Število ekoloških kmetij v kontroli	v tisoč	np	0,6	1,7	1,9	2,0
Integrirano obdelane površine v kontroli	tisoč ha	np	np	44,6	49,9	56,9
Število integriranih kmetij v kontroli	v tisoč	np	np	5,5	5,7	6,0

Viri: SI-STAT podatkovni portal - Okolje in naravni viri - Kmetijstvo in ribištvo, 2009; preračuni UMAR.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja v Sloveniji in EU

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo, 2009; Agriculture and Fisheries – Agriculture (Eurostat), 2009; Long-term indicators - Agriculture, forestry and fisheries – Agriculture (Eurostat), 2009; Arhives – Fertilizer and Pesticides (Faostat), 2009; Organic-europe – Organic and In-conversion Agricultural Land and Farms in the EU, 2009.
Opomba: zadnje leto z razpoložljivimi podatki.

Intenzivnost poseka lesa

Površina gozdov, ki pokriva več kot polovico ozemlja Slovenije, se, kljub temu da to ni načrtovano, še vedno povečuje. Odmaknjena in za kmetijsko pridelavo manj primerna zemljišča se namreč zaraščajo hitreje, kot se krčijo gozdovi na primestnih območjih in na območjih intenzivnega kmetovanja. Ob koncu leta 2007 je tako površina gozdov znašala 1.183 tisoč hektarjev, kar je za 0,8 % več kot v letu prej, za 7,8 % več kot v letu 1995 in za 3,6 % več, kot je to navedeno v Gozdnogospodarskih načrtih za obdobje 2001–2010.

Prirastek lesa se je v letu 2007 še povečal, posek lesa pa se je zmanjšal. Prirastek lesa se je v letu 2007 povečal za 2,2 %, lesna zaloga pa za 3,4 %. Posek lesa, ki je znašal 3,2 mio m³ (od tega 63 % iglavcev in 37 % listavcev), pa je bil za 12,8 % manjši kot v letu prej. Tolikšno znižanje je tudi posledica spremenjenega načina evidentiranja poseka, ker se del označenih dreves za posek ne vodi več kot dejanski posek¹. Večina poseka je negovalne in sanitarne narave. Negovalni posek, ki je za razvoj gozdov nujen in zato najobsežnejši, se je po porastu v letu prej spet znižal za 14,1 % in znašal le še 60,7 % skupnega poseka (v letu 2000 10 o. t. več). Posek sanitarne narave, ki se zaradi večjega napada insektov dolgoročno povečuje, se je znižal manj, za 11,7 %, in je k skupnemu poseku prispeval 33,3 % (v letu 2000 12 o. t. manj).

Intenzivnost poseka lesa², ki je bila v vsem opazovanem obdobju najvišja v letu 2006, je v letu 2007 ponovno padla in s tem povečala odmik od dovoljene intenzivnosti po gozdnogospodarskih načrtih. Z manjšim posekom in večjim prirastkom lesa se je intenzivnost poseka znižala na 41,4 %, dovoljena intenzivnost po gozdnogospodarskih načrtih pa znaša 59,2 %. V letu 2007 je bil posek lesa le v višini 68 % od možnega (v letu 2006 82 % od možnega). Tudi tokrat je bil v državnih gozdovih opravljen ves možni posek, ne pa v zasebnih (ki obsegajo skoraj tri četrtine vseh gozdov), ker ga ovira razdrobljena posest³. Količina lesa,

ki jo bo mogoče v naslednjih letih posekati, se bo zaradi naraščanja lesne zaloge še naprej povečevala. Simulacija razvoja gozdov, ki jo je opravil Zavod za gozdove Slovenije, kaže, da bi se dovoljena intenzivnost poseka lesa do leta 2040 lahko povečala na približno 90 %. Večji posek bi bil smiseln, ker je les tudi eden izmed redkih obnovljivih naravnih virov Slovenije.

Intenzivnost poseka lesa je v Sloveniji med najnižjimi v EU. V letu 2005, ko je znašala 43 %, je za povprečjem EU zaostajala kar za 17 o. t. Nižja kot v Sloveniji je bila le še v petih državah članicah. Zaostanek Slovenije pa se je za povprečjem EU v primerjavi z letom 2000 zmanjšal (takrat je znašal 24 o. t.).

¹ Do leta 2007 je bil del označenih dreves na zaključenih sečiščih evidentiran kot posekana lesna masa, čeprav to v resnici še ni bil; v letu 2007 se je s spremenjeno metodologijo ta del dreves prvič prenesel v evidenco poseka v naslednjem letu. Sprememba evidence vpliva tudi na lesno zalogo in prirastek lesa. Na znižanje poseka lesa kaže tudi podatek o skupni vrednosti posekanega lesa po ekonomskih računih za gozdarstvo, ki se je v primerjavi z letom prej znižala, vendar nominalno le za 0,6 %, ker so občutno porasle odkupne cene lesa (celuloznega lesa za 30 %, drv za 26 % in tehničnega lesa za 12 %).

² Intenzivnost poseka lesa je razmerje med letnim posekom in letnim prirastkom lesa.

³ Pri tem je treba omeniti, da nekatere analize (Krajnc, Piškur, 2006) kažejo, da je posek v zasebnih gozdovih podcenjen. Na podlagi analize meritev na stalnih vzorčnih ploskvah sklepajo, da je v zasebnih gozdovih precej več tudi nedovoljenega poseka.

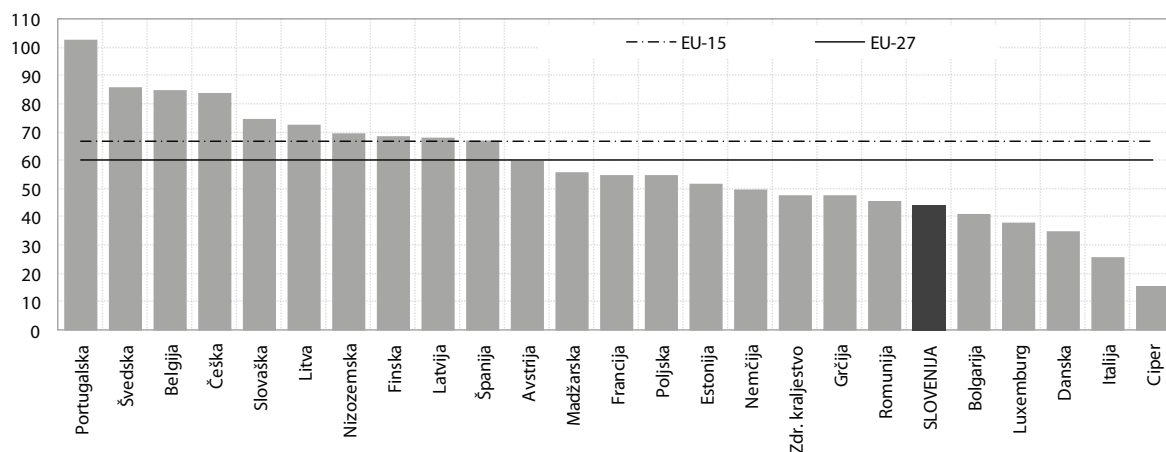
Tabela: **Površina gozda, prirastek, zaloga in posek lesa ter njegova intenzivnost v Sloveniji v obdobju 1995–2007**

	1995	2000	2005	2006	2007	GGN ¹
						2001–2010
Površina gozda, v tisoč ha	1.098	1.134	1.169	1.174	1.183	1.142
Letni prirastek, v tisoč m ³	5.995	6.872	7.569	7.652	7.822	6.923
Lesna zaloga, v tisoč m ³	228.493	262.795	300.795	307.689	318.107	266.704
Letni posek, v tisoč m ³	2.092	2.609	3.253	3.718	3.242	4.101
nega	1.325	1.849	1.873	2.288	1.966	np
obnova	12	19	17	18	13	np
varstvo-sanacija	589	553	1.212	1.224	1.080	np
za infrastrukturo	15	40	48	50	48	np
krčitve	35	53	65	86	87	np
brez odobritve	113	91	35	49	38	np
drugo	2	3	2	1	9	np
Intenzivnost poseka ² , v %	34,9	38,0	42,8	48,6	41,4	59,2

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2008 (SURS), 2008; Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2007, 2008.

Opombe: ¹Gozdnogospodarski načrti za obdobje 2001–2010; ²Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa; np – ni podatka.

Slika: **Intenzivnost poseka lesa v Sloveniji in EU, leto 2005**

Vir: Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Forestry, 2009.

Komunalni odpadki

V letu 2007 je bilo v Sloveniji z javnim odvozom spet nekoliko več odpadkov zbranih ločeno. Trajnostni razvoj na področju odpadkov pomeni na prvem mestu zmanjševanje nastajanja odpadkov ter njihovo ponovno uporabo in recikliranje, saj to omogoča, da se ob višjem gospodarskem razvoju pritiski na okolje ne povečujejo (decoupling). V letu 2007 je bilo zaostajanje rasti nastalih komunalnih odpadkov za gospodarsko rastjo precejšnje (4,7 odstotne točke). Hkrati se je nadalje rahlo povečal delež ločeno zbranih odpadkov v vseh komunalnih odpadkih zbranih z javnim odvozom; na 15,3 % (13,4 % v letu 2006). Delež ločeno zbranih komunalnih odpadkov se vsa leta le počasi povečuje, najbolj se je povečal delež ločeno zbrane odpadne embalaže v komunalnih odpadkih v letu 2006 in lani drugih ločenih frakcij ter biološko razgradljivih odpadkov. To je posledica vzpostavitve sistema t. i. ekoloških otokov, kjer se odpadki iz gospodinjstev ločeno zbirajo. Posledično se je zmanjšal delež mešanih komunalnih odpadkov, ki jih je težko ponovno uporabiti oz. predelati. Med posameznimi frakcijami so se v letu 2007 med odpadki, zbranimi z javnim odvozom, najbolj povečali odpadki iz stekla ter zavržena električna, elektronska in druga oprema. Kljub pozitivnim trendom pa je v Sloveniji na področju odpadkov potreben še velik napredek, saj še vedno ločeno zberemo manj od polovico nastale komunalne odpadne embalaže. Še slabše je glede ločeno zbranih biološko razgradljivih komunalnih odpadkov, ki jih ločeno zberemo le šestino vseh nastalih.

V Sloveniji je še vedno prevladujoč način ravnanja s komunalnimi odpadki odlaganje. Trajnostni razvoj na področju ravnanja z odpadki teži k čim manjšemu odlaganju. Z odlaganjem odpadkov na odlagališče se rabi prostor kot naravni vir, hkrati pa se odpadki, ki so snovni vir, odstranjujejo, kar ni v skladu z zmanjševanjem rabe in obremenjevanja naravnega okolja. Odloženi odpadki so tudi vir onesnaževanja tal in vode, poleg tega pa tudi vir izpustov toplogrednih plinov¹. V letu 2007 je bilo tako od vseh nastalih komunalnih odpadkov odloženih 77,5 %, kar je sicer manj kot v letu 2006, ko je bil trend zmanjševanja odloženih komunalnih odpadkov prekinjen. Delež odloženih nastalih komunalnih odpadkov se je tako sicer od leta 2002 (86 %) znižal, vendar pa je še vedno izjemno visok.

Od več ločeno zbranih odpadkov je bilo v letu 2007 tudi manj odloženih na odlagališča in več predanih v predelavo, drugim zbiralcem in družbam za ravnanje z embalažo. Zmanjševanje odlaganja komunalnih odpadkov omogoča tudi povečevanje ločenega zbiranja odpadkov in njihove reciklaže. V letu 2007 je opazno izboljšanje glede ravnanja z ločeno zbranimi odpadki,

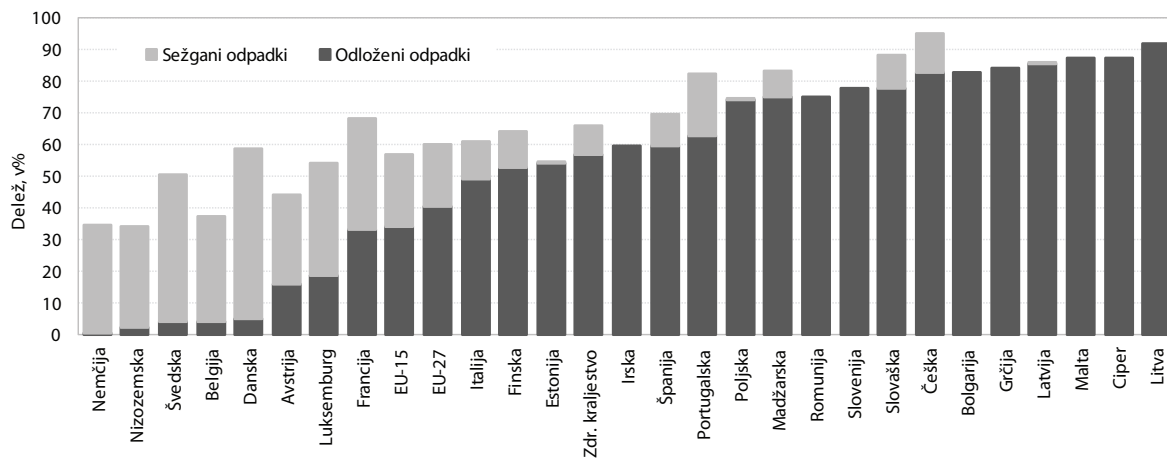
saj jih je bilo nekoliko več predanih v predelavo, drugim zbiralcem in družbam za ravnanje z embalažo (16,6 % od vseh odpadkov zbranih z javnim odvozom, v letu 2005 14,5 %). Posledično je bilo manj od teh ločenih frakcij odloženih, kar je bilo predvsem problematično pri bioloških odpadkih, ki se jih je prejšnja leta, kljub temu da so bila ločeno zbrana, še vedno skoraj 20 % kar odložilo.

V EU se delež odloženih odpadkov že vsa leta znižuje, od leta 1996 do leta 2007 se je znižal z 59,6 % na 41,0 %.

Zmanjševanje je še hitrejše v državah EU-15 (s 54,6 % na 34,2 %), kjer se je v zadnjih letih najhitreje zmanjševal v Nemčiji, na Švedskem in v Belgiji ter na Nizozemskem. V teh državah delež odloženih komunalnih odpadkov v letu 2007 ni presegal 5 %. Med državami EU-15 je slab zgled le Grčija, kjer se delež odloženih komunalnih odpadkov sicer zadnja leta znižuje, vendar je v letu 2007 še vedno znašal 84,2 %. V povprečju v državah EU sežgejo 20,0 % vseh nastalih komunalnih odpadkov. Na Danskem in Švedskem jih sežgejo kar polovico, medtem ko v Grčiji, na Irskem in v večini novih držav članic komunalnih odpadkov ne sežigajo (razen na Češkem, Slovaškem in v Madžarski, kjer je delež sežganih komunalnih odpadkov na ravni 10 %). V Sloveniji je v letu 2008 začela poskusno obratovati prva sežigalnica predhodno mehansko in biološko obdelanih komunalnih odpadkov.

¹ Pri razpadu bioloških odpadkov se namreč na odlagališčih sprošča metan, ki je toplogredni plin (23-krat bolj kot ogljikov dioksid).

Slika: Delež sežganih (s pridobivanjem energije) in odloženih komunalnih odpadkov v državah EU, 2007, v %

Vir: Eurostat Portal Page - Environment – Waste – Municipal waste by type of treatment, 2009; preračuni UMAR.

Koeficient starostne odvisnosti

Sloveniji. Najvišji je bil v Italiji (30,0), Nemčiji in Grčiji, ki imajo tudi najvišje deleže starega prebivalstva.

S staranjem prebivalstva se starostna odvisnost prebivalstva¹ Slovenije še naprej povečuje. Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva se je v letu 2008 povečal za nadaljnje 0,3 indeksne točke, že četrto leto pa se povečuje tudi koeficient skupne starostne odvisnosti prebivalstva. Tako je prišlo leta 2008 na 100 delovno sposobnih prebivalcev 23,2 prebivalca v starosti 65 let in več (kar je 3,2 več kot leta 2000 oziroma 5,4 več kot leta 1995) in 19,8 otroka v starosti 0–14 let (2,9 manj kot leta 2000 oziroma 6,8 manj kot leta 1995) ter 43,0 mladih in starih skupaj na 100 delovno sposobnih prebivalcev (0,2 več kot leto poprej oziroma 1,4 manj kot leta 1995).

Koeficient skupne starostne odvisnosti se povečuje, ker se zmanjšuje delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu. Pri tem se delež mladih v celotnem prebivalstvu zmanjšuje počasneje, kot narašča delež starega prebivalstva. Delež delovno sposobnega prebivalstva se je do leta 2003 sicer povečeval (od 69,2 % leta 1995 na 70,4 %), leta 2005 pa se je, kljub visokemu selitvenemu prirastu², ki sicer povečuje obseg tega prebivalstva, začel zmanjševati in se je do leta 2008 zmanjšal na 70,0 %. Delež otrok se je v zadnjih trinajstih letih zmanjšal z 18,4 % leta 1995 na 13,8 % v letu 2008, delež starega prebivalstva pa povečal z 12,3 % leta 1995 na 16,2 % v letu 2008. Leta 2003 je bilo število prebivalcev v starosti 65 let in več prvič večje od števila otrok; indeks staranja, ki je razmerje med tema dvema starostnima skupinama prebivalcev, je presegel 100. Od takrat naprej se povečuje in je leta 2008 dosegel 117,1.

Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva je v Sloveniji še naprej nižji kot v povprečju v EU. V večini držav članic EU je pričakovano trajanje življenja namreč daljše kot v Sloveniji³, zato je tudi delež starega prebivalstva v celotnem prebivalstvu višji kot v Sloveniji. Hkrati so problemi z upadanjem števila rojstev in s tem upadanjem deleža otrok, in kljub visokemu selitvenemu prirastu tudi delovno sposobnega prebivalstva, podobni. Zato je v EU povprečni koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva višji kot v Sloveniji. Leta 2007 je bil 25,0-odstoten, kar je 2,5 odstotne točke več kot v

¹ Starostno odvisnost prebivalstva merimo s tremi koeficienti: a) koeficientom starostne odvisnosti starega prebivalstva, to je razmerjem prebivalstva v starosti 65 let in več do delovno sposobnega prebivalstva (ki je mednarodno primerljivo opredeljeno kot prebivalstvo v starosti 15–64 let), b) koeficientom starostne odvisnosti mladega prebivalstva, to je razmerjem prebivalstva v starosti 0–14 let do delovno sposobnega prebivalstva, in c) skupnim koeficientom starostne odvisnosti, to je razmerjem mladega in starega do delovno sposobnega prebivalstva.

² Glej indikator *Selitveni koeficient*.

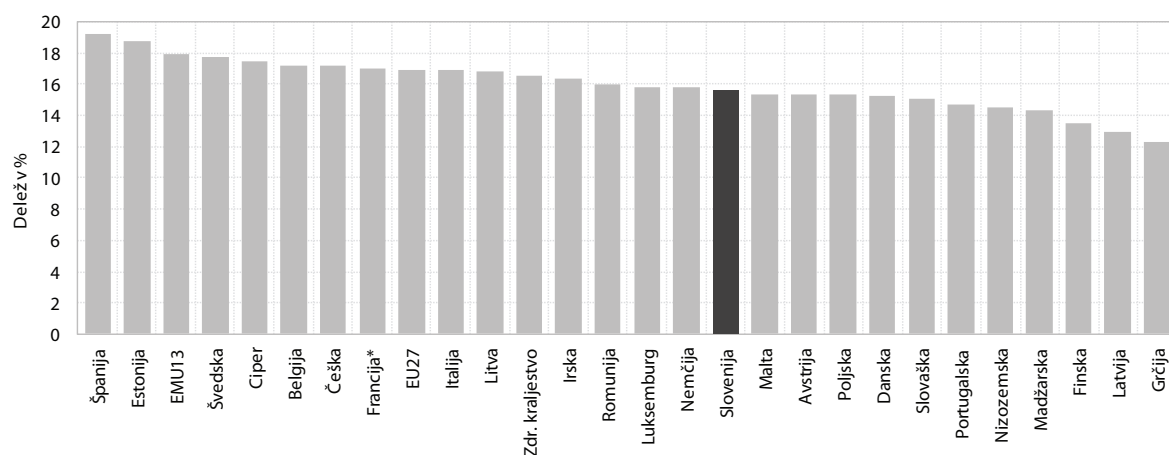
³ Glej indikator *Pričakovano trajanje življenja in umrljivost dojenčkov*.

Tabela: **Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva (razmerje prebivalstva v starosti 65 let in več do delovno sposobnega prebivalstva), v %**

	1995	2000	2005	2006	2007
EU-27	21,9	23,2	24,6	24,9	25,2
EMU-13	22,6	24,3	26,1	26,5	26,9
Avstrija	22,5	22,9	23,5	24,4	25,0
Belgija	23,8	25,5	26,3	26,2	25,9
Bolgarija	22,4	23,9	24,9	24,9	np
Ciper	17,2	17,0	17,3	17,3	17,6
Češka	19,3	19,8	19,8	20,0	20,2
Danska	22,7	22,2	22,7	22,9	23,2
Estonija	20,2	22,4	24,3	24,5	25,1
Finska	21,1	22,2	23,8	24,0	24,8
Francija*	23,0	24,6	25,2	25,2	25,2
Grčija	22,2	24,2	26,8	27,6	27,6
Irska	17,8	16,8	16,4	16,2	16,2
Italija	24,0	26,8	29,3	29,8	30,2
Latvija	20,5	22,1	24,1	24,4	24,8
Litva	18,5	20,8	22,3	22,5	22,7
Luksemburg	20,6	21,4	20,9	20,8	20,7
Madžarska	20,9	22,0	22,7	22,9	23,2
Malta	16,3	17,9	19,3	19,8	19,8
Nemčija	22,5	23,9	27,8	28,9	29,9
Nizozemska	19,3	20,0	20,8	21,1	21,5
Poljska	16,6	17,6	18,7	18,9	19,0
Portugalska	21,9	23,7	25,2	25,4	25,6
Romunija	18,0	19,7	21,1	21,2	21,3
Slovaška	16,3	16,6	16,3	16,4	16,5
Slovenija	17,4	19,8	21,8	22,2	22,7
Španija	22,2	24,5	24,4	24,3	24,2
Švedska	27,4	26,9	26,5	26,4	26,4
Združeno kraljestvo	24,5	24,3	24,3	24,2	24,1

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Demography, 2008, preračuni UMAR.
 Opomba: * Evropski del Francije.

Slika: **Delež prebivalstva v starosti 65 let in več v skupnem številu prebivalcev, v %, 2007**

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Demography, 2008, preračuni UMAR.

Stopnja rodnosti

V letih 2007 in 2008 se je rodnost v Sloveniji ponovno povečala, je pa še vedno nizka. Koeficient celotne rodnosti, ki izraža razmerje med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi v posameznem koledarskem letu, je bil v letu 2007 1,38. Tudi razpoložljivi podatki za prvo polletje 2008 kažejo, da se število rojstev v Sloveniji še naprej povečuje. Z izjemo leta 2000 se je koeficient rodnosti neprekinjeno zniževal že od leta 1980 dalje, ko je z 2,11 zadnjič dosegal raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij. Najnižjo raven je dosegel leta 2003, 1,20, od takrat pa se počasi povečuje.

Slovenija še naprej ostaja med državami z nižjimi stopnjami rodnosti v Evropi. V letu 2007 je bil v primerjavi z drugimi državami, članicami EU, koeficient celotne rodnosti v Sloveniji na ravni Avstrije, Nemčije, Grčije in Španije. V letu 2007 se je rodnost najbolj povečala na Češkem, v baltskih državah, Sloveniji in Bolgariji, v ostalih članicah EU pa je bolj ali manj stagnirala. Najbolj se je zmanjšala na Portugalskem.

Nadaljuje se upadanje rodnosti žensk, mlajših od 26 let, in rast rodnosti žensk, starejših od 27 let, zato se povprečna starost žensk ob rojstvu otrok še naprej povečuje. Upadanje stopenj rodnosti žensk, mlajših od 26 let, je trajalo več kot 25 let. Zadnja leta se v starosti 15–19 ustavlja, v starosti 20–26 let pa upočasnjuje. Stopnje rodnosti žensk v starosti 27 let ali več imajo tendenco naraščanja vse od leta 1990 dalje. Tako se povprečni starosti žensk ob rojstvu otrok in ob rojstvu prvega otroka še naprej povečujeta. Prva se je do leta 2007 povečala že na 29,9 leta (kar je bilo 1,7 leta več kot leta 2000 oziroma 2,7 leta več kot leta 1995), druga pa na 28,2 leta (1,7 leta več kot leta 2000 oziroma 3,3 leta več kot leta 1995). Slovenija se s tem že približuje državam z visoko povprečno starostjo žensk ob rojstvu otrok.

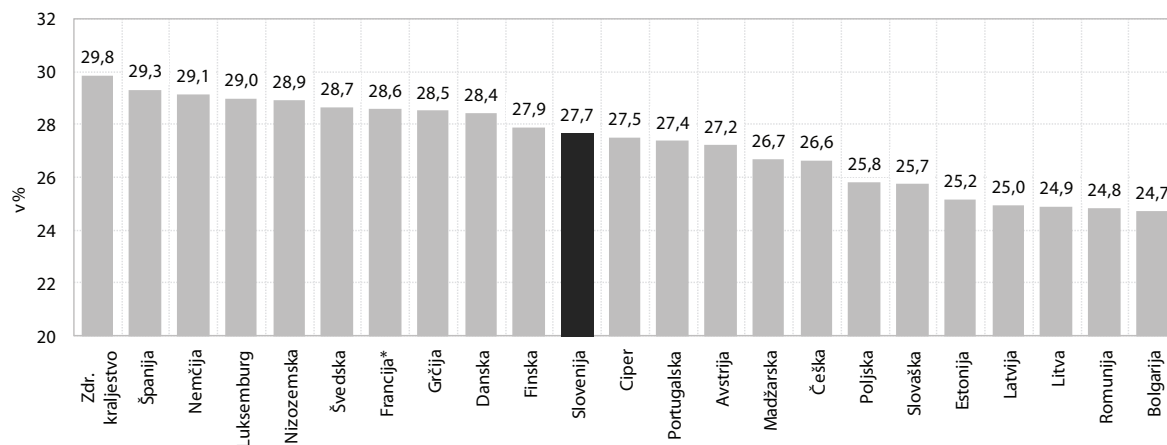
Tabela: **Stopnja rodnosti (razmerje med številom živorojenih in številom žensk v rodni dobi v koledarskem letu), 1995–2007**

	1995	2000	2005	2006	2007
Avstrija	1,42	1,36	1,41	1,40	1,4
Belgija	1,56	np	np	np	1,8
Bolgarija	1,23	1,26	1,31	1,37	1,4
Ciper	2,03	1,64	1,42	1,47	np
Češka	1,28	1,14	1,28	1,33	1,4
Danska	1,80	1,78	1,80	1,83	1,8
Estonija	1,38	1,39	1,50	1,55	1,6
Finska	1,81	1,73	1,80	1,84	1,8
Francija	1,71	1,87	1,92	1,98	2,0
Grčija	1,31	1,26	1,33	1,39	1,4
Irska	1,84	1,88	1,86	1,90	np
Italija	1,19	1,26	1,32	np	1,3
Latvija	1,27	1,24	1,31	1,35	1,4
Litva	1,55	1,39	1,27	1,31	1,4
Luksemburg	1,70	1,76	1,66	1,65	1,6
Madžarska	1,57	1,32	1,31	1,34	1,3
Nemčija	1,25	1,38	1,34	1,32	1,3
Nizozemska	1,53	1,72	1,71	1,70	1,7
Poljska	1,62	1,35	1,24	1,27	np
Portugalska	1,41	1,55	1,40	1,35	1,3
Romunija	1,41	1,39	1,32	1,31	1,3
Slovaška	1,52	1,29	1,25	1,24	1,3
Slovenija	1,29	1,26	1,26	1,31	1,4
Španija	1,17	1,23	1,35	1,38	1,4
Švedska	1,73	1,54	1,77	1,85	1,9
Združeno kraljestvo	1,71	1,64	1,78	1,84	np

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Population, 2009.

Opomba: np - ni podatka.

Slika: **Povprečna starost žensk ob rojstvu prvega otroka v nekaterih članicah EU, 2005**

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions – Population, 2008.

Opomba: * Evropski del Francije.

Selitveni koeficient

Selitveni koeficient se je v Sloveniji leta 2007 podvojil, v letu 2008 pa je bil še višji. Število priselitev v Slovenijo se je leta 2007 povečalo na 29.193, kar je 9.000 več kot leto prej, medtem ko jih je bilo v obdobju 1993–2000 v povprečju okrog 5.500 letno, od leta 1999 dalje pa se stalno povečujejo. Ker statistika mednarodnih selitev v Sloveniji zajema tudi sezonsko zaposlene osebe, ki se po končani sezonski zaposlitvi vrnejo domov, se od leta 2000 dalje povečuje tudi število odselitev iz Slovenije. Leta 2007 jih je bilo 14.943, medtem ko jih je bilo v obdobju 1993–2000 manj kot 3.400 letno. Selitveni prirast v letu 2007 je znašal tako 14.250 oseb ali 7,06¹ na 1.000 prebivalcev, kar je skoraj dvakrat več kot leto prej in skoraj sedemkrat več kot v povprečju v obdobju 1993–2004, ko je znašal okrog 2.000 oseb letno ali 1,2 na 1.000 prebivalcev. Kot kažejo razpoložljivi podatki za leto 2008, je bil selitveni prirast v tem letu še višji kot leta 2007. Tudi v letu 2008 je bil glavni vzrok za povečan selitveni prirast visoko povpraševanje po tujih delavcih, spodbujeno z visoko gospodarsko konjunkturo, zlasti v gradbeništvu².

Večina priseljenih je iz držav naslednic nekdanje SFRJ, njihova izobrazbena raven je nizka, vendar se izboljšuje. Tako med priseljenimi kot med odseljenimi je več tujcev kot državljanov RS ter več moških kot žensk, največ priseljenih in odseljenih pa je starih med 20. in 29. let. Leta 2007 je bilo 89 % priseljenih moških in 70 % žensk starih 20–59 let. Največ priseljenih je iz Bosne in Hercegovine. Priselitev iz drugih držav članic EU v Slovenijo je malo. V letu 2007 jih je bilo 1.679. Med priseljenimi tujci v Sloveniji prevladujejo tisti z nižjo izobrazbo, katerih delež (leta 2007 okrog 56,2 %) se sicer zmanjšuje v korist srednje izobraženih. Višjo ali visoko izobrazbo ima manj kot 5 % priseljenih (leta 2007 3,0 %).

Selitveni koeficient je v Sloveniji že dve leti višji od povprečja EU. V letu 2007 se je selitveni koeficient povečal v večini držav članic EU, najbolj na Češkem in v Sloveniji, zmanjšal pa se je v devetih državah članicah. V povprečju je bil 3,8 na 1.000 prebivalcev (0,5 več kot leto prej in nekoliko nad povprečjem zadnjih šestih let). V zadnjih dveh letih so od držav EU-15 edino na Nizozemskem zabeležili neto odselitve. Razlog je bil predvsem v zmanjšanju priseljevanja zaradi zaostritve pogojev priseljevanja³.

¹ Izračunano iz podatkov SURS.

² Gl. tudi indikator *Stopnja zaposlenosti*.

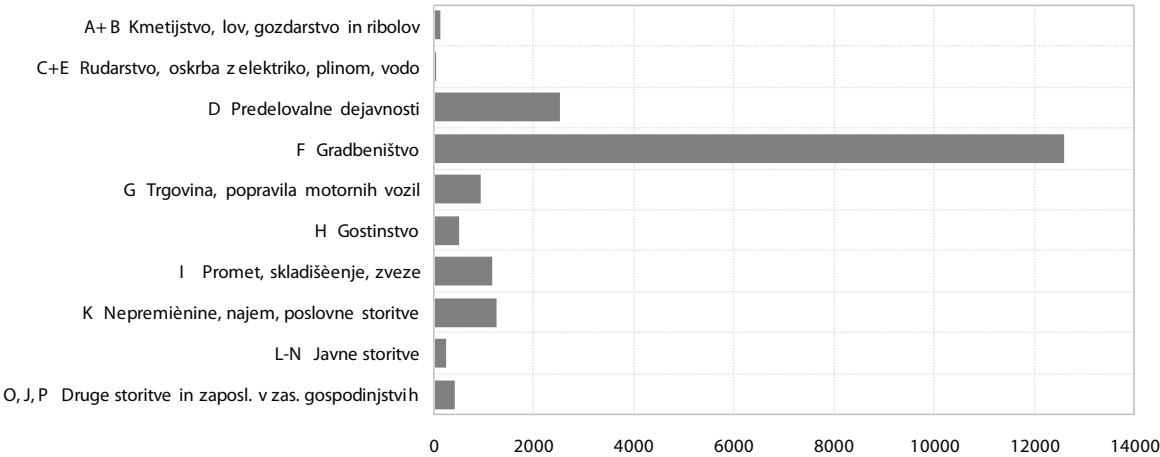
³ Zmanjšano priseljevanje je bilo posledica aostritve pogojev priseljevanja družinskih članov ter uvedbe jezikovnih in kulturnih testov. Economic survey of the Netherlands 2008: Reaping the economic benefits of immigration (OECD), 2008.

Tabela: Selitveni prirast (s statističnimi popravki), število oseb na 1000 prebivalcev, 1995–2007

	1995	2000	2005	2006	2007
EU-27	1,4	1,5	3,4	3,3	3,8
EMU-13	2,0	3,2	4,4	4,1	4,8
Avstrija	0,3	2,2	6,8	3,5	3,8
Belgija	0,2	1,4	4,8	5,1	5,9
Bolgarija	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,2
Ciper	9,2	5,7	19,0	11,2	9,4
Češka	1,0	0,6	3,5	3,4	8,1
Danska	5,5	1,9	1,2	1,9	3,7
Estonija	-10,8	0,2	0,1	0,1	0,1
Finska	0,8	0,5	1,7	2,0	2,6
Francija*	-0,3	2,6	1,6	1,5	1,2
Grčija	7,3	2,7	3,6	3,6	3,6
Irska	1,6	8,4	15,9	15,7	10,6
Italija	0,5	0,9	5,5	6,4	8,4
Latvija	-5,5	-2,3	-0,2	-1,1	-0,3
Litva	-6,5	-5,8	-2,6	-1,4	-1,6
Luksemburg	10,6	7,9	13,1	11,3	12,5
Madžarska	1,7	1,6	1,7	2,1	1,4
Malta	0,2	2,3	4,0	5,3	4,2
Nemčija	4,9	2,0	1,0	0,3	0,6
Nizozemska	1,0	3,6	-1,4	-1,6	-0,1
Poljska	-0,5	-10,7	-0,3	-0,9	-0,5
Portugalska	2,2	4,6	3,6	2,5	1,8
Romunija	-0,9	-0,2	-0,3	-0,3	0,0
Slovaška	0,5	-4,1	0,6	0,7	1,3
Slovenija	0,4	1,4	3,2	3,1	7,1
Španija	1,8	9,7	14,8	13,7	15,6
Švedska	1,3	2,7	3,0	5,6	5,9
Združeno kraljestvo	1,1	2,4	3,2	4,1	2,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Demography, 2009.
Opomba: *Evropski del Francije.

Slika: Priseljeno delovno aktivno prebivalstvo v Slovenijo po dejavnosti, 2007

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Medregionalne variacije v BDP na prebivalca

V letu 2006 je glede na predhodno leto zaostanek v BDP na prebivalca za slovenskim povprečjem najbolj zmanjšala Podravska regija (za indeksno točko).

Pozitivne spremembe so zabeležile še Osrednjeslovenska, Obalno-kraška in Jugovzhodna Slovenija, medtem ko so vse ostale regije svoj zaostanek za slovenskim povprečjem povečale, najbolj Zasavska regija. Tudi v obdobju 2000–2006 je zaostanek za slovenskim povprečjem najbolj povečala Zasavska, Osrednjeslovenska regija pa je najbolj povečala prednost pred povprečjem¹. Poleg Osrednjeslovenske sta v obdobju 2000–2006 pozitivno spremembo glede na povprečje dosegli le Jugovzhodna Slovenija in Podravska regija, vsem ostalim regijam pa se je BDP na prebivalca glede na slovensko povprečje znižal.

Razporeditev regij po razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, je v letu 2006 ostala večinoma nespremenjena. Poleg Osrednjeslovenske regije je imela nadpovprečni BDP na prebivalca le Obalno-kraška regija, pod tremi četrtinami slovenskega povprečja so bile Pomurska, Zasavska in Notranjsko-kraška regija. Osrednjeslovenska regija edina med regijami na NUTS 3 ravni presega povprečje EU in to za dobro četrtino. Ekonomsko najšibkejša Pomurska regija dosega slabih 58 % povprečja EU. Na NUTS 2 ravni Zahodna Slovenija presega slovensko povprečje za dobro petino in evropsko za dobrih 5 %, medtem ko je Vzhodna Slovenija na ravni 82,7 % slovenskega in 72,5 % evropskega povprečja.

Razmerje v bruto domačem proizvodu na prebivalca med regijama z dvema skrajnima vrednostima je zmerno. Osrednjeslovenska regija je imela v letu 2006 2,2-krat višji BDP na prebivalca kot ekonomsko najšibkejša Pomurska regija, kar je toliko kot leto prej in nekoliko več kot leta 2000, ko je bila po tem kazalniku 2-krat višje. Razmerja med regijama s skrajnima vrednostima so v Sloveniji zmerna, saj so v večini držav EU veliko večja. V letu 2005 so bila npr. največja v Združenem kraljestvu (8,2), najmanjša pa na Malti (1,4) in Švedskem (1,7²). Osrednjeslovenska regija izstopa po višini BDP na prebivalca tudi zato, ker je v tej regiji prestolnica, kjer se odvija velik del ekonomskih aktivnosti³. To pa je značilno

tudi za druge države EU, razen za Nemčijo, Grčijo, Španijo in Italijo.

Medregionalne razlike, merjene s kazalnikom regionalne razpršenosti⁴ BDP na prebivalca po kupni moči (SKM), so se v letu 2006 malenkost povečale, vendar so že od leta 2003 dokaj stabilne in na relativno nizki ravni. V letu 2006 se je razpršenost BDP na prebivalca, ki predstavlja povprečno odstopanje od nacionalne vrednosti, v regijah na NUTS 3 ravni po naših izračunih malenkost povečala (na 22,3 %). Sicer je že od leta 2003 dalje bolj ali manj na isti ravni, v primerjavi z letom 2000 pa je večja (za 2,8 o. t.). V primerjavi z državami EU so takšne medregionalne razlike nizke.

¹ Zasavska regija je namreč v tem času izgubila kar 12,4 % delovnih mest, Osrednjeslovenska pa jih je 11,1 % pridobila.

² Glej Ekonomsko ogledalo št. 4/2008.

³ V letu 2006 je imelo 46 % gospodarskih družb sedež v Osrednjeslovenski regiji, zaposlovala so 36,1 % delavcev, ustvarile dobrih 45 % celotnih prihodkov gospodarskih družb Slovenije in 51,7 % neto čistega dobička Slovenije. Deloma je koncentracija tudi posledica načina zbiranja in izkazovanja statističnih podatkov (sedežni princip).

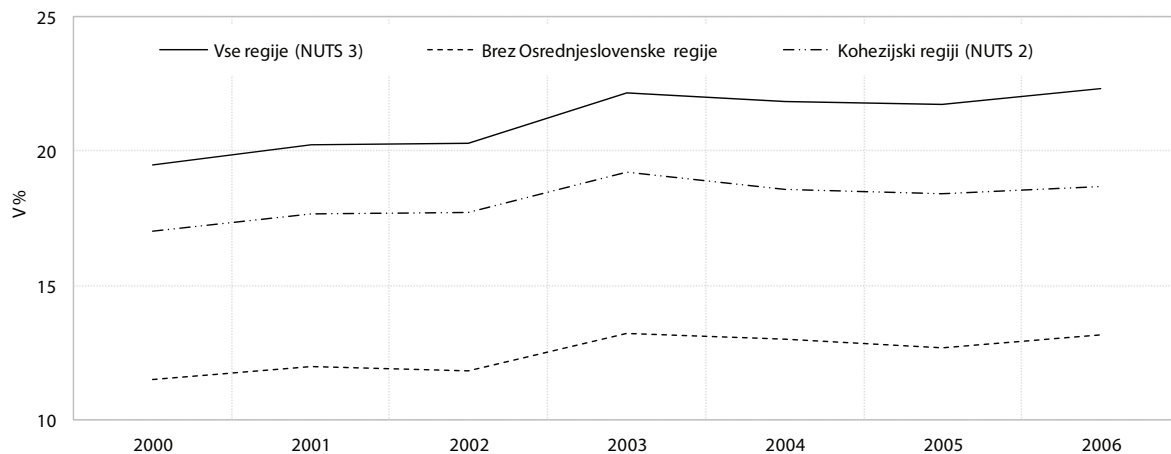
⁴ Razpršenost regionalnega BDP meri odstopanje BDP na prebivalca regij v primerjavi z državnim povprečjem ob upoštevanju prebivalstva obravnavane regije. Izražena je kot vsota teh odstopanj glede na nacionalni BDP na prebivalca. To je kazalnik linearne razpršenosti, ki ga razvil Eurostat, kot boljše mero za medregionalne razlike od koeficienta variacije (razmerje med standardnim odklonom in povprečjem), ki smo ga spremljali v prejšnjih letih.

Tabela: **Bruto domači proizvod na prebivalca, indeksi, SLO=100**

Kohezijska regija / Statistična regija	1995	2000	2005	2006	Struktura BDV 2006, v %
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Zahodna Slovenija	118,9	118,5	120,0	120,2	55,5
Obalno-kraška	108,5	105,4	101,6	101,9	5,4
Goriška	99,3	99,0	96,2	95,7	5,7
Gorenjska	89,2	87,6	85,2	84,0	8,4
Osrednjeslovenska	138,0	138,5	143,4	144,3	36,1
Vzhodna Slovenija	84,2	84,4	82,9	82,7	44,5
Notranjsko-kraška	78,7	80,5	76,1	74,5	1,9
Jugovzhodna Slovenija	88,7	91,7	92,7	92,8	6,5
Spodnjeposavska	80,9	85,0	82,3	81,0	2,8
Zasavska	84,8	79,3	70,6	68,0	1,5
Savinjska	93,0	90,6	89,6	89,0	11,5
Koroška	79,6	82,7	78,5	76,7	2,8
Podravska	81,6	83,7	83,5	84,5	13,4
Pomurska	74,9	69,6	67,0	66,2	4,0

Vir: SI – stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod, 2008.
 Opomba: BDV – bruto dodana vrednost.

Slika: **Razpršenost regionalnega BDP na prebivalca v SKM na NUTS 2 in NUTS 3 ravni v Sloveniji, 2000–2006**

Vir: Eurostat Portal Page – Regional Statistics, 2009; preračuni UMAR.

Medregionalne variacije v stopnji registrirane brezposelnosti

V letu 2008 se je stopnja registrirane brezposelnosti, ki se zmanjšuje že od leta 2000, še nadalje zmanjševala v vseh regijah, najbolj v tistih z nadpovprečno stopnjo.

Merjeno v odstotnih točkah, se je najbolj zmanjšala v Zasavski regiji, najmanj pa v Notranjsko-kraški in Gorenjski regiji, kjer je stopnja registrirane brezposelnosti med najnižjimi v Sloveniji. V obdobju 2000–2008 so upad zabeležile vse regije. Največje znižanje stopnjere registrirane brezposelnosti je bilo na Podravskem, nadpovprečno pa še v Zasavski, Spodnjeposavski, Savinjski in tudi v dveh regijah z relativno nizko stopnjo – Notranjsko-kraški in Gorenjski. V tem obdobju se je najmanj zmanjšala v Goriški regiji, ki je regija z najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti v celotnem obdobju.

V letu 2008 ni prišlo do bistvenih sprememb med regijami v primerjavi s slovenskim povprečjem.

Nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti so imele iste regije kot leta 2007, od leta 2002 dalje pa je med njimi tudi Koroška regija. Goriška regija je imela v letu 2008 najnižjo stopnjo registrirane brezposelnosti (4,3 %; Slovenija 6,7 %). Nadpovprečne stopnje pa imajo še vedno regije v vzhodni polovici države; med njimi najvišjo Pomurska (12,2 %), kjer stopnja registrirane brezposelnosti za 2,9-krat presega najnižjo stopnjo v Goriški regiji (v letu 2007 2,8-krat). V primerjavi z letom 2000 pa je največji napredek dosegla Notranjsko-kraška regija, ki je prehitela štiri regije.

Medregionalne razlike, merjene z razpršenostjo v stopnji registrirane brezposelnosti, so se glede na leto 2007 malenkost povečale, vendar se že od leta 2005 ne spreminjajo bistveno.

Razpršenost¹ v stopnji registrirane brezposelnosti med regijami se je v letu 2008 povečala glede na predhodno leto za 0,3 o. t., glede na leto 2000 pa je bila višja za 0,8 o. t. Največja je bila leta 2003, ko je znašala 32,4 %, potem pa je padala do leta 2006, ko je dosegla najnižjo vrednost (27,3 %), v letih 2007 in 2008 pa je ponovno nekoliko narasla – do vrednosti 28,4 %.

Kljub večletnemu padanju stopenj registrirane brezposelnosti ostajajo problemi strukturne brezposelnosti prisotni v vseh regijah, tudi v tistih z nizko stopnjo. Med iskalci zaposlitve v regijah prevladujejo dolgotrajno brezposelni in starejši iskalci zaposlitve stari nad 40 oziroma 50 let. Največ, skoraj 60 % dolgotrajno brezposelnih je v Spodnjeposavski regiji, kjer

je ta delež v letu 2008 tudi najbolj porasel. Nadpovprečen delež dolgotrajno brezposelnih je še v Jugovzhodni Sloveniji, Pomurski, Osrednjeslovenski in Savinjski regiji. Pogosto so med dolgotrajno brezposelnimi tisti z *nizko izobrazbeno strukturo*, ki jih je relativno največ v Jugovzhodni Sloveniji in Pomurski regiji (več kot polovica vseh brezposelnih). Glede na leto 2007 je v vseh regijah porasel tudi delež *starejših brezposelnih* – predvsem starih nad 50 let. Med brezposelnimi je delež teh najvišji v Obalno-kraški in Gorenjski regiji (slednja je sicer regija s skoraj najnižjo stopnjo brezposelnosti). V večini regij še vedno narašča delež brezposelnih s *terciarno izobrazbo*, ki jih je največ v Osrednjeslovenski regiji – tako v absolutnem kot v relativnem smislu (14,5 % oz. okoli 1750 vseh brezposelnih v regiji), nadpovprečen delež pa ima tudi Goriška regija (14 % oz. okoli 320 vseh brezposelnih v regiji). Narašča delež *brezposelnih, ki se jim je iztekla zaposlitev za določen čas*. Teh je več kot tretjina vseh brezposelnih v Koroški, Notranjsko-kraški, Podravski in Gorenjski regiji. Ugodno pa je, da v regijah že vrsto let pada delež *mladih brezposelnih* (do 25 leta starosti). V zadnjem letu se je ta delež najbolj zmanjšal v Obalno-kraški regiji, največ pa jih je v Zasavski regiji (15,2 %). Mladi brezposelni so pogosto tudi *iskalci prve zaposlitve*, ki jih je dobra petina vseh brezposelnih tako v Jugovzhodni Sloveniji kot v Pomurski regiji, nadpovprečno pa tudi v Podravski, Zasavski in Savinjski regiji. Tudi delež iskalcev prve zaposlitve se je v vseh regijah zmanjšal glede na leto 2007. Prav tako pa se je v vseh regijah zmanjšal še delež *žensk med brezposelnimi*. Teh je med brezposelnimi največ v Koroški regiji (skoraj 57,1 %).

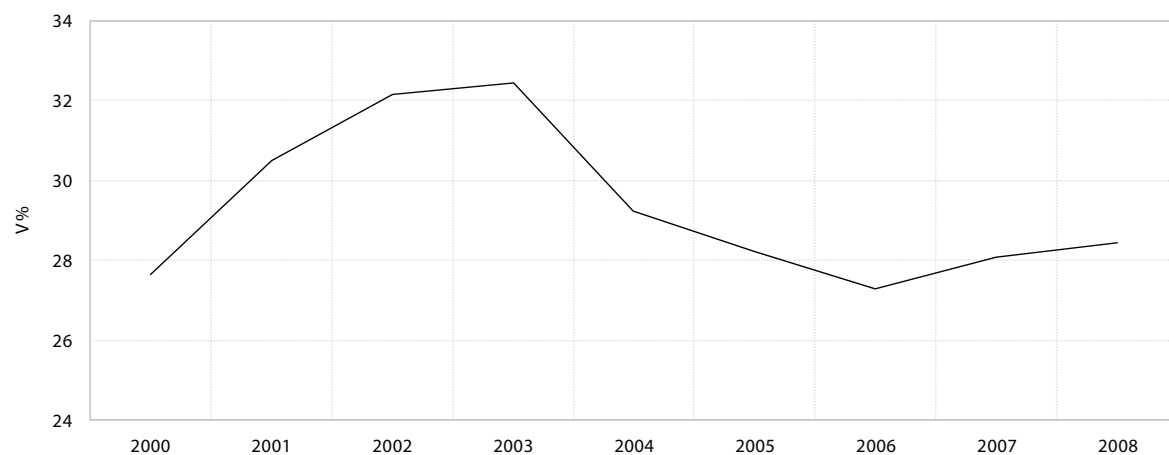
¹ Razpršenost je izračunana na enak način kot pri kazalniku Regionalne variacije v bruto domačem proizvodu na prebivalca.

Tabela: **Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, v %**

	2000	2005	2006	2007	2008
SLOVENIJA	11,8	10,2	9,4	7,7	6,7
Osrednjeslovenska	8,8	7,6	7,2	5,9	5,0
Obalno-Kraška	8,8	7,5	7,2	6,3	5,2
Gorenjska	9,7	7,3	6,4	4,9	4,4
Goriška	5,9	6,5	6,2	4,9	4,3
Savinjska	13,1	12,7	11,6	9,4	8,0
Jugovzhodna Slovenija	10,4	8,8	8,6	7,0	6,3
Pomurska	16,7	17,1	15,7	13,4	12,2
Notranjsko-Kraška	10,4	7,9	7,0	5,4	4,9
Podravska	18,1	13,5	12,7	10,4	9,1
Koroška	9,9	10,6	10,1	8,1	7,3
Spodnjeposavska	13,4	11,5	10,5	8,9	7,7
Zasavska	14,9	13,8	12,0	9,7	8,2

Vir: SI – stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje, 2009.

Slika: **Razpršenost registrirane stopnje brezposelnosti na NUTS 3 ravni, Slovenija, 2000–2008**

Vir: SI – stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje, 2009; preračuni UMAR.

Gradbena dovoljenja

Skupna načrtovana površina stavb se je leta 2008 znižala, a je bila še vedno večja kot pred letom 2006¹.

Skupna površina stavb, ki je bila predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, je bila leta 2008 za 22,6 % nižja kot leto pred tem. Po veliki predvideni površini v letih 2006 in 2007 se je skupna predvidena površina stavb lani tako znižala in bila malce višja kot v letu 2005.

V letu 2008 se je zmanjšala načrtovana skupna površina stanovanjskih in nestanovanjskih stavb.

Skupna površina novih stanovanjskih stavb se je v primerjavi z letom 2007 sicer zmanjšala za 20,2 %, a je bila tako na podobni ravni kot leta 2006 in znatno večja kot v predhodnih letih (zmanjšanje predvsem v tri in večstanovanjskih stavbah). Predvidena površina novih nestanovanjskih stavb se je zmanjšala za 25,9 % in bila tako najnižja v zadnjih šestih letih. Največ so k znižanju prispevale hotelske, trgovske in druge stavbe za storitvene dejavnosti ter industrijske stavbe, pri katerih se je sicer predvidena površina v preteklih letih najbolj povečala.

Predvideno število novih stanovanj se je v letu 2008 zmanjšalo predvsem v tri- in večstanovanjskih stavbah.

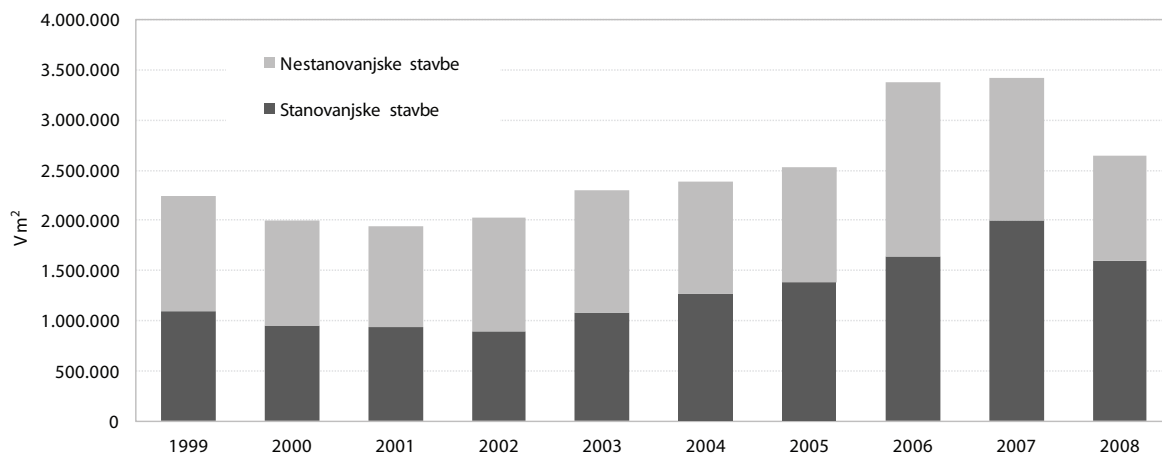
Z izdanimi gradbenimi dovoljenji je bila v letu 2008 predvidena gradnja 8.442 stanovanj, kar je 17,3 % manj kot leto pred tem. V letih 2000–2002 se je predvideno število stanovanj zmanjševalo (skupaj za 9,8 %), po letu 2002 pa močno povečevalo, tako da je bilo v letu 2007 za 100,9 % višje kot leta 2002. V obdobju od 1999 do 2007 se je najbolj povečalo število stanovanj v tri- in večstanovanjskih stavbah, ki pa je lani tudi najbolj upadlo (za 24,4 %).

Načrtovana skupna površina stavb se je lani povečala le v treh regijah.

Najbolj se je povečala v Goriški regiji (za več kot 50 %), višja pa je bila še v Spodnjeposavski in Koroški regiji, v ostalih pa se je zmanjšala. Največ, za skoraj polovico, se je znižala v Zasavski regiji, k skupnemu znižanju načrtovane površine stavb pa so sicer največ prispevale Osrednjeslovenska, Savinjska in Podravska regija.

¹ Podatki za leto 2008 so začasni.

Slika: **Površina stavb, predvidena z izdanimi gradbenimi dovoljenji, Slovenija, 1999–2008**

Vir: Gradbeništvo, statistika gradbenih dovoljenj (SURS), 2009.

Opomba: podatki za leto 2008 so začasni.

Potrošnja gospodinjstev za kulturo

Gospodinjstva so v letu 2006 po podatkih Ankete o porabi v gospodinjstvih (APG)¹ za kulturo namenila realno nekoliko manj izdatkov kot leto pred tem.

To pomeni tudi za malenkost manjši delež v strukturi življenjskih potrebščin (4,27 %; leto prej 4,34 %). Delež je sicer večji kot v letih 2003 in 2004, vendar nižji kot leta 2000 (4,71 %).

Gospodinjstva namenjajo vse manj izdatkov za knjige. V letu 2006 so se najbolj povečali izdatki za nakup televizijskih sprejemnikov in videorekorderjev ter glasbenih inštrumentov (realno² za nekaj manj kot 30 %). Med pomembnejšimi kategorijami pa so se že drugo leto zapored zmanjšali izdatki za knjige (realno kar za petino), nekoliko pa leta 2006 tudi za opremo za obdelavo podatkov (računalniki ipd.). Izdatki za knjige predstavljajo v izdatkih za kulturo le še 6,7 % (leto prej 8,4 % in leta 2000 9,9 %) in so se od leta 2000 realno zmanjšali za skoraj 36 %. Že tretje leto zapored pa so se za razmeroma veliko (realno za 16,2 %) povečali izdatki za obisk muzejev, galerij, živalskih vrtov ipd., zato se je tudi delež v izdatkih za kulturo v enem letu povečal za 0,2 o. t. na 1,0 %.

Po metodologiji nacionalnih računov³, ki jo uporabljamo za mednarodne primerjave potrošnje, v Sloveniji namenimo za skupino rekreacija in kultura nekoliko večji delež življenjskih potrebščin kot v povprečju EU. Ta delež se je tako v Sloveniji kot tudi v povprečju EU v zadnjih letih nekoliko znižal. Največ namenijo gospodinjstva v Združenem kraljestvu, najmanj pa v Romuniji.

¹ Anketa o porabi v gospodinjstvih (SURS). Za opredelitev podskupine kultura gl. opombo pod sliko. Kultura, kot jo opredeljujemo na tem mestu, je leta 2006 predstavljala 40,1 % skupine rekreacija in kultura, ki predstavlja eno izmed 12 skupin izdatkov za življenjske potrebščine po klasifikaciji COICOP (2005: 39,8 %).

² Vse komponente so deflacinirane z deflatorjem skupine Rekreacija in kultura.

³ Za primerjavo z drugimi državami uporabljamo podatke o porabi gospodinjstev iz nacionalnih računov, ki pa niso na voljo na tako podrobni ravni kot podatki APG, zato tu primerjamo samo izdatke za agregatno skupino Rekreacija in kultura.

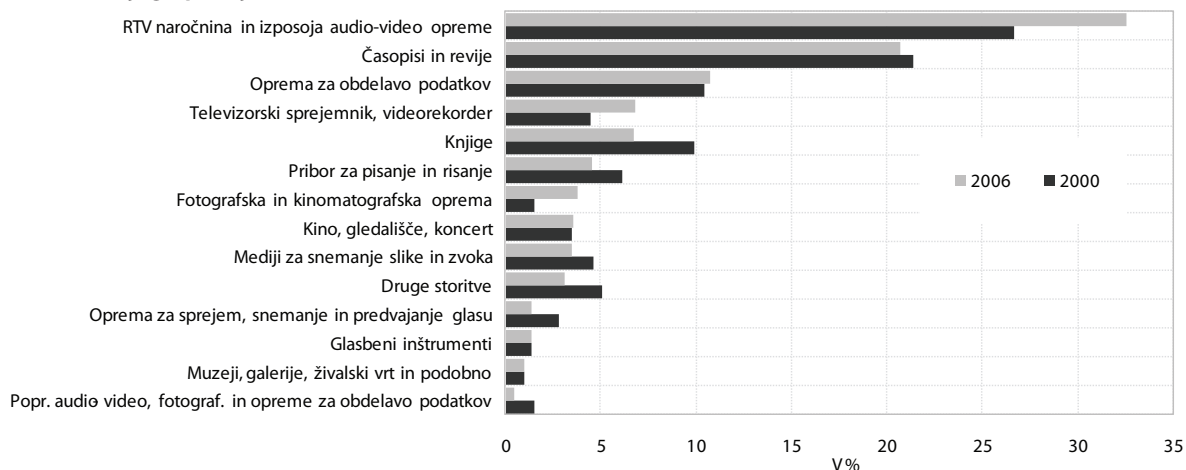
Tabela: Delež sredstev za rekreacijo in kulturo v skupni potrošnji gospodinjstev po nacionalnih računih, 1995–2007, v %

	1995	2000	2005	2006	2007
EU-27	9,0	9,7	9,5	9,4	np
Avstrija	11,4	11,9	11,3	11,3	11,6
Belgija	9,1	10,1	9,3	9,2	9,3
Bolgarija	3,4	4,8	5,4	np	np
Ciper	7,4	6,8	8,0	8,3	8,0
Češka	10,6	11,1	11,7	11,3	11,3
Danska	10,2	11,0	11,5	11,7	11,6
Estonija	5,0	8,2	8,8	8,6	8,8
Finska	10,6	11,3	11,4	11,8	11,9
Francija	8,6	9,1	9,3	9,2	9,2
Grčija	:	6,3	7,6	8,8	8,5
Irska	7,7	7,4	7,4	7,2	7,1
Italija	7,1	7,3	6,8	6,8	6,7
Latvija	3,8	6,7	7,6	np	np
Litva	3,0	5,8	6,4	6,2	6,5
Luksemburg	8,2	7,8	7,6	7,5	7,4
Madžarska	8,0	7,4	7,9	7,9	7,6
Malta	10,3	10,4	10,7	11,2	11,5
Nemčija	9,3	10,1	9,4	9,3	9,4
Nizozemska	10,8	11,1	10,1	10,4	10,6
Poljska	8,2	8,9	7,5	7,3	np
Portugalska	5,6	6,4	6,9	7,0	np
Romunija	np	5,0	3,9	4,7	np
Slovaška	7,4	8,8	8,9	8,9	np
Slovenija	8,9	10,1	10,7	10,5	10,2
Španija	8,3	9,1	9,1	8,9	np
Švedska	10,2	11,6	11,2	11,3	11,4
Združeno Kraljestvo	11,2	11,8	12,6	12,5	np

Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2009.

Opomba: np - ni podatka.

Slika: Potrošnja gospodinjstev za kulturo, 2000 in 2006, v %

Vir: SURS – APG, preračuni UMAR.

Opombe: Med kulturo so štete naslednje kategorije postavke COICOP Rekreacija in kultura: .09111 Oprema za sprejem, snemanje in predvajanje glasu; .09112 Televizorski sprejemnik, videorekorder; .09121 Fotografska in kinematografska oprema; .09130 Oprema za obdelavo podatkov (pisalni, računski stroj, osebni računalnik); .09140 Mediji za snemanje slike in zvoka; .09150 Popravila audio-video opreme, fotografske opreme in opreme za obdelavo podatkov; .09211 Glasbeni inštrumenti; .09421 Kino, gledališče, koncert; .09422 Muzeji, galerije, živalski vrt in podobno; .09423 RTV naročnina in izposoja audio-video opreme; .09424 Druge storitve; .09510 Knjige; .09520 Časopisi in revije; .09540 Pribor za pisanje in risanje.

Literatura in viri

- Ahčan, A., Polanec, S., in Kozamernik, M. (2008). *Donosnost terciarnega izobraževanja v Sloveniji v obdobju 1994–2004*. Koper: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management.
- Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015*. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Akcijski načrt za izvajanje integriranih priporočil, 2008*. (2008). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Analiza prijave in vpisa. Študijsko leto 2006/2007*. (2007). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Analiza prijave in vpisa. Študijsko leto 2007/2008*. (2008). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
- Bednaš, M. (ur.), Kajzer, A. (ur.). (2005). *Izhodišča za ciljni razvojni scenarij Strategije razvoja Slovenije*. Delovni zvezek št. 12/2005. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Bilten Banke Slovenije*. (2009). Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno na <http://www.bsi.si>.
- Bohinc, R. (2009). *Ocena bolonjske prenovе*. Prispevek na nacionalnem posvetu »Visoko šolstvo po letu 2010«. 4. 2. 2009, Ljubljana.
- Bosma, N. et al. (2009). *Global Entrepreneurship Monitor: 2008 Executive Report*. Babson College, Universidad del Desarrollo and London Business School. Pridobljeno na: <http://www.gemconsortium.org/>.
- Chiaietta, A. (2007). *Paradigma konkurenčnosti držav in analiza Slovenije po sistemih WEF in IMD za leto 2006*. Delovni zvezek št. 7/2007. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Compendium of Patent Statistics, 2008*. (2008). Paris: OECD.
- Cultural statistics. Eurostat pocketbooks*. (2007). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.
- Čelebič, T. (2008). *Dostopnost, kakovost in učinkovitost terciarnega izobraževanja v Sloveniji po letu 2000*. Delovni zvezek št. 5/2008. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Data reporting module Eurostudent III (2005–2008)*. (2008). Hannover: Hochschul-Informationen-Systeme (HIS) GmbH. Pridobljeno na <http://iceland.his.de/eurostudent/>.
- Deseto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji. (za leta 2005, 2006 in 2007)*. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Directive of the European Parliament and of the Council on the promotion of the use of energy from renewable sources amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC* (2009). Brussels: European Commission.
- Doing Business 2009*. (2009). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank.
- Education at a Glance 2008. OECD Indicators*. (2008). Paris: OECD.
- Ekonomski izzivi 2008*. (2008). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Environment – Waste – Packaging and Packaging Waste – Data. Results of packaging recycling and recovery in the Member States and in the EU* (2006). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/environment/waste/packaging/data.htm>.
- EU Banking structures*. (2008). Frankfurt am Main: European Central Bank.
- European Commission Interim Forecast (Vmesna napoved Evropske komisije)*. (januar 2009). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- European Competitiveness Report, 2008*. (2008). Brussels: European Commission.
- European cultural values*. (2007). Eurobarometer. Brussels: European Commission. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_278_en.pdf.
- European Economic Recovery Plan*. (2008). Communication from the Commission to the European Council. Brussels: European Commission.
- European Innovation Scoreboard, 2008*. (2009). Brussels: European Commission.
- European Insurance in Figures*. (2008). CEA. Pridobljeno na <http://www.cea.eu/>.
- Eurostat news release. The cultural economy and cultural activities in the EU27*. (2007). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries*. (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Balance of Payments – International Transactions*. (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

- Eurostat Portal Page – Economy and Finance - National Accounts.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – E-government availability – supply side.* (2007). Luxembourg: Eurostat.
- Eurostat Portal Page – E-government usage by enterprises.* (2008). Luxembourg: Eurostat.
- Eurostat Portal Page – E-government usage by individuals by gender.* (2008). Luxembourg: Eurostat.
- Eurostat Portal Page – Environment – Long-term Indicators – Waste.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/>.
- Eurostat Portal Page – Environment and energy – Energy.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Euro Indicators – National Accounts – Public Finance – Excessive deficit procedure statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – External Trade.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – General and regional statistics – Regional statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – General government expenditure function – COFOG.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Government statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – National Accounts – Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP).* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – Population and social condition – Structural business statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno decembra 2008 na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Cultural statistics.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Stock Market Capitalisation.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural indicators – Electricity generated from renewable sources.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural indicators – Energy intensity of the economy.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural Indicators – General Economic background.* (2009). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Structural indicators – Road share of inland freight transport.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Sustainable Development Indicators – Climate change and energy – Implicit tax rate on energy* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Transport – Railway transport.* (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

ec.europa.eu.

Eurostat Portal Page – Transport – Road transport. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat regional yearbook 2008. (2008). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Evroštudent SI 2007. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.

Excise duties tables. (2008). Brussels: European Commission, Directorate General Taxation and Customs Union Pridobljeno na http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/excise_duties/energy_products/rates/index_en.htm.

Faostat Portal page. (2009). Pridobljeno na <http://faostat.fao.org>.

Finančni računi – Ekonomski odnosi s tujino. (2009). Ljubljana: Banka Slovenije. Pridobljeno na <http://www.bsi.si>

Foreign Trade Statistics. (2008). U.S. Census Bureau. Pridobljeno na <http://www.census.gov>.

Globalna konkurenčnost Slovenije po WEF. (2008). Ekonomsko ogledalo, št. 12. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Handbook of Statistics 2007–2008. (2007). New York and Geneva: United Nations.

Higher education governance in Europe. (2008). Brussels: Eurydice. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.

Human Development Report (2002–2007). UNDP

Human Development Indices: Statistical Update (2008). UNDP. Pridobljeno na <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

Implementation of the Lisbon Strategy Structural Reforms –Progress overview. (2009). Brussels: European Commission. COM(2009) 34/2, Volume II.

Informacija o realizaciji Programa ukrepov za odpravo administrativnih ovir za leti 2008 in 2009 s predlogi ukrepov. (2008). Ljubljana, Ministrstvo za javno upravo.

Information Technology Outlook. (2008). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development. Pridobljeno na <http://www.oecd.org>.

INNO-Policy TrendChart – Policy Trends and Appraisal Report, Slovenia, 2008. (2008). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://www.proinno-europe.eu>.

Inovacijska dejavnost v predelovalni dejavnosti in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2004–2006. (2008). Statistične informacije št. 49, 1. 12. 2008. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Inovacijska dejavnost v predelovalnih dejavnostih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2002–2004. (2007). Statistične informacije št. 29, 10. 5. 2007. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

InterISPO. Informacijski sistem za podporo odločanju. Registrirana brezposelnost. (2009). Pridobljeno na <http://ispo.sigov.si>.

Interna evidenca stanja občinskih prostorskih aktov. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za okolje, interni podatki.

Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2000–2007. (2009). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Izdatki za formalno izobraževanje, 1995–2003. (2006). Prva objava 4. 4. 2006. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.

Izdatki za formalno izobraževanje, 2005, 2006. (2007). Prva objava 7. 12. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Izdatki za formalno izobraževanje, 2007. (2009). Prva objava 30. 3. 2009. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, 2004. (2007). Prva objava 31. 1. 2007. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Jaklič, A., Damijan P. J., Rojec M. (2007). *Innovation Cooperation and Innovation Activity of Slovenian Enterprises*, Delovni zvezek, št. 6/2007. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Jakoš, A. (2008). *Notranje migracije v Sloveniji (2008)*. Delovno gradivo. Ljubljana: Urbanistični inštitut Republike Slovenije.

Joint EC – EPC report on the 2009 projections of age-related expenditure (2007–2060) for the EU-27 member states. (2008). Luxembourg: Eurostat.

Kazalci okolja v Sloveniji – Odpadki in snovni tok. (2009). Ljubljana: ARSO. Pridobljeno na <http://kazalci.arso.gov.si/>.

Kmetijsko okoljski kazalci v Sloveniji. (2009). Projekt Priprava kazalcev s področja kmetijstva in okolja. Ljubljana: Ministrstvo

za okolje in prostor, Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://nfp-si.eionet.eu.int/>.

Krajnc, N., Piškur, M. (2006). *Tokovi okroglega lesa in lesnih ostankov v Sloveniji*. Ljubljana: Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 80.

Lavrač, I. (2008). *Trg nepremičnin*. Ekonomsko ogledalo, št. 12/2008. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Letna poročila 1995-2008 (1995–2008). Ljubljana: Banka Slovenije.

Letni energetski pregled za leto 2007. Ljubljana: Inštitut "Jožef Štefan" Center za energetsko učinkovitost (oddan v objavo).

Letno statistično poročilo. (2009). Ljubljana: Ljubljanska borza.

Literacy in the information age. Final report of the international adult literacy survey. (2000). Paris: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org/>.

Medved, M. (2003). *Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih*. Znanstvena razprava. Gozdarski vestnik: Slovenska strokovna revija za gozdarstvo, št. 61. Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije.

Mesečni meteorološki podatki. (2009). Mesečni bilten ARSO: Naše okolje. Ljubljana: ARSO. Pridobljeno na <http://www.arso.gov.si/>.

Muller, Borise. (2007). *Slovenian Shares, Top World Performers, Cost More Than China's*. Objavljeno na spletni strani: <http://www.bloomberg.com>.

Murn, A. (2008). *Učinki subvencij na konkurenčnost, mednarodno trgovino in konkurenco v Sloveniji*. Naše gospodarstvo, št. 1-2. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.

Nacionalni program za kulturo 2008 – 2011. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno na <http://www.mk.gov.si/>.

Organic-europe Portal Page. (2009). Research institute of Organic Agriculture. Pridobljeno na <http://www.organic-europe.net>.

Orr, D., Schnitzer, K. in Frackman, E. (2008). *Social and economic conditions of student life in Europe*. Hanover: Higher education information system.

Pečar, J. (2008). *Medregionalne razlike v BDP na prebivalca po kupni moči v EU*. Ekonomsko ogledalo, št. 4/2008, str. 20. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2007. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za finance.

Podjetniška klima v Sloveniji. (2008). Maribor: Interstat.

Poročilo o dolgu in primanjkljaju sektorja država. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS in Ministrstvo za finance.

Poročilo o izvajanju nacionalnega programa za kulturo 2004–2007 (NPK) za leto 2007. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno na <http://www.mk.gov.si/>.

Poročilo o plačilih koncesij za proizvodnjo elektrike v malih hidroelektrarnah z analizo vpliva višine plačila za koncesijo na ta sektor proizvodnje električne energije in analizo vplivov drugih razmerij razdelitve plačila koncesij med državo in občino. (2007). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.

Poročilo o razvoju 2007. (2007). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Poročilo o razvoju 2008. (2008). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Poročilo o razvoju trga elektronskih komunikacij za četrto četrtletje 2008. (2009). Ljubljana: Agencija za pošto in elektronske komunikacije. Pridobljeno na <http://www.apek.si/>.

Poročilo o realizaciji nalog stalne medresorske delovne skupine za področje priprave boljših predpisov in odpravo administrativni ovir. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.

Poročilo o sofinanciranju kulturnih programov in projektov v letu 2007. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za kulturo. Pridobljeno na <http://www.mk.gov.si/>.

Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2007. (2008). Ljubljana: Javna agencija RS za energijo (AGEN-RS). Pridobljeno na <http://www.agen-rs.si/sl/>.

Poročilo Vladi RS o izvajanju Operativnega programa zmanjševanja emisij toplogrednih plinov do leta 2012. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Pridobljeno na <http://www.mop.gov.si>.

Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2007. (2008). Ljubljana: Zavod za gozdove.

Poslovno poročilo za leto 2008 - predlog. (2008). Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Gradivo, pripravljeno za

sejo skupščine ZZZS.

Povzetek dela Ministrstva za javno upravo v obdobju 2004–2008. (2008). Pridobljeno na <http://www.mju.gov.si>.

Pregled mejnikov na področju odprave administrativnih ovir in boljše priprave predpisov. (2008). Pridobljeno na <http://www.mju.gov.si>.

Presidency conclusion. Energy and climate change – Elements of the final compromise. (2008). Brussels: European Council. Pridobljeno na <http://www.consilium.europa.eu/>.

Program izvedbe ukrepa št. 28/07 – zmanjšanje obveznosti na področju zbiranja statističnih podatkov in zbiranja različnih poročil. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.

Program razvoja gozdov v Sloveniji. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Program reform za izvajanje lizbonske strategije v Sloveniji – Poročilo o uresničevanju programa 2008. (2008). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Program ukrepov za odpravo administrativnih ovir za leto 2008 in 2009. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.

Prvi program znižanja administrativnih bremen za 25 % - v obdobju do leta 2010. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo.

Raba biogoriv v transportnem sektorju v RS v letu 2007. (2008). Ljubljana: MOP, ARSO. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/energy/res/legislation/>.

Ravbar, M., Razpotnik, N. (2008). *Učinkovitost in vplivi investicij na regionalni in prostorski razvoj.* Ekonomsko – geografska analiza investicijskih aktivnosti v obdobju 2000 – 2006. Ciljni raziskovalni program (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006 – 2013«. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika Znanstveno raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2006. (2008). Statistične informacije št. 45, 28. 10. 2008. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2007. (2008). Prva objava, 11. 12. 2008. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Rebernik, M. (16. 01. 2009). *Poslovna priložnost je najbolj prepričljiva.* Finance, 10/2905, str. 8–9.

Rebernik, M. et al. (2003). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2002: Kako podjetna je Slovenija.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Rebernik, M. et al. (2004). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2003: Spodbujati in ohraniti razvojne ambicije.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Rebernik, M. et al. (2005). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2004: Podjetništvo na prehodu.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Rebernik, M. et al. (2006). *Global Entrepreneurship Monitor Slovenija 2005: Podjetništvo med željami in realnostjo.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Rebernik, M. et al. (2007). *Počasne spremembe podjetniške stvarnosti v Sloveniji: GEM Slovenija 2006.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Rebernik, M. et al. (2008). *Premalo razvojno usmerjenih podjetij: GEM Slovenija 2007.* Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.

Resolucija o Nacionalnem energetskega programu. (2004). Uradni list RS, št. 57/2004.

Rojec et al. (2008). *Analiza poslovnega okolja za delovanje podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

SI – Stat podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Anketa o potrošnji v gospodinjstvih. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS.

Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Kultura in šport. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Trg dela. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Energetika – Energetska bilanca in energetski kazalniki. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi – Bruto domači proizvod, letni podatki. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi. Bruto domači proizvod, letni podatki, Bruto domači proizvod po četrletjih. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje – Odpadki. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

Si – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

Si – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Poraba energentov in zaloge v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

State aid Scoreboard (Spring 2008 Update). (2008). Brussels: European Commission.

Statistične informacije – Cene – Paritete kupne moči in bruto domači proizvod v standardih kupne moči, 2005–2007. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Indeksi industrijske proizvodnje in zalog v industriji, december 2008. (2009). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, šolsko leto 2000/2001. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, šolsko leto 2006/2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2007/2008. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednje izobraževanje. (2001). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednje izobraževanje. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008. (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje, konec šolskega leta 2004/2005 in začetek šolskega leta 2005/2006. (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Srednješolsko izobraževanje, konec šolskega leta 2005/2006 in začetek šolskega leta 2006/2007. (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Vpis študentov na dodiplomski študij v študijskem letu 2001/2002 in na podiplomski študij v študijskih letih 2000/2001 in 2001/2002. (2002). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Vpis študentov na dodiplomski študij v študijskem letu 2000/2001 in na podiplomski magistrski in specialistični študij v študijskem letu 1999/2000. (2001). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Vpis študentov na višje strokovne šole, univerze in samostojne visokošolske zavode, Slovenija 2000/2001 – začasni podatki. (2000). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistične informacije: Vpis študentov na višje strokovne šole, univerze in samostojne visokošolske zavode – začasni podatki. (2001). Ljubljana: Statistični urad RS.

- Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje, 2006/2007.* (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistične informacije: Vpis študentov v terciarno izobraževanje, 2005/2006.* (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis RS 2004.* (2004). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis RS 2006.* (2006). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis RS 2007.* (2007). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični letopis RS 2008.* (2008). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb za leta 1995–2007.* (1996–2008). Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Statistični zavarovalniški bilten 2008.* (2008). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje. Pridobljeno na <http://www.zav-zdruzenje.si>.
- Strategija razvoja Slovenije.* (2005). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Summary report of the study on globalisation and innovation in the business services sector.* (2007). Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Svetlik, K., Japelj Pavešič, B., Kozina, A., Rožman, M., Šteblaj, M. (2008). *Naravoslovni dosežki Slovenije v raziskavi Timss 2007.* Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Taxation trends in the European Union.* (2008). Luxembourg: Eurostat, European Commission.
- Temeljni agregati sektorja država.* (2008). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije, 30. September 2008.
- Tertiary education for the knowledge society.* (2008). Paris: OECD.
- The Global Competitiveness Report.* Različni letniki. Geneva: World Economic Forum (WEF).
- The Vienna Institute Monthly Reports.* (2008). Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies.
- The World Competitiveness Yearbook.* Različni letniki. Lausanne: Institute for Management Development (IMD).
- Total Innovation report. Why harnessing the hidden innovation in high-technology sectors is crucial to retaining the UK's innovation edge.* (2008). London: NESTA. Pridobljeno na www.nesta.org.uk.
- Trade and Development Report 2002.* (2002). Industrial dynamism and national policies: recent experiences. New York and Geneva: United Nations.
- Tretje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 1998, 1999 in 2000).* (2001). Ljubljana: Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj.
- UNCTAD World Investment Report 2004, 2005, 2006, 2007, 2008.* (2004, 2005, 2006, 2007, 2008). New York and Geneva: United Nations.
- United Nations Commodity Trade Statistics Database.* (2008). General Trade Data by Country and Product Group. New York and Geneva: United Nations.
- Uredba o davčni regijski olajšavi za raziskave in razvoj.* (2007). Uradni list RS, št. 110/2007.
- Verbič J. (2008). *Slovenski govedorejci uspešno zmanjšujejo izpuste toplogrednih plinov.* Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije.
- Vossensteyn, H. (2007). *Challenges in student financing: State financial support to students – a worldwide perspective.* Prispevek na konferenci «Funding, equity and efficiency», 21.–24. 11. 2007, Portorož.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb.* (2006). Uradni list RS, št. 117/2006.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja.* (2007). Uradni list RS, št. 16/2007.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja.* (2008). Uradni list RS, št. 36/2008.
- Zakon o štipendiranju* (2007). Uradni list RS, št. 59/2007.
- Zakon o varstvu kulturne dediščine.* (2008). Uradni list RS, št. 485/2008.
- Zgaga, P. (2009). *Po desetletju uresničevanja bolonjskega procesa.* Prispevek na nacionalnem posvetu »Visoko šolstvo po letu 2010«, 4. 2. 2009, Ljubljana.

III. priloga

Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS¹

Sintezna ocena razvoja Slovenije na podlagi izbranih kazalnikov dopolnjuje ekspertni pristop Poročila o razvoju s kvantitativno analizo. Izračun sintezne ocene omogoča mednarodno primerjavo razvitosti države v času na podlagi izbranih kazalnikov brez subjektivnega vrednotenja posameznih kazalnikov. Poglavitni težavi uporabljenega pristopa sta povezani z naborom vključenih kazalnikov. Nabor je po eni strani omejen z razpoložljivostjo podatkov, še bolj pa z dejstvom, da s številčno merljivimi kazalniki ni mogoče v celoti zajeti vseh pomembnih razsežnosti in dejavnikov razvoja. Zato je tako dobljeno sintezno oceno smiselno uporabljati le kot dopolnilo drugim metodam ocenjevanja razvoja.

Namen izračuna sintezne ocene razvoja je kvantificirati razvoj po posameznih prioritetah SRS glede na izbrane kazalnike. Za vsako prioritetu imamo namreč na voljo več kazalnikov z različnimi merami, ki med seboj niso direktno primerljivi. Praviloma za kazalnike tudi nimamo vnaprej določene optimalne vrednosti, ki bi omogočila vrednotenje razvoja Slovenije glede na odstopanje od optimalne vrednosti kazalnika. Zato razvoj Slovenije ocenjujemo relativno glede na druge države. V praksi se pogosto uporablja ocenjevanje glede na odstopanje od povprečja pri posameznem kazalniku in (uteženo) seštevanje doseženih točk po kazalnikih.

Za izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah in sklopih SRS smo uporabili standardiziran zvezen sistem točkovanja². To pomeni, da vrednost kazalnika standardiziramo s povprečjem in standardno deviacijo ter množimo z deset. Da bi omejili vpliv skrajnih vrednosti, točke omejimo na 3 standardne odklone (± 30). Nič točk pri posameznem kazalniku pomeni, da je vrednost kazalnika enaka povprečju EU, 10 točk pa eno standardno deviacijo nad evropskim povprečjem. Da bi dosegli enakomerno pokritje vsebin SRS, pri seštevanju točk nekatere kazalnike predhodno združimo s povprečenjem doseženih točk pri posameznem kazalniku. Sintezno oceno razvoja smo s pomočjo izbranih kazalnikov izračunali na dveh ravneh: na ravni posameznega sklopa problematike znotraj prioritete in po posameznih prioritetah razvoja. Sintezna

ocena razvoja na področju posamezne prioritete je seštevek točk vseh kazalnikov razvoja te prioritete. Naše ocenjevanje zajema časovno obdobje 2004–2007³ in je prikazano primerjalno z drugimi državami članicami Evropske unije. Izbor kazalnikov (glej Tabelo 1), ki je hkrati tudi definicija razvoja po posameznih prioritetah in sklopih problematike, smo opravili v skladu z zahtevanim kriterijem modela o popolnosti podatkov za analizirano časovno obdobje in nabor primerjanih držav. Zaradi nepopolnih podatkov smo tako iz analize izključili Bolgarijo, Ciper, Malto in Romunijo, zaradi specifičnosti pa še Luksemburg. Pri nekaterih kazalnikih še ni bilo na voljo podatkov za zadnje leto, zato smo manjkajoče vrednosti nadomestili z vrednostmi iz preteklega leta.

Izračunana sintezna ocena razvoja ima vrsto omejitev, kar je treba upoštevati pri njeni razlagi. Prednosti metodologije, ki jo uporabimo za izračun sintezne ocene razvoja, so predvsem v zmanjšanju subjektivnih vrednotenj v metodologiji izračuna. Glavna pomanjkljivost pa je na podatkovni strani, kjer sicer skušamo za vsako prioritetu izbrati kar najbolj primerne kazalnike, vendar smo omejeni z razpoložljivostjo podatkov⁴. Za spremljanje nekaterih področij SRS namreč niso na voljo ustrezni mednarodno primerljivi kazalniki, na oceno razvoja pa vplivamo že s samim izborom kazalnikov in primerjanih držav. Zato izračunana sintezna ocena ne odraža nujno v celoti razvoja na področju posamezne prioritete oz. sklopa znotraj prioritete. Previdnost pri interpretaciji je potrebna tudi zaradi različnega števila kazalnikov pri posameznih prioritetah, v nekaterih primerih tudi njihove kakovosti in pojasnjevalne vrednosti. Pri razlagi je treba upoštevati tudi, da se lahko zaradi narave metode ocena razvoja spreminja tudi zaradi sprememb v ostalih opazovanih državah in ne samo zaradi boljših ali slabših rezultatov v Sloveniji. Ker z izbiro kazalnikov, ki je pogojena tudi z dostopnostjo, določimo definicijo razvoja, ki je lahko za druge države drugačna, je treba uvrstitve drugih držav gledati zgolj kot uvrstitev glede na razvoj s stališča Slovenije. Uporaba sintezne ocene razvoja je torej primerna le z upoštevanjem vseh navedenih omejitev, zato jo uporabljamo le kot dopolnilo ekspertnemu pristopu ocenjevanja uresničevanja SRS.

¹ Sintezna ocena razvoja, ki jo objavljamo letos, temelji na drugačni metodologiji kot modelska ocena razvoja, ki smo jo objavljali v preteklih letih, zato ni mogoča neposredna primerjava obeh ocen.

² Zapis z enačbo: $(\text{vrednost kazalnika} - \text{povprečje EU}) / \text{standardna deviacija} * 10$. Gre za nekoliko prilagojeno metodologijo, ki jo je razvila Delovna skupina za izdelavo metodologije spremljanja uresničevanja Lizbonske strategije (Lisbon methodology working group – LIME), ki deluje v okviru Odbora za ekonomsko politiko (Economic Policy Committee – EPC).

³ Za vrsto kazalnikov namreč ni na voljo podatkov za leto 2008 za vse države EU.

⁴ Z namenom zajeti čim širšo dimenzijo razvoja, smo uporabili tudi nekatere kazalnike, ki sicer ne kažejo nujno na razvoj prioritete, vendar se temu, od dosegljivih podatkov, najbolj približajo.

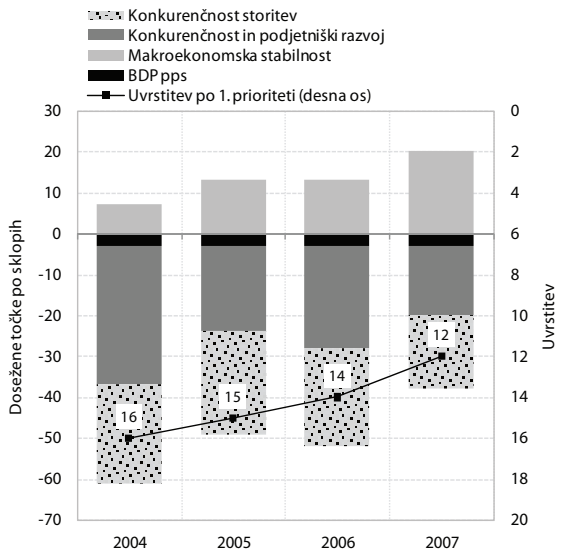
Tabela: **Sintezna ocena razvoja po posameznih prioritetah in sklopih znotraj prioritet ter število točk po posameznih kazalnikih, Slovenija, 2004–2007**

		2004	2005	2006	2007
	1. prioriteta	-54	-36	-39	-18
	BDP pps	-3	-3	-3	-3
1	BDP na prebivalca po kupni moči	-3	-3	-3	-3
	Makroekonomska stabilnost	7	13	13	20
2	Realna rast BDP	2	1	3	8
3	Inflacija	-5	0	2	-2
4	Ravnovesje sektorja država	0	1	-1	3
5	Dolg države	9	8	8	8
6	Plačilnobilančno ravnovesje	-1	1	1	0
7	Ciklično prilagojeni saldo sektorja država	2	2	0	3
	Konkurenčnost in podjetniški razvoj	-34	-21	-25	-17
8	Produktivnost dela	-4	-4	-4	-4
9	Stroški dela na enoto proizvoda	-8	5	2	7
10	Delež visokotehnoloških proizvodov v blagovnem izvozu	-5	-6	-6	-5
11	Delež izvoza in uvoza v BDP	5	6	6	8
12a	Vhodne neposredne tuje investicije	-8	-8	-9	-9
12b	Izhodne neposredne tuje investicije	-7	-7	-8	-7
13a	Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - mobilna telefonija	-30	-30	-30	-30
13b	Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - električna energija	1	2	1	1
	Konkurenčnost storitev	-24	-25	-24	-18
14	Delež nefinančnih tržnih storitev v BDP	-10	-10	-10	-7
15a	Bilančna vsota bank	-9	-9	-8	-8
15b	Zavarovalne premije	-2	-3	-3	-3
15c	Tržna kapitalizacija	-8	-10	-7	-2
16	Delež ostalih storitev v izvozu dobrin in storitev	-8	-8	-8	-7
	2. prioriteta	-26	-22	-19	-19
	Izobraževanje in usposabljanje	-5	0	3	5
17	Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	-5	-5	-4	-2
18	Pričakovano povprečno trajanje šolanja	-2	0	2	2
19	Javni izdatki za izobraževanje	5	5	5	5
20	Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca	-3	0	0	0
	Raziskave in razvoj, inovacije in IKT	-21	-22	-22	-24
21	Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost	-1	-1	0	-1
22	Diplomanti na področju znanosti in tehnologije	-6	-6	-8	-8
23	Število patentnih prijav na EPO	-4	-6	-6	-6
24	Izdatki za informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT)	-8	-6	-4	-4
25	Raba interneta	-2	-3	-4	-5
	3. prioriteta	-12	-7	-8	-5
	Izdatki sektorja država	3	-1	1	6
26a	Izdatki sektorja država	-1	-1	0	3
26b	Izdatki sektorja država za kapitalske transfere in investicije	4	0	1	3
	Davki in prispevki	-6	-6	-5	-4
27a	Ekonomska struktura davkov in prispevkov-skupna obremenitev z davki in prispevki	-1	-1	0	1
27b	Ekonomska struktura davkov in prispevkov-davčna obremenitev dela	-5	-5	-5	-5
	Državne pomoči in subvencije	-10	-4	-6	-6
28a	Državne pomoči-skupaj	-7	1	-2	-2
28b	Državne pomoči za horizontalne namene	-3	2	1	1
29	Subvencije sektorja država	-5	-5	-5	-5
	4. prioriteta	5	4	-1	12
	Trg dela	9	8	5	12
30	Stopnja delovne aktivnosti	2	2	1	2
31	Stopnja brezposelnosti	6	6	5	8
32	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	3	3	1	3
33a	Razširjenost delnih zaposlitev	-6	-7	-6	-6
33b	Razširjenost začasnih zaposlitev	8	6	7	7
33c	Delež samozaposlenih	-7	-7	-6	-5
	Socialna zaščita	0	-1	-2	-2
34	Izdatki za socialno zaščito	0	-1	-1	-1
35	Javni in zasebni izdatki za zdravstvo	0	0	-1	-1
	Življenjski pogoji	-5	-3	-4	3
36	Število zdravnikov in medicinskih sester	-15	-14	-15	-13
37a	Pričakovano trajanje življenja	0	0	1	3
37b	Umrljivost dojenčkov	7	4	7	8
38	Vključenost v izobraževanje	-1	-1	1	1
39	Prebivalstvo v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov	8	10	6	9
	5. prioriteta	-6	-10	-12	-5
	Okoljevarstvena merila	-5	-12	-14	-14
40	Delež cestnega prometa v blagovnem prometu	0	-2	-2	-2
41	Energetska intenzivnost	3	2	2	2
42a	Intenzivnost kmetovanja-povprečni pridelek pšenice	4	2	3	4
42b	Intenzivnost kmetovanja-število glav velike živine na ha	0	1	1	1
42c	Intenzivnost kmetovanja-povprečna mlečnost na žival	7	10	6	3
42d	Intenzivnost kmetovanja-poraba NPK gnojil	0	-2	-2	-2
42d	Intenzivnost kmetovanja-delež ekološko obdelanih površin v kontroli	1	-1	0	1
43	Delež komunalnih odpadkov, ki se ne odloži	-7	-9	-10	-9
44	Obnovljivi viri energije	2	1	0	0
45	Implicitna davčna stopnja na energijo	-5	-6	-6	-6
	Trajno obnavljanje prebivalstva	-9	-6	-5	4
46	Selitveni koeficient	-5	0	0	8
47	Stopnja rodnosti	-9	-10	-9	-7
48	Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva	5	4	4	3
	Kultura	8	8	7	5
49	Potrošnja gospodinjstev za kulturo	8	8	7	5

Vir: Izračuni Umar.

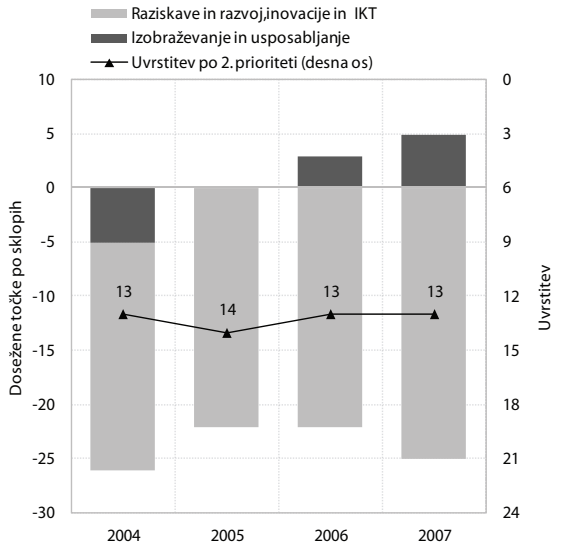
Opomba: Vrednosti, označene s svetlejšim odtenkom, so ocene Umar na podlagi podatkov iz preteklih let.

Slika 1: Sintezna ocena razvoja 1. prioritete (Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 1. prioritete med 22 državami EU, 2004–2007

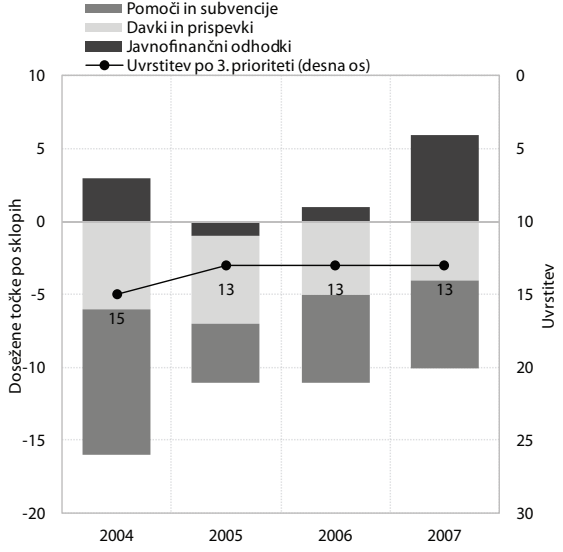
Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 2: Sintezna ocena razvoja 2. prioritete (Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 2. prioritete med 22 državami EU, 2004–2007

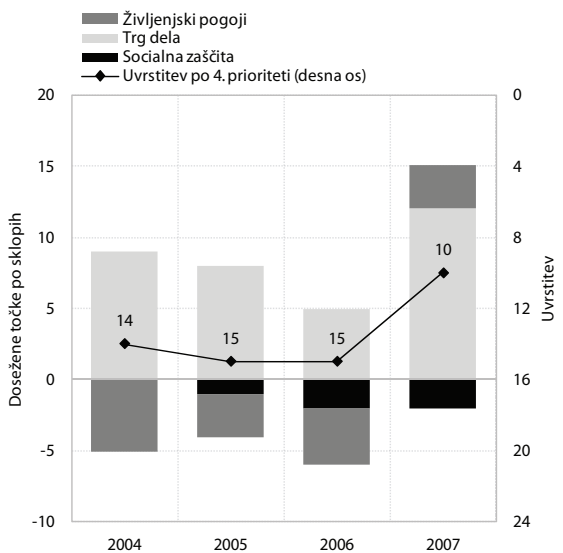
Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 3: Sintezna ocena razvoja 3. prioritete (Učinkovita in cenejša država) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 3. prioritete med 22 državami EU, 2004–2007

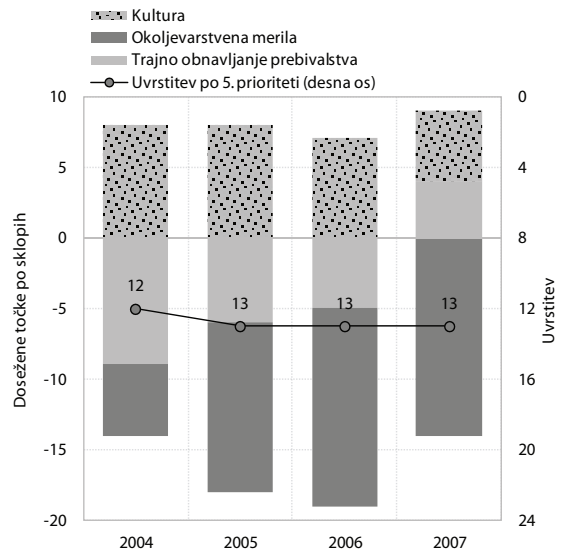
Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 4: Sintezna ocena razvoja 4. prioritete (Moderna socialna država in večja zaposlenost) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 4. prioritete med 22 državami EU, 2004–2007

Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 5: Sintezna ocena razvoja 5. prioritete (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 5. prioritete med 22 državami EU, 2004–2007

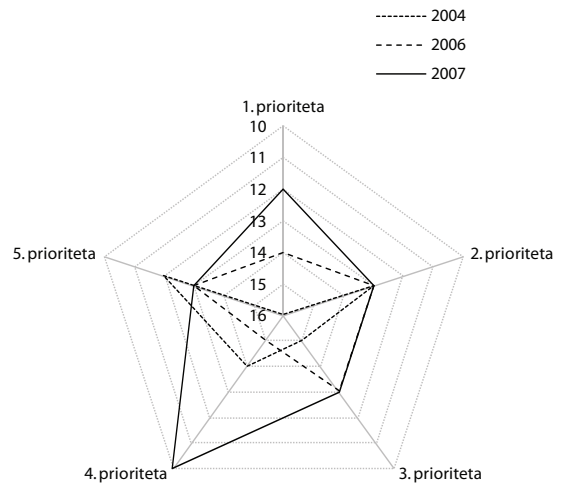
Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 7: Uvrstitev Slovenije med 22 državami EU glede razvoja na področju petih prioritet Strategije razvoja Slovenije, 2004, 2006, 2007

Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Slika 6: Sintezna ocena razvoja po prioritetah Strategije razvoja Slovenije, 2004, 2006, 2007

Vir: Izračuni Umar.
Opombe: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost predstavlja nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

Podatki o naročniku

Fizična – pravna oseba (ustrezno obkrožite)	
Ime in priimek/Naziv podjetja:	
Ulica, hišna številka:	Poštna številka, kraj:
Elektronska pošta:	
Tel./faks:	Datum naročila:
Davčna številka SI _ _ _ _ _	Žig in podpis odgovorne osebe
Davčni zavezanec da – ne (ustrezno obkrožite)	

Nepreklicno se naročam na

Letna naročnina*		
Publikacija	Znesek letne naročnine (v evrih)	Vpišite število letnih naročnin
Ekonomsko ogledalo	66,77 (11 številke)	
Ekonomski izzivi	10,43	
Poročilo o razvoju	12,52	
IB Revija	41,73 (4 številke)	
Slovenian Economic Mirror	66,77 (11 številke)	
Development Report	12,52	
*Naročilo se avtomatično obnavlja za naslednje leto. Odpoved naročnine velja po izteku leta, za katerega je bila obnovljena. Posredovana mora biti pisno, in sicer najkasneje do konca koledarskega leta.		
Posamezni izvodi		
Publikacija	Znesek za en izvod (v evrih)	Vpišite številko publikacije in število izvodov
Ekonomsko ogledalo	6,26	
Ekonomski izzivi	10,43	
Poročilo o razvoju	12,52	
Socialni razgledi	16,00	
IB Revija	12,52 (16,69 dvojna številka)	
Slovenian Economic Mirror	6,26	
Development Report	12,52	
Social Overview	26,00	

8,5-odstotni DDV ni vključen v ceno.

Popusti se določajo po dogovoru (pri naročilu večjega števila izvodov ene publikacije do 25 %).

Izpolnjeno naročilnico lahko pošljete na elektronski naslov publicistika.umar@gov.si, faks 01/4781070 ali na Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, Gregorčičeva 27, 1000 Ljubljana. Naročene publikacije in račun vam bomo poslali po pošti.

Ostale knjižne izdaje si lahko ogledate na naši spletni strani www.umar.gov.si, za dodatne informacije pa se obrnite na elektronski naslov publicistika.umar@gov.si ali telefonsko številko 01/478 10 43.

poročilo o razvoju 2009